

Declarație

Atât sfatul național român cât și
întreg poporul din comuna curat româ-
nească Albea la adunarea ținută în
1427 noiembrie 1918 cu unanimitate sau
declarată că unica și neîmbrănată lor do-
rintă - ne mai putând suferi jugul străin
este:

„Unirea tuturor Românilor”
și că cu toți vădereză și se vor supune întru
toate tuturor hotărârilor aduse de adunarea
națională română din Albea - Iulie care se
va ține la 1 Dec. d. n. 1918.

Regretă mult adunarea că pe de o parte în
lipsa de comunicație și depărtarea cea mare pe
de altă parte lipsa de înbrăcăminte potrivite
acestui timp nu le permite a lua parte cu toți,
înși și cele 3000 suflete rămase acasă a căror
inimă bate după mult așteptată libertate vor
striga în 1 Dec. 1918 acasă, că

„Să trăiască unirea tuturor
Românilor”

REVISTA
ARHIVELOR

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN AL DIRECȚIEI GENERALE A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Apare de patru ori pe an

Redacția : București, str. Arhivelor nr. 2, sector 5
Telefon : 13.37.77

CUPRINS

DIN ISTORIA LUPTEI PENTRU UNIREA CEA MARE

- D. IVĂNESCU — Diplomați străini despre Alexandru
Ioan Cuza și Unirea Principatelor 361
E. POȘTĂRIȚĂ — 65 de ani de la Marea Unire. Con-
tribuții editoriale ale Arhivelor Statului 373
• • • Documente 375

STUDII ȘI COMUNICĂRI

- O. GUȚU, A. C. HALICHIAS — Note privitoare la
scrisul în limba română înainte de 1550 390

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

- C. TAMAIȘ — Noul sediu al Arhivelor din Rimnicu
Vilcea 402
V. COMAN, N. CĂPAȚINĂ — Concluzii privind situa-
ția arhivelor de la organizațiile socialiste din ramu-
rile industriei ușoare și finanțe-bănci 406

- DOCUMENTE DE ARHIVĂ ÎN SPRĂJINUL CUNOAȘ-
TERII ȘI VALORIFICĂRII RESURSELOR HIDRO-
ENERGETICE DIN OLTENIA (I) 409

LEGISLAȚIE

- M. APAN — Cîteva probleme în atenția comisiilor
de selecționare de la organizații 415

OPINII

- V. CAPILNEAN — Considerații privind aplicarea arti-
colului 10 din Decretul 472/1971 418

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

- N. DASCĂLU — Fondul România din arhiva Birou-
lui pentru Servicii Strategice al Statelor Unite ale
Americii 420

DOCUMENTE

- F. MIHAI — Din corespondența lui Octavian Goga
cu Cella Delavrancea 428
GH. DUMITRAȘCU — „Cîntecul libertății“. Marș
inedit de Ion Popescu din Măinești 433

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

- M. PIRVULESCU — Lucrările Comisiei Științifice
pentru probleme arhivistice. 1983 437
EL. GHEORGHE — Micromonografiile filialelor jude-
țene ale Arhivelor Statului 438
M. DOGARU — Cursurile organizate de Centrul de
perfecționare profesională în anul școlar 1983 440
M. FLORESCU — Învățămîntul profesional în anul
1983 442

CRONICĂ

445

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

448

REVISTA REVISTELOR

458

INSTRUMENTE DE LUCRU

- A. C. HALICHIAS — Lista documentelor publicate
• • • — Indicator al termenelor de păstrare. Minis-
trul vol. XLV 462
terul Industriei de Mașini-Unelte, Electrotehnică și
Electronică 469

CONSILIUL DE CONDUCERE

Vasile Arimia, Dan Berindei,
Ioana Burlacu, Nicolae Chipurici,
Constantin Condrea, Costin Feneșan,
Ionel Gal — președinte,
Elena Gheorghe, Mihail Guboglu,
Ștefan Hurmuzache, Petru Ignat,
Dumitru Ivănescu, Corneliu Lungu,
Alexandru Matei, Nicolae Mocioiu,
Mircea Mușat, Emilia Poștăriță,
Ioan Pușcaș, Mihai Rachieru,
Ioan Ranca, Traian Rus,
Maria Soveja, Mioara Tudorică

COLEGIUL DE REDACȚIE

Vasile Arimia, Ioana Burlacu,
Constantin Condrea, Costin Feneșan,
Elena Gheorghe,
Ștefan Hurmuzache — președinte,
Corneliu Lungu, Mihai Rachieru,
Mioara Tudorică

Redactor șef :

Ștefan HURMUZACHE

Redactor principal :

Ana-Cristina HALICHIAS

Secretar de redacție :

Alexandru NASTOVICI

DIN ISTORIA LUPTEI PENTRU UNIREA CEA MARE

Diplomați străini despre Alexandru Ioan Cuza și Unirea Principatelor

DUMITRU IVĂNESCU

Unirea Principatelor, rod al străduințelor românești, rezultat al energiei, tactului și priceperii politice, a avut numeroase ecouri atât în presa străină cit și în rapoartele diplomaților interesați să informeze cu exactitate guvernele pe care le reprezentau. Cabinetele diplomatice și politice ale continentului, ca și opinia publică, au urmărit cu atenție chestiunea românească din momentul în care aceasta, mai ales după 1855, a devenit un element de care depindea, în esențială măsură, rezolvarea conflictului european. Întreaga diplomatie a Europei, în funcție de interesele pe care fiecare le avea în această zonă, a acceptat sau respins ideea Unirii, dar în același timp i-a analizat originea și a încercat să-i intuiască implicațiile. Mai mult sau mai puțin subiective, aprecierile diplomaților aveau totuși unele puncte de vedere comune: rolul determinant al poporului român în alegerea propriului destin și neputința puterilor Europei de a împiedica evoluția firească a acestui popor care se dorea unit și independent. Nenumărate informații provenind din arhivele de peste hotare, folosite de istoriografia mai veche sau mai nouă, română sau străină, au reconstituit cu claritate evoluția evenimentelor din acel timp până la detaliu, precizarea pozițiilor față de Unirea Principatelor și de alesul națiunii, Alexandru Ioan Cuza, efectele și consecințele înfăptuirii statului național român. O serie de date inedite, culese din arhivele și bibliotecile din Austria, Anglia și Franța ne permit unele nuanțări la adresa unor fapte și persoane din perioada domniei lui Cuza, cit și anterior acestei perioade.

Două dintre marile puteri care au încercat să împiedice realizarea Unirii au fost Austria și Turcia. Prima a înțeles imediat că, odată unite, Principatele vor deveni punctul de atracție al românilor aflați între granițele sale. Cea de

a doua s-a opus cu înverșunare acestui fapt pentru că a recunoaște actul istoric realizat de români nu putea duce decât la o scădere a influenței ei și la o pregătire a independenței. Înțelegând ce poate însemna Unirea, ce efect poate avea ea pentru statul multinațional Austria, reprezentantul acesteia la Constantinopol, având veritabile veleități de profet, îi scria ministrului său de externe, în 1862, următoarele rânduri: „...Nu-mi pot înlătura impresia că în principele Cuza se dezvoltă pentru noi un pericol real. Vom vedea născându-se la Dunărea de Jos un stat român care nu poate fi decât ostil Austriei“¹. Că un astfel de stat urma în mod firesc să fie creat, lucru pe care l-au dorit și declarat oamenii politici români în frunte cu Al. I. Cuza, fusese sesizat și de consulul Austriei la București, Eder, care nota, la 30 noiembrie 1859, că românii nu se mulțumeau cu unirea celor două Principate, ci se gîndeau la înfăptuirea unui stat independent daco-român, care să cuprindă în granițele sale pe toți membrii aceluiași popor.

Una din sursele mai puțin cercetate privind atitudinea Imperiului habsburgic față de Principate o constituie rapoartele ambasadorului la Londra, Apponyi. Lectura lor ne-a convins că avem de-a face cu informații de primă mînă, care reflectă cu fidelitate încercările austriece de a împiedica realizarea Unirii, iar mai tîrziu de a nu recunoaște alegerea lui Cuza. Calitatea lor deosebită se datorează faptului că reprezentantul austriac nu s-a ferit deloc să declare intențiile țării sale în fața ministrului de externe englez, considerînd că Anglia, susținînd integritatea Imperiului Otoman, va fi alături de Austria în chestiunea Principatelor.

La sfîrșitul anului 1858 o telegramă a Cabinetului turc, datată 20 decembrie, adresată Puterilor Garante, propunea amînarea alegerilor în Moldova și Valahia sub pretextul că, mai ales în prima provincie, se aplicaseră denaturat dispozițiile legii electorale, și s-ar fi violat flagrant, chipurile, spiritul și litera Convenției din 1° august. Mai mult, Poarta se grăbea să afirme că în asemenea condiții s-ar găsi obligată să refuze investitura candidatului la domnie. Telegrama respectivă a făcut obiectul discuției dintre Apponyi și ministrul de externe englez Malmesbury. Ultimul, sub pretextul informațiilor contradictorii primite, a avut mari rezerve asupra oportunității amînării alegerilor. „Impresia lordului Malmesbury — scrie, în raportul său din 1 ianuarie 1859, Apponyi — este de a lăsa ca lucrurile să meargă de la sine, să se desfășoare alegerile care n-ar fi probabil mai bune peste trei săptămîni decît în prezent și ca atare amînarea n-ar face decît să prelungească agitația“². Și ambasadorul austriac era convins de inutilitatea opoziției turce la alegerile din Principate, ca unul care cunoștea exact atmosfera existentă în cele două țări românești, ca și în celelalte provincii creștine aflate sub turci. Lucrul care îl speria cel mai mult pe diplomatul austriac a fost ideea unei revoluții generale a provinciilor ocupate, revoluție care ar fi compromis serios nu numai existența Imperiului Otoman, cum îi plăcea lui să afirme, ci și a imperiului pe care îl reprezenta. „Ce complicații se pot ivi din anularea alegerilor — spunea el în raportul amintit mai sus — în mijlocul efervescenței actuale a spiritelor. Nu e de crezut, de exemplu, că moldovenii nu se vor supune ordinelor Porții, că adunarea aleasă nu se va constitui într-o manieră răzvrătită și nu se va proclama independența absolută? Exemplul Serbiei oferă, din acest punct de vedere, un grav pericol și cine poate răspunde că, odată pus focul, Valahia, Bosnia și Herțegovina nu se vor asocia la o răscoală generală și nu vor compromite serios existența Imperiului Otoman pe care efortul Europei l-a salvat acum aproape trei ani“³.

¹ Arh. St. București, colecția Microfilme Austria, rola 112 (Haus-Hof-und Staatsarchiv, Politisches Archiv, XII, Türkei, Karton 47).

² Ibidem, rola 272, C. 365—368 (Haus-Hof-und Staatsarchiv, Viena, P. A., VIII, England, Kart. 47, Berichte, f. 7—10).

³ Ibidem.

Un interes aparte prezintă însă un alt raport al ambasadorului austriac pe care acesta îl trimitea ministrului de externe Buol-Schauenstein, la 22 ianuarie 1859, ca urmare a convorbirii avute cu trimisul turc la Londra, Musurus și cu ministrul Malmesbury, asupra alegerii lui Cuza ca domn al Moldovei, alegere pe care Austria o considera ilegală, iar ambasadorul turc o aprecia ca un prim pas pentru numirea unui singur domn în ambele Principate. Apponyi s-a grăbit să susțină în fața lui Malmesbury că alegerea lui Cuza nu îndeplinea nici una din condițiile prevăzute de constituția dată Principatelor și că prin urmare nu era exclus ca Poarta să nu accepte investitura. Ambasadorul îi lăsa contelui englez să înțeleagă că ar fi fost momentul să fie pusă în aplicare o înțelegere existentă între cele două țări, înțelegere care ar avea trei puncte. Lordul Malmesbury însă s-a mărginit să spună că el sfătuisese Poarta să se mențină strict pe terenul Convenției din 19 august, de unde concluzia lui Apponyi că poziția Angliei va fi neutră în această chestiune. Musurus, o mai veche cunoștință a noastră din timpul revoluției de la 1848, bun cunoscător al situației din Principate, emitea în fața lui Apponyi o interesantă opinie, nu lipsită de un posibil suport real: „După părerea sa — scria Apponyi — alegerea colonelului Cuza nu este ultimul cuvânt al partidului unionist din Moldova și că acest partid vrea să aștepte rezultatul alegerii din Valahia. Dacă aceea va cădea asupra unui unionist mai cunoscut, Cuza își va da demisia și atunci va fi numit în locul său același personaj care va fi ales și în Valahia, pentru a face astfel o demonstrație răsunătoare în favoarea Unirii, ce poate fi susținut de puterile favorabile acestei combinații. Opinia lui Musurus este că ar fi fost necesară anularea alegerilor *înainte* (subl. în doc.) de numirea domnitorului și că în prezent, când există o majoritate unionistă în Adunare, ar fi cu mult mai dificil pentru Sultan să refuze investitura colonelului Cuza, deoarece în acest caz un alt unionist, poate și mai periculos încă, ar fi ales în locul său și astfel, în continuare, Poarta nu poate anula succesiv mai multe alegeri“⁴.

Ministrul de externe austriac și-a dat seama curînd, din rapoartele agenților săi răspinși în capitalele Europei, că orice gest împotriva voinței națiunii române era fără sens și că Austria nu va avea altceva de făcut decît să recunoască faptul deja împlinit. O nouă dovadă în această privință avea să primească Buol-Schauenstein de la ambasadorul austriac aflat în capitala Franței. Într-un raport trimis de acesta din urmă, la 10 februarie 1859, se află un rezumat al discuției pe care agentul austriac o avusese cu soția lui Napoleon al III-lea, după alegerea lui Cuza și în Țara Românească. Împărăteasa a susținut cu fermitate în fața ambasadorului că „Principatele vor Unirea. Aceasta este voința națională. Se vrea Unirea“. Replica diplomatului a fost, deosebit de sugestivă pentru felul în care Austria privea acest eveniment: „Doamnă, vor independența și pentru a ajunge acolo au votat pentru Unire“⁵. Speranțele Imperiului habsburgic că va convinge Poarta să fie de acord, în cadrul Conferinței puterilor protectoare, cu anularea dublei alegeri, s-au ruinat repede. De la Paris contele Waliewski ținea să-l asigure pe omologul său aflat la Viena, prin reprezentantul acestuia în Franța, că în cazul în care Conferința va anula alegerea lui Cuza ca domn al Țării Românești, Principatele nu se vor supune deciziei Conferinței⁶. Ambasadorul austriac se vedea nevoit să recunoască că această dublă alegere e susținută în Franța și nădăjduia ca lordul Malmesbury să nu împărtășească punctul de vedere francez⁷. S-ar fi convins repede de contrariul, dacă ar fi luat cunoștință de lunga

⁴ Ibidem, f. 110—113.

⁵ Ibidem, P.A. IX, Frankreich, Kart. 62, f. 214.

⁶ Ibidem, f. 217 v.

⁷ Ibidem, f. 214.

scrisoare pe care Apponyi o trimitea de la Londra, prin intermediul baronului Charles de Rothschild, ministrului său de externe, la 26 februarie 1859. Această scrisoare consemna cu lux de amănunte discuția pe care ambasadorul austriac a avut-o cu lordul Malmesbury asupra instrucțiunilor pe care baronul Hübner le avea din partea cancelariei Imperiului Habsburgic pentru Conferința puterilor garante, care trebuia să discute valabilitatea dublei alegeri. Așa după cum era de așteptat, Apponyi spera, ca și superiorii săi, să cîștige Anglia pentru aplicarea unor măsuri coercitive, sau chiar o intervenție armată. Pentru aceasta, mai întii, Apponyi a încercat să-l convingă pe Malmesbury că la Osborne împăratului Napoleon i s-a făcut favoarea anulării alegerilor din Moldova în schimbul *abandonării principelui Unirii*. Acest din urmă principiu stingherea fundamental planurile habsburgice, lucru de altfel recunoscut și de diplomatul austriac în cursul aceleiași conversații: „Ceea ce pentru noi rămîne ca un fapt cîștigat este că la Osborne Cabinetul francez a renunțat complet la *principiul* (subl. în doc.) Unirii Principatelor sub un același șef; fie că se numește rege sau domn, fie că ar fi un prinț străin sau un boier autohton, nu aceasta este, pentru noi, problema. Obiectul este ceea ce ne interesează și nu persoana”⁸. Ministrul de externe englez, într-o formă foarte delicată dar fermă, a respins modul de abordare a problemei așa cum a făcut-o Apponyi, spunînd că la Osborne singura chestiune care fusese exclusă privea alegerea unui prinț străin în Principate și nu vede necesară convocarea unei conferințe care să pună în discuție dubla alegere, cu atît mai mult cu cît la această conferință nu va fi permisă o modificare a Convenției. Punctul de vedere austriac era însă altul. El cerea o astfel de întrunire a puterilor garante pentru „a interpreta și aplica Convenția din 19 august, de a examina în ce a fost tulburată și încălcată ordinea legală stabilită prin ea și de a se pune de acord asupra măsurilor ce trebuie luate pentru a o restabili. A salvagarda drepturile Porții care au fost călcate în picioare, a face să se respecte opera Puterilor, a explica adevăratul sens și exacta interpretare, a împiedica ca autoritatea Areopagului European să fie contestată de un pumn de oameni turbulenți și ambițioși, a hotări, în sfîrșit, asupra mijloacelor de constrîngere care ar putea deveni necesare de folosit pentru a pune capăt unei rezistențe rebele”⁹. La toată această pledoarie Malmesbury a făcut o realistă demonstrație a inutilității conferinței reclamate de Austria și Turcia și asta pentru că în conformitate cu textul Convenției dubla alegere nu putea fi contestată, Rusia era de acord cu ea, iar Franța nu susținea decît fără vigoare contrariul. Dacă totuși se pune problema unei intervenții armate, care ar provoca, indiscutabil, un război cu aceste Principate, cine să facă acest lucru? Turcii nu, pentru că erau foarte cruzi, și prea urîți în Principate. Austria nu putea pentru că Rusia declarase că nu aprobă o astfel de intervenție, Rusia fiind în aceeași situație pentru că nu accepta Austria. Franța și Anglia nu aveau nici o posibilitate să intervină. „Îmi pare deci — apreciază diplomatul englez — că toate puterile au un egal interes de a rezolva lucrurile pe căi pașnice, printr-un compromis acceptabil pentru toată lumea. Admit că Unirea poate că nu este voința națională, că agitația unionistă este artificială, că ea provine din intrigile și rivalitățile partidelor și indivizilor, dar acesta este strigătul timpului și cu cît am vrea să mergem împotrivă cu atît vom întîmpina rezistență”¹⁰ (subl. n.).

Dorind garanții sigure din partea Angliei, de la care aștepta un sprijin real la proiectata conferință, și motivînd că poziția Austriei era justificată de considerente serioase — ea nu dorea să dea o dezmințire a propriilor acțiuni, care ar duce la dezmembrarea Imperiului Otoman, nu era de acord cu modificarea Convenției și nu putea supune Principatele unor experiențe nesigure — Apponyi a

⁸ Ibidem, P.A. VIII, England, Kart. 47, f. 252—263.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

primit de la Malmesbury un refuz categoric. „Noi nu ne putem angaja să ne închidem în limite atât de înguste și de absolute“¹¹, a fost răspunsul secretarului de stat. În această situație, ambasadorul austriac la Londra considera că era dator să de a-l avertiza pe Buol-Schauenstein de rezultatele nesatisfăcătoare ale întrevederii. „Cabinetul englez — scria el — pare să abandoneze terenul pe care noi l-am apărut în comun, pentru a se arunca pe pista compromisurilor, a concesiilor și a încercărilor. El cade la învoială cu fapte consumate, se teme de dificultăți, nu vrea să rupă față cu Franța și sacrifică angajamentele luate și semnătura sa pusă la sfârșitul unui act solemn, în dorința de a se înțelege cu împăratul Napoleon, sperînd prin aceasta să-l facă mai concesiv în alte chestiuni care interesează și preocupă mai mult Anglia“¹².

Conferința de la Paris a puterilor garante, așa după cum este știut, s-a deschis la 26 martie 1859 și, cu tot protestul Turciei și Austriei, după două ședințe, cinci din cele șapte puteri au recunoscut dubla alegere a lui Cuza. Întreruptă din cauza ostilităților franco-austriece, Conferința și-a reluat lucrările la 6 septembrie și s-a încheiat cu recunoașterea oficială a eforturilor făcute de români de a avea pe cele două tronuri pe Al. I. Cuza.

Informațiile din surse engleză ilustrează foarte exact atitudinea echivocă față de Unire a Angliei — șicanată de dificultățile existente în Orientul Îndepărtat și Statele Unite ale Americii, interesată în menținerea integrității Imperiului Otoman, obligată să păstreze alianța cu Franța, pentru a evita o apropiere între aceasta și Rusia, și, implicit, să aprobe politica franceză în privința Principatelor. Așa se explică poziția binevoitoare față de cauza românilor a ministrului de externe britanic la Congresul de la Paris, ca și a trimisului englez, în 1858, la Conferința din capitala Franței. Cu toate acestea, atitudinea ostilă a unora din reprezentanții diplomați ai Marii Britanii, îndeosebi a consulului de la București, pentru o bună bucată de timp, și a lui Henry Bulwer, ambasadorul de la Constantinopol, față de evenimentele care aveau loc în Principate în perioada premergătoare Unirii, cit și după înfăptuirea ei, și înțelegerea eronată a transformărilor care se petreceau sub ochii lor sînt de o evidență maximă. Deși diplomații amintiți s-au străduit să aducă la cunoștința celor aflați la Foreign Office cu exactitate și într-un mod corect tot ceea ce aflau, trebuie menționat că făceau acest lucru de pe poziția intereselor britanice în această zonă a Europei. De asemenea, o altă chestiune care nu trebuie neglijată este sursa informațiilor, nu totdeauna de bună credință și favorabilă direcției spre care se îndreptau cele două Principate, ba dimpotrivă. Un argument concludent la ceea ce afirmăm este raportul trimis, la 15 noiembrie 1858, de N. S. Ongley, consul la Iași, lui Henry Bulwer, avînd ca obiect situația politică din Moldova. Izvorul informațiilor sale, prezentat din capul locului, era unul din membrii Căimăcămiei, antiunionistul Șt. Catargiu, care i-a făcut o vizită consulului pentru a-i aduce la cunoștință că ceilalți doi colegi ai săi, Anastasie Panu și V. Sturza, au procedat la schimbarea unor funcționari publici, au hotărît înlocuirea directorului Ministerului de Interne cu unionistul Teriachiu, au destituit prefectii ostili unirii, iar înlocuitorii lor se bucură de sprijinul jandarmeriei, în fruntea căreia se afla tot un unionist¹³. Intenția lui Catargiu de a comunica aceste măsuri la Constantinopol s-a lovit, în mod justificat, de opoziția celor care trebuiau să execute ordinul caimacamului. În același raport, Ongley susține că V. Plăce a intrat în posesia unui sigiliu executat pentru căimăcămie în care însemnele celor două principate sînt unite și deasupra lor scrie „Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei“. Aplicarea acestui

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem, colecția Microfilme Anglia, r. 63 (Public Record Office, London, Foreign Office, General Correspondence, F.O. 78, Turkey, vol. 1379, f. 67—61).

sigiliu pe pașapoarte a iritat pe consulul Gödel Lannoy, care a refuzat să le dea viza austriacă. În replică, Căimăcămia n-a mai acceptat eliberarea pașapoartelor supușilor austrieci¹⁴. Intransigența unioniștilor față de adversari se manifestă și în tratamentul față de Hafif Bey, fost comisar, căruia nu i s-a mai acordat nici unul din privilegiile de care se bucura când își exercita funcția.

Un tablou destul de interesant al disputelor politice premergătoare alegerii lui Cuza în Țara Românească face, la 13 ianuarie 1859 (s.n.), consulul britanic la București, Robert Colquhoun. Rezerva sa față de doleanțele exprimate de membrii partidei naționale mergea pînă acolo încît le suspecta onestitatea declarațiilor. El lăsa sub semnul întrebării veridicitatea afirmațiilor existente în memoriul înaintat de către aceștia contelui Derby, asupra abuzurilor care se făceau în țară, și punea în seama lor intenția de a crea titluri fictive atît pentru electori, cit și pentru cei care i-au promovat eligibili, ca deputați și ca pretendenți pentru domnie. Trecînd în revistă principalele virfuri ale partidei naționale, Colquhoun lăsa să se înțeleagă că aceștia nu dispuneau de proprietățile necesare, în valoare de 3 000 ducați anual, pentru a candida la domnie. N. Golescu n-ar putea obține acești bani decît prin acte de donație din partea diferiților membri ai familiei sale, pentru că „oricît sînt de apreciați și respectați, sînt strîmtorați”. Situația era valabilă, după părerea consulului, în majoritatea cazurilor pentru toți cei care „formează acest partid. Brătienii, cu o singură excepție, au venituri limitate. Veniturile lui Rosetti și Boerescu provin din ziarele pe care le editează”¹⁵.

Nu-i mai puțin adevărat că pana consulului nu ascundea modul în care era administrată țara de o Căimăcămie ostilă Unirii. De altfel, diplomatul britanic nu a rezistat să afirme că această Căimăcămie putea fi suspectată „de a fi favorabilă partidului conservator reprezentat prin foștii domnitori Bibescu și Știrbei”¹⁶. Nici felul în care s-au făcut alegerile hotărîte de Conferința de la Paris nu i-a plăcut lui Colquhoun, care reușește să sesizeze apariția unor elemente esențiale în viața politică munteană. Dar să-i dăm cuvîntul consulului: „A apărut apoi primul semn de alianță cu așa-numitul partid național, ridicîndu-se o opoziție complet organizată care își avea sediul principal în reședința fostului domnitor. De aici au emanat diferitele proteste care au fost adresate agenților străini, ambasadorului de la Constantinopol și în cele din urmă guvernelor Puterilor garante”¹⁷.

Cîteva zile mai tîrziu, la 24 ianuarie (s.n.), din București, Colquhoun trimitea lui Bulwer un scurt raport despre felul în care decurgeau alegerile, cei mai mulți dintre deputații aleși „fiind membri ai partidului național sau liberal”¹⁸, el manifestîndu-și regretul că mulți dintre oamenii activi au fost excluși. Sînt menționate numele deputaților C. A. Rosetti, N. Golescu, V. Boerescu, Ion Cantacuzino și Ion Sîltineanu. Speranțele partidului conservator, credea consulul, stăteau în voturile din Oltenia. Se pare însă că a trebuit să-și schimbe foarte repede convingerea. Două scrisori plecate din cancelaria Consulatului britanic, la 29 ianuarie și respectiv 1 februarie, prima către ministrul de externe și alta adresată lui Henry Bulwer, cuprînd amănunte despre mișcarea țăranilor de sub conducerea lui M. Mălăieru, începută, credea Colquhoun, la sugestia reprezentanților partidei naționale. Scopul acestei mișcări, după părerea celui care semna raportul, era de a strînge un mare număr de țărani în București, în ziua deschiderii Cămei, care se vor afla în jurul Mitropoliei și vor cere ca N. Golescu sau I. Brătianu

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, f. 98—99.

să fie ales domn. Consulul era informat asupra măsurilor luate de autorități pentru a împiedica intrarea în capitală a țăranilor, cu atât mai mult cu cât Căimăcămia nu era sigură pe controlul armatei și poliției, în plus colonelului Filipescu, din partidul național, i se va interzice comanda batalionului de cavalerie¹⁹.

Îngrijorarea autorităților și măsurile de precauție luate de Căimăcămie erau mai mult decât justificate, dar nici consulul și nici oficialitățile n-au bănuțit că de puternică va fi presiunea maselor. Cu toată dezaprobarea pe care Colquhoun o manifesta față de acțiunile întreprinse de liderii partidei naționale, el a fost nevoit să recunoască că aceștia au știut să conducă cu destulă măiestrie masele în vederea realizării scopului final, Unirea. „Camera este în întregime în mâinile a trei sau patru membri — spune consulul — lideri sînt: prințul Dimitrie Ghica și I. Brătianu, aceștia au umplut galeria cu partizanii lor care aplaudă sau dezaprobă în modul cel mai indecent cînd se dă semnalul. Astăzi porțile mari ale curții Mitropoliei — unde aveau loc dezbaterile — au fost în mod greșit lăsate deschise și curtea s-a umplut cu mii de oameni. Un semn stabilit de la fereastra galeriei a declanșat demonstrația de afară“²⁰.

Fire mult mai receptivă decât colegul său din București, Henry Churchill, consul britanic la Iași, a dovedit mai multă înțelegere față de aspirațiile naționale ale poporului român exprimate prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza. Într-un raport al său din 6 ianuarie 1859, referindu-se la alegerile din Moldova, îi comunica lui Bulwer că partidul unionist a dat dovadă de multă unitate și fermitate, iar „participarea poporului a fost mare“²¹. Cuza, despre care consulul scria că a fost ales în unanimitate, are calități ce îl plasau „deasupra oricărui alt candidat de pe listă, bucurîndu-se de reputația unui om onest și drept“²². O primă întîlnire cu domnitorul îl făcea pe Henry Churchill să mărturisească că e încîntat de „prietenia și atitudinea deschisă cu care a fost primit“²³. Spre deosebire de el, corespondentul său din București, cu sentimente declarat potrivnice Unirii, își va schimba cu timpul atitudinea numai după ce, mai tîrziu, va stabili cu Al. I. Cuza mai multe contacte. Nu-i putem însă contesta interesul viu cu care a urmărit problema Principatelor și eforturile sale pentru a-i desluși consecințele și evoluția ulterioară în cadrul sistemului politic european. La 28 februarie 1859, el telegrafia contelui Malmesbury că noul domn este „înzestrat cu multă judecată și prudență, iar după cît se pare își înțelege pe deplin situația“²⁴. Telegrama era rezultatul primei întrevăderi pe care reprezentantul Angliei la București a avut-o cu alesul românilor, la 26 februarie 1859. Cu același prilej el trimitea lui Bulwer o deosebit de interesantă informare care merită atenție, cu atât mai mult cu cît și acest document, ca și celelalte date de pînă acum, din sursă engleză, este deloc sau prea puțin cunoscut.

Revenind la raportul lui Colquhoun credem că nu întîmplător consulul își începea și își termina informarea cu cîte o părere la adresa lui Cuza; asta poate și din dorința de a-și avertiza superiorul de la Constantinopol că persoana cu care s-a întîlnit este un om cu reale calități și care, ajuns în această postură, va ști să le etaleze: „M-a impresionat — spune la începutul informării sale — ceea ce domnitorul a declarat în materie de politică internă și administrație“²⁵. Chestiunea cea mai delicată a convorbirii între cei doi a fost problema alegerii lui Cuza

¹⁹ Ibidem, f. 116—119.

²⁰ Ibidem, f. 126—129.

²¹ Ibidem, rola 301 (F.O. 195, dosar 605).

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem, rola 311 (F.O. 195, dosar 623).

²⁵ Ibidem, rola 66 (F.O. 78, Turkey, vol. 1441, f. 89—196).

în fruntea celor două țări, domnitorul lăsînd, destul de clar, să se înțeleagă că era vorba de un act temporar și că el se va retrage „dacă Europa garantează dorințele națiunii”²⁶ prin aducerea unui prinț străin, prin asta înțelegîndu-se de fapt cîștigarea independenței complete. Pentru moment Cuza era ferm hotărît să păstreze autonomia Principatelor și să nu accepte nici un fel de ingerințe în treburile lor interne. „Dar, domnule Colquhoun, trebuie să vă atrag atenția că, dacă Turcia își pierde vremea (s.a.) să vină cu forță armată în Muntenia — i-a spus Cuza consulului — pentru a ne împiedica să ne manifestăm, nu ezit a vă spune că mă voi plasa în fruntea poporului (s.a.) meu și dacă va trebui să cădem, eu voi fi primul care îmi voi oferi pieptul, dar va curge sînge”. „Citez cuvintele lui — spune Colquhoun — pentru că, spre surpriza mea, le-a repetat în trei (s.a.) perioade diferite în decursul convorbirii. A adăugat că are 20 000 oameni în Muntenia și 10 000 în Moldova și cu aceștia ar putea ține piept Turciei”²⁷. Nedumerirea manifestată de consul nu se termină nici în finalul raportului unde, în ultimele rînduri, îi mărturisea lui Bulwer că domnitorul „nu se pronunțase în fața lor (a celorlalți consuli) cu privire la Turcia așa cum a făcut-o cu mine”. Indiscutabil, alesul națiunii române voia să transmită avertismentul său celor potrivnici Unirii; că nu era dispus să abdice nici un moment de la misiunea pe care națiunea i-o încredințase. Mai mult, pe parcursul discuției, Cuza i-a făcut cunoscut reprezentantului britanic că are de gînd să trimită în Țara Românească puternice unități militare moldovenești. Satisfacția, încîntarea și entuziasmul manifestat de consuliile Rusiei, Prusiei, Belgiei și Franței la București, după întîlnirea cu Al. Cuza, exprimate în fața lui Colquhoun, se observă și la acesta după întîlnirea cu domnitorul încît, în finalul raportului, conchide că „e evident că posedă multe calități care pot fi dezvoltate datorită poziției sale”²⁸.

Documentele din arhivele engleze conțin aprecieri asupra actelor întreprinse de Al. I. Cuza și colaboratorii săi în politica internă și externă în vederea desăvîrșirii Unirii, lărgirea autonomiei și cîștigarea independenței. Amănunte semnificative găsim în raportul agentului britanic la București, John Green, din 7 septembrie 1860, către Henry Bulwer în care se află o succintă analiză a problemei jurisdicției consulare în Principate și felul în care această chestiune se corelează cu dorința de a obține independența²⁹. Cîteva luni mai tîrziu, la 9 ianuarie 1861, de la Iași, Henry Churchill, în urma unei convorbiri cu Al. I. Cuza trimitea secretarului de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, John Russel, o bogată informare privind armele debarcate la Galați și atitudinea domnitorului român în apărarea drepturilor Principatelor. Din acest document, de altfel cunoscut, adevărată pledoarie făcută de Cuza în favoarea intereselor românești; a neamestecului în treburile interne ale Principatelor, a autonomiei și independenței lor, merită a cita cuvintele sale adresate consulului: „...v-ați îndoit de dreptul meu de a cumpăra arme, o îndoială pe care nu o pot împărtăși, deoarece nu pot să-i recunosc nici unei puteri dreptul de a controla dorințele țării mele în această problemă, dar să presupunem o clipă, de dragul discuției, că Principatele nu aveau dreptul să cumpere arme, credeți că n-aș putea, în timp de o lună, dacă vreau, să umplu țara cu arme?”. „De asemenea — continua consulul — în diferite împrejurări, domnitorul a spus că el nu este nici rus, nici francez, nici turc, nici englez, ci român și dacă a făcut ceea ce a fost pe placul Angliei, aceasta s-a datorat faptului că a fost în concordanță cu politica sa”³⁰.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem, rola 70 (F.O. 78, Turkey, vol. 1517, f. 82—85).

³⁰ Ibidem, rola 75 (vol. 1584, f. 19—26). Vezi și *Independența României*, vol. II, partea I, p. 20—23.

Modul independent al lui Cuza de a face politică este ilustrat de o altă mărturie documentară în strinsă legătură cu precedenta, dar inedită. La 10 ianuarie 1861, a doua zi după întâlnirea relatată mai sus, consulul s-a prezentat la Cuza pentru a-i citi raportul adresat ministrului său de externe. După ce l-a ascultat, Cuza i-a atras atenția lui Churchill că sînt înregistrate unele amănunte fără importanță, iar tonul din raport pare de iritare din partea sa. Sentimentele de nemulțumire ale lui Cuza se datorau, se explică el, faptului că guvernul britanic nu ajunsese să înțeleagă că țara sa trebuie întărită și nu slăbită, pentru a constitui o barieră între Turcia și Rusia, cu atît mai mult cu cît situația sa în fața concetățenilor nu e deloc de invidiat, nereușind să îmbunătățească prea mult poziția Principatelor în Europa³¹. Că situația Principatelor trebuia schimbată în sensul formulărilor lui Cuza se convinsese și consulul Green, ale cărui sentimente, exprimate în raportul din 11 noiembrie 1859, ne-ar fi îndreptățit să-l credem român și unionist, dacă nu i-am fi văzut semnătura și dacă el însuși nu și-ar fi luat măsuri de precauție ca simpatia manifestată pentru cauza Unirii să nu fie înțeleasă rău de superiorii săi. „Năzuința pentru Unirea completă a Principatelor — nota el — predomină evident în sinul tuturor claselor din Valahia și acest sentiment, atît de pronunțat, nu și-a pierdut din putere în urma evenimentelor din ultimii doi ani... Șuvoiul unionist nu a prezentat nici cel mai slab indicu de reflux încă de la începuturile sale, atrăgînd în curentul său tot mai multe izvoare, fără să poată fi oprit de vreun obstacol, cîștigînd tot mai multă putere și amploare în desfășurarea lui. Judecînd viitorul în această problemă prin prisma trecutului, se poate prevedea că, odată hotărîtă de Adunare, Unirea Principatelor se va împlini, indiferent de dorințele altora sau de consecințele ce le-ar avea pentru ei, și tocmai această situație, consider eu, trebuie să stea în centrul atenției noastre”³².

Consulul intuise exact că atitudinea întregii națiuni române, a statului român, care-și apăra cu dîrzenie interesele nu putea fi neglijată. Atenția cabinetelor europene și a opiniei publice acordată noului stat, care dorea să-și facă singur propria istorie, era pe deplin justificată dacă avem în vedere că domnitorul Cuza, principalul exponent al politicii externe românești, cit și colaboratorii săi au impus Europei, în dese rînduri, politica faptului împlinit. Acest lucru era obligat să-l recunoască, la 28 aprilie 1861, ambasadorul Turciei la Londra, Musurus, într-o conversație cu John Russell, prilej cu care primul a afirmat că Al. Cuza „de la numirea sa nu a făcut altceva decît să înfrunte autoritatea suzerană”³³.

Țara care a privit cu simpatie aspirațiile românești și a sprijinit constant Unirea și pe alesul națiunii române a fost Franța. Ea a manifestat un interes permanent față de Principate și de felul în care românii au soluționat problema unității lor naționale. O întreagă literatură istorică, prea bine cunoscută pentru a insista asupra ei, sprijină afirmațiile noastre. Ea are ca fundament nenumărate documente interne, dar și foarte multe informații din bibliotecile și arhivele franceze. Din acest material impresionant, a cărui cercetare exhaustivă rămîne de domeniul viitorului, am extras cîteva din memoriile întocmite de baronul Adolphe d'Avril, informări care privesc întreaga domnie a lui Alex. I. Cuza. ,

La 23 octombrie 1862, după ce timp de cîteva luni vizitase Principatele Unite, baronul Adolphe d'Avril, de la Direcția politică a Ministerului de Externe

³¹ Ibidem, rola 75 (vol. 1584, f. 29).

³² Ibidem, rola 66 (dosar 1442).

³³ Ibidem, colecția Microfilme Turcia, rola 47, c. 58—60 ; (Diş İşleri Bakanlığı Arşivi, İstanbul, Hazine-i Evrak-Siyasi) vezi și *Independența României*, vol. II, p. I, p. 30—31.

al Franței, trimitea ministrului său un lung studiu, rezultat atît al contactelor pe care le avusese cu oamenii politici români, agenți diplomatici francezi și străini aflați la București, cit și al observațiilor sale personale. În memoriu, primul din cele trei pe care le vom aduce în discuție, se afirma de la bun început: „Sînt acum șase ani de cînd protectoratul exclusiv al Rusiei asupra Principatelor Unite, Moldova și Valahia, a fost abolit. O nouă organizare politică funcționează de patru ani. Dubla alegere a prințului Cuza a fost confirmată acum trei ani. În fine, de zece luni, o unire legislativă și administrativă a înlocuit sistemul mixt al Convenției din 1858. Care a fost rezultatul acestor înnoiri? Această examinare nu ține numai de curiozitate. Într-adevăr, s-ar părea că a venit momentul de a determina cu precizie atitudinea agenților împăratului (Napoleon al III-lea) într-o țară care trebuie neapărat să joace un mare rol în mijlocul chestiunii orientale”³⁴. Nu știm cu exactitate scopul misiunii diplomatului francez în Principate, dar afirmațiile sale sînt elocvente în direcția interesului major de care s-a bucurat problema românească din partea cabinetelor politice ale continentului european.

Mai înainte de a face unele considerații pe marginea memoriilor baronului d'Avril, credem că este necesar să menționăm că celelalte două datează din februarie și martie 1866 și au ca obiect chestiunea Unirii, de la Congresul de la Paris pînă la abdicarea lui Cuza.

Revenind la memoriul său din octombrie 1862, care se limitează la o analiză strictă a realităților din Principatele Unite, putem afirma că, după ce remacă contribuția românilor la înfăptuirea Unirii, concluziile trase nu sînt prea încurajatoare. Încă din primul capitol el își avertizează destinatarul asupra stării precare a finanțelor, justiției și administrației românești, rezultat al trecutului, dar și al practicilor menținute, al luptelor dintre partide. „Spiritul de partid — nota diplomatul francez — sau interesul particular învinge aproape întotdeauna grija față de stat”³⁵. Despre partidul revoluționar crede că e puțin numeros, dar activ. I se pare periculos din punct de vedere social mai ales pentru faptul că a „stîrnit țăranilor speranțe”. Acest partid nu poate primi sprijinul Franței. Partidul de dreapta, compus în general din ceea ce se cheamă încă mari boieri, proprietari ai unor întinse moșii, spre care se îndrepta simpatia celui ce purta titlul de baron, nu și-a pierdut încă tot prestigiul. Cu toate acestea, cele mai mari abuzuri s-au petrecut în timpul cînd oamenii săi se ocupau de destinele Principatelor. „Pentru a fi drept față de partidul dreptei — afirma trimisul francez — trebuie să spun că prințul Cuza nu a avut niciodată încredere în el și-i poartă o aversiune cordială dar, pentru a fi drept și față de prințul Cuza, trebuie să adaug că dreapta face tot ceea ce poate pentru a merita această neîncredere”³⁶. Aprecieri favorabile, credea d'Avril, merita partidul moderat, în sinul căruia se găseau oameni cu multă bunăvoință și inteligență. Ei vor ameliora situația țării și progresul îl vor realiza pe căi legale. Nu este lipsit de interes să facem cunoscută remarca diplomatului francez că prințul Cuza a arătat o anume dispoziție către oamenii politici care nu fac parte din nici un partid.

O problemă de mare importanță, și care ocupă mai bine de jumătate din cele 22 de pagini ale memoriului, este problema intervenției consulare, discutată sub toate aspectele ei, cu avantajele și dezavantajele pe care le prezintă atunci cînd este și cînd nu este pusă în practică. Încă de la începutul luării în discuție a acestei chestiuni, d'Avril afirma următoarele: „Pînă în prezent corpul consular a intervenit în diverse faze și sub diverse forme în treburile interne ale Princi-

³⁴ Ibidem, colecția Microfilme Franța, rola 72 (Ministère des Affaires Etrangères, Archives diplomatiques, Mémoires et documents, Roumanie, vol. 1, f. 91—117).

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

patelor. Această intervenție n-a reușit, în general, decît a constatat neputința străinilor de a face binele și de a preveni răul³⁷. Desigur, fără a diminua rolul Franței la realizarea Unirii Principatelor și ajutorul acordat de agenții ei partidului unionist, afirmația de mai sus trebuie înțeleasă altfel. Atît prințul Cuza, cît și colaboratorii săi, încă din 1859, au făcut totul pentru a se sustrage oricăror ingerințe ale Puterilor și au încercat în orice situație să răspundă de destinele țării fără nici un control din afară. În ultimă instanță d'Avril nu făcea altceva decît să recunoască neputința străinilor de a influența soarta românilor, hotărîți să-și lărgească autonomia și să-și cîștige independența. Este, de altfel, și concluzia autorului memoriului, care sugerează interlocutorului său că, din punct de vedere juridic, cît și al relațiilor existente între puterile garante, de care Al. I. Cuza și oamenii săi au reușit să profite, cea mai bună soluție pentru a nu pierde influența de care Franța se bucură în Principatele Unite ar fi „neintervenția sistematică în tot ceea ce nu atinge în mod direct executarea Convenției, este singurul mijloc de a rămîne în legalitate. A acționa altfel ar fi să ne expunem în mod gratuit, a pierde cele mai reale și mai frumoase beneficii ale războiului Crimeii³⁸. Înțelepciunea diplomatului avea la bază o cunoaștere perfectă a situației internaționale și o înțelegere exactă a poziției românilor. „Trebuie de altfel să recunoaștem — spune tot el — că nu este nimic mai enervant și mai demoralizant pentru o țară decît intervenția străină și neînțelegerea între șase influențe care se pizmuiesc și se contrazic³⁹”.

Ceea ce l-a șocat pe d'Avril și probabil lucrul acesta s-a întîmplat și în 1855 cînd vizita pentru prima oară Principatele, a fost conștiința națională a românilor, singurii, după credința sa, ce pot fi în stare, în această parte a Europei, să înfăptuiască un stat puternic împotriva tendințelor cotropitoare austriece și ruse și în folosul echilibrului european. „Moldo-valahii au o latură foarte interesantă. Este persistența — spune d'Avril — abia de crezut, cu care și-au păstrat naționalitatea. După patru secole de dezastre, invazii, ocupații, tentative de slavizare și grecizare, cu toate asalturile terorii și seducției, cu tot protectoratul rusesc, ei sînt astăzi ceea ce erau cînd istoria îi arăta pentru prima oară. Cu alte cuvinte nici slavi, nici greci, nici germani, ci neolatini și chiar naționalitatea lor este astăzi mai de neînvins și mai hotărîtă cum nu era în epoca eroică a istoriei lor. Această persistență, această soliditate, este o calitate incontestabilă. Ceea ce trebuie la Dunărea de jos, este o naționalitate robustă. Or, este evident că moldo-valahii sînt de minune apți să împlinească acest lucru⁴⁰”.

Cele două memorii, din februarie și martie 1866, anul în care baronul d'Avril a devenit consul general al Franței la București, constituie analize mult mai ample ale principalelor momente din istoria Principatelor, începînd cu anul 1855. Considerînd că „istoria diplomatică a Principatelor nu este, de mai bine de zece ani, decît dezvoltarea principiului unirii⁴¹”, d'Avril întocmește un competent studiu din care nu lipsesc factorii importanți, interni și externi, ce au contribuit la realizarea și consolidarea Unirii și autonomiei și au creat premisele obținerii independenței de stat. Redeschiderea problemei orientale, provocată de războiul Crimeii, a pus în discuție, în mod inevitabil, situația Principatelor. Conferința de la Viena, la care reprezentantul Franței a propus unirea celor două țări, urmată de Congresul de la Paris din 1856, în cursul căruia problema românească nu și-a pierdut deloc importanța, și în fine Conferința din 1858 din capitala Franței care, conform prevederilor Tratatului din 1856, a

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem, rola 77 (vol. 18, f. 121—148).

elaborat o convenție privind organizarea „definitivă” a Principatelor, constituie jaloanele principale ale stăruințelor pe care Europa le-a făcut în dorința de a oferi ceva națiunii române. În 1859 sosise momentul ca românii înșiși să hotărască asupra propriului destin și aceasta avea să se întâmple, după afirmația lui d'Avril, când „dejucind în parte stipulațiile convenției, Moldova și Valahia au ales același domn”⁴². Veritabila semnificație politică a acestui act, crede diplomatul francez, era de a da „principiului unirii o consacrare solemnă”⁴³.

Analizând cele două memorii redactate în 1866, care slujesc de fapt susținerii principiului amintit mai sus, lesne se poate observa o altă judecată de valoare în plus față de cel întocmit în 1862. De această dată, consulul francez se afla în fața unei opere încheiate, e vorba de cei 7 ani de domnie ai lui Cuza. Avind o altă perspectivă, el dă dovadă de o pătrundere mult mai exactă a faptelor și, implicit, de o judecată nepărtinitoare a actelor întreprinse de fostul domn și colaboratorii săi. Meritul lui d'Avril este de a fi sesizat și evidențiat faptul că românii, în frunte cu domnitorul lor, au vrut și au știut să impună Europei măsurile necesare care au pus bazele unui stat modern. Referindu-se la aceste măsuri, care de cele mai multe ori au pus Europa în fața faptului implinit, d'Avril a accentuat două dintre ele, care au contribuit nălaftor asupra soartei Principatelor. „În 1861, la cererea prințului Cuza și printr-un firman comunicat puterilor garante la 4 decembrie, Poarta consimți pentru Unirea parlamentară și administrativă”⁴⁴. Constituția din 1858 rămăsese de domeniul diplomatic, dar nu pentru multă vreme căci, „prințul Cuza în primăvara lui 1864, modificând el însuși această constituție aproape în întregime, Poarta, în conferința ținută la Constantinopol, nu numai că sancționează, în afară de câteva detalii neînsemnate, ceea ce totmai se decretase la București, dar consimți, cu încuviințarea puterilor garante, ca în viitor Principatele Unite să poată modifica sau schimba legile care cirmuiesc administrația lor internă, cu concursul legal al tuturor puterilor garante și fără nici o intervenție”⁴⁵. Desigur, subliniind victoriile cistigate de români în direcția autonomiei și chiar a independenței, consulul francez o făcea avind un scop precis: vacanța la tron, prin abdicarea prințului Cuza, aducea iarăși în discuția cabinetelor politice și diplomatice ale Europei situația românilor, iar consulul, în interesul țării sale, cerea Franței susținerea cu putere a Unirii. Pentru a fi mai convingător, d'Avril a trimis împreună cu memoriul său din 24 februarie 1866, și un rezumat al domniei prințului Cuza. Din acest rezumat nu lipsește nici unul din actele majore întreprinse în timpul celor șapte ani, consulul remarcind fermitatea, tactul diplomatic și calitățile de conducător ale domnitorului, alături de aversiunea unor puteri străine sau de piedicile puse de cei din țară, care vedeau în Cuza „un parvenit, un obstacol în calea pretențiilor personale de domnie și mai ales de teama de a nu rezolva chestiunea țărănească într-un sens radical”⁴⁶. Dacă, în general, opera lui Cuza este bine cunoscută, rezumatul întocmit de d'Avril nefăcând altceva decît să nuanțeze unele aspecte ale ei, cred că merită să ne oprim puțin asupra finalului acestei lucrări cu atît mai mult cu cît însuși diplomatul i-a acordat, se pare, o atenție specială. La 12 decembrie 1865 (datele au etidul nou), cu prilejul deschiderii sesiunii parlamentare, terminîndu-și mesajul său, „prințul amintește că s-a angajat să se retragă pentru a face loc unui prinț străin”⁴⁷. La 28 ianuarie 1866, Camera deputaților face cunoscut răspunsul ei la

⁴² Ibidem, rola 72 (f. 118—129).

⁴³ Ibidem, rola 77 (vol. 18, f. 121—149).

⁴⁴ Ibidem, rola 72 (f. 118—129).

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem.

mesajul tronului, răspuns din care consulul dă următorul citat, singurul din întreg manuscrisul ce are peste 25 de pagini: „Adunarea electivă atestă că poporul român și domnul său sînt strîns uniți într-un singur și același gînd... Țara a fost și va fi totdeauna cu alteța voastră“. Încheind citatul d'Avril remarcă: „Adunarea electivă ia act de declarația relativă la prințul străin“⁴⁸. Să fi înțeles și consulul că domnitorul Cuza a păstrat tronul atît timp cît națiunea i l-a încredințat și l-a părăsit cînd necesitatea națională i-a impus-o?

Mărturiile documentare prezentate mai înainte, fără a modifica datele și evenimentele istorice cunoscute, contribuie, credem noi, la o mai bună cunoaștere a epocii lui Al. I. Cuza. Ele sînt o dovadă de netăgăduit a interesului de care s-a bucurat problema românească în contextul european al vremii cînd, așa cum spunea ministrul de externe englez, națiunile doreau să-și înlăptuiască unitatea și să-și obțină independența.

Domnia lui Al. I. Cuza, cel care a înțeles exact misia încredințată de națiune, ne apare ca o epocă plină de frămîntări, de căutări și de izbînzii pentru națiunea română. Cu atît mai mari sînt meritele lui Cuza, desăvîrșit reprezentant al idealurilor românești, dacă avem în vedere că în condițiile internaționale dificile, el a reușit, prin reformele sale, să pună bazele statului român modern și a deschis căi largi pentru desăvîrșirea Unirii și cucerirea Independenței.

65 de ani de la Marea Unire. Contribuții editoriale ale Arhivelor Statului

EMILIA POȘTĂRIȚĂ

În sfera multiplelor preocupări ale D.G.A.S. activitatea editorială este consacrată în mod statornic unor momente de referință din istoria României.

Volumele de documente externe *Unitatea națională în conștiința europeană* și *Desăvîrșirea unității național-statale a poporului român* evidențiază, în lumina unor noi și bogate surse documentare, importanța și implicațiile în timp și în spațiu ale unui amplu proces istoric obiectiv, cu rădăcini adînci în istoria noastră milenară: Unirea Principatelor Române și înlăptuirea statului național unitar român în hotarele întregului teritoriu locuit de români, țel dominant în jurul căruia s-au concentrat în secolele XIX și XX întreaga luptă și toate năzuințele națiunii române.

Obiectivele științifice urmărite de aceste volume circumscriu preocupările majore legate de reflectarea permanenței ideii de Unire, strîns legată de cea de independență națională și libertate socială, și principalele etape ale luptelor sociale și naționale desfășurate secole de-a rîndul de români prin acțiuni energice și hotărâte întreprinse pe plan intern și extern.

Bogatul material documentar extern, expresie a interesului european pentru problema românească, reflectă unanimitatea aprecierilor privind înlăptuirea Unirii ca năzuință statornică a poporului român, rezultat al puternicei afirmări a voinței și acțiunii sale hotărâte.

Acest eveniment de răsunset internațional se găsește pe larg oglindit în corespondența unor conducători de state, membri ai guvernelor, oameni politici și diplomați, militari, oameni de știință și cultură, punînd în evidență larga

⁴⁸ Ibidem.

rezonanță a ideii de Unire în conștiința întregului popor român, plasarea luptei pentru înfăptuirea marelui deziderat în contextul european.

Prezentind în mod frecvent faptele și evenimentele în geneza și în dezvoltarea lor, documentele cuprinse în volumele amintite, deși datează din anii 1848—1918, relevă pe plan continental conștiința unității de origine și neam, de limbă, de cultură și obiceiuri, de structură și istorie, viețuirea neîntreruptă a românilor pe teritoriul lor național, precum și legăturile permanente ce au existat între toate provinciile românești.

Pe fondul unor probleme sociale și naționale asemănătoare existente în Țările Române, obiectivele și inițiativele comune de luptă, acțiunile de coordonare, de colaborare și sprijin reciproc se găsesc evidențiate în multe documente prezentate în volume.

Importante surse de referință prezintă năzuința refacerii statului unitar, eliberat de opresiunea străină, în care românii să-și poată afirma pe deplin individualitatea în cadrul umanității. Această idee dominantă a întregii istorii naționale este remarcată de toți oamenii politici europeni care au analizat realist cum s-a reflectat ea în gândirea politică și culturală, în planurile militare și diplomatice ale înaintașilor noștri, devenind obiectiv programatic al politicii interne și externe a națiunii române.

Un număr impresionant de documente provenite din arhivele diferitelor țări surprind, pe baza unor temeinice analize istorice, drepturile imprescriptibile ale poporului român, natura raporturilor cu Poarta, natura tratatelor încheiate cu Rusia și Turcia, revendicările vizând unitatea și independența în timpul revoluției din anii 1848—1849, programele mișcării unioniste, dorințele Divanurilor ad-hoc, cererile formulate de români la congrese și în conferințe internaționale și mai ales întreaga activitate politică și diplomatică ce a pregătit înfăptuirea și desăvîrșirea Unirii.

Toate documentele permit lărgirea investigării și definirii faptelor de care se leagă procesul istoric unic al Unirii și desăvîrșirii unității național-statale.

Așadar, studierea rolului important pe care l-au jucat Țările Române, în contextul politic internațional, modul în care marile puteri s-au implicat în rezolvarea „chestiunii române”, termen devenit cotidian la vremea respectivă, constituie o preocupare a cabinetelor diplomatice și a opiniei europene.

În acest sens, documentele oferă suficiente informații care relevă poziția Franței, Rusiei, Angliei, Prusiei, Sardiniei, Austriei, Turciei, Belgiei, Serbiei etc. față de Unirea Principatelor și ulterior poziția Puterilor Antantei și a Puterilor Centrale față de desăvîrșirea unității național-statale.

Amploarea și densitatea informațiilor din izvoarele externe permit lărgirea orizontului de cunoaștere a unei problematice variate, cu implicații multiple, oferind totodată cercetării istorice, acolo unde nu se sprijină în suficientă măsură pe o documentație directă, temeiuri pentru înțelegerea acțiunilor de politică externă ale marilor puteri.

Documentele evidențiază realitatea ce definește întreaga istorie a spațiului carpato-danubian-pontic : permanența și continuitatea poporului român, originea sa și a limbii române, lupta permanentă pentru Unire cu patria mamă a românilor din Transilvania, Banat și Bucovina ; situația și drepturile românilor din provinciile istorice românești, lupta alături de români, pentru drepturi, a celorlalte naționalități asuprite de Imperiul austriac și de dubla monarhie, lupta, în general, a românilor împotriva oricărei oprimări străine.

Confirmind unele date cunoscute, aducând mărturie inedite ce permit studierea și clarificarea unor probleme dominante aflate în centrul politicii europene, volumele menționate confirmă mai presus de orice locul și ponderea problemei românești, afirmarea dreptului de voință al poporului român pe plan interna-

țional, realitatea permanentă a unității patriei impunându-se ca o cauză superioară și ca o victorie a românilor.

Documente

La 1 Decembrie 1918 peste 100 000 de români întruniți la Alba Iulia într-o impresionantă adunare hotărau Unirea, o dată pentru totdeauna, a Transilvaniei cu România. Desăvîrșirea statului național unitar român a reprezentat încununarea luptelor de veacuri, izbînda ideilor de libertate și unitate națională izvorîte din conștiința românilor că ei toți sînt un singur neam, de aceeași origine, limbă și obiceiuri.

De la prima unire politică a Țărilor Române sub Mihai Viteazul, istoria luptei pentru făurirea edificiului național înscrie ca pietre de hotar programele și acțiunile comune ale revoluționarilor pașoptiști, unirea din ianuarie 1859, a Principatelor Române sub sceptrul aceluiași domnitor, Alexandru Ioan Cuza, cucerirea independenței României în 1877, mișcarea memorandistă din anii 1892—1894, hotărîrea României de a intra în război în anul 1916, după ce țările Antantei au acceptat să înscrie în tratatele de alianță încheiate cu ea dreptul de unire al tuturor românilor.

Documentele pe care le prezentăm în continuare — selecționate din volumele realizate de Direcția Generală a Arhivelor Statului și aflate în curs de apariție : „Unitatea națională în conștiința europeană” și „Desăvîrșirea unității național-statale a poporului român” — ilustrează aspecte din lupta pentru unire a românilor, începînd cu anul 1848.

Grupajul, realizat cu concursul arhiviștilor Elena Moisuc (doc. nr. 9, 11), Emilia Poștăriță (doc. nr. 6, 15), Ileana Chirtu (doc. nr. 3), Ielița Gămulescu (doc. nr. 8), Valentina Costake (doc. nr. 16), Eugenia Ciocan (doc. nr. 2), Dimitrie Vișcu (doc. nr. 1, 7, 10, 12, 13, 14), Tudor Bucur (doc. nr. 4), Valeriu Veliman (doc. nr. 5) și Dumitru Zaharia (doc. nr. 17) cuprinde numai traducerea românească a documentelor, textul original putînd fi studiat cu ocazia apariției volumelor amintite mai sus.

Menționăm că intervențiile autorilor în text, pentru clarificarea pasajelor mai puțin explicate, precum și datele incerte au fost marcate cu ajutorul parantezelor unghiulare {...}. De asemenea, omiterea unor fragmente care nu au legătură directă cu subiectul tratat a fost indicată prin paranteze drepte [...].

1

1848 martie 22/aprilie 3, Cluj. Raport al guvernatorului Transilvaniei, J. Teleki, adresat cancelarului aulic transilvănean la Viena, S. Iósika, despre activitatea tineretului român avînd ca scop unirea tuturor românilor în vederea realizării Imperiului dac.

1848 martie 22/aprilie 3, Cluj

667 P/1848

Nobile baron !

Excelența Sa generalul comandant de aici, baronul Anton von Puchner, prin scrisoarea din 30 martie anul curent, mi-a făcut următoarea comunicare cu caracter absolut confidențial, pe linie de serviciu : că el a fost încunoscîntat foarte

urgent de către agentul Curții cesaro-crăiești la București, von Timoni, că ultimele evenimente din Franța, dar în special știrile despre cele mai recente întimplări din toate provinciile Imperiului, au provocat o mișcare și în București. În acest Principat, mișcarea condusă de tinerii boieri, cel mai adesea avînd studii la Paris, are ca scop să reunească întreaga națiune română pentru a întemeia un nou Imperiu dac. În fruntea acestei mișcări vor să-l pună chiar pe prințul Bibescu, care, ce-i drept, se spune că ar fi refuzat această însărcinare.

Eu consider de datoria mea să informez Excelența Voastră, pe scurt, despre datele pe care le dețin și pe care, în urma acestei comunicări, le-am găsit absolut necesare spre a fi discutate.

Am cerut astăzi tuturor înalților funcționari, atît din domeniul justiției, cît și din orașe, ca, în circumscripțiile comitatelor încredințate conducerii lor, să acorde întreaga lor atenție comportării populației române. În special să fie urmăriți cu toată atenția toți străinii care ar apare, iar în caz că ar apărea și ar fi descoperit vreun instigator sau un emisar străin, este necesar să fie pus imediat sub supravegherea cuvenită și să mi se facă urgent comunicarea în legătură cu cazul respectiv.

Totodată am mai hotărît să-i atenționez pe funcționarii superiori ai justiției și anume pe prim-judecătorii orașelor Cluj, Sibiu, Brașov, Tîrgu-Mureș și pe funcționarii superiori din Bistrița, Mediaș, Sighișoara, Orăștie, Solnocul de Mijloc, Turda, Alba de Jos, Solnocul Inferior și Făgăraș, ca acele persoane care își procură arme și muniții să fie date poliției spre supraveghere specială.

Ceea ce eu am avut onoarea să vă aduc la cunoștință cu înaltă considerație.

Al Excelenței Voastre preasupus servitor

Conte Teleki Joseph

Cluj, 3 aprilie 1848

Arh. St. București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 152, c. 935—938 (Magyar Országos Levéltár, Erdélyi Kancelláriai Levéltár — „B“-szekció — B 7. Erdélyi udvari Kancellária b) Elnöki iratok, Pres. 133/1848).

2

1851 decembrie 30/1852 ianuarie 11, Viena. Raport al subsecretarului de stat al Austriei, Werner, către ministrul de interne al Austriei, Al. Bach, despre descifrarea unor scrisori românești expediate din Paris, relevînd pregătirile pentru făurirea unei Românie unite și independente. În anexă: una dintre scrisori.

Nr. 29/g

Prin strădanile secției locale de descifrări s-a reușit să se descifreze scrisorile din Paris către Ștefanidi din București și către Cernătescu din Craiova, trimise aici cu adresa din 30 decembrie anul trecut și pe care le returnăm.

Deoarece din textele valah și german, anexate mai departe, ale acestor scrisori, scrise cu două cifruri diferite, reies legături din cele mai periculoase care sînt întreținute de la Paris cu partida revoluționară română din Valahia — și care nu pot rămîne fără influență dăunătoare pentru Transilvania și Banatul cu care se învecinează — Excelenței Voastre nu trebuie să vă scape din vedere cît de necesar este ca de acum înainte corespondenței străine să i se acorde deosebită atenție la cele mai importante puncte ale traficului poștal în Ungaria și Transilvania.

Viena, 11 ianuarie 1852

Pentru domnul ministru al
afacerilor externe,
subsecretar de stat,
Werner

Frate Cernătescule,

O Românie una și nedespărțită, liberă și independentă, democratică, socială! Iată misiua noastră, misie sublimă, care trebuie să ne sfințească și să facă din noi eroi sau martiri. Credem dar că nici o stavilă nu va fi în stare să te descurajeze și că înălăuntrul României nu se poate declara că nu ai binemeritat de la dînsa.

Nu știm cînd se poate intra în țară și în cît timp se poate realiza proiectul, precum nimenea nu poate ști timpul cînd va izbucni revoluția. De aceea luăm toate măsurile să nu ne surprindă nepregătiți. Iată ce ne-a determinat de a forma un Comitet de propagandă acolo în țară, deosebit de Frăția, ce ești însărcinat dumneata a organiza.

Fratele Rotescu are aci misie. Dacă fratele Rotescu se va pătrunde de importanța Societății de Frăție, atunci îți vei asocia pe fr(atele) Rot(escu) ca unul din cei trei membri ce cu dumneata și cu altul ce vei alege va forma aleșii Țării Munteneste. Însă de vei găsi o inconveniență, atunci îți vei asocia oamenii ce vei găsi cu cale și vei lăsa pe fr(atele) Rot(escu) să-și împlinească sarcina și în parte-fără a-l contracara, ci dimpotrivă, ajutîndu-l.

Scrim prin Grant. Aici și în toată Europa merg prea bine.

Zi-i să o trimită lui Rosetti, el știe cui să o dea.

(semnat) : I.

Arh. St. București, colecția Microfilme Austria, r. 9, c. 751—753, 762—764 (Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungssarchiv, Nachlass Bach, K. 23).

3

1859 ianuarie 28/februarie 9, Constantinopol. Fragmente din raportul secretarului de legație la Legația Belgiei din Constantinopol, E. Jooris, către ministrul afacerilor externe al Belgiei, A. Vrière, privind impresia produsă la Constantinopol de știrea neașteptată a alegerii lui Cuza ca domnitor al Țării Românești.

Legația Belgiei

Nr. de ordine 28

Constantinopol, 9 februarie 1859

Domnule baron,

Știrea alegerii domnului Cuza, domnitorul Moldovei, ca domnitor al Valahiei a cufundat Poarta și diplomația în stupeoare. Guvernul otoman, după ce s-a înțeles cu reprezentanții Puterilor, tocmai a protestat împotriva alegerii, făcînd apel la Conferință. Această poziție a Porții era ușor de prevăzut; ea nu poate admite această schimbare flagrantă și îndrăzneță a unei convenții internaționale, comisă în fața Europei de o Adunare populară, în ciuda tuturor drepturilor suzeranității. Puterile, la rîndul lor nu pot accepta o formă de guvernămînt care consacră principiul Unirii politice a Principatelor, pe care au vrut să-l îndepărteze cu orice preț ca periculos pentru integritatea Imperiului otoman. Este ceea ce ziarul oficial anunță în termeni clari, deși rezervați. În ceea ce-i privește pe valahi, fiecare este de acord să spună că au periclitat poziția și au făcut rău vecinilor lor [...] ¹

Cît privește natura acestui fapt, așa cum se prezintă, el este expresia voinței naționale dornice de a îndepărta boierimea și străinătatea, dar, mai mult ca în Moldova, el prezintă caracterul unui protest împotriva Conferinței de la Paris, care, contrar voinței Divanurilor, a pretins să impună moldo-valahilor o constituție arbitrară [...] ²

Primiți, ...

E. Jooris

Arh. St. București, colecția Microfilme Belgia, r. 1, c. 268—271 (Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Turquie, vol. 8, 1859, doc. 11).

¹ Despre desfășurarea alegerilor din Principate.

² Despre alegerile din Principate și situația din Serbia.

4

1861 august 19/31 București, Raport al consulului austriac la București, K. Eder, către ministrul afacerilor externe al Austriei, J. B. Rechberg, redînd o convorbire cu Al. I. Cuza pe tema necesității înfăptuirii Unirii.

București, 31 august 1861

No. 69 A.

Comunicat la Paris, Londra
Berlin, Petersburg prin
depeșa din 9 septembrie

Ilustre conte,

Ieri am făcut o vizită la Cotroceni principelui Cuza, care la început m-a primit mai puțin prietenos decît de obicei, însă în cursul convorbirii și-a revenit la tonul obișnuit față de mine.

Principele a arătat că, după știrile pe care le are, în chestiunea Principatelor există dificultăți din partea Rusiei.

„Noi“, a continuat Cuza, „trebuie să avem Unirea — il nous faut l'union¹, dacă Puterile nu ne-o recunosc, sîntem nevoiți să ne-o realizăm singuri. Dacă, după toate speranțele, după toate promisiunile, după toate încordările în care este ținută țara de ani de zile, chestiunea se rezolvă printr-o reformă a legii electorale, (aceasta) este imposibil (de acceptat). Dacă în memoriul meu am vorbit de reforma legii electorale, aceasta a fost numai incidental — incidentment — spre a arăta dificultățile pe care le întîmpinăm. Scopul memoriului meu este să se recunoască Unirea; toate celelalte chestiuni sînt secundare. Noi dorim să ne dezvoltăm pașnic, să ne organizăm, să pășim din starea de provizorat în care ne aflăm de ani de zile într-una definitivă. De la dubla alegere, starea actuală a lucrurilor a devenit în ochii țării și în realitate un provizorat, care nu mai poate dura astfel. Avînd încredere în Puteri, încredere în promisiunile făcute, m-am străduit, în ciuda a o mie de greutăți, să păstrez controlul asupra acestei stări de tranziție. Se încearcă astăzi să se dea impresia că mi se satisface cererea, al cărei sens de fapt este dorința de (a se ajunge la) o stare definitivă. Care este soluția care se propune? Prolungirea provizoratului cu trei ani. Astfel, sîntem nevoiți (să pășim) pe calea aventurii, să ne întoarcem spre noi înșine și să ne încredem numai în noi înșine. Vă rog să raportați guvernului imperial (austriac) că am declarat față de dumneavoastră că eu nu pot deschide Adunările fără Unire. În fața Comisiei Centrale se află un proiect (de lege) legat de hotărîrea celor două Adunări de a se reuni pentru dezbateră chestiunii țărănești (question rurale). Pînă acum, am oprit dezbateră acestei probleme la Focșani. Alegerea mea neavînd altă motivație, decît (înfăptuirea) Unirii, pot eu (oare) să refuz sancțiunea mea hotărîrilor celor două Adunări Electorale și celei a Comisiei Centrale?

La întrebarea mea privind limbajul folosit față de principe de către consulul francez în legătură cu chestiunea (respectivă), principele Cuza mi-a răspuns că consulul francez l-a sfătuit să nu se abată de pe calea legalității, întrucît după convingerea lui personală — a consulului — pînă în luna decembrie, (deci pînă la) momentul întrunirii Camerelor, Unirea va fi un fapt hotărît.

Primiți ...

Eder

Arh. St. București, colecția Microfilme Austria, Nr. 319, c. 524—527 (Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv XXXVII, K 141).

5

1861 noiembrie 24/decembrie 3 (1278 evahir-i cemazi-ül-evvel), Constantinopol, Firman prin care sultanul Abdul-Aziz comunică lui Alexandru Ioan Cuza, domnitorul Principatelor Unite, clauzele privitoare la unirea politico-administrativă a Țării

¹ Aici și în continuare în document, autorul acestuia redă în paralel unele expresii în limba franceză, în care s-a purtat convorbirea.

Românești și Moldovei, în perioada domniei sale; în acest sens, sint menționate șapte articole prin care se aduc modificări provizorii textului Convenției de la Paris.

(Tuğra) ¹

S-a însemnat hatt-i hümayûn-ul zicînd: „Să se acționeze potrivit lui!“ ²

Într-un memoriu pe care Cuza bei — care este domnitor al Principatelor Unite, Țara Românească și Moldova — l-a prezentat, mai înainte de aceasta, înălței noastre Porți, se arătase și se explicase în mod amănunțit, că, odată cu Unirea Principatelor în persoana sa³, administrarea lor prin două Adunări generale și prin două guverne — separate — a întâmpinat dificultăți mari, fiind stavilă în propășirea și prosperitatea celor două țări.

„Dat fiind că, în orice caz, desăvîrșirea liniștii și bunăstării și prosperității acestor țări și ale locuitorilor lor este (o chestiune) extrem de imperioasă pentru împărăteasa mea (persoană)⁴, cele cuprinse în partea introductivă a memoriului mai sus-numitului principe au fost analizate cu atenție, cum se cuvine, în Consiliul de Miniștri al Înalțului nostru Devlet⁵; astfel, toți cei prezenți la întrunire au considerat că, existînd obiceiul ca Țara Românească și Moldova să fie administrate separat de cîte un domnitor, (alegerea) lui Cuza bei — în mod excepțional — deodată ca domnitor în ambele (Principate) reprezintă un fapt care, în chip firesc, a necesitat unele schimbări de excepție. Chestiunea Unirii celor două principate (prin conducerea lor de către) o (singură) persoană a fost aprobată însă (numai) atîta timp cît ea este (o) excepție, așa cum s-a arătat mai sus. Din acest motiv, s-a socotit drept (una) dintre problemele clare aceea că și schimbările care vor fi făcute potrivit Convenției încheiate și semnate la Paris, la data de nouăsprezece a lunii august din anul o mie opt sute cincizeci și opt de la nașterea Domnului, vor trebui să fie conforme acelei aprobări cu caracter provizoriu și de excepție.

Prin urmare, după ce, în acea privință, s-au purtat discuții⁷ cu (reprezentanții) mărețelor state garante, care sint ilustrele aliate ale Înalțului nostru Devlet și semnatare ale menționatei Convenții, s-a căzut de acord asupra necesității aplicării articolelor care se explică precum urmează mai jos:

Art. 1 — Atîta timp cît cele două domnii se vor afla unite în persoana lui Cuza bei, (el) administrînd Principatele Unite numai printr-un singur guvern, acest guvern va întruni funcțiile pe care le-au îndeplinit pînă acum miniștrii Țării Românești și Moldovei.

Art. 2 — De asemenea, Adunările electivă ale Țării Românești și Moldovei fiind transformate într-o (singură) adunare, aceasta se va ține la București. Și deciziile de la cel de-al șaisprezecelea pînă la cel de-al douăzeci și cincilea articol ale mai sus-menționatei Convenții încheiate în cea de-a nouăsprezecea zi a lui august, anul o mie opt sute cincizeci și opt, și care nu au fost modificate prin aceste reglementări, vor fi menținute în vigoare în ceea ce privește pomenita adunare, iar președinția ei va aparține, cu rîndul, mitropolitelor Moldovei și Țării Românești.

Art. 3 — Întrucît Comisia centrală de la Focșani a fost instituită și constituită pentru a asigura unitatea necesară în activitatea conducerii celor două Adunări electivă ale Principatelor, în perioada cînd conducerile acestor adunări sint unificate, funcțiile legate de misiunea sa, în mod firesc, vor fi suspendate. Numai că, în cazul în care se va considera util ca, în schimbul mai sus-menționatei Comisii centrale care a fost suspendată în acest fel, să se adauge, la legis-

¹ Tuğra — monograma sultanului; figurează pe originalul documentelor de acest gen, deci și pe cel al firmanului de față (vezi Arh. St. Buc. doc. turc. XIV/1628).

² Apostila (*hatt-i hümayûn*) sultanului, cerînd destinatarului firmanului (în cazul de față, Alexandru Ioan Cuza) să aplice întocmai conținutul acestuia.

³ Emareteyn-i müctemi'yyeten — administrațiile (ocirnuirile) unite; aici, în sensul de „Principate Unite“, Țara Românească și Moldova, denumire consacrată prin Convenția semnată la Paris, la 19 august 1858.

⁴ Zatinda — „în persoana sa“ (a lui Al. I. Cuza).

⁵ Sultanul Abdul-Aziz; a domnit între 1861 iunie 25 — 1876 mai 30.

⁶ Devlet-i aliyye — în sensul de Sublima Poartă (statul, Imperiul otoman).

⁷ Este vorba de Conferința reprezentanților Puterilor garante, desfășurată la Constantinopol, în toamna anului 1861.

lația fundamentală a țării, și un Senat (constituit) prin acordul guvernelor Principatelor cu Adunarea electivă sau o altă adunare cu altă denumire, atunci Înaltul nostru Devlet va avea în vedere forma (de organizare) ce va putea fi prezentată spre analizarea în această privință.

Art. 4. — Schimbările ce vor putea fi făcute în (ceea ce privește) administrarea divizată a Principatelor nu vor modifica hotărul care le-a separat pe acestea pînă acum, ci îl vor lăsa în starea în care se află.

Art. 5 — În fiecare dintre Principate, existînd cite o adunare a țării care se întrunește potrivit obiceiului, pe lângă faptul că se va apela la opiniile acestora în privința tuturor legilor și regulamentelor proprii ale principatului în care ele sînt stabilite, ele vor avea atribuțiuni și în ceea ce privește exercitarea controlului asupra veniturilor proprii ale aceluia principat, iar modul lor de compunere și funcțiile pe care le vor avea vor fi prevăzute de comun acord de către domnitor și Adunarea electivă.

Art. 6 — Cînd domnia este vacantă, toate (acele) dispoziții ale mai sus menționatei Convenții, cu data de nouăsprezece august, care au fost schimbate provizoriu în felul acesta, își dobîndesc din nou, întru totul, valabilitatea suspendată. Și, în acea situație, administrația generală va fi încredințată Consiliului de Miniștri, urmînd ca (acesta) să se ocupe (de administrație) în limita prevăzută de cel de-al unsprezecelea articol al pomenitei Convenții. Dacă, totuși, Adunarea electivă se află întrunită, atunci ea va fi dizolvată imediat. Iar Consiliul de Miniștri, aplicînd legea electorală care în acel moment va fi în vigoare, va proceda, fără amîinare la reconstituirea adunărilor Moldovei și Țării Românești, prin (organizarea de) noi alegeri. Și alegerile vor trebui să se termine în decurs de patru săptămîni. Și cele două adunări se vor întruni, fiecare separat, la Iași și la București, după zece zile de la terminarea perioadei alegerilor. Și aceste adunări, în decurs de opt zile începînd din ziua în care s-au întrunit fiecare (în mod separat), vor alege un domnitor pentru Principatul unde ele au deputați. Și, pentru a se face alegerea, va fi necesară prezența a cel puțin trei sferturi din numărul membrilor înscrși. În cazul cînd în timpul celor opt zile alegerea nu va fi făcută, în cea de a noua zi, la amiază se va proceda deja la alegere, oricare ar fi numărul membrilor.

Art. 7 — Este cert faptul că atît toate dispozițiile menționatei Convenții, pe lângă articolele consemnate mai sus și clauzele ei schimbate provizoriu, cît și procesul-verbal semnat, de asemenea, la Conferința de la Paris, la data de șase a lunii septembrie, anul o mie opt sute cincizeci și nouă, se mențin întocmai și fără (vreo) omisiune.

Astfel, s-a emis acest ilustru firman al nostru, împodobit în partea sa de sus cu hatt-i hümâyun-ul nostru, pentru ca, așa cum s-a consemnat în mod clar în partea introductivă, schimbările făcute — prin acest ilustru firman al nostru — împreună cu mărețele state garante, în pomenita Convenție de la data de nouăsprezece august, să fie restrîns la perioada cît Cuza bei unește cele două domnii în persoana sa, iar în cazul cînd domnia este vacantă să se acționeze (în așa fel încît) să se aplice articolele explicate.

Ceea ce se dorește de pe urma nesfîrșitelor binefaceri divine este ca pomenita hotărîre, potrivit dorinței noastre sincere, să fie de bun augur și de folos pentru locuitorii Principatelor.

Scriș la sfîrșitul lûnii cemazi-ül-evvel, anul o mie două sute șaptezeci și opt.

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Arh. St. București, colecția Microfilme Turcia, r. 84. c. 192 (Başbakanlık Arşivi Istanbul, Romanya'nın Berat Defteri, nr. 82/6).

6

1862 martie 10/22. Ministrul afacerilor externe al Franței, Ed. Thouvenel, comunică agentului politic și consulului general francez de la București, H. Tillos, poziția Franței față de titulatura de „România” adoptată de guvernul lui Al. I. Cuza pentru Principatele Unite.

[...] Referitor la denumirea de România, este sigur că în limbajul uzual folosirea acestui cuvînt nu poate să aibă inconveniente serioase. El corespunde singurei expresii care există deja, de mai mult timp în vorbirea acestor popu-

lații pentru a desemna, în același timp, pe moldoveni și pe valahi. În relațiile locuitorilor Principatelor-Unite, între ei, adoptarea unei asemenea denumiri este mai degrabă o problemă de obișnuință decât o chestiune politică.

Dar nu este același lucru pentru actele publice. Moldova și Valahia au primit prin efectul unui act internațional o denumire specială care nu le permite să o modifice în mod arbitrar. Dînd în mod oficial numele de România unui stat pe care Europa l-a recunoscut numai sub un alt nume, guvernul Principelui Cuza își atrage reproșuri întemeiate.

Ambasadorul Austriei și cel al Angliei mi-au făcut, deja, cunoscut că guvernele lor ar considera cu neplăcere dacă s-ar da urmare acestei amenințări și că ele ar fi dispuse să se asocieze reclamațiilor pe care această amenințare ar provoca-o din partea Puterii suzerane. A trebuit să recunosc împreună cu ei că Poarta ar fi îndreptățită să se plîngă de acest lucru [...]

Arh. St. București, colecția Microfilme Franța, r. 9, f. 124—125 (Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Paris, Correspondance Politique des Consuls, Turquie, Bucharest, vol. 22, no. 2).

7

1866 septembrie 4/16, Viena. Notă a ministrului de interne, adresată Prezidiului Cancelariei Aulice regale transilvănene, în legătură cu mișcarea românilor pentru constituirea Daco-României.

1866 septembrie 4/16, Viena.

1027

Elm.

1866

În timpul războiului cu Prusia și Italia, intelectuali români — de obicei asemenea oameni care ar datora recunoștință guvernului — s-au unit cu propaganda secretă ai cărei șefi au fost: protopopul Balint, ginerele acestuia, Hodoș, vicecomite în comitatul Zărand, preotul Simion Groza, fostul prefect Iancu și Axente, apoi Amos Frâncu, al doilea vicecomite în comitatul Zărand, pentru a realiza visele daco-românismului.

Șefii acestei propagande a daco-românismului au ținut adesea la protopopul Balint, în Roșia Montană, consfătuiri secrete — în special Hodoș a fost sufletul acestor consfătuiri — se pare că ei au, dincolo de granițele Transilvaniei, în România, legături și cunoștințe între care trebuie amintiți Rosetti și procurorul general din București. Acesta din urmă l-a vizitat cu câteva luni mai înainte pe Hodoș, cu care ocazie a aflat acolo o societate numeroasă. Protopopul Balint întreține legături cu Valahia prin țărani, care vin pe la trecătoarea Porțile de Fier în Hațeg spre a vinde porci. Acest lucru se întâmplă des și în special cu ocazia târgurilor anuale. Abia acum 25 de zile unul din acești vînzători de porci din Valahia s-a urcat la munte la protopopul Balint și, după ce a stat acolo trei zile, s-a întors acasă.

Proclamații ale regelui României au fost distribuite aici în număr foarte mare și emisari din Moldova și Valahia au contribuit în mod deosebit pentru a pregăti poporul. Iancu, care este cunoscut ca bolnav mintal, a declarat în mod absolut deschis că acum a sosit momentul să reconstituim Daco-Romania. Balint, Hodoș, Frâncu, Groza au declarat în mod clar că Hohenzollern va trimite în mod sigur trupe în Transilvania și că toți românii pot să se reunească pentru a realiza acum, în secolul al 19-lea, ceea ce marele voievod Mihai a vrut să îndeplinească. Pe scurt, totul a fost pregătit pentru a se ridica cu brațul înarmat în favoarea României, în caz că prusienii vor înainta victorioși. Acest lucru au vrut să-l îndeplinească românii, care sînt foarte cunoscuți prin pretinsa lor fidelitate și adeviere¹, bazîndu-se pe ghinionul și nenorocirea militară a Austriei².

Hodoș a declarat că Hohenzollern, în baza (faptului că) tratatele din 1815 (au fost) desființate, are dreptul să ia în stăpînire Bucovina, căci Bucovina a fost

¹ față de Coroana habsburgică.

² în războiul austro-prusian din vara anului 1866.

intr-adevăr cedată Austriei în anul 1815³, însă acest tratat a fost ratificat abia în anul 1815.

Astfel de idei sînt nutrite aici și, dacă n-ar fi intervenit pacea⁴ atît de brusc încheiată, Transilvania ar fi devenit desigur teatrul unor evenimente foarte întinse.

Ideile daco-românismului au luat deja o extindere mult prea mare, încît ele nu ar trebui să se desfășoare mai departe și anume într-o direcție periculoasă pentru stat, căci drept țel a fost pus Unirea tuturor românilor. În felul acesta a fost înțeles principiul naționalităților, proclamat de Franța.

Arh. St. București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 141, c. 202 (Absolutismus-kori Levéltár — „D” szekció II. Az Októberi diploma idején működő politikai hatóságok iratai. Erdélyi királyi udvari kancellária D 228 Elnöki iratok 990—/1866).

8

1870 februarie 5/17, Belgrad. Instrucțiuni ale ministrului interimar al afacerilor externe al Serbiei, D. Matić, către agentul diplomatic al Serbiei la București, K. Magazinović, cu privire la utilizarea denumirii de „România” în relațiile internaționale.

1870 februarie 5/17, Belgrad

Domnule reprezentant,

Răspunzînd la raportul dumneavoastră din 16 luna trecută, cu nr. 21, am onoarea a vă comunica bucuria pe care a avut-o guvernul princiar văzînd că guvernul român dorește să se atribuie țării sale în relațiile internaționale denumirea „România”, conform constituției naționale după ce, prin Unirea celor două Principate de odinioară, Moldova și Valahia, ambele țări s-au contopit într-un singur stat.

Sînteți împuternicit, domnule reprezentant, de a transmite ministrului român că noi, animați de cunoscutele și bunele dorințe privind progresul României și realizarea aspirațiilor sale naționale juste, nu putem decît să ne bucurăm pentru acest pas al guvernului român.

Cu această ocazie, binevoiți a aminti că noi, conduși de astfel de sentimente prietenești, am utilizat și pînă acum, încă mai de mult, denumirea „România” în relațiile noastre cu ea și, de aceea, actualul act al guvernului român constituie pentru noi nu numai o confirmare a practicii noastre în această privință, ci și un prilej ca, prin solidaritatea poziției noastre și prin destinul istoric, să felicităm România pentru pasul făcut, urîndu-i cel mai mare succes la Curțile străine.

Primiți, domnule reprezentant, și cu această ocazie asigurarea considerației mele.

Ministru interimar al afacerilor străine,
ministru al învățămîntului și treburilor bisericești,

D. Matić

Arh. St. București, Colecția Microfilme R. S. F. Iugoslavia, r. 21, c. 441—442 (Arhiv Srbije, Beograd, Knjažesko srpska agencija u Bukareštu, F. I. Arh. nr. 28, Kut. 5/1870, nr. 93).

³ Evidente greșeli ale copistului.

⁴ Pacea de la Praga, 11/23 august 1866; lichidarea Confederației germane (în care Austria avusese un rol conducător) și crearea Confederației Germane de Nord, sub egida Prusiei.

9

1894 mai (12)/25, *Budapesta*. Raportul consulului general al Germaniei la Budapesta, A. von Monts, către cancelarul Reich-ului german, v. Caprivi, despre verdictul dat în procesul memorandiștilor români, care lovește întreg neamul român și îi înstrăinează pe românii din Transilvania de monarhia austro-ungară și de dinastie, care tolerează abuzurile maghiarilor.

Budapesta 26 mai 1894

După o durată de mai multe săptămîni, procesul memorandiștilor români a luat sfîrșit ieri. Verdictul juraților din Cluj îi declară vinovați și, ca urmare, tribunalul a decretat pedepse cu închisoarea mai mult sau mai puțin mari pentru aproape toți acuzații semnatori ai aceluia memoriu, maximum de 5 ani a fost aplicat preotului Lucaciu.

Oricum ai gândi în problema românilor, procesul ca atare este o mare greșeală chiar din punctul de vedere maghiar. La Pesta, după cum se știe, se face mare caz de instituțiile liberale ale țării, un principiu fundamental al oricărui stat bazat pe drept este însă principiul că nimeni nu poate fi sustras judecătorelui său normal. Numai în Ungaria liberalistă ministrul de justiție poate delega tribunalele care-i convin în toate cazurile care trebuie aduse înaintea juraților. Deoarece o sentință de achitare din partea unui juriu naționalist era tot atît de sigură ca și condamnarea românilor de către niște jurați maghiari, guvernul s-a aflat din capul locului într-o situație dificilă. Pe de o parte imposibilitatea de a obține o condamnare pe calea normală, iar în celălalt caz o eclatantă violare a legii.

Cît de slab a fost fundamentul acuzației însăși am încercat să arăt la vremea sa prin analizarea memorandumului învinuit, destinat a fi supus Maiestății Sale împăratului Franz Joseph în 1892. După ce cercetarea preliminară a cazului, care în sine nu era prea încurcat s-a extins pe o perioadă de 13/4 an, administrația justiției n-a purtat nici măcar de grijă să opună mulțimii apărătorilor voluntari ai acuzaților un președinte bun și un procuror abil. Oricît de contradictorii ar fi comunicatele din ziare despre mersul dezbaterilor, într-un punct ele sînt de acord că președintele baron Szentkereszty n-a fost în stare să facă față sarcinilor sale, negreșit foarte dificile. Unde au lipsit argumentele obiective, el, în unire cu procurorul a recurs la mijloace ale puterii, astfel încît toți apărătorii, cărora li se adăugaseră și avocați sîrbi și slovaci, și-au depus mandatul înainte de introducerea dezbaterii propriu-zise, declarînd acuzația ca nulă din cauza unor încălcări formale.

O mare greșeală a fost apoi enunțarea interdicției pentru acuzați și apărători — ulterior, desigur, limitată numai la aceștia din urmă — de a folosi limba română, o interdicție pe care tribunalul, în contradicție cu așa-numita lege a naționalităților, a considerat că este indicat să o aplice.

Ce sentimente vor trezi la toți românii din Monarhia habsburgică și din afara ei verdictele penale aspre emise ieri, e ușor de apreciat.

De observat este faptul că semnarii memorandumului nu sînt în nici un caz oameni de paie, ci delegați aleși pe baza unei organizații naționale a tuturor comitatelor locuite de români. Verdictul lovește deci totalitatea neamului care numără în Ungaria peste două milioane și jumătate suflete și constituie o nouă etapă pe calea pe care au pornit cu atîta succes maghiarii de a înstrăina de forma constituțională azi valabilă pe locuitorii nemaghiari din provinciile coroanei lui Ștefan. În sine, acest lucru n-ar fi o mare nenorocire, însă din nefericire naționalitățile din Ungaria se înstrăinează totodată din ce în ce mai mult de întreaga Monarhie și de dinastia care tolerează abuzurile maghiarilor.

Monts

Excelenței Sale

Cancelarului Reich-ului, general de infanterie, domnul conte von Caprivi, la Berlin

Arh. St. București, Colecția Xerografii R. F. Germania, pach. I/1, r. 14, c. 104—111 (Auswärtiges Amt Bonn, Politisches Archiv, Österreich 104).

10

1914 iulie (12)/25, *Tirgu Mureș*. Raport al vicecomitelui comitatului Mureș-Turda, Köllö, către ministrul de interne al Ungariei, Sándor János, referitor la emigrarea în România și intensificarea mișcării naționale a românilor după încheierea celui de-al doilea război balcanic.

Nr. 60 — 1914 rez. vicecom.

Către domnul ministru de interne

Budapesta

Referitor la ordinul d-voastră nr. 4533/1914 prezentat pretorilor și primarului din orașul Reghin, iar cu nr. 60/1914 înaintez următoarele: Raportez că în cursul anului 1914 numărul persoanelor emigrate în România cu pașaport a crescut cu 20%.

Raportez că în acest an am întreprins măsuri prin ordinele nr. 6, 10, 14 și 16 pentru împiedicarea ademenirii la emigrare, dar pînă în prezent nu am reușit să descoperim agenții de emigrare.

Raportez totodată Domniei Voastre că, de la încheierea celui de-al doilea război balcanic, conștiința națională în rindurile cetățenilor cu limba maternă română a crescut în mod periculos. Preoții și învățătorii, nu numai că au curajul să propage în mod deschis la întrunirile oficiale și în localurile publice, ideile lor ostile ungarilor și statului maghiar, dar și amenințările sînt la ordinea zilei. Organizează întruniri cu denumiri culturale și economice, înființează instituții (așa de exemplu la Idicel, pe lângă conducerea băncii românești s-a creat o cooperativă de credit), organizează cercuri de citit în diverse comune, de dansuri și baluri, de exemplu, la Rîciu este anunțat pentru 2 august, la care sînt reprezentați nu numai ca de obicei cei din împrejurimi, ci și din părțile cele mai îndepărtate.

Noi supraveghem și supunem supravegherii, cu această ocazie, pe cît ne este posibil, așa-zisa parte oficială, dar din cauză că nu dispunem de personal și mijloace adecvate, este imposibil să supraveghem fără să fim expuși criticilor diverse și ale străinătății, ceea ce urmează după aceasta, mesele și întrunirile din casele particulare.

Sînt dator să raporteze Domniei Voastre că în rindurile cetățenilor de limbă română terenul este astfel pregătit, încît în caz de război, vor apărea din belșug acțiuni dușmănoase zilnice, băi de sînge ca la Zlatna, dacă nu vom lua măsurile necesare de precauție. Consider necesar, în mod deosebit, ca în caz de război să se disloce în comunele locuite de români, unde sînt în mod disproporționat de puține familii maghiare, forțe de ordine corespunzătoare, iar jandarmii români aflați în efectivele jandarmeriei să fie schimbați de urgență.

Atrag atenția Domniei Voastre asupra situației triste că apărarea graniței la linia de frontieră cu România nu corespunde nici celor mai mici cerințe.

Aceasta este și cauza că și după situația statistică înaintată domnului ministru de război, încă în anul în curs, din comunele românești din părțile Mureșului de Sus, au fost și sînt plecate deja 130 de persoane din contingentul I, obligate la serviciul militar, din care au fugit în România fără pașaport mai mult de 80%. Autoritățile administrative nu au posibilitatea să ia asemenea măsuri care să închidă această cale periculoasă. Măsuri eficiente pot lua, în acest caz, numai autoritățile guvernamentale, deoarece fără aceasta autoritățile subordonate nu dispun de o bază legală pentru a lua măsurile corespunzătoare.

Vă raporteze Excelenței Voastre că locuitorii maghiari din partea de cîmpie a comitatului se plîng de situația lor disperată în acele locuri unde abia se află cite un post de pază foarte îndepărtat de comune, încît viața și averea le sînt complet neasigurate, față de sentimentele dușmănoase ale străinilor de limbă (ale românilor).

Primesc informații din surse de încredere că în urmă cu cîteva săptămîni, s-au întrunit la Bandul de Cîmpie aproximativ 30 de preoți români din diverse comitate și zilnic se raportează că preoții români din Băla, Moisa, Sîntana de Mureș, Ceașul de Cîmpie, Voiniceni, Săbed, Bozed, Rîciu și Band se întîlnesc noaptea și țin diverse întruniri. Pe baza acestor date am dat dispoziții Comandamentului de jandarmi.

După primirea rapoartelor primpretorilor vă voi raporta.
 Tirgu Mureș, 25 iulie 1914

Köllő
 vicecomite

Arh. St. București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 307, c. 557—558 (Magyar Országos Levéltár, Polgári kori kösponti kormányhatóságok Levéltári („K” szekcio), Belügyminisztériumi levéltár. Belügyminisztérium. K. 148 Elnöki iratok, 1915—26, 62).

11

1915 (februarie 18)/martie 3, Sibiu. Nota comandamentului militar cezaro-crăiesc, Secția Stat Major. către Biroul de evidență al Statului Major cezaro-crăiesc despre „Legiunea ardeleană”, constituită la București sub egida lui Octavian Goga.

3 martie 1915

Despre Legiunea ardeleană

„Legiunea ardeleană” s-a constituit spre sfârșitul lunii trecute sub egida poetului național român Octavian Goga, originar din Rășinari lângă Sibiu și fugit în România. Din punct de vedere politic, ea este apropiată de Liga culturală, iar din punct de vedere militar ea trebuie considerată ca ceva intermediar între o asociație de luptători și o trupă de voluntari.

În primele două luni ale acestui an, Legiunea a desfășurat o propagandă intensă; printre altele, a fost organizat la București un mare banchet, la care s-a făcut propagandă pentru intrarea în Legiune. În timp ce la mijlocul lui ianuarie, Legiunea cuprindea, după cum se spune, abia 1 000 membri, acum ea numără 5 000, după comunicatele din ziar. După informații confidențiale, cifra aceasta este însă exagerată și numărul membrilor n-ar depăși în prezent 4 000.

Președintele Legiunii este I. Soitu de la Cărpiniș, vicepreședinte Dumitru Hașeganu, secretar V. Sabin, casier Dumitru Seseleanu. Agitația se face în special prin conferințe, ținute de ex. de Goga, sub titlul „Drumul pătimirii noastre” etc., apoi prin revista săptăminală „Ardealul”, o foaie obscură.

O legătură de serviciu cu conducerea armatei române există fără îndoială și în caz de război cu Monarhia, Legiunea este destinată să rezolve sarcini speciale care reclamă cunoașterea exactă a locurilor. În prezent însă membrii își văd netulburat de profesiile lor civile și trebuie să participe numai la anumite exerciții militare. În mod deosebit se practică exercițiile de tragere. După cit se spune, membrii trebuie să fie fără excepție originari din Transilvania, dar se pare că participă supuși români care vor să-și dea importanță în mod ieftin. La intrarea în Legiune, membrii trebuie să depună un fel de jurământ, anume că vor da ascultare ofițerilor indicați pentru ei de către guvernul român. Pentru procurarea unui drapel pentru Legiune a fost inițiată o colectă.

Atașat Legiunii, există un comitet, care are sarcina să controleze pe acei transilvăneni care trăiesc în România și care nu vor să se alăture Legiunii. Este posibil că, datorită acestui control, în ultimul timp se fac dificultăți deosebite confidenților noștri, în special celor care călătoresc spre Rusia.

Seful Statului Major cezaro-crăiesc
 Lassy lt. colonel, manu propria

Pentru autenticitatea
 copiei: Kieler, căpitan

Arh. St. București, colecția Microfilme Austria, r. 222, c. 135—136 și 171—172 (Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 881, Liassé Krieg 6 a).

12

1918 {octombrie 24}/{noiembrie 6}, *Budapesta*. Telegrama ministrului de război al Ungariei prin care comunică consimțământul său ca soldații români să depună jurământul față de Consiliul Național Român.

Telegramă

Către Comandamentul militar Făgăraș,

Prin telegrama adresată generalului de infanterie Siegler Konrád la Cluj, am consimțit ca militarii români să depună jurământul față de Consiliul național român. Stop. Soldații români vor fi deslegați de jurământul depus față de Consiliul național maghiar și vor depune jurământul față de Consiliul național român.

Ministru de război

Arh. St. București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 75, c. 94 (Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1918—II res. 9231).

13

1918 noiembrie {4}/17, *Budapesta*. Telegrama plutonului de jandarmi către Ministerul de Război referitoare la evenimentele petrecute în orașul Tîrnăveni.

Secția Întîia a Ministerului de Război

Budapesta

ss. Tîrnăveni 372 51 13 5

În ziua de azi, în orașul Tîrnăveni populația comitatului a participat la o procesiune demonstrativă. Intonînd imnul român, pe sediul comitatului a fost arborat cu acordul consiliului național local și al locțiitorului vicecomitelui, steagul național român. Adunarea de altfel s-a desfășurat în ordine, nu au avut loc conflicte.

Plutonul de jandarmi
Se confirmă autenticitatea copii

Budapesta 17 noiembrie 1918

L.S.

Semnătura
funcționar

Arh. St. București, colecția Microfilme Ungaria, r. 77, c. 485, Polgári kori központi kormányhatóságok levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség. K. 40 Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével maghizott tárcanélküli miniszter. 1918.IX.361.

14

1918 noiembrie 18/{decembrie 1}, *Făgăraș*. Raportul vicecomitelui din Făgăraș care îl informează pe ministrul de interne maghiar că în comunele din comitat au fost înlocuite autoritățile maghiare cu autorități românești.

Domnule ministru de interne !

Raportez că pe teritoriul comitatului Făgăraș ca urmare a condițiilor schimbate, autoritățile comunale au fost nevoite să-și înceteze activitatea.

O parte din notarii comunali și cercuali au fost siliți să-și părăsească posturile, altă parte însă au trebuit să plece din sediu.

Dintre primpretorii de plasă, cei din Făgăraș și din Șercaia încă mai sînt la locurile lor, cei din Bran și Anpașul de Jos, împreună cu întregul personal au trebuit să-și părăsească sediul.

Administrația a fost preluată de un organ înființat conform ordinei de zi, în baza dispozițiilor primite de la Consiliul Național Român.

Dr. Șerban Nicolae, președintele (local) al Consiliului Național Român, m-a asigurat că numitul organ în înțelegere cu mine va lua măsuri care vor menține o ordine publică și pacea interioară totală. Dezordini mai mari pînă acum nici nu s-au produs.

Fiindcă posibilitatea exercitării sarcinilor administrației în cadrul existent anterior a încetat, rog ca domnul ministru de Interne să intervină pe lîngă Consiliul Național Român din Arad, ca autoritățile din plase și comune să fie reînstate în posturile lor.

Izolat de lume, lipsit de orice forță publică, nu stă în puterea mea să asigur altfel funcționarea administrației.

Vicecomite
ss. indesc.

Arh. St. București, colecția Microfilme R. P. Ungară, r. 39, c. 156, Polgári Kori Központi kormányhatóságok Levéltára („K” szekció) Miniszterelnökség levéltár. Miniszterelnökség, K. 40 Magyarországon élő nemzetek Önrendelekezési jogának előkészítésével meghízott tárcanélküli miniszter 1918. IX.359.

15

1918 (noiembrie 23)/decembrie 6, Stockholm. Telegrama transmisă de ministrul Franței la Stockholm, Louis-Charles-Marie Delavaud, din partea ministrului plenipotențiar al României în Suedia, G. Derussi, Consiliului Național Român, cu privire la pătrunderea în Transilvania, în perfectă ordine, a armatei române, fapt relevat de presa maghiară, și entuziasmul populației române.

Telegramă în clar

Stockholm — 6 decembrie 1918 17,30
primită 13,30

Consiliul Național Român din partea lui Derussi. Presa maghiară constată că ocuparea Transilvaniei de armata română se continuă metodic și în perfectă ordine. Pregătirile pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia au fost grandioase. În permanență trenuri speciale transportau populație română, estimată la 100 000 de oameni care aclamau România mare și pe regele Ferdinand. Ziarele relevă entuziasmul debordant și beția patriotică, dar și marea demnitate a acestei mulțimi (cuvînt ilizibil).

Voi telegrafia îndată după sosirea ziarelor.

Delevaud

Arh. St. București, colecția Microfilme Franța, r. 182, c. 303 (Ministère des Affaires Étrangères. Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Archives diplomatiques, vol. 32, série Z, carton 577, dossier général II, f. 13).

16

1918 decembrie (16)/29, Paris. Telegrama ministrului plenipotențiar al Angliei la Paris, lord W. G. Derby, către secretarul de stat pentru afaceri externe al Angliei, A. J. Balfour, în care reproduce telegrama identică a miniștrilor puterilor aliate la

București, prin care este recunoscut dreptul României de a-și realiza revendicările pentru care luptă.

Nr. 1896

Necifrat prin poștă

Paris

decembrie 29, 1918

Telegrama Lordului Derby către dl. Balfour

Acesta este următorul text al telegramei identice a celor patru miniștri de la București nr. 902, datată Armata de la Dunăre, decembrie 26.

Răspuns la 822

Telegrama identică a celor patru miniștri aliați, cu rugămintea de a fi comunicată guvernelor respective.

„România are dreptul moral și politic la realizarea revendicărilor ei. Ea știe că aliații i le recunosc în virtutea principiilor pe care le reprezintă și care au fost formulate de președintele Wilson la 27 septembrie 1918, atunci când a declarat că soluțiile războiului s-au născut din natura însăși a circumstanțelor războiului, tot ceea ce oamenii de stat sau parlamentele pot face este să le realizeze sau să le trădeze“.

Arh. St. București, colecția Xerografii Anglia, r. 390. (Public Record Office London, Foreign Office, Political (371), vol. 3141, f. 604).

17

1919 f.l.z. *Avezzano și Roma*. Fragmente din raportul înaintat Ministerului de Război al Italiei de Serviciul armatei italiene care s-a ocupat de problema lichidării afacerilor privitoare la constituirea detașamentelor românești din Italia în care este prezentată contribuția militarilor români la victoriile obținute pe frontul italian.

Tabăra legionarilor români. Avezzano. Concursul dat de Italia la constituirea detașamentelor românești. Ministerul de Război, Divizia Statul Major, Secția a III-a. Roma.

[...] Este bine să arătăm în modul cel mai precis, complet și exact ceea ce a fost legiunea română în Italia și aceasta nu numai pentru a releva greutatea și multitudinea problemelor de ordin material privitoare la constituirea ei (737 ofițeri și 37 000 oameni de trupă), ci și pentru faptul că, depășind sfera problemelor de ordin militar, ar putea avea legături cu economia și politica statului [...]

[...] Așadar, a fost un program militar, politic și economic care își propusese a fi dezvoltat de către comandamentul italian, program care trebuie să fie actualizat, făcându-l să derive dintr-un fapt implinit — legiunea română care, deși spontan, a fost opera nu a câtorva oameni, ci chiar am putea spune că a unei întregi națiuni, a sentimentelor de cordialitate, simpatie și bunăvoință — un proiect care să asigure o cooperare și să contribuie la creșterea bunăstării și prestigiului țării noastre [...]

[...] Războiul pe care l-am purtat a fost dus pentru siguranța statului și eliberarea fraților noștri privați de libertatea lor națională. Se prefigura chiar și un alt scop mai înalt și care se anunța a fi pe primul plan, nobil și sfânt: acela de a da tărie și viață dreptului național, de a înălța la conștiința libertății lor pe toți aceia pe care monarhia habsburgică îi ținea adormiți și subjugăți prin intermediul forței. Pentru triumful principiilor naționale, de libertate, a drepturilor tuturor neamurilor au luptat și s-au sacrificat pe cimpurile de luptă armatele aliate. Lupta a fost cu atât mai crâcnă și mai crudă cu cât de partea cealaltă se depuneau cele mai mari eforturi care nu ținteau decît la triumful imperialismului, al celui mai desăvîrșit absolutism, la monopolizarea bogățiilor tuturor și a popoarelor însele. Erau nu puține neamurile care, trăind prin voința forței și a constrîngerii, nu ajunseseră la conștiința capacității lor, erau private de sentimentele cele mai sfînte, erau epuizate de alții în țara lor. Războiul a fost cîștigat de Antantă și prin ea și de către români, cehi, sloveni, croați și sirbi [...]

[...] Pentru a demonstra cu probe incontestabile că armatele noastre nu s-au luptat pentru înfăptuirea unor scopuri egoiste de cîmpire și expansiune teri-

torială, ci pentru triumful ideii drepturilor neamurilor, a personalității popoarelor, a conștiinței de sine însuși a acestora, pentru a arăta în modul cel mai clar că principiul de lucru al Romei a fost nu acela de a promite și de a vorbi, ci acela de a acționa în mod permanent, s-a constituit în Italia legiunea română.

Pînă în iunie 1918 s-au organizat sub directa dependență a Comandamentului Suprem Italian cîteva detașamente de voluntari români, care erau denumite Alpinii. În rîndurile acestora au intrat români din Banat, Transilvania și Bucovina, militari în armata austro-ungară, care, determinați de înalta lor conștiință națională, au trecut la noi. Constituiți în plutoane și companii au fost atașați diferitelor armate și utilizați ca trupe de asalt. O companie în componența căreia intrau 250 oameni, făcînd parte din Armata a VIII-a, a participat cu cea de a 52-a divizie la asaltul de la Montello și Vittorio Veneto. O altă companie pusă în serviciul Armatei a V-a a participat cu 2 plutoane, împreună cu divizia 46 engleză, la luptele de la Asiago și de pe muntele Cengio, iar cu alte 2 plutoane, a luat parte alături de divizia a II-a franceză la bătăliile de pe Sissemoled în Val Bella. Un alt pluton a participat, împreună cu Armata I, la acțiunile de la Cimone. Unul dintre plutoanele atașate Armatei a VII-a nu a avut prilejul să intre în acțiune, ci i s-au încredințat numai sarcini pe linie de propagandă. În luna august s-a format cea de a III-a companie de pe lingă Armata a IV-a care s-a comportat foarte bine pe Grappa. Toate aceste detașamente cuprindeau 830 oameni de trupă și 13 ofițeri. La 15 noiembrie 1918, din cauza armistițiului încheiat, prezența lor pe front nemaifiind necesară, toți acești militari au fost trimiși la Avezzano, de unde au fost transferați în Castelele Romane pentru a se organiza acolo legiunea română deja în curs de constituire. Acesta era rezultatul activității lor depuse de Comitetul român de acțiune, reprezentat de profesorul Mîndrescu. Italia, prin constituirea Legiunii române, a dat satisfacție nu numai dorinței exprimate de comitetul amintit, ci a venit în întîmpinarea cererilor exprimate de prizonieri, austrieci de origine română, ajunși rînd pe rînd în miinile noastre, în urma victoriilor succesive ale armatei italiene, și în masă, după ce soarta Austriei a fost hotărîtă la Piave. În taberele de prizonieri au fost înrolați, fără nici o presiune, ci numai pe baza liberului lor consimțămînt, mii și mii de voluntari destinați să formeze noile unități ale legiunii, scoțîndu-i în modul cel mai generos din umilitoarea situație de prizonieri de război, militari ce aparținuseră unei armate puternice redusă la nimic. Legiunea aflată în subordinea Ministerului de Război l-a avut drept comandant pe generalul Ferigo Luciano. Ea a fost organizată ca și formațiile noastre de război, detașamentele încadrate cu ofițeri superiori italieni, iar cei inferiori erau români. Ofițerii noștri, de la început toți voluntari, aveau obligația să însoțească legiunea în orice împrejurare, pe o durată de cel puțin un an. Conform regulamentului de război italian, regimentele erau constituite din 3 batalioane cu cîte 3 companii de pușcași și una de mitraliere Fiat cu 8 țevi [...]. Către mijlocul lunii octombrie 1918 s-a constituit primul regiment al legiunii, care a luat denumirea de Horea. Cel de al II-lea regiment a fost organizat în ianuarie 1919. Acesta a avut ca prim nucleu pe cei 830 oameni care luptaseră pe frontul nostru. Acești soldați, reușiți într-un singur batalion, se deosebeau de restul militarilor regimentului prin faptul că îmbrăcau uniforma infanteriei noastre, capela, pumnalul și pușca alpină. Regimentul respectiv a primit numele de Cloșca. În februarie 1919 s-a format cel de al III-lea regiment al legiunii și a purtat numele de Crișan. Horea, Cloșca și Crișan au fost trei eroi naționali români care, acuzați că s-au răscolat împotriva opresiunii maghiare către anul 1784, în timpul domniei lui Iosif al II-lea, au fost judecați la Alba Iulia (Transilvania). În inima tuturor românilor numele celor trei eroi sînt sculptate ca în marmoră. Italia, pămînt de eroi, onorează pe martirii români, dînd numele lor regimentelor legiunii române [...].

Arh. St. București, colecția Xerografii Italia.

Note privitoare la scrisul în limba română înainte de 1550

OLIMPIA GUȚU, ANA-CRISTINA HALICHIAS

Lui CONSTANTIN JALBĂ

Împrejurările istorice au făcut ca, până la sfârșitul secolului al XIII-lea, datele despre româna vorbită să fie foarte sărace. Atestările primelor texte scrise în limba română sînt și mai tîrzii, izolat din primul sfert al secolului al XVI-lea (scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung datînd din 29—30 iunie 1521) și constant din al doilea sfert al secolului (Evanghelia și Apostolul din 1532, Catehismul luteran din 1544 — astăzi pierdute — Evangheliarul slavo-român „din Petersburg” — tipăritură de la Sibiu datînd din 1551—1553 — ș.a.m.d.).

Cu toate acestea, filologii și istoricii au admis ideea că „trebuie să se fi scris românește întotdeauna, sporadic, și pentru nevoi particulare”¹. Această ipoteză a fost fondată mai mult pe gîndire logică decît pe date concrete. Faptul că slavona și latina, limbi tradiționale de vehiculare a culturii medievale, au fost influențate de română implică ideea că aceasta era, cel puțin în secolele XIV—XV, o limbă foarte bine încheată și puternică².

Pe de altă parte, o limbă românească scrisă așa cum a scris-o Neacșu nu se poate să nu fi avut o tradiție în sensul că trebuie să fi fost folosită la redactarea unor acte și însemnări private cu cel puțin cîteva zeci de ani înainte de 1521³.

În sfîrșit, slavona — limba oficială a bisericii și a cancelariei domnești — era învățată în același timp și în școli. Dar, în cadrul acestor școli, românii nu-și puteau însuși slavona decît folosindu-se de română ca instrument de învățare și aprofundare a celei dinții. În felul acesta, indirect, româna devenea și ea un obiect de studiu care presupunea deprinderea anumitor reguli de scriere. Există de altfel texte slavone cu traducere românească intercalată, un fel de juxte, datînd din a doua jumătate a secolului al XVI-lea; tehnica alcătuirii lor nu permite să se pună la îndoială faptul că asemenea texte au existat și înainte de această dată⁴.

Adaptarea grafemelor alfabetului chirilic (alcătuit inițial pentru a sluji o altă realitate fonetică) la nevoile limbii române nu putea fi decît rezultatul unei acumulări prin uz îndelungat. Ortografia textelor românești din secolul al XVI-lea, deja fixată în cadrul unor norme (oricît de labile și de imperfecte), arată că, cel puțin în a doua jumătate a secolului al XV-lea se scria românește.

Cercetarea comparativă a valorii unor slove în alfabetul chirilic românesc și în cel slavon precum și materialul fonetic cercetat de lingviști (care este, soco-

¹ Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1968, p. 468. Vezi și A. Lambrior, *Îndreptări...* în „Convorbiri literare”, XV, 1881 (apud I. Gheție, *Începuturile scrisului în limba română*, București, 1974, p. 97), A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. V, Iași, 1896, p. 190.

² Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946, p. 9.

³ Emil Virtosu, *Paleografia româno-chirilică*, București, 1968, p. 34.

⁴ I. Gheție, *Începuturile*, p. 19—20.

tim noi, un argument foarte solid) indică drept epocă probabilă de fixare a tradiției literare românești intervalul 1450—1520⁵.

Fără a ne face iluzia că am putea oferi soluții definitive într-un domeniu în care se face apel, în mare măsură, la ipoteze și coniecturi, vom încerca în cele ce urmează să aducem câteva argumente, de altă natură decât cele enumerate mai sus, menite să sprijine ideea unei tradiții a scrisului românesc înainte de 1550.

Mai întâi, se ridică întrebarea: ar fi fost posibilă o „tradiție a scrisului românesc” în condițiile unei limbi oficiale puternic înrădăcinate? Cu alte cuvinte, avea româna vorbită „puterea de circulație” necesară pentru a forța transpunerea sa în scris?

Afirmațiile călătorilor străini (diplomați, cărturari, clerici, militari, specialiști în exploatarea bogățiilor naturale) care au trecut prin Țările Române, avînd printre altele și misiunea de a observa realitățile românești, atestă faptul că aceștia erau conștienți de rolul pe care îl juca româna în raport cu slavona⁶. Majoritatea observatorilor subliniază ideea că cel mai bine pentru oamenii care vin în Țările Române, cu un scop sau altul, este să știe românește.

La 21 martie 1396⁷ episcopul Transilvaniei Maternus scria dregătorilor sibieni că regele Ungariei Sigismund a trimis un sol la Vlad, domnul Țării Românești, și le cerea ca, la rîndul lor, să trimită, împreună cu solul regal, un bărbat înțelept și chibzuit care să aibă rolul de sol al Sibiului către același domn muntean. Acest trimis al orașului trebuia să cunoască limba română (*ideomate olachali suffultum* — de remarcat această precizare care exclude slavona) și să obțină știri pe care să le transmită apoi lui Maternus⁸.

În 1487⁹, la 9 martie, Ștefan Bathory recomanda brașovenilor pe trimisul său la Vlad, domnul Țării Românești, cerîndu-le să-i dea acestuia ca însoțitor un om care să știe ungurește și românește (*qui sciat hungaricum et walachicum ... ideoma*).

De asemenea, Petru, voievodul Ardealului, le cerea bistrițenilor, la 6 aprilie 1502¹⁰ să-i dea solului trimis de el la domnul Moldovei un însoțitor care să cunoască limba ungurească precum și pe cea românească (*qui linguam hungaricalem et valachalem sciat*).

În raportul pe care îl trimitea, la 16 august 1528 din Turda, cu privire la exploatarea salinelor din Transilvania, Hans Dernschwau nota: „cel ce vrea să

⁵ *Ibidem*, p. 9—19.

⁶ Este de reținut disincția pe care episcopul de Modruș, Nicolaus Machinensis, o face în *De bellis Gothorum* (pe baza informațiilor primite — așa cum spune chiar el — de la buni cunoscători ai vieții românești) între limba slavonă folosită în biserici și în scriere și „limbajul popular” (*vernaculus sermo*) foarte asemănător cu latina, pe care românii îl folosesc „din fașă (*ab incunabulis*). Apud A. Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, București, 1972, p. 56.

⁷ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelenne (Bistrița, Brașov, Sibiu)*, partea I, 1358—1600, București, 1911, doc. VII, p. 6.

⁸ P. P. Panaitescu este de părere că, deși o parte a însărcinărilor acestui sol „se puteau îndeplini pe cale orală, este exclus ca instrucțiunile soliei ce trebuia prezentată domnului vecin, răspunsurile acestuia, informațiile culese, transmiterea lor pentru episcopul Transilvaniei să nu necesite și texte scrise, bine înțelese în românește, limba pe care o știa solul și pentru cunoștința căreia fusese desemnat ca trimis diplomatic” (*Inceputurile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 63).

⁹ Hurmuzaki, XV¹, doc. CCXXIX, p. 126.

¹⁰ *Ibidem*, doc. CCLXXXVIII, p. 157.

treacă singur, trebuie să știe să vorbească trei limbi: germana, maghiara și română, pe acestea le știe acest mesager, sper că va reuși să treacă¹¹.

Trecind în revistă o serie de alte relatări ceva mai tirzii am găsit un portret al negustorului Johannes Baptista Galliciolus care prin 1562 ducea prin Moldova, pe lângă mărfuri, și scrisori ale sultanului către regele Poloniei și care era „iscusit întru toate, priceput în limbile italiană, turcă și moldovenească”¹².

În sfârșit tot în 1562, într-un raport în care Maximilian Belsius vorbește despre jurământul pe care Despot i-l dăduse să îl traducă în latină se menționează: „I-am întrebat pe cînd meditam la textul jurământului a cărui traducere grosolană din limba română o cuprinsesem în scrisoarea lui...”¹³.

Importanța strategică și economică a Țărilor Române, evidentă pentru politicienii timpului, atrăgea după sine o permanentă rivalitate între puterile vecine pentru asigurarea dominației politice. Lupta se ducea și indirect, pe tărîm spiritual. Prin Țara Românească și Moldova treceau nenumărați clerici, unii cu funcții înalte pe scara ecleziastică, avînd misiunea de a găsi cele mai sigure mijloace pentru atragerea românilor la catolicism sau protestantism¹⁴. Printre altele, era de dorit ca preoții catolici trimiși în satele românești să știe românește.

În 1374, papa Grigorie IX scria arhiepiscopilor din Ungaria că în părțile dinspre tătari se află o mulțime mare de români care s-au întors la credința catolică și căroia ar fi bine să le fie numit episcop călugărul minorit Antonio de Spoleto care le cunoaște limba și care a convertit pe mulți români la credința catolică¹⁵.

În 1397 era trimis în eparhia Moldovei pentru a lua măsuri de îndreptare și orînduire, chir Mihail care avea „...spre ajutor întru aceasta și însăși cunoștința sa și potrivirea și îndeminarea și mai ales tovarășia și deprinderea de acasă ce are prin graiul său și chiar limba sa și mai fiind și cunoscut și prieten nu numai cu domnii de acolo dar și cu celălalt popor indeobște”¹⁶.

Mărturii mai tirzii ne atestă același fapt. Astfel, la 8 februarie 1569, Ioan Sigismund Zapolya recomanda pe vlădica român Pavel din Turdaș care putea propovădui cuvîntul lui Dumnezeu în limba română (*ut igitur ipse Paulus de Thordas ... verbum Dei in ecclesiis wallachicis lingua wallachica pure et sincere propagare possit*)¹⁷.

Vorbind, prin 1581, despre starea bisericii catolice din Țara Românească, Ieronim Arsengo pomeneste de „oameni săraci, de meserie dăltuitori, lucrători la cuptoare și săpători” din Tîrgoviște „supuși domnului Țării Românești care au părăsit cu ușurință pe preotul luteran”. Ieronim Arsengo îl trimite pe fratele Celestino să vadă de ei și să înlăture pe acel preot, exprimîndu-și speranța că el va reuși mai bine „deoarece a învățat limba românească și parte din ei îl vor”¹⁸.

Pe aceeași linie a propagandei religioase, reformate de această dată, se înscrie și misiunea lui Wolfgang Schreiber, în Moldova, la 1563. Trimis al baronului Ioan Ungnad, care pornise o vastă acțiune de propagandă religioasă tipărind cărți în limbile slave ale sud-estului european, Schreiber ajunge și la curtea lui

¹¹ *Călători străini despre țările române*, vol. I, București, 1968, p. 295.

¹² *Ibidem*, vol. II, 1970, p. 170.

¹³ *Ibidem*, p. 178.

¹⁴ Vezi de exemplu capitolul „În ce fel și pe ce căi ar putea societatea lui Isus să ajute Transilvania și prin mijlocirea ei Moldova, Țara Românească și Ungaria” inclus de călugărul catolic Antonio Possevino în cartea sa *Transilvania*. Fragmentul la care facem referință este reprodus în *Călători...*, vol. II, p. 589.

¹⁵ *Hurmuzaki*, I², doc. nr. CLXIX, p. 28.

¹⁶ *Ibidem*, XIV¹, doc. nr. LI, p. 25.

¹⁷ *Ibidem*, XV¹, p. 635.

¹⁸ *Călători ...* vol. II, p. 509.

Despot cu următoarea propunere: „de aceea l-a rugat pe Despot ... să vrea el să fie predicat cuvîntul lui Dumnezeu în țara sa și să lase să fie tipărită Evanghelia în limba moldovenească și dacă ar vrea el să facă și să tipărească în Germania, atunci ar vrea el, domnul Ungnad — care a pus să fie tipărită Evanghelia și în alte limbi, ca cea slavă cu litere latine, cea croată și cea sirbească cu literele și buchele lor proprii — ca să-l servească cu toată silința. El, domnul, să-i trimită doar oameni învățați care să poată traduce limba în cea moldovenească. Dacă ar vrea însă Despot să aibă o tiparniță proprie în țara sa, atunci să trimită pe un om al său cu bani de la el la domnul Ungnad și atunci va căpăta asemenea tiparniță în condițiile cele mai bune”¹⁹.

Pare evident că, la 42 de ani de la scrisoarea lui Neacșu, traducerea unui text evanghelic din germană în română putea trece drept un fapt divers. De asemenea, o tiparniță (cu litere chirilice fără indoială) care să tipărească textul românesc al Evangheliei nu ridică decît probleme bănești. Or, pentru ca să se vorbească atît de natural despre tipărirea „în limba moldovenească” a unei cărți de cult traduse din germană (limbă îndepărtată structural deci și fonetic de română) trebuia, credem, ca scrisul în limba română să fi fost un lucru obișnuit și asta nu numai de cîteva decenii.

Exemplele reproduce mai sus ne îndreptățesc să dăm un răspuns afirmativ întrebării pe care ne-am pus-o la început: da, româna vorbită avea putere de circulație, de la voievod la omul de rînd, avea un statut bine precizat, recunoscut nu numai în Țările Române ci și în afara hotarelor acestora. Ar fi exagerat să spunem că era singura limbă de comunicație. Pentru a te înțelege însă cu populația țării trebuia, în mod evident, să apelezi la română și nu la altă limbă. Pe de altă parte, exemplele ne întăresc convingerea că în secolele XIV—XV, cînd vorbitorii ei aparțineau unor formațiuni statale diferite, limba română era o limbă unitară²⁰. Este greu de crezut că străinii care treceau prin aceste ținuturi știau trei limbi diferite în funcție de locul în care mergeau. Ei știau o singură limbă românească, înțeleasă în egală măsură în Țara Românească, Moldova și Transilvania.

B. Intensa folosire a limbii române vorbite în relațiile mai mult sau mai puțin oficiale putea determina transpunerea sa în scris. Desigur că faptul se consuma încet și timid, blocat de moda timpului care cerea, în toată Europa, ca limba scrierilor (diplomatice, juridice, religioase) să fie alta decît limba națională.

Disponem totuși de unele știri indirecte care atestă că româna a fost folosită în scris înainte de 1500.

Cea mai veche informație despre texte scrise în românește se află în manualul de ortografie chirilică „Despre scriere” datînd din 1420 și aparținînd cărturarului Constantin Kostenetșchi. Afirmația că litera slavă „k” reprezintă un diftong „ea”, susținută printr-un exemplu din limba română («așa, în limba română se scrie corect bea cu „k” și nu cu „ea”») presupune faptul că autorul a văzut mai multe texte românești care i-au permis să ajungă la concluzia că în scrierea limbii române (cu alfabet chirilic, evident) există o regulă ortografică a folosirii literei „k”²¹.

De asemenea, amintim încă un exemplu binecunoscut și anume că în registrele de socoteli ale orașului Sibiu pe anul 1495 se găsește o însemnare potrivit

¹⁹ *Ibidem*, p. 283.

²⁰ Despre unitatea limbii române vezi recentul articol al lui N. Stoicescu *Dovezi istorice despre unitatea limbii române (sec. XV — prima jumătate a secolului al XIX-lea)*, în „Revista de istorie”, tom XXXVI, 1983, nr. 2, p. 137—148.

²¹ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 63.

căreia un preot român a fost plătit pentru alcătuirea mai multor scrisori în limba sa²².

Știrile sînt, desigur, puține dar nici în această direcție nu putem afirma în liniște că descoperirile și-au spus ultimul cuvînt²³. Problema mai are însă și un alt aspect. Și la noi, ca pretutindeni, în evul mediu cultura scrisă se concentrează în două puncte: în scriptoriile mănăstirilor și în cancelariile voievodale²⁴.

Scriptoriile mănăstirești erau, după cum știm, foarte conservatoare. Acolo, în general, nu se alcătuiau scrieri noi ci se traducea sau se copia. Cu totul alta era însă situația în cancelariile voievodale în care primeau scrierile originale: scrisori, acte juridice, dar și alte genuri literare. Avem convingerea că în mediul cancelariilor s-a scris românește cel puțin de-a lungul secolului al XV-lea. Se scriau probabil românește unele concepte, mai ales cele ale unor scrisori diplomatice sau ale unor tratate de alianță. Ni se pare firesc ca în aceste cazuri voievozii noștri, a căror abilitate diplomatică s-a manifestat cu evidență în zeci de cazuri, să-și cîntărească cu grijă fiecare cuvînt și fiecare întorsătură de frază și deci să gîndească și să dicteze în limba pe care o vorbeau. Cu alte cuvinte, avem convingerea că cel puțin unele din scrierile diplomatice și din tratatele de alianță sînt traduceri în latină și slavonă după concepte românești. Argumentele care să ne susțină ideea sînt rare. Amintim în acest sens ipoteza, acceptată astăzi, că actul omagial de la Colomeea, încheiat între Ștefan cel Mare și regele Cazimir al Poloniei a fost scris în românește²⁵ ceea ce conduce la presupunerea că acest mod de lucru se practica în cancelaria domnului. Arhivele poloneze păstrează acest document în trei exemplare contemporane, unul slavon iar celelalte două latinești. Pe unul din aceste exemplare latinești se află următoarea mențiune: „*hec inscripcio ex valachico in latinum versa est sed rex ruthenica lingua scriptam accepit*” (acest act a fost tradus din românește în latinește dar regele a primit exemplarul scris în slavonește). Așadar, a existat un concept românesc al tratatului moldo-polon, „un text premergător scris în românește pentru uzul domnului Moldovei și al curții sale, care știau desigur slavonește dar, pentru o materie așa de delicată de care depindeau situația și libertatea țării lor, aveau nevoie de un înscris al cărui înțeles să nu dea naștere la interpretări nesigure și diverse. Numai limba maternă le oferea un teren sigur în acest sens”²⁶. O confuzie între română și slavonă de asemenea nu este posibilă deoarece autorul mențiunii face o distincție netă între cele două limbi: *valachico* și *ruthenica lingua*.

O scrisoare din 1475, trimisă din Buda de un neamț, vorbește despre victoria lui Ștefan cel Mare împotriva turcilor și despre primirea unei scrisori în românește (*walachisch geschriben*) cu privire la luptele din Asia. O asemenea informație trebuie primită, desigur, cu toată rezerva deoarece autorul scrisorii nu văzuse scrisoarea ci știa despre existența ei din relatarea unui compatriot al său care afirma că o văzuse²⁷.

C. Alături de toate aceste mărturii indirecte se mai pot aduce argumente în sprijinul utilizării românei în cancelariile domnești și prin studierea limbii

²² *Ibidem*, p. 64.

²³ Ne gîndim în acest sens la discuțiile pro și contra purtate în jurul datei reale a manuscrisului de la Ieud.

²⁴ Scrierile cu caracter strict particular (ale clericilor, boierilor, voievozilor) nu ni s-au păstrat nici cît celelalte din motive care nu se mai cer explicate, scrisoarea lui Neacșu fiind o frumoașă excepție.

²⁵ I. C. Chițimia, *Cele mai vechi urme de limbă românească*, în „Româno-slavica”, I, 1, Praga, 1948, p. 117–127.

²⁶ P. P. Panaitescu, *op cit.*, p. 64.

²⁷ *Ibidem*, p. 65.

actelor oficiale latine și slavone precum și prin compararea actelor emise în paralel în slavă și latină.

Cercetarea atentă a acestor documente scoate în evidență caracterul sui generis al limbii de cancelarie folosite în Țările Române. Abundența elementelor românești în aceste acte susține concluzia că inițial fie se dictau în românește ideile principale ale documentului, fie că se făcea un concept românesc care apoi era tradus în slavă sau latină.

Diecii erau ori localnici care învățaseră cele două limbi, ori străini aduși la curtea domnilor români și care, volens-nolens, trebuiseră să învețe și românește. Întâlnind nu de puține ori dificultăți la transpunerea enunțului românesc într-una din cele două limbi (în cazul diecilor români) sau neînțelegând exact sensul frazei românești (în cazul diecilor străini) aceștia au lăsat să pătrundă în textul slav sau latin forme pur românești. În unele cazuri influența limbii române a fost atât de puternică încât limba slavă sau cea latină și-au schimbat formele și construcțiile după cea dintâi.

Dat fiind că elementelor românești din documentele slave le-au fost consacrate până în prezent lucrări de referință în domeniu²⁸, vom încerca să demonstrăm afirmațiile de mai sus printr-o succintă analiză a documentelor latinești emise în secolul al XV-lea (extinzând această perioadă până la 1550) de cancelariile domnești din Țara Românească și Moldova²⁹. Materialul cercetat cuprinde tratate de alianță, scrisori cu caracter politic, comercial sau personal.

În ceea ce privește criteriile care au stat la baza determinării elementelor românești în textele latine, ele au fost aceleași cu cele folosite îndeobște în cazul documentelor slavo-române :

1. Am considerat că aparțin limbii române toate acele cuvinte care sînt în uz și în prezent sau au funcționat în textele vechi românești.

2. Nu am luat în considerație criteriul etimologic, pornind de la premisa că la data respectivă, indiferent de originea lor, cuvintele reflectau realități românești. Așadar, sursa denumirilor dregătorilor din divanul domnesc, a cuvintelor

²⁸ Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946 ; G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfîrșitul sec. X — începutul sec. XVI)*, București, 1974 ; Lucia Djarno-Diaconită, *Limba documentelor slavo-române emise în Țara Românească în sec. XIV și XV*, București, 1971 ; *Slava veche și slavona românească* (coordonator Pandele Olteanu). București, 1975 ; *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374—1600*, București, 1981 ș.a.m.d.

²⁹ Exemplele au fost extrase din următoarele lucrări : I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în secolul XV și XVI*, vol. I, 1413—1508, București, 1905 (Bogdan, *Relațiile*) ; Idem, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913 (Bogdan, *Doc. Ștefan*) ; M. Costăchescu, *Documentele moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare (1476) din Biblioteca Marciană din Veneția*, în „Columna lui Traian“, VII (1876), p. 376—380, (Esarcu, *O relațiune contemporană inedită despre Ștefan cel Mare (1476) din Biblioteca Marciană din Veneția*) ; E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. II, partea 2, 1451—1510, București, 1891 ; vol. II, partea 3, 1510—1530, București, 1892 ; vol. XV, *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene (Bistrița, Brașov, Sibiu)*, partea 1, 1358—1600, București, 1911, (Hurm. II², II³, XV¹) ; A. Veress, *Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*, vol. I, 1463—1540, Cluj-Budapesta, 1914 (Veress, *Acta et epistolae*) ; S. Jakó-R. Manolescu, *Scrierea latină în evul mediu*, București, 1971 (Jakó-Manolescu) ; Războieni, *Cinci sute de ani de la campania din 1476*. Monografie și culegere de texte, București, 1977 (Războieni) ; G. Mihăilă, *op. cit.*, (Mihăilă).

din domeniul vieții materiale etc. este sigur limba română în care ele erau intrate în uz și în care desemnau componente specifice ale vieții românești.

3. În cazul cuvintelor latine folosite cu alt sens decât cel cunoscut din limba clasică am fost de părere că aceasta se datorește influenței limbii române.

I. LEXICUL

Din punct de vedere lexical materialul excerptat cuprinde: 1. Cuvinte comune; 2. Toponime și antroponime; 3. Expresii calchiate după cele românești.

1. Cuvinte comune.

1.1. Cuvinte românești (în rîndul cărora au fost incluse și neologismele)

1.1.1. Din domeniul vieții sociale:

BOIER: *Christian noster boyar* (1475 aug. 4, Bogdan, Relațiile, 332; Mihăilă, 77); *Boieri nostri* (1481 nov. 16; Bogdan, Relațiile, 338; Jakó-Manolescu, nr. 24 b, p. 21; Mihăilă, 77); ab eodem boiero Barb (1499 febr. 15; Hurm. XV¹, 150; Mihăilă, 77); boierum nostrum speciale (1481 nov. 16; Hurm. XV¹, 116).

Documentele consemnează și forma BOIARO-NIS creată prin analogie cu BARO-NIS: *post exitum boiarorum suorum* (1475 iun. 25; Războieni 140).

BAN: *cum Datko ban* (1511 aug. 17, Hurm. XV¹, 213; Jakó-Manolescu, nr. 34, p. 28; Mihăilă, 74); *Barbol banus* (1507 dec. 3; Hurm. XV¹, 178).

CNEAZ: *knezij de Rywsor* (1435 nov. 20, Mihăilă 148); *Kenezius vester Demetrius de Selesthe* (1510 iul. 5; Hurm. XV¹, 203; Mihăilă, 153).

COMIS: *Nag Komis* (1468 iul. 17; Hurm. XV¹, 67; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 299; Mihăilă, 89); *Petrica ... comiss* (1499; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 435, nr. 1, 441; Mihăilă, 89).

LOGOFĂT: *Waldowin lugefeth* (1413 aug. 25; Hurm. XV¹, 8; Mihăilă, 116—117); *Waldowin logefeth* (1431 ian. 28; Bogdan, Relațiile, 37; Jakó-Manolescu, nr. 20, p. 18; Mihăilă, 116—117); *Stephanum logofethum* (1436 iul. 16, Bogdan, Relațiile, 312; Hurm. XV¹, 22; Mihăilă, 116—117); *Johannes Tewtwel logoffet* (1499 iul. 12; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 435, nr. 1, 441, Mihăilă, 116—117).

PAHARNIC: *Negryla paharnig* (1468 iul. 17; Hurm. XV¹, 67).

PITAR: *Jwanko pythar* (1499 apr. 16; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 415; Mihăilă, 138); *Stephanus pytar* (1507 dec. 3, Hurm. II², 555; Hurm. XV¹, 178; Bogdan, Relațiile, 355; Mihăilă, 138); *Benedictum Pitar* (1510 oct. 11, Hurm. XV¹, 206; Mihăilă, 138).

PÎRCĂLAB — *Kerstgion porcolab in Tergovistia* (1476 nov. 17; Hurm. XV¹, 95).

POSTELNIC: *Paschko postelnig* (1468 iul. 17; Hurm. XV¹, 67; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 299; Mihăilă, 143); *Marcha postelnukwl* (1511 aug. 17, Hurm. XV¹, 213; Jakó-Manolescu, nr. 34, p. 28; Mihăilă, 143).

SPĂTAR: *Ywan spotar* (1460 mart. 2; Hurm. XV¹, 53—54).

STOLNIC: *Lluca stolnig* (1468 iul. 17; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 299; Hurm. XV¹, 67; Mihăilă, 159); *Iwan stolnyk* (1511 aug. 17; Hurm. XV¹, 213; Jakó-Manolescu, nr. 34, p. 28; Mihăilă, 159).

ȘĂTRAR: *Wlaykwł satrar* (1511 aug. 17; Hurm. XV¹, 213; Jakó-Manolescu, nr. 34, p. 28; Mihăilă, 162).

VISTIER, VISTIERNIC: *cum Horwato wizter, Kalota vizter* (1511 aug. 17; Hurm. XV¹, 213; Jakó-Manolescu, nr. 34, p. 28; Mihăilă, 174); *Opra vizter* (1518 dec. 18; Hurm. XV¹, 238; Jakó-Manolescu, nr. 36, p. 29; Mihăilă, 174); *Izak wysthernik* (1499 iul. 12; Bogdan, Doc. Ștefan II, 441; Mihăilă, 175).

VORNIC : *Ianusch dwornyk* (1397 febr. 3 ; Costăchescu, Doc. II, 616, Mihăilă, 176) ; *Yvan d(v)ornik* (1421 dec. 13 ; Hurm. I², 514 ; Mihăilă, 176) ; *Perwol vornik*, *Kolcza vornik*, *Bagya vornik* (1507 dec. 3 ; Bogdan, Relațiile, 354 ; Hurm. XV¹, 177—178 ; Mihăilă, 176) ; *cum ... Bogdano dwornik*, *Kokorra dwornik* (1511 aug. 17 ; Hurm. XV¹, 213 ; Jakó-Manolescu, nr. 34, p. 28 ; Mihăilă, 176).

1.1.2. Din domeniul vieții materiale :

Termenii aleși pentru a ilustra această categorie sînt neologisme provenite din limbile turcă (*caftan*) și italiană (*ducat*) și demonstrează, pe de o parte, că la data respectivă aceste cuvinte se integraseră deja în limba română, iar pe de altă parte că documentele latine pot atesta realități care au existat la un moment dat în viața materială, găsindu-și reflectarea și în limbă.

CAFTAN : *unum caftan ... exmiseramus ; a predicto caftan* (1509 iun. 14 ; Hurm. XV¹, 193—194 ; Mihăilă, 82).

DUCAT : *quomodo vos ipsos exponentes ad recipiendum et tollendum in eorum medio ac in dictis civitate et provincia Barcza monetam vestram que in vulgari wolachali ducat nuncuparetur eis ... violenter compellere niteremini et velletis* (1425 april. 4 ; Hurm. XV¹, 14).

Acest exemplu ne oferă dovada că în secolul al XV-lea termenul *ducat* se folosea în româna vorbită (*vulgari wolachali*) ca denumire a monedei care, începînd din secolul al XIV-lea, circula și în Țările Române.

1.2. Cuvinte latine create pe teritoriul românesc :

PRIBEAG : *illos pribagos ; ipsis dictis pribagis ; dictos pribagos* (1460 iun. 4, Hurm. XV¹, 56 ; Mihăilă, 144).

Tot în această categorie pot fi citați și termenii din domeniul vieții sociale amintiți mai sus.

1.3. Cuvinte latine cu sens propriu textelor latine medievale de redacție românească :

LEX (lat. clasică : „lege”) apare în documente cu sensul de „credință” : *qui conscientiose coram nobis fassi sunt super animas et legem eorum* (1500 aprilie 12 ; Bogdan, Relațiile, 346—347 ; Hurm. XV¹, 152).

RELAXARE (lat. clasică : „a se odihni, a slăbi, a destinde, a elibera, a deschide”) este folosit cu sensul de „a lăsa, a ceda” : *ipsis supplicare dignemini nostri ex parte videlicet Amlas et Fogaras nobis relaxare* (Bogdan, Relațiile, doc. 285).

HUMANITAS (lat. clasică : „umanitate, bunăvoință, instruire, politețe”) are accepțiunea de „omenie” : *haec omnia praemissa ... promictimus in fide Deo debita et humanitate* (1456 sept. 6 ; Hurm. XV¹, 45).

CADO-ĖRE (lat. clasică : „a cădea, a pieri”) se întîlnește și cu valoarea „a se cuveni, a se cădea” : *vos eciam considerate que nobis et nostris ad honorem et profectum cadent.*

2. Toponime, antroponime

2.1. Toponimele apar, în marea lor majoritate, în formele cunoscute din limba română. Oscilațiile în grafia acestor nume se explică atît prin influența maghiară sau polonă (datorită originii etnice a diacului ori, în cazul în care acesta era român, școlii la care se formase) cît și prin încercările de a reproduce foneme specifice limbii române : ä, i, ș, ț, ce, ci, etc.

BISTRITA : *de civitate Bistriciensis ; ex. Bestriza* (1475 iun. 25 ; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 327—329 ; Veress, Acta et epistolae, I, 12—13).

BUCUREȘTI : *Bokorest* (1476 oct. 27 ; Hurm. XV¹, 104) ; *Bwkwrest* (1481, nov. 16 ; Hurm. XV¹, 116) ; *Bokaresth* (1469 nov. 15 ; Hurm. XV¹, 73).

SUCEAVA : *datum Soczavie* (1456 aug. 12 ; Hurm. XV¹, 44) ; *opidum situm prope Ciuciaviam* (1476 sept. 16 ; Războieni, 191 ; Esarcu, O relațiune, 376—380) ; *Czoczavia* (1480, ian. 22 ; Hurm. XV¹, 105).

TÎRGOVIȘTE : *Tergovistia* (1452 sept. 24 ; Hurm. XV¹, 38) ; *Thargovistiam* (1469 nov. 15 ; Hurm. XV¹, 73) ; *Thargowista* (1494 iul. 1 ; Hurm. XV¹, 141) ; *Thargavistya* (1499 febr. 18 ; Hurm. XV¹, 151).

Se cuvin a fi menționate toponimele provenite, prin transfer de sens, din cuvinte comune. Această atestare a apelativelor prin nume proprii demonstrează existența anterioară în limbă a cuvintului comun și modul de formare a toponimelor :

CASĂ : *Valya Kazylor* (1515 apr. 1 ; Hurm. XV¹, 228 ; Mihăilă, 172).

LUNCA : *Lonka Rywly* (1514—1516) în Banat ; Hurm. II³, 251 ; Mihăilă, 148).

RIUȘOR : *Knezij de Rywsor* (1435 nov. 20, în Hunedoara ; Mihăilă, 148) ; *Nicolaus de Rywsor* (1496 în Hunedoara ; Hurm. II², 377 ; Mihăilă, 148).

STEJAR : *item silvam aliam quercinam .. quam alio vocabulo Stesary appellant* (1515 aprilie 1, Hurm. XV¹, 228 ; Mihăilă, 158).

SELIȘTE : *Salistsia* (1496), *Zelestye*, *Zelyestyte*, *Zelystye* (1507, Săliște lângă Sibiu ; Mihăilă, 153) ; *Kenezius vester Demetrius de Selesthe* (1510 iul. 5 ; Hurm. XV¹, 203 ; Mihăilă, 153).

VAD : *Wadwl* (1514—1516) în Banat ; Hurm. II³, 251 ; Mihăilă, 171—172).

VALE : *datum in Walle Berhecz* (1476 iunie 11 ; Războieni, 176 ; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 340—341 ; Hurm. XV¹, 91) ; *Walya Kazylor* (1515 apr. 1 ; Hurm. XV¹, 228 ; Mihăilă, 172).

2.2. Documentele latine din secolul al XV-lea cuprind, cu puține excepții, în care numele este latinizat, antroponime românești : CERNICA — *Chernik* (1452 sept. 24 ; Hurm. XV¹, 38). BARBUL — *Barbol*, ALB, BADEA — *Bagya*, CRISTIAN — *Kristyan*, PÎRVUL — *Perwl*, STROIA — *Stroya*, VOICU — *Woyko* (1507 dec. 3 ; Hurm. XV¹, 178).

Ca și în cazul toponimelor există antroponime care provin din nume comune :

BRÎNZĂ : *Nicolaus Brinsa de Sereto* (1477 febr. 20 ; Mihăilă, 79).

CÎRJĂ : *per suum nobilem Lucam Kirsza* (1517 dec. 2 ; Costăchescu, Ștefăniță, 502 ; Mihăilă, 87).

DRAC, DRĂCULEA : *filius condam Drakwl waywode* (1452 febr. 6 ; Hurm. XV¹, 37 ; Mihăilă, 96—97) ; *Dracul waywoda* (1459 apr. 2 ; Bogdan, Relațiile, 324 ; Hurm. XV¹, 94 ; Mihăilă, 96—97) ; *Wladislaus Dragwlya vaivoda* (1475 aug. 4 ; Bogdan, Relațiile, 323 ; Mihăilă, 96—97) ; *Ladislaus Drakulya* (1476 (ian-aug) ; Bogdan, Relațiile, 324 ; Hurm. XV¹, 94 ; Mihăilă, 96—97).

DRAG : *comes Iacobus Dragul* (1376 ; Hurm. I², 231 ; Mihăilă, 97).

FURCĂ : *Martini Furka*, *Laurencium Furka*, *Nicolaum et Martinum Furka* (familie de nobili români din Hunedoara, 1496 ; Hurm. II², 375—376 ; Mihăilă, 102).

GRUMAZ : *Johannes Grumacz* (1499 iul. 12 ; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 441 ; Mihăilă, 107).

OGLINDĂ : *nostrum famulum ... hominem Oglenda* (1477 ian. 27 ; Bogdan, Doc. Ștefan, II, 342 ; Hurm. XV¹, 96 ; Mihăilă, 131—132).

VĂCAR : *Stephano Vakar* (1515 ; Hurm. II³, 232 ; Mihăilă, 173).

3. Expresii calchiate după cele românești

A AVEA DE-A FACE CU CINEVA : *quoniam habemus aliquid cum eodem facere* (Hurm. XV¹, 112).

A (NU)-ȘI PIERDE CUMPĂTUL : *ipsique non perderent animas eorum* (1500 apr. 12 ; Hurm. XV¹, 153—154).

DUPĂ FOFTA INIMII : *secundum affectacionem cordis eorum* (1548 apr. 2 ; Hurm. XV¹, 465—466).

A-ȘI FACE PĂCAT : *faciunt sibi iniuriam și aliquod malum loquuntur de ipso* (1510 mai 30 ; Hurm. XV¹, 203).

II. MORFOLOGIE

Sub aspect morfologic am întâlnit următoarele fenomene :

1. Transformarea unor neutre plural în feminin singular prin analogie cu fenomenul petrecut cu asemenea cuvinte în limba română :

Petimus vos quatenus EASDEM ARMAS ... adduci faciatis (1453 apr. 11 ; Hurm. XV¹, 38 ; Bogdan, Relațiile, doc. 256).

În acest caz, în locul neutrului plural clasic ARMA-ORUM a fost creat un substantiv feminin ARMA-AE, influențat de genul feminin al substantivului echivalent în română. *Ista petitu nostra in vanum fuit apud vos* (1476 ian. 18 ; Hurm. XV¹, 87). Latina clasică folosea pentru „cerere, dorință” fie un neutru PETITUM cu pluralul PETITA, fie un feminin PETITIO.

2. Schimbarea genului neutru plural sub influența genului cuvintului românesc : *Igitur nolumus nos esse ingrati DE BENEFICIIS QUAS in Hungaria accepimus* (1508 iun. 5 ; Hurm. XV¹, 183).

Latina clasică ar fi cerut în această situație forma de acuzativ plural neutru a pronumelui relativ : *de beneficiis QUAE accepimus*. Scriitorul documentului a folosit însă forma de acuzativ plural feminin influențat de genul românescului „binefacere”.

3. Articolul enclitic este prezent, în majoritatea cazurilor, la toponime și antroponime : *Pîrvul, Barbul, Danciul*, (1507 dec. 3 ; Hurm. XV¹, 178) ; *Valya Kazylor* (1515 apr. 1 ; Hurm. XV¹, 221 ; Mihăilă, 172). În cazul folosirii acestora la cazurile oblice, desinențele cazurilor latinești se atașează formei articulate românești : *scribit dominatio nostra ... comiti STAN(C)ZULO* (1475 iun. 20 ; Războieni, 137).

4. Articolul proclitic „un”, „o” (inexistent în limba latină) este redat, sub influența limbii române, prin numeralul „unus -a — um” : *advenit UNUS HOMO cum literis a castellanis de Alba qui scribunt ad nos dicendo quod aplicuit ad Albam UNA NAVIS* (1475 iunie 20 ; Bogdan, Doc. Ștefan, II, p. 324).

5. Exemplele de cuvinte românești în flexiune românească sînt oferite de toponime : *uno rivulo ... quem vocant in lingua wolachali WALYA KAZYLOR* (1515 apr. 1 ; Hurm. XV¹, 228) ; *LONKA RYWLY* ((1514—1516) ; Hurm. II³, 251).

6. Influența limbii române s-a exercitat și asupra diatezei verbului ; un exemplu de genul : *que damna PACIET propter vos PACIET*, în care forma corectă PACIETUR este înlocuită cu acest PACIET, nu se poate explica decît prin analogia cu românescul „pățește” (1495 ian. ; Hurm. XV¹, 143).

Confuzia între un prezent FACITIS și viitorul FACIETIS, care nu-și justifică în nici un fel prezența în text, se datorește românescului „faceți” : *cum vestris semper habuimus pacem sed vos nescimus qua de causa FACIETIS talis* (1494 nov. 26 ; Hurm. XV¹, 142).

Textele latine oferă de asemenea destule exemple de viitor analitic format cu auxiliarele „a vrea” și „a avea” : *Scripsi et intimavi quod VOLO FACERE multa mala* (1528 febr. 23 ; Hurm. XV¹, 302—303) ; *rogamus amicitias vestras quatenus ... que nunc AGERE HABERET transmittere velitis* (Bogdan, Relațiile, doc. nr. 263).

III. Analiza structurii frazei latinești ne-a condus spre concluzia că ea a fost profund influențată de fraza românească. Relațiile temporale nu mai respectă concordanța clasică ci sînt cele ale limbii vorbite. Coordonarea și subordonarea se fac în multe cazuri după regulile limbii române. Stilul oral, repetiția, deasă folosire a pronumelui relativ pentru a preciza despre cine sau despre ce este vorba, folosirea parataxei și coordonării în locul subordonării — procedee speci-

fice ale limbii populare — dubla negație (care este folosită cu valoarea pe care o are în limba română, deoarece în latină ea are valoare afirmativă) se întâlnesc frecvent. Fără a extinde această enumerare la o analiză mai profundă (pe care sperăm că o vom face cu alte prilejuri) o vom ilustra cu câteva exemple: *et credatis nobis pro firmo quod non est aliter nisi sic* (și să ne credeți cu tărie că nu este altminteri decât așa); *qui ipse cursor debeat festinare* (care acel sol să fie dator a se grăbi; 1475 iun. 20; Războieni, 138); *nemo ex ipsis quiete transire non potest* (nimeni dintre ei nu poate trece nestingherit; 1476; Bogdan, Relațiile, doc. 276). *Et solus nuntius naravit nobis ore proprio narando nobis sic: quod frater uxoris dominationis mee Alexander venit ad locum Mangop et die tertia lucratus est dictum locum Mangop hereditatem paternam; et (est) ipse pro nunc in Mangop et non est aliter. Et de turcis ita sciatis quod ita (exploratores nostri) dixerunt quod venit per mare Achmat bassa cum galeis et curavit (expugnare) Caffam et pugnauerunt contra Caffam per tres dies; die vero quarto ipsi turci prevaluerunt et expugnauerunt Caffam; et habetur (nunc usque) in manibus turcorum. Aliter non est.* (Și solul acela ne-a spus cu gura lui spunându-ne așa: că fratele doamnei domniei mele Alexandru a ajuns în locul numit Mangop și a treia zi a luat Mangopul, moștenire părintească; și el însuși se află acum în Mangop și altfel nu este. Și despre turci așa să știți că așa ne-au spus iscoadiele noastre că a venit pe mare Ahmed pașa cu galere și s-a silit să pună stăpânire pe Caffa și s-au luptat împotriva Caffei preț de trei zile, iar în ziua a patra turcii au răzbit și au cucerit Caffa și de atunci se află în mâinile turcilor. Altfel nu este; 1475 iun. 20; Războieni, 138—139).

Concluzii :

În secolele XIV—XV româna vorbită avea puterea de circulație necesară pentru a impune transpunerea sa în scris chiar în condițiile unor alte limbi folosite oficial.

De asemenea, ea era o limbă bine încheată astfel încât și-a putut pune amprenta asupra unor limbi conservatoare cum erau latina și slavona.

Numărul mare de elemente românești (lexicale, morfologice și sintactice) care se întâlnesc în limba documentelor latine și slavone emise din cancelariile Țării Românești și Moldovei demonstrează că scriitorii documentelor erau fie români care gîndeau și vorbeau românește și, nevoiți fiind să opereze cu alt lexic și cu altă structură gramaticală, românizau latina ori slavona, fie străini care învățaseră românește și care, neînțelegînd bine unele expresii și formule românești, le traduceau ad litteram într-una din cele două limbi.

Aceste românisme, al căror număr sporește pe măsură ce înaintăm în secolul al XV-lea, ne întăresc în convingerea noastră că în cancelariile domnești s-a scris românește înainte de 1521. Este probabil că cel puțin pentru anumite documente se făcea o ciornă în limba română a ideilor care urmau să fie traduse și incluse în documentele oficiale.

Atît documentele slavo-române cît și documentele latine emise pe teritoriul românesc oferă date importante privind evoluția limbii române, rolul ei în dezvoltarea civilizației românești, atestări ale unor fenomene lingvistice și, prin mijlocirea acestora, ale unor transformări suferite de societatea românească în decursul vremii³⁰.

R É S U M É

En vertu des circonstances historiques, les informations sur la langue roumaine parlée sont très pauvres jusqu'à la fin du XIII-ème siècle. Les témoignages écrits en roumain sont encore plus récents, datant, par exception, du premier quart du XVI-ème siècle (la lettre de Neacșu de Cîmpulung, 1521) et couramment de la seconde moitié du même siècle.

³⁰ Pentru confirmarea ideii, a se urmări paralelismul dintre exemplele date de noi pentru latină și cele existente în lucrările dedicate slavei, citate anterior.

A base d'arguments philologiques et historiques offerts par les documents slavo-roumains et latins des chancelleries des pays roumains, les auteurs s'emploient à démontrer qu'on écrivait en roumain même avant la date du premier texte en roumain attesté (1521) et conservé jusqu'à nos jours.

Les conclusions de l'article sont les suivantes. Au XIV-ème et au XV-ème siècles la langue roumaine parlée était unitaire et disposait de la force nécessaire pour être la langue d'usage, en s'imposant dans les écritures même si officiellement on employait d'autres langues. En même temps, elle était une langue déjà constituée, ce qui lui a permis de mettre son empreinte sur des langues conservatrices telles que le latin et le slavons. Les documents en latin et en slavons émis par les chancelleries de Valachie et de Moldavie comprennent un grand nombre d'éléments roumains (dans le lexique, la morphologie et la syntaxe). En poursuivant les types de phénomènes linguistiques de provenance roumaine rencontrés dans les documents latins autant que dans ceux en slavons on constate qu'ils sont parfaitement superposés. Cela prouve que les scribes étaient soit des roumains qui pensaient et parlaient en roumain et qui, contraints à opérer avec un autre lexique et dans le cadre d'une autre structure grammaticale, „roumanisaient“ le latin ou la slavons, soit des étrangers qui avaient appris le roumain et qui, ne comprenant pas assez bien certaines expressions et tournures roumaines, les traduisaient à la lettre dans une langue ou dans une autre. Ces mots ou tournures propres à la langue roumaine, dont le nombre s'accroît à mesure qu'on avance à travers le XV-ème siècle, portent appui à l'assertion que dans les chancelleries princières on écrivait en roumain même avant 1521. C'est très probable qu'au moins pour certains documents on rédigeait d'abord un brouillon des idées qui devaient être traduites et insérées dans les documents officiels. Les documents slavo-roumains ou latins créés sur le territoire roumain offrent des informations importantes sur l'évolution de la langue roumaine, sur son rôle dans le développement de la civilisation roumaine, en attestant certains phénomènes linguistiques et par leur intermédiaire les transformations subies par la société roumaine à travers les âges.

PRÉCIS

Owing to the historical circumstances, until the end of the 13th century there were but scanty information data on spoken Romanian. The attestations of the first texts written in Romanian are even later, isolatedly in the first quarter of the 16th century (letter of Neacșu from Cimpulung dated 1521) and constantly in the second half of the same century.

Based on the philological and historical arguments offered by the Slavo-Romanian and Latin records issued from the chancelleries of Romanian Principalities, the authors try to demonstrate that the Romanian language was used in writing even before the data of the first attested Romanian text (1521) that was preserved up to now.

The following are the conclusions of the article :

Between the 14th and the 15th centuries the spoken Romanian was a unitary language with the necessary power of circulation for imposing its transposition in writing even in the conditions of other languages formally used. The Romanian language was also a well formed language so that it could have an influence on some conservative languages such as Latin and Slavonic. The Latin and Slavonic records issued from the Wallachian and Moldavian chancelleries contain a great number of Romanian elements (lexical, morphological and syntactical ones). By studying the kinds of the linguistic phenomena of Romanian origin met in Latin records as well as in the Slavonic ones it can be seen that they are perfectly superposed. This fact proves that the copyists were either Romanians who thought and spoke Romanian and who Rumanized the Latin and Slavonic languages being obliged to operate with other vocabulary and gramamtical structure, or foreigners who learned Romanian and who by misunderstanding some Romanian phrases and terms translated them ad-literam in one of the two languages. These facts that are developed towards the 15th century attest that in the princely chancelleries it was written in Romanian prior to 1521. Probably that at least for some records it was drawn up a draft in Romanian in which there were written the main ideas that had to be translated and included into the official documents. Both the Slavo-Romanian and Latin documents issued on the Romanian territory offer important data relating to the Romanian language evolution, its rôle in the development of the Romanian civilization, attestations of some linguistic phenomena and by the agency of them of some changes occurred in the Romanian society in the course of time.

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

Noul sediu al Arhivelor din Râmnicu Vâlcea

În centrul civic al municipiului Râmnicu Vâlcea, pe strada General Praporgescu nr. 32 A, s-a construit și s-a dat în folosință în acest an noul local al Arhivelor Statului. Prin amplasament, concepție arhitecturală și elemente de finisare exterioară și decorare, clădirea se integrează armonios în ansamblul arhitecturii locale, evidențiind în același timp specificul instituției culturale pe care o adăpostește*.

„Casa Arhivelor“ a devenit deja un adevărat centru de emulație științifică, aici desfășurându-și activitatea societăți de cultură din județ („Societatea de Științe Istorice“, cenaclul „Anton Pann“, Societatea „Nicolae Bălcescu“ etc.).

Așezată lângă Consiliul Popular al Municipiului Râmnicu Vâlcea și în apropierea Muzeului județean, noua clădire cu 5 niveluri (demisol, parter și 3 etaje) pune la dispoziția personalului de specialitate condiții optime de muncă și studiu.

La parterul clădirii, dintr-un hol spațios se pătrunde în încăperile destinate activității cu publicul: sala de expoziție, sala de studii, biblioteca, sala de cereri.

Expoziția cu tema „Permanența, continuitatea și unitatea poporului român reflectate în documente“ cuprinde un prim grupaj de documente intitulat „Descoperiri arheologice, privind permanența locuirii românești pe meleagurile vil-

cene“, bogat ilustrat și cu materiale arheologice originale. Foarte bogat reprezentată prin fotografii, facsimile, fotocopii, cărți, diapozitive din arhiva locală și din întreaga țară este secvența „Civilizația medievală românească în documente“, ce constituie suportul expoziției. Sînt expuse documente în facsimil privind atestarea orașului Rîmnic și o serie de acte emise de cancelaria domnilor Mircea cel Bătrîn,

* Pentru a se da clădirii un aspect monumental, cu sprijinul organelor locale de partid s-a aprobat amplasarea unei fresce în mozaic pe frontispiciu reprezentînd bătălia de la Posada.

Vlad Dracul, Radu cel Mare, Radu Paisie, Mihnea cel Rău, Neagoe Basarab, Petru Cercel, Radu Leon, Gavrilă Movilă, Șerban Cantacuzino, Constantin Mavrocordat, Grigore Ghica. Spații largi au fost acordate domniilor lui Matei Basarab și Constantin Brincoveanu, precum și activității cancelariilor voievodale din Transilvania și Moldova.

Unirea românilor sub sceptrul lui Mihai Viteazul este marcată în secvența „Ideea de unitate reflectată în documente și tipărituri” printr-o serie de documente externe și interne, sigilii, cărți, hărți etc.

Expoziția pune în lumină activitatea și rolul tipografiei de la Râmnicu Vilcea care a servit intereselor culturale pe spații geografice largi, tipărind cărți pentru popoarele vecine din sudul Dunării și pentru românii din Transilvania, contribuind la menținerea unității culturale a românilor.

Ingenios sînt rediate aspecte din anii 1821, 1848, 1859, 1877, 1918 și 8 mai 1921 în „Participarea locuitorilor din județul Vilcea la marile evenimente istorice ale țării”. Tematica se încheie cu secvența „Vilcea pe coordonatele socialismului”.

Demne de interes sînt și cărțile editate de filială, în special cele din colecția „Documentele Vilcii” — 1821, 1848, 1859, 1877, 1907 și 1916—1918 în județul Vilcea — ca și volumele filialei editate de D.G.A.S.: „Prefectura județului Vilcea, 1830—1864”, „Tezaur medieval vilcean, 1388—1715”, „Îndrumătorul în Arhivele Statului județul Vilcea” și micromonografia filialei.

Considerăm că, prin montarea celor șase vitralii la ferestre, se va da un plus de farmec și originalitate sălii de expoziție care va avea caracterul unui adevărat muzeu.

Vitrinele au fost concepute astfel încît pot fi amplasate în funcție de activitatea organizată: mese rotunde, întîlniri cu diferiți reprezentanți ai culturii și științei, ceremonial pionieresc, înmînări de carnete U.T.C., lecții ale profesorilor de istorie, concerte de cameră, concerte simfonice, spectacole de muzică patriotică pentru tineret etc.

Biblioteca, cu o capacitate de peste 250 000 de cărți, este legată de sala de studiu printr-un oficiu în care se află inventarele arhivistice și locuri pentru depozitarea temporară a documentelor date în cercetare.

Sala de studiu, foarte spațioasă, poate adăposti 20 cercetători (cîte unul la fiecare masă) și are două nișe în care sînt așezate aparatele de citit microfilme.

La primul etaj se află birourile arhiviștilor, secretariatul, sala de protocol și o sală de festivități cu o capacitate de 100 locuri, unde se pot organiza sesiuni științifice, simpozioane, proiecții, mese rotunde, dezbateri ale cercurilor de învățămînt profesional, instruirii și schimburi de experiență cu factorii ce răspund de organizațiile socialiste și de alte organizații.

Noul sediu al filialei dispune de 14 depozite spațioase cu o capacitate totală de 14 500 m.l. dotate cu rafturi metalice ce asigură condiții optime pentru păstrarea, conservarea și securitatea documentelor. De asemenea au fost amenajate depozite speciale pentru sigilii, manuscrise, documente medievale, planuri și microfilme.

În concordanță cu cerințele modernizării activității arhivistice, filiala dispune de un laborator foto, legătorie, spații speciale destinate primirii, desprăfuirii, dezinfectării și selecționării documentelor, iar buna păstrare a documentelor în depozite este asigurată prin mijloace de protecție a lor, mobilier modern, rafturi metalice, scări, cărucioare.

Pentru ușurarea muncii arhiviștilor și arhivarilor și înlesnirea circulației documentelor (depozit — sala de studiu — depozit), localul este prevăzut cu lift pentru materiale și spații pentru preluarea de noi documente ce se creează pe raza județului.

Localul cu frumosul spațiu verde din față asigură condiții cu adevărat optime pentru păstrarea tezaurului arhivistic existent, pentru prelucrarea în continuare a documentelor ce fac parte din Fondul Arhivistic Național, pentru modernizarea activității arhivistice și valorificarea sa la un nivel superior pe linie științifică și cultural-educativă.

Nu putem încheia această succintă prezentare fără a aminti câteva notații din Cartea de onoare privind rolul și locul arhivelor vîlcene.

Scriitorul Constantin Mateescu arată : „Arhivele Statului din Rimnic și-au recăpătat în noul sediu cadrul și demnitatea pe care le merită printr-o bogată și excepțională activitate de conservare a documentelor Vîlcii, dar nu numai atât, ci și de cercetare a valorilor inestimabile pe care memoria trecutului le-a fixat în acte, în hrisoave, în condici”.

Publicistul Al. Cerna-Rădulescu notează : „Felicit din toată inima pe realizatorii — știuți și neștiuți — ai acestui măreț așezămînt de cultură, menit să veșnicească trecutul de lupte, de jertfe și de glorii ale acestui colț de pămînt românesc pe care îl port pururea în inima și cugetul meu. Este un adevăr de necontestat că un neam care-și uită trecutul și nu-și cinstește înaintașii, cade sub osînda dispariției, dar neamul nostru își trăiește intens istoria sa”.

În zilele de 5—7 iulie s-a desfășurat un complex de manifestări cultural-științifice, prilejuit de inaugurarea noului local al filialei Arhivelor Statului, la care au participat istorici, muzeografi, cercetători științifici, oameni de cultură și arhiviști din toate județele țării. Caracterul științific al acestei întîlniri de lucru, care s-a constituit și într-un fructuos schimb de experiență în activitatea de strîngere, conservare și valorificare a tezaurului arhivistic, numeroasa participare, cît și bogatul program de desfășurare au conferit manifestării un interes aparte.

În cadrul ședinței de deschidere a festivității au vorbit prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu despre „Ideea de unitate și permanență în istoria poporului român” ; Ionel Gal, director general al Direcției Generale a Arhivelor Statului despre „Preocupările Arhivelor Statului pentru editarea documentelor referitoare la anul revoluționar 1848” ; dr. Vasile Arimia : „Diplomați străini privind rolul revoluției de la 1848” și dr. Nicolae Stoicescu : „Conștiința națională în cartea veche românească”.

Sesiunea de comunicări științifice „Istorie și contemporaneitate în județul Vîlcea” și-a desfășurat lucrările în cinci secțiuni :

1. Secțiunea „Revoluția de la 1848 în Țările Române” în cadrul căreia menționăm următoarele contribuții : Vasile Miron : „Lupta bucovinenilor pentru emanciparea socială și națională în anii 1848—1849” ; Constantin Tudor : „Aspecte ale desfășurării revoluției de la 1848 pe meleagurile călărășene” ; Costică Ioan Gîrneată : „Măsuri premergătoare anului revoluționar 1848 în județul Vaslui” ; Cheorghe Radu : „Giurgiuvenii în lupta de la Dealul Spirii (13 septembrie 1848)” ; Mihai Cotenescu : „Forme și manifestări sociale ale luptei țărănimii ialomițene premergătoare revoluției de la 1848” ; dr. Nicolae Mocioiu : „Aspecte social-politice în timpul revoluției române de la 1848 în orașul și județul Brăila” ; Ioan Popovici : „Contribuții bihorene în desfășurarea revoluției de la 1848—1849” ; Tiberiu Coliban : „Brașovul, loc de întîlnire al revoluționarilor de la 1848” ; Vasilica Szasz : „Participarea maselor din județul Covasna la revoluția de la 1848” ; Vasile Căpîlnean : „Românii maramureșeni în revoluția de la 1848—1849” ; Gherasim Crîstea Piteșteanul : „Popa Șapcă în documentele vremii”.

2. Secțiunea „Revoluția de la 1848 în conștiința națională” în care au prezentat comunicări : Al. Matei : „Transilvania și revoluția de la 1848 în

viziunea lui Karl Marx“; Emilia Poștăriță: „Conștiința națională în revoluția română de la 1848“; dr. Anastasie Iordache: „Conștiința individualității naționale la pașoptiști“; Al. Nistor: „Activitatea lui Atanasie Moș Dîmbu din Zagra în timpul revoluției de la 1848“; Ioan Pleșa: „O scrisoare de la Avram Iancu referitoare la Administrația românească din munții Apuseni în 1849“; Horia Nestorescu-Bălcești: „Bălcescu la Palermo“.

3. Secțiunea „Revoluția de la 1848 în Oltenia“ la care au participat: dr. Corneliu Tamaș: „Rolul comisarilor de propagandă din județul Vilcea în timpul revoluției de la 1848“; Mihai Gheorghe: „Participarea maselor populare de pe meleagurile Oltului de Jos la revoluția de la 1848; Dan Neguleasa: „Aspecte ale contribuției județului Gorj la revoluția burghezo-democratică de la 1848“; Nicolae Chipurici: „Mehedinții sub steagul revoluției de la 1848“; Gh. Popa: „Revoluționarii teleormăneni în Tabăra lui Gh. Magheru de la Rîureni“.

4. La secțiunea „Cartea veche românească și importanța ei pentru formarea conștiinței naționale“ au fost susținute următoarele comunicări: Constantin Condrea: „Tiparul tirgoviștean în timpul lui Matei Basarab“; Ioan Ranca: „Noi surse documentare referitoare la circulația cărții vechi în Transilvania“; Ion Frățilă: „Valoarea documentară a însemnărilor manuscrise de pe vechile tipărituri păstrate în județul Hunedoara“; Marin Stanciu: „Însemnări marginale de pe cărți românești vechi aflate în Dobrogea despre revoluția de la 1848“.

5. Secțiunea „Rolul documentului de arhivă pentru valorificarea resurselor economice ale județului“: A. Caciora: „Arhivele arădene — izvoare ale cunoașterii și valorificării resurselor economice“; Teodor Mavrodin: „Mărturii de arhivă privind folosirea energiei apei pe teritoriul fostelor județe Argeș și Muscel“; dr. Dumitru Zaharia: „Rolul documentului de arhivă pentru valorificarea resurselor economice ale județului Bacău“; Ion Soare: „Începutul exploatării petrolifere în județul Vilcea“; Victor Chiriță: „Mărturii documentare referitoare la folosirea resurselor hidroenergetice și ale izvoarelor de ape minerale din județele Dolj și Vilcea în a doua jumătate a secolului al XIX-lea“; M. Rachieru: „Documente arhivistice prahovene în sprijinul micii industrii a artizanatului, precum și a serviciilor pe baza valorificării superioare a materiilor prime locale“; Venera Tudose: „Documente de arhivă în sprijinul cunoașterii și valorificării resurselor minerale în județul Buzău“.

Inaugurarea localului și vernisajul expoziției documentare „Permanența, continuitatea și unitatea poporului român reflectate în documente“ s-au bucurat de prezența tovarășului Theodor Coman, prim-secretar al Comitetului județean Vilcea al P.C.R. Cuvîntul de salut a fost ținut de dr. Corneliu Tamaș, directorul filialei Arhivelor Statului Vilcea, care a prezentat expoziția și noul lăcaș vilcean de cultură.

Cu această ocazie s-au lansat volumele: „Tezaur medieval vilcean“ și „Micro-monografia filialei“. Ele au fost prezentate de directorul general al Arhivelor Statului, Ionel Gal.

Tot cu această ocazie s-au lansat: insigna și medalia jubiliară precum și un plic filatelic. Programul a mai cuprins vizite documentare la muzee și monumente istorice din județ printre care menționăm: Muzeul județean de istorie; Muzeul de arheologie Govora — Donația Gheorghe Petre; Secția de arte plastice Costești — Donația Alexandru Bălinescu, mănăstirile Dintr-un Lemn, Govora, Horezu, stațiunea balneară Govora etc.

Inaugurarea lăcașului documentelor vilcene s-a încheiat cu un concert dat în sala de expoziții de două formații artistice de frunte ale județului. Orchestra de cameră „Concertino“, condusă de dirijorul Ionel Vasile, a interpretat cu multă acuratețe Simfoniile nr. 1 și 2 de Vivaldi. Apoi, corul de cameră dirijat

de profesorul Mihai Ștefănescu a prezentat opt piese începînd cu madrigaliști din secolul al XVI-lea și terminînd cu compozitori români contemporani, toate atrăgătoare și executate impecabil. S-au remarcat cu această ocazie cei doi soliști Ioan Ciolacu și Liliana Ciobotea. Întreg concertul a fost deosebit de apreciat de oaspeții veniți din toate județele țării, cele două formații muzicale fiind răsplătite cu îndelungate aplauze. Toți participanții au primit medalia jubiliară și volume de documente editate de filială.

CORNELIU TĂMAȘ

Concluzii privind situația arhivelor create de organizațiile socialiste din ramurile industriei ușoare și finanțe bănci

În baza atribuțiilor ce-i revin din prevederile Decretului nr. 472/1971 Direcția Generală a Arhivelor Statului îndrumă, coordonează și controlează activitatea de evidență, selecționare, păstrare și valorificare a documentelor din Fondul Arhivistic Național, create și deținute de organizațiile socialiste și celelalte organizații.

În această activitate se urmărește inventarierea și selecționarea atât a documentelor create în trecut, dar mai ales a celor create în ultimele decenii, documente care atestă procesul de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, marile transformări care au avut loc în domeniul industriei, agriculturii, științei și culturii, procesul de creștere și formare a conștiinței socialiste.

Scopul acestei activități constă, în primul rînd, în pregătirea în vederea preluării în depozitele Arhivelor Statului a documentelor de valoare documentar-istorică și introducerea lor în cercetarea științifică și, în al doilea rînd, eliminarea maculaturii și redarea ei în circuitul economic.

Preocupată pentru punerea în aplicare a prevederilor și dispozițiilor din documentele de partid și de stat cu privire la recuperarea și revalorificarea materialelor refofosibile, Direcția Generală a Arhivelor Statului a întreprins măsuri de impulsioneare a selecționării documentelor în scopul dării la retopit a unor cantități sporite de maculatură, contribuind astfel la protejarea fondului forestier al țării, la economisirea energiei necesare fabricării celulozei din lemn, realizînd totodată eliberarea spațiilor de depozitare și reducerea, pe această cale, a cheltuielilor destinate de organizații păstrării și conservării documentelor.

Îndrumarea și controlul muncii de arhivă de la toate organizațiile se realizează prin instruirea personalului și responsabililor de arhive, a comisiilor de selecționare, prin cuprinderea în acțiuni de control a principalelor organizații la intervale de cel puțin 2 ani, prin confirmarea lucrărilor de selecționare, sprijinirea instituțiilor centrale în elaborarea indicatoarelor termenelor de păstrare și prin acordarea unui ajutor direct în organizarea și selecționarea documentelor. În situațiile extreme, de încălcare a prevederilor legislației arhivistice, se aplică amenzi contravenționale conducerilor organizațiilor care nu inițiază măsurile impuse de prevederile Decretului nr. 472/1971 și lucrătorilor de la arhivă care nu execută sarcinile ce le revin.

Pentru cunoașterea cât mai exactă a volumului de documente și a stadiului lor de prelucrare, Direcția Generală a inițiat controale pe ramuri de activitate, ceea ce permite o privire de ansamblu asupra situației arhivelor, luarea măsurilor necesare de impulsioneare a muncii și creează posibilitatea informării organelor centrale de ramură cu date concrete, reale. În acest scop a fost elaborat un formular statistic pentru colectarea tuturor datelor necesare : numărul de organizații pe ramură, fonduri de arhivă deținute de acestea și vechimea lor, situația inventarierii și selecționării documentelor, cantitatea pregătită pentru preluare la Arhivele Statului, arhiva creată în anii 1978—1981 și cât din aceasta are valoare permanentă, spațiul de depozitare (spațiul ocupat și cel necorespunzător acestui scop), situația încadrării în funcții a personalului de arhivă și pregătirea acestuia.

Centralizarea datelor din toate ramurile va permite efectuarea unui studiu cu generalizarea concluziilor la nivelul economiei naționale, cu întreaga problematică și măsurile ce se vor impune.

Controlul arhivelor din ramura industriei ușoare inițiat în trimestrul II/1982 a cuprins un număr de 335 unități, inclusiv ministerul de resort, și a scos în evidență faptul că ministerul și unitățile subordonate dețin în prezent 110.000 m.l. poliță-raft arhivă din anii 1902—1982 (însușind 725 fonduri arhivistice), față de 81 251 m.l. atestați la un control similar, efectuat în 1978.

Creșterea volumului de arhivă, în condițiile în care prin impulsionearea selecționării documentelor s-au eliminat însemnate cantități de maculatură iar unele filiale ale Arhivelor Statului au trecut la preluarea fondurilor, se explică prin intrarea în funcțiune a noi obiective industriale și unități de cercetare, creație de documente.

Ca urmare a măsurilor întreprinse pentru aplicarea prevederilor Decretului nr. 472/1971 preocuparea organizațiilor pentru munca de arhivă a crescut, situația arhivelor fiind în prezent îmbunătățită față de perioada anterioară. Astfel, din totalul de 110 000 m.l. arhivă, 93 800 m.l. sînt inventariați, iar din aceștia 3 682 m.l. sînt deja pregătiți pentru depunere la Arhivele Statului.

Urmărind dinamica activităților desfășurate în aceste arhive constatăm că există 47 675 m.l. arhivă inventariată și parțial selecționată (în funcție de expirarea termenelor de păstrare), 24 325 m.l. inventariată și neselecționată (în aceasta înscriindu-se arhiva creată în ultimii ani, a cărei selecționare n-a fost abordată neavînd termenele expirate) ; 2 179 m.l. neinventariată și selecționată pe categorii globale de documente și 13 878 m.l. neinventariată și neselecționată.

S-a constatat, totodată, că un procent de cca 10% din cantitatea totală de arhivă este neinventariată și neselecționată (13 878 ml) față de 25% existentă în această situație la controlul din 1978.

Indicatorii privind arhiva creată în ultimii patru ani evidențiază creșterea anuală a arhivei unei întreprinderi cu 40—70 m.l., din care între 5—8% documente cu valoare permanentă, inclusiv actele de personal și plata retribuției, care nu au valoare documentară dar care, datorită valorii practice îndelungate, beneficiază de un regim corespunzător de păstrare.

Ministerul Industriei Ușoare deține 10 fonduri arhivistice, însumînd 3 400 m.l., din care 2.300 m.l. inventariați și neselecționați și numai 500 m.l. inventariați și selecționați, activitatea în cadrul arhivei fiind, în prezent, întreruptă din lipsă de personal calificat.

Mari cantități de arhivă se află la întreprinderile din Municipiul București și Sectorul Agricol Ilfov : 35 700 m.l. din care peste 29 000 m.l. inventariați ; în județele Bacău — 4 485 m.l. din care 4 200 m.l. inventariați ; Bihor — 4 385 m.l. din care 3 600 m.l. inventariați ; Cluj — 3 923 m.l. din care 3 800 m.l. inventariați ; precum și în județele Satu Mare, Prahova, Timiș ș.a.

În județul Arad, ca urmare a lucrărilor de inventariere și selecționare, filiala Arhivelor Statului a preluat o însemnată cantitate de arhivă de la unități ale industriei ușoare, în Municipiul București au fost lăsate în custodie fondurile pregătite pentru preluare, în județul Suceava a fost eliminată din arhive, în anii 1975—1982, o cantitate de cca. 50 tone maculatură.

În același timp se mențin încă deficiențe în constituirea arhivei curente, determinate de inexistența nomenclatoarelor sau de neaplicarea lor, iar unele întreprinderi industriale nu au efectuat inventarierea și selecționarea arhivelor pe care le dețin.

Arhivelor din ramura industriei ușoare le-a fost destinat un spațiu de depozitare de 19 500 m.p. aproape în întregime ocupat cu arhivă, din care 1 700 m.p. prezintă condiții improprii de păstrare, depozitele fiind înșalubre, umede, inundabile etc.

În urma încheierii controlului pe ramură a fost informată conducerea Ministerului Industriei Ușoare cu privire la constatările rezultate și au fost propuse unele măsuri menite să ducă la dezvoltarea în continuare a muncii, la remedierea neajunsurilor.

Ca prioritate se impune refacerea indicatorului și apoi a nomenclatoarelor și punerea lor în aplicare cu decizii severe pentru respectarea prevederilor Decretului nr. 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național, impulsionearea activității de selecționare a documentelor în vederea predării la Arhivele Statului a documentelor de valoare și introducerea maculaturii în circuitul economic.

Totodată se impune instaurarea unui sistem de control din partea centrelor de profil asupra muncii de arhivă și o mai bună colaborare cu organele de îndrumare și control ale Arhivelor Statului.

VOICA COMAN

În primul trimestru al anului 1983 s-a efectuat îndrumarea și controlul organizațiilor socialiste centrale și locale din ramura finanțe-bănci, pe baza unui plan tematic de control adaptat la specificul acestor arhive.

Din analiza datelor centralizate pe ramură a rezultat că la cele 8 instituții centrale din sectorul finanțe-bănci există o cantitate totală de 21 005 m.l. din care 18 951 m.l. este inventariată și selecționată. Se poate aprecia că la Banca Națională a R. S. România, Banca Română de Comerț Exterior, Ministerul Finanțelor și Banca de Investiții, întreaga cantitate de arhivă este inventariată și selecționată. De asemenea, aceeași situație a fost constatată și la instituțiile teritoriale din această ramură, în județele: Argeș, Brașov, Buzău, Gorj.

În ceea ce privește spațiul de depozitare rezultă că în prezent datorită selecționării periodice a documentelor, există peste 2 700 m.p. spații de depozitare libere la Banca Națională a R. S. România, A.D.A.S., Ministerul Finanțelor și în județele: Cluj, Covasna, Dolj, Galați, Harghita, Olt și Vaslui.

Controlul efectuat a scos în evidență și unele aspecte negative privind evidența, selecționarea, inventarierea și condițiile de păstrare a documentelor.

Analizând datele statistice centralizate din teritoriu rezultă că din cantitatea totală de 103 240,50 m.l. numai 48 397,55 m.l. sînt arhivă inventariată și selecționată, ceea ce reprezintă doar 48% din cantitatea totală de arhivă deținută de instituțiile teritoriale din ramura finanțe-bănci. Această situație se întîlnește în Municipiul București — 2 363 m.l. și în unele județe cum sînt: Arad — 952 m.l., Botoșani — 668 m.l., Călărași — 398 m.l., Dîmbovița — 550 m.l., Dolj — 922 m.l., Mureș — 900 m.l.

Totodată există mari cantități de arhivă neinventariată și neselecționată la : C.E.C. — 1 200 m.l., în Municipiul București — 10 000 m.l., în județele Sibiu — 1 776 m.l. și Mehedinți — 1 259 m.l.

În ceea ce privește condițiile de păstrare a arhivei a reieșit că peste 2 000 m.p. sînt improprii pentru depozitarea în bune condițiuni a materialelor existente.

Cercetînd categoriile de documente create de instituțiile din această ramură s-a evidențiat și faptul că majoritatea acestora sînt acte financiar-contabile, care au termene de păstrare temporare, iar numai o mică cantitate sînt documente cu termen de păstrare permanent.

Pentru îmbunătățirea muncii de arhivă la instituțiile din sistemul financiar-bancar se impune ca în viitor, cu sprijinul Arhivelor Statului, să se actualizeze indicatoarele termenelor de păstrare a documentelor create în această ramură în sensul reducerii termenelor pentru categoriile de documente ce depășesc 15 ani.

De asemenea, este necesar să fie impulsionată activitatea comisiilor de selecționare în vederea inventarierii și selecționării periodice a documentelor cu termen de păstrare expirat.

NICOLAE CĂPĂȚÎNA

Documente de arhivă în sprijinul cunoașterii și valorificării resurselor hidroenergetice din Oltenia (I)

IZVOARE DOCUMENTARE CU PRIVIRE LA POTENȚIALUL HIDROENERGETIC AL OLTENIEI ȘI POSIBILITATEA DE REACTIVARE A A UNOR OBIECTIVE LA NIVELUL DESCOPERIRILOR ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNICE ACTUALE

VICTOR CHIRIȚĂ

Cunoașterea și punerea în valoare a tuturor resurselor țării, inclusiv a celor folosite într-o perioadă mai îndepărtată sau mai apropiată de înaintașii noștri, este o îndatorire patriotică.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu „programul de dezvoltare a bazei energetice a țării nu se adresează și nu este numai un program al producătorilor și furnizorilor de energie, ci al tuturor oamenilor muncii din toate sectoarele de activitate, al tuturor cetățenilor țării”.

În spiritul indicațiilor date de secretarul general al partidului, Arhivele Statului, care dețin documente bogate în informații din domenii de activitate multiple, sînt nemijlocit implicate în rezolvarea problemelor economice de strictă actualitate cum ar fi localizarea unor surse energetice și de minereuri pentru punerea lor în circuitul economic.

* Articolele publicate mai jos reprezintă comunicările susținute la conșfătuirea organizată la Craiova în ziua de 19 mai 1983, la sediul Filialei Arhivelor Statului județul Dolj.

Astfel, pe baza cercetărilor noastre și ale altor specialiști¹, s-a constatat că folosirea energiei apelor din Oltenia în scopuri utilitare are o vechime considerabilă, pe primul loc situându-se morile de apă, care au atins cea mai mare dezvoltare la mijlocul secolului al XIX-lea, pivele și fierăstraiele.

Cel mai mare număr de mori activate de forța apei — circa 342 — se găseau la sfîrșitul secolului al XIX-lea în județul Gorj, după care, urmau județele Vilcea cu circa 246 mori, Dolj cu peste 100 mori, Mehedinți cu peste 70 și Romanați cu 9. În ce privește pivele și fierăstraiele, ele erau amplasate cu precădere în județele Gorj (181 pive și 55 fierăstraie) și Vilcea (45 pive și 10 fierăstraie).

Pentru cercetarea practică și aplicativă, localitățile, punctele și cursurile de apă, unde au fost amplasate morile și alte obiective, au fost nominalizate pe cît a fost posibil într-un documentar care a fost din timp pus la dispoziția participanților la consfătuire.

O concluzie importantă, am putea spune o surpriză pentru noi, a fost depistarea unui număr mare de mori acționate de forța apelor în Dolj, județ considerat, excluzînd bazinul Jiului, cu o putere hidroenergetică mică. Documentele demonstrează că unele cursuri de apă și-au luat denumirea de la morile care funcționau pe ele: Piriul Morilor în localitatea Gioroc (Bratovoiești), Piriul Făcărilor (făcea=moară) lângă Craiova, Piriul Morilor la Murta și Gîldaul Morilor la Rojiște². După numărul morilor amplasate urmează apoi piraiele Desnățui, Drincea, Drănicu, Sadova, Urzicuța, Teiul, Bogdanel (Brabova) și altele.

La Zăval erau semnalate în *Marele dicționar geografic* „mori de apă pe Jiu” iar la Calafat „trei mori pe Dunăre”².

Din studierea documentelor, se pot trage, în afară de localizările obiectivelor enunțate, și alte concluzii cu privire la capacitatea, venitul și construcția acestora. Morile de la Bengești aveau cîte trei alergătoare, moara de la Brănești pe Jiu avea cinci alergătoare, iar cea de la Broșteni, patru alergătoare. Cea mai mare moară din Gorj se pare că era cea de la Petrești de Jos cu șase alergătoare.

Pornind de la aceste izvoare documentare, Institutul de Proiectări al județului Dolj, Direcția Apelor Jiul și Oficiul de Gospodărirea Apelor Dolj au întocmit, după cum arătam mai sus, deja proiecte de microhidrocentrale ca una dintre modalitățile de folosire eficientă a energiei apelor.

Dar, după părerea noastră, problema poate fi privită și din alte unghiuri de vedere. Putem trage învățăminte prețioase, de pildă, din preocupările înaintașilor noștri pentru regularizarea cursurilor de apă. În acest sens în fondurile noastre arhivistice sînt cîteva referiri la regularizarea și amenajarea pentru navigație a Jiului. De asemenea, avem informații prețioase cu privire la alimentarea cu apă a Craiovei și altele.

Seceta prelungită din această primăvară a pus din nou la ordinea zilei executarea unor lucrări simple (baraje și stăvilare pentru crearea unor lacuri, heleșteie, iazuri) de acumulare a apei și apoi de folosire a ei la irigarea culturilor și în alte scopuri.

O temă interesantă de cercetare ar fi aceea a izvoarelor subterane și modalitatea de folosire a lor în trecut. În această privință în documentele noas-

¹ Vezi în acest sens: Arh. St. Craiova, fond Prefectura județului Dolj, documentele Primăriei Craiova și ale unor primării comunale, ale Inspectoratului agricol, ale Inspectoratului minier Craiova ș.a.; Revista „Arhivele Olteniei” serie veche, nr. 65—66/1933, 97—100/1938; Vasile Carabiș, *Morile și pivele mănăstirești din Oltenia în sec. XIV—XIX* în „Mitropolia Olteniei”, nr. 9—10/1974 și *Morile, pivele și fierăstraiele din Oltenia în sec. al XIX-lea*, în „Revista muzeelor și monumentelor — Monumente de istorie și de artă”, nr. 2/1982.

² *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, p. 17, 223; vol. IV, p. 424, vol. V, p. 201. Vezi și Vasile Carabiș, loc. cit., p. 77.

tre sînt date interesante despre vechile fîntîni ale Craiovei, de pildă, care ar folosi, mai ales acum, cînd, după cîte cunoaștem, municipalitatea a dat sarcină întreprinderilor și instituțiilor să-și creeze surse proprii de alimentare cu apă.

PREOCUPAREA DIRECȚIEI APELOR JIU PENTRU REPUNEREA ÎN VALOARE A POTENȚIALULUI HIDROENERGETIC AL CURSURILOR DE APĂ DIN OLTENIA. NECESITATEA CONSULTĂRII DOCUMENTELOR DIN ARHIVE ÎN ACEASTĂ DIRECȚIE

MIHAI PANAIT

Documentele de partid evidențiază ca un factor de seamă al politicii energetice a țării noastre intensificarea lucrărilor de cercetare tehnologică în vederea înlocuirii energiei produse din resurse clasice cu altele mai economice.

Prin realizarea unor centrale de mică putere și a unor microhidrocentrale pe riuri de interes local, pe lângă lucrări hidroenergetice existente sau care se execută pentru gospodărirea apelor (baraje, canale, conducte etc.) pe plan național se mai poate obține în cîteva mii de MHC o putere instalată de cca 800 MW și o producție de energie de cca 2 miliarde kwh/an.

Că urmare a imperativelor actuale, s-a considerat necesar ca D. A. Jiu-Craiova, în calitate de coordonator de gospodărire a apelor pe spațiul hidrografic Jiu-Cerna-Dunăre, să efectueze un studiu de determinare a potențialului hidroenergetic al cursurilor de apă din Oltenia și parțial din județele Hunedoara și Caraș-Severin și anume în teritoriul aferent activității noastre.

În vederea demarării acestei activități au fost constituite colective de specialiști în probleme diferite cu hidrologi, hidrotehnicieni, geologi, topografi etc.

Activitatea care se desfășoară în afara planului departamental și în paralel cu acesta constă în stabilirea pe teren a unor amplasamente propice pentru construirea unor microhidrocentrale (funcție de condițiile geografice, geomorfologice, litologice) urmate de activitatea de birou care constă în studiul hidrologic legat de regimul debitelor, suprafețele bazinelor hidrografice, profile transversale și longitudinale, pante ș.a.

Pentru fiecare amplasament în parte se întocmește o fișă care conține toate datele necesare.

La alegerea amplasamentelor de MHC în afara condițiilor fizico-geografice trebuie avută în vedere necesitatea de folosință, adică apropierea unei linii electrice la care viitoarea MHC să se brânzeze sau apropierea unui eventual consumator care să beneficieze de o sursă economică de energie.

Un element la fel de important este găsirea unui amplasament care să aibă particularități constructive cit mai simple ducînd astfel la un preț de cost redus al investiției.

Materialul astfel întocmit poate sta la dispoziția oricărui proiectant de MHC cu date primare din care poate alege în funcție de necesitate locul viitoarei construcții.

În afară de acțiunea proprie în acest sens a D.A. Jiu, în conformitate cu indicațiile Consiliului Superior pentru Știință și Tehnologie, oameni ai muncii din Direcția Apelor — județul Gorj au participat împreună cu delegați ai OGA-urilor

județene, ai Consiliilor Populare Județene și ai IRE la campanii de stabilire a unor amplasamente prioritare.

Din punct de vedere istoric, implicit arhivistic, Consiliul Național al Apeilor și unitățile sale subordonate din teritoriu este un organism nou. Deci cu o bază arhivistico-documentară redusă. Baza de date existentă la CNA a fost în ultimul deceniu lucrată arhivistic, cu atenție sistematizată și implementată pe medii compatibile cu prelucrarea automată.

În această ordine de idei, în urmă cu 18 luni, a luat ființă și în cadrul D.A. Jiu un oficiu de calcul, subordonat Centrului de Calcul al CNA, cu sarcina formării băncii de date, de gospodărire a apelor și deservire a beneficiarilor cu informații rezultate prin prelucrarea datelor cu ajutorul calculatorului electronic.

Din complexul de date culese și stocate de unitățile CNA enumerăm seturi de observații zilnice la stațiile hidrometrice și inventarul anual al instalațiilor acționate cu ajutorul forței apei, ca parte componentă a cadastrului surselor de apă. Observațiile hidrometrice de la stații sînt utilizabile și în stabilirea potențialului hidroamenajabil energetic al cursurilor de apă, iar inventarul instalațiilor hidromecanice ajută la depistarea operativă și eficientă a unor amplasamente favorabile pentru microhidrocentrale pe locul (sau în zona) unde acestea au fost dezafectate.

Din nefericire ambele categorii de date deținute în arhivele oficiilor de gospodărire a apelor sînt insuficiente pentru obținerea unor vederi de ansamblu asupra potențialului hidroenergetic tehnic amenajabil. Și aceasta pentru că rețeaua de stații hidrometrice este destul de rară și amplasată de regulă pe cele mai importante cursuri, lipsind astfel datele de bază pentru potențialul microhidroenergetic.

În ceea ce privește inventarul morilor de apă, joagărelor, dăracelor și celorlalte instalații mecanice bazate pe forța apei, acesta păcătuiește prin limitarea în timp, respectiv pe un șir de date numai cu începere din 1965.

În consecință, față de cele de mai sus, se impune lărgirea și adîncirea fondului de date de gospodărire a apelor pentru, printre altele, cunoașterea cadrului natural al apelor și valorificarea resurselor hidroenergetice pe baza unei documentații complexe și sigure.

Aceasta se poate realiza numai prin colaborarea permanentă cu deținătorii de arhive, în principal cu filialele județene ale Arhivelor Statului, dar și cu unități subordonate C.P.J., precum și cu institute de studii și cercetări ce lucrează ori au lucrat în domeniul apelor sau în legătură cu apele.

În principal, interesul nostru față de arhive se îndreaptă către culegerea de date și informații despre folosințele hidromecanice existente de-a lungul timpului, precum și despre fenomenele naturale manifestate și care pot actualmente să fie localizate și interpretate în scopul studierii, proiectării, execuției și exploatarei unui număr cît mai mare de hidro- și microhidrocentrale.

De pildă: dacă dintr-un act de vînzare-cumpărare din secolul trecut sau dintr-un registru de evidență a impozitelor aflăm că pe teritoriul satului „X” existau trei mori acționate de apă, care au fost dezafectate ulterior, cunoscînd rîul ce trece prin vatra satului, dar neavînd instalații hidrometrice datorită lipsei de semnificație hidrologică, putem fi siguri că respectivul curs de apă are debite relativ constante de-a lungul unui an și se pretează la amenajări microhidroenergetice. Sau: dacă date hidrologice certe ne indică un perimetru ca optim pentru amplasament, dar din arhive rezultă că în zona respectivă în timp au avut loc alunecări de teren, infiltrații etc. atunci vom fi circumspecți față de locul ales pentru proiectarea unei microhidrocentrale.

VALORIFICAREA POTENȚIALULUI MICROHIDROENERGETIC AL CURSURILOR DE APĂ DIN JUDEȚUL DOLJ PRIN REACTIVAREA CONSTRUCȚIILOR HIDROTEHNICE VECHI

V. PLENICEANU, V. SPĂTARU

Folosirea energiei apelor a făcut obiectul preocupărilor locuitorilor județului Dolj încă din cele mai vechi timpuri. Dovezi despre această preocupare sînt vechile baraje de pămînt și canalele care realizau acumulările și aducțiunile necesare punerii în funcțiune a morilor, gaterelor, pivelor etc.

Istoricul folosirii energiei apei este strîns legat de acela al roților hidraulice sau de apă, cum se numesc în limbaj popular.

Prima și cea mai veche roată hidraulică a fost roata cu lopeți, evoluția acesteia mergînd pînă la roțile cu făcaș sau cu linguri, ultimele fiind considerate formele cele mai evolute pentru folosirea energiei apelor la timpul respectiv. Aceste mecanisme, ușor de confecționat, valorificau eficient căderi de 4—5 m și realizau la debite de 50—150 l/sec. puteri utile de 2—3 CP, rareori 10 CP.

Din consultarea documentelor existente în fondurile Filialei Arhivelor Statului Dolj, cele mai vechi folosințe ale energiei apelor pe aceste meleaguri sînt atestate documentar la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Printre acestea sînt amintite :

— morile acționate de energia apelor din comunele Gîngiova (o moară pe Jiu), Plenișa (o moară pe Bruga-Baboi), Cetate (cinci mori alimentate din izvoare și pe riul Drincea), Caraula (o moară pe pîrîul Baboia), Dăbuleni (șapte mori alimentate din izvoare și Dunăre), Murta (trei mori pe pîrîul Giorocel), Giorocul Mare (nouă mori pe pîrîul Gioroc), Cernătești (o moară pe pîrîul Raznic), Zăval, mai multe mori pe Jiu și altele ;

— pive acționate de forța apelor în comuna Belot, „o pîuă de dimie“ în punctul Rac, Brabova — o pîuă pe pîrîul Brabova, Segarcea o pîuă, Bîrca o pîuă pe pîrîul Desnățui etc. ;

— fabrici de dimie în comuna Brabova, o fabrică pe pîrîul Brabova, comuna Scaști o fabrică pe pîrîul Argetoaia.

Producția de energie electrică, obținută pe baza energiei potențiale a apelor, începe să se contureze tot mai mult după anul 1900 cînd în județul Dolj este atestată documentar Uzina electrică de la Băilești. La începutul secolului XX în județ, energia produsă pe cale hidraulică reprezenta aproximativ 5—6% din totalul instalațiilor de producere a energiei electrice.

Cu timpul, marea majoritate a acestor instalații hidraulice simple de produs energie electrică au dispărut. În lumina indicațiilor date de conducerea superioară de partid, se pune acut problema revitalizării instalațiilor hidraulice din timpul menționat care să degreveze economia națională de unele necesități energetice, ce pot fi acoperite prin folosirea acestor resurse locale.

Județul Dolj s-a înscris încă de la început în ampla acțiune de depistare a vechilor amplasamente și studierea posibilităților de reactivare a lor.

Așezat la confluența Jiului cu Dunărea, Doljul dispune de o rețea hidrografică de circa 1500 km din care : fluviul Dunărea cu 140 km, riul Jiu 135 km, celelalte riuri interioare 1225 km.

Debitele rîurilor și pîraielor interioare variază de la 30 l/s. pînă la 90 mc/s. pe riul Jiu.

De menționat este faptul că rîurile mici, cu debite între 30 și 200 l/s. nu seacă în timpul verii. Faptul se poate verifica din cercetarea documentelor de

arhivă care atestă existența pe aceste cursuri de apă, încă din secolul trecut, a unor instalații hidraulice.

Studiile hidrologice actuale făcute pe baze rigurose științifice vin să confirme permanența debitelor pe aceste piraie.

Acțiunea de examinare, inventariere și recunoaștere pe teren a posibilităților de reactivare și amenajare a vechilor construcții hidrotehnice sau, mai nou, a microhidrocentralelor a început în județul Dolj în anul 1979.

Printr-o înțelegere realizată între Consiliul Național al Apelor și Ministerul Energiei Electrice s-au stabilit elemente tehnice care trebuie să stea la baza punerilor de folosire a micropotențialului apelor.

S-a trecut la analiza și verificarea în teren a debitelor și căderilor existente, acordându-se într-o primă fază o atenție deosebită lacurilor de acumulare existente în județul nostru. Conform studiilor făcute de o comisie formată din specialiști, s-au identificat și propus cca. 112 posibile amplasamente de microhidrocentrale, cu o putere de energie potențială de peste 300 000 kwh/an.

Pentru realizarea acestor obiective s-a trecut la analiza documentelor de arhivă și la identificarea în teren a amplasamentelor considerate a fi cele mai favorabile, concomitent cu efectuarea de studii amănunțite privind hidrologia, hidrogeologia, topografia și posibilitățile de valorificare a energiei produse. Astfel s-au folosit datele cu privire la posibilitățile oferite de terenul comunelor Cetate și amonte de primul amplasament, canal ce se continua în aval, alimentând și celelalte două mori.

Pe pârîul Gioroc a existat un sistem de trei mori de apă care în momentul de față nu mai sînt în funcțiune. În urma analizei planului moșiei Căcaleți, aflat la F.A.S. Dolj, și a studiilor făcute în această zonă s-au identificat în teren amplasamentele celor trei mori, dintre care numai clădirea uneia singure mai există. Debitul necesar pentru punerea în funcțiune a acestui sistem de trei mori era preluat prin intermediul unui canal de coastă din pârîul Gioroc la circa 800—1000 m amonte de primul amplasament, canal ce se continua aval, alimentînd și celelalte două mori.

Din acest canal era probabil alimentat cu apă și sistemul de grădini de legume, care a existat în lunca pârîului Gioroc, pe partea stîngă a acestuia, debitul asigurat în această secțiune fiind de 50—60 l/s.

S-a studiat în continuare pârîul Baboia în zona comunei Caraula. Nu s-au descoperit în teren construcții, care să ducă la identificarea vechiului amplasament al morii despre care se vorbește în documentele de arhivă.

În schimb, s-a cercetat foarte amănunțit zona barajului Caraula, în vederea amplasării în acest punct a unei microhidrocentrale. Barajul Caraula a fost construit în jurul anilor 1960—1962 din materiale locale.

Pe baza experienței acumulate în timpul elaborării documentației tehnice pentru M.H.C. Caraula și studiul altor amplasamente s-a ajuns la concluzia că apare necesitatea ca energia pîraielor interioare ale județului Dolj să fie valorificată, în punctele unde nu este posibilă amplasarea unei microhidrocentrale, prin reactivarea sau construirea de mori de apă sau alte instalații hidraulice, care să suplinească unele obiective consumatoare de energie electrică sau energie obținută pe baza combustibililor derivați din petrol.

Cîteva probleme în atenția comisiilor de selecționare de la organizații

MIHAI APAN

Cadrul legislativ care stabilește îndatoririle organizațiilor socialiste și răspunderea acestora cu privire la păstrarea și folosirea documentelor pe care le creează sau le dețin, în activitatea proprie și a unităților subordonate, stipulează în secțiunea a II-a, articolul 14, că selecționarea se efectuează de către comisii de selecționare¹.

Avînd în vedere scopul protejării documentelor din Fondul Arhivistic Național apreciate ca valori cărora statul le acordă atenție specială, rezultă că selecționarea reprezintă o activitate de mare răspundere ce revine atît conducerilor organizațiilor socialiste și celorlalte organizații care desemnează componența comisiilor cit și a membrilor lor.

Rezultatele obținute în domeniul marcat de apariția Decretului 472/1971 și scrierea acestor rînduri ne îndrituiesc să afirmăm că există un progres evident în ceea ce privește starea arhivelor de la organizații.

În județul Bihor tot mai multe instituții și întreprinderi îndrumate și controlate de organele centrale tutelare și de Filiala Arhivelor Statului Bihor au acordat atenția cuvenită evidenței, selecționării, folosirii și păstrării documentelor lor, aplicării și, prin urmare, respectării prevederilor legislației arhivistice în care includem și normele tehnice care oferă soluții în procesul muncii factorilor de conducere interesați și arhivarilor.

Pentru a se putea executa cu răspundere operațiunea selecționării Filiala Arhivelor Statului Bihor a urmărit cu perseverență — datorită importanței deosebite pe care o prezintă documentele pentru activitatea practică și științifică — îndeplinirea obligațiilor organizațiilor privind înregistrarea, circuitul și rezolvarea documentelor, gruparea lor în dosare, respectarea nomenclatoarelor-indicatoare.

Totuși, se constată că nu pretutindeni se respectă principiul constituirii unităților arhivistice pe probleme și termene de păstrare, inventarierea și depunerea lor la arhiva unității așa cum cer normele. Faptul că la compartimente unii factori de răspundere, înclinați să lase lucrurile în seama arhivarilor sau a cîte unui salariat căruia i se dau parțial atribuții legate de arhivă, nu acordă atenția cuvenită acestor activități, provoacă în asemenea situații nerespectarea timpului prevăzut de actele normative pentru organizarea dosarelor și depunerea lor la arhiva unității, întîrzieri la inventariere cu consecințe, cel mai adesea, în ceea ce privește activitatea operativă a organizațiilor. Privind în perspectivă, situații de acest fel afectează pregătirea fondurilor arhivistice pentru depunere la filiala județeană a Arhivelor Statului. Desigur, prin modificările aduse decretului în 1974, legiuitorul a prevăzut sancțiuni relative la nerespectarea dispozi-

¹ Cf. Expunerea de motive la Decretul 472/1971 privind F.A.N., în secțiunea a II-a, „Selecționarea documentelor”, în Colecția de legi și decrete, 1971, IV, 1 octombrie — 31 decembrie, Consiliul de Stat, Colegiul redacțional al Buletinului oficial al R.S.R., București, 1972, p. 679, 686—687 și „Revista Arhivelor”, nr. 1/1975, p. 23, în care este redat Decretul 472/1971 republicat cu modificările ulterioare conform Decretului Consiliului de Stat nr. 206/1974.

țiilor legale, dar cum activitatea de îndrumare și control are o importantă contribuție în dezvoltarea conștiinței, este necesar ca asemenea semnalări să ajute la buna înțelegere a tuturor problemelor actuale ale activității arhivistice cu care se confruntă organizațiile și noi, arhiviștii, la nivelurile abordate.

Numirea comisiilor de selecționare este un act de mare responsabilitate socială, cu profunde urmări pentru posibilitățile create generațiilor viitoare de a cunoaște dimensiunile vieții și capacitățile creatoare ale societății noastre de astăzi. O comisie de selecționare trebuie să fie expresia relevantă a puterii de pătrundere în esența activității de producție materială și spirituală ale colectivelor de oameni ai muncii dintr-o întreprindere sau instituție, în esența fenomenelor și proceselor sociale la care aceste colective participă ca parte a întregului și deci trebuie să aibă puterea de a da măsura reală a valorilor pe care le selecționează pentru posteritate.

Rezultă că din comisiile de selecționare trebuie să facă parte personal muncitor bine pregătit din punct de vedere politic și profesional, cu larg orizont cultural, dornic să înțeleagă sensul legislației arhivistice în vigoare și sensul protecției speciale acordate de stat și de partid Fondului Arhivistic Național, tocmai prin specificarea categoriilor de documente create de organizația în care lucrează și a valorii acestora.

Constituirea comisiilor de selecționare la organizațiile socialiste din județul Bihor, în majoritatea cazurilor, a înfrunit pozitiv toți factorii cu rol organizatoric în domeniul muncii de arhivă — compartimente cu rol coordonator și arhivari. S-au conferit astfel dimensiuni și exigențe noi operațiunii de selecționare.

Experiența noastră arată că în procesul selecționării s-au impus necesitatea cercetării fiecărei unități arhivistice, indiferent de faptul că are sau nu instrumente contemporane de evidență, și cercetarea integrală a documentelor și a inventarelor lor pe perioada dată, indiferent de termenul de păstrare actual, pentru a se crea o imagine de ansamblu asupra documentelor existente și a informațiilor pe care acestea le cuprind. Așa s-au putut lua decizii pentru păstrarea permanentă a anumitor categorii de documente care aveau inițial termene de păstrare temporare, evident în raport de argumentele care au pledat în acest sens.

Trebuie să recunoaștem însă că mai sînt comisii de selecționare în cadrul unor organizații socialiste care nu manifestă discernămint, nu înțeleg importanța măsurilor, ba chiar, sub pretextul că nu-și găsesc timp și pentru astfel de activități, nesocotesc legislația și comit astfel abateri de la ea. În cadrul unor comisii de selecționare nu este analizat cuprinsul unităților arhivistice care se propun a fi eliminate sau nu se acordă atenția necesară păstrării permanente a unor categorii de documente prezentînd importanță practică sau documentar-științifică și desigur istorică. Membrii unor comisii de selecționare nu se deplasează în arhivă pentru a verifica documentele propuse pentru rețopit, dar semnează procesele-verbale de selecționare. Sînt cazuri cînd nu se cere concursul specialiștilor din unitățile respective, chiar dacă nu fac parte din comisie. Membrii unor comisii semnează procesele-verbale de selecționare fără a verifica inventarele anexate. În alte situații, selecționarea se desfășoară la intervale de ani de zile. Am constatat din activitatea de îndrumare că se fac inventare arhivistice ce nu cuprind problemele esențiale pe care le conțin dosarele sau nu precizează genul documentelor care le compun și din cauza acestor neajunsuri se stabilesc inexact anii extremi ai unităților arhivistice.

În activitatea unor comisii de selecționare sînt folosite indicatoare a căror valabilitate a încetat odată cu apariția altor indicatoare sau nu se aplică just principiul asimilării valorii documentar-istorice în cazul unor categorii de documente care nu sînt nominalizate în indicatoare.

În aceste condițiuni, se impune creșterea rolului comisiilor de selecționare din cadrul organizațiilor socialiste prin aplicarea unui complex de măsuri.

Mai întâi, ca o problemă deosebit de importantă, de care trebuie să țină seama comisiile de selecționare, este aprecierea valorii documentare. În perspectivă, se impune aplicarea cu mult discernămint și responsabilitate a indicatorului termenelor de păstrare și a nomenclatorului actelor.

În al doilea rând, este necesar să se pună un accent deosebit pe inventarierea documentelor, separat pe fonduri arhivistice, chiar și în cazul unor instituții care-și constituie unități arhivistice pe baza instrumentelor contemporane de evidență, întrucât aceste instrumente, după cum se poate vedea din situațiile existente, nu oferă întotdeauna toate elementele necesare în vederea aprecierii valorii documentare.

Pentru realizarea acestui scop factorii investiți cu atribuții pe linie de arhivă și comisiile de selecționare vor respecta principiul aprecierii valorii fondurilor arhivistice, în sensul de a fi pregătite pentru a se depune la filiala Arhivelor Statului acele fonduri arhivistice ale instituțiilor, întreprinderilor, asociațiilor și altor organizații cu un spectru larg de probleme, utile într-un grad înalt activităților economice, științifice, politice și cultural-educative și care totodată folosesc unei largi informări a specialiștilor din institutele de cercetare.

Pornind de la acest principiu, se impune și selecția unităților arhivistice din cadrul fondurilor arhivistice propuse pentru predare la Arhivele Statului și a documentelor din cadrul lor, deoarece, putem afirma în temeiul experienței de până acum, nu toate rămân cu termene de păstrare permanentă ori de lungă durată sau au valoare deosebită și caracter istoric. Unele dintre ele pot prezenta la o reanalizare judicioasă interes limitat și deci termene mai mici de păstrare atât pentru organizația socialistă și buna desfășurare a activității ei cotidiene, cât și pentru istorie. Împărtășim însă opinia că, în cazul fondurilor din care s-au păstrat puține documente, comisiile de selecționare trebuie să procedeze cu mare grijă și să le păstreze, chiar dacă au o importanță mai mică, iar termenele lor de păstrare sînt expirate conform indicatorului.

Se impun unele precizări și în legătură cu folosirea indicatoarelor cu termene de păstrare.

Datorită transformărilor rapide care se produc în societatea noastră, se modifică și documentația creată de organizațiile socialiste, indiferent la ce nivel. Se modifică terminologia folosită pentru definirea aceluiași categorii de documente. De aceea trebuie să se țină seama de măsurile luate în stat pentru raționalizarea sistemului de evidență a documentelor², dar în cazul în care unele indicatoare cu termene de păstrare devin greu accesibile comisiilor de selecționare sau nu conțin toate categoriile de documente ori conțin categorii de documente inexistente la organizația socialistă respectivă, să se aibă în vedere întotdeauna scopul pentru care a fost creată acea categorie de documente și, în funcție de scop, să se facă asimilarea cu categoriile de acte cuprinse în nomenclatoare — indicatoare. Se întrevade faptul că pentru ușurarea activității de selecționare ar fi util dacă în fiecare indicator ce se elaborează, în anexă, s-ar preciza în ordine alfabetică sensul — înțelesul — termenilor folosiți în indicatoarele anterioare expirate.

Pornind de la constatarea că nu toate documentele cu termene de păstrare mari au și valoare istorică s-ar impune ca în fiecare indicator care se elaborează să fie de la început codificate categoriile de documente asupra cărora nu există dubii în ceea ce privește caracterul istoric și, prin urmare, trebuie pregătite și preluate de filiala Arhivelor Statului pentru păstrare permanentă.

² Vezi articolul lui A. Nicolescu, *Raționalizarea sistemului de evidență a documentelor*, în „Revista Arhivelor“, nr. 1/1961, p. 56—58.

Considerații privind aplicarea articolului 10 din Decretul 472/1971

VASILE CĂPILNEAN

Constituirea arhivei curente este un proces complex care începe odată cu înregistrarea actelor, continuă cu repartizarea lor în dosare conform nomenclatorului și se încheie în anul calendaristic următor cu inventarierea dosarelor și registrelor rezultate din activitatea organizației respective.

Inventarele constituie deci instrumente de bază, fără de care nu se poate introduce nici un dosar în arhiva instituției, pentru că numai pe baza lor se asigură o evidență corespunzătoare, o identificare rapidă a documentelor solicitate și o rearhivare a acestora. Numai astfel avem o ordine și o gestionare corespunzătoare.

Pe baza aceluiași inventare se efectuează periodic selecționarea fondului arhivistic, păstrându-se pentru generațiile viitoare acele documente care pot constitui o bază de cercetare științifică, prevăzute de regulă în nomenclator-indicator cu termen de păstrare „permanent” și se elimină documente din dosare* sau dosare și registre ale căror termene de păstrare au expirat sau nu mai prezintă importanță.

Fără inventare nu se poate concepe nici predarea documentelor reținute în urma selecționării unităților Arhivelor Statului, iar odată intrate în depozitele acestora inventarele devin instrumente de evidență de bază, fiind puse și la îndemina cercetărilor în sălile de studiu.

Iată deci suficiente motive, pentru a aprecia operațiunea de inventariere a arhivei ca faza cea mai importantă a procesului de constituire a arhivei curente, de aceea ea trebuie făcută cu toată răspunderea, corectitudinea și pe hârtie de bună calitate.

Decretul 472/1971 privind F.A.N.¹ prevede, la articolul 10, nu numai obligativitatea întocmirii inventarelor documentelor de către compartimentele creatoare de arhivă, dar și modelul de inventar în anexa 5, precizând și modul de inventariere. Conform acestui articol „inventarele se întocmesc separat, în raport cu termenele de păstrare ale documentelor prevăzute în indicator”.

La prima vedere totul pare limpede și simplu, aceasta presupunând că fiecare compartiment de muncă sau organizație întocmește anual atâtea rînduri de inventare cîte categorii de termene de păstrare figurează în nomenclatorul-indicator în vigoare. Scopul inventarierii arhivei pe termene de păstrare nu este precizat, el rezultînd însă din articolele 14 și 15 referitoare la selecționare, precum și din articolul 18, care se referă la depunerea de către instituții a documentelor rămase după selecționare, pentru păstrarea permanentă la Arhivele Statului, după 15, 20, 30 sau 100 ani de la crearea lor.

Așa stînd lucrurile după legislația arhivistică, se pune totuși întrebarea: cum trebuie interpretată și aplicată prevederea de la articolul 10 din decret?

După părerea noastră și din experiența de mai bine de zece ani de la elaborarea Decretului 472/1971 înclinăm să afirmăm că o interpretare mecanică, în urma căreia am pretinde tuturor categoriilor de organizații, indiferent de struc-

* N.R. Sînt cazuri cînd unele documente prevăzute a fi păstrate numai un anumit număr de ani conform nomenclatorului-indicator, prin conținutul lor deosebit de important capătă valoarea documentară cu termen de păstrare permanent. În această situație, pentru a se decide păstrarea sau eliminarea lor se manifestă rolul Comisiei de selecționare a organizației socialiste, a responsabilului cu arhiva și a arhivistului de la Filiala Arhivelor Statului care verifică și propune conducerei filialei avizarea lucrărilor de selecționare ce i se prezintă.

¹ Decretul nr. 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național al Republicii Socialiste România, devenit legea 20/1972, republicat în temeiul articolului V din Decretul Consiliului de Stat nr. 206/1974, cf. și „Revista Arhivelor”, nr. 1/1975, p. 22—28.

tura lor, de sfera lor de cuprindere și deci de volumul de arhivă creată, să întocmească inventarele anuale „separat, în funcție de termenele de păstrare“ nu este în spiritul legii și nu este de natură să simplifice activitatea de arhivă și să o facă în același timp economicoasă. În consecință, dacă în privința organizațiilor centrale (ministere, direcții generale, centrale, mari unități economice și industriale, sau consilii populare județene ș.a.) inventarierea arhivei în funcție de termenele de păstrare a dosarelor se justifică, la organizațiile subordonate lor, mai mici și mai simple ca structură, în care munca nu este compartimentată, sau chiar dacă este compartimentată, ea este încredințată unui număr mic de salariați, nu se justifică.

Astfel, în cazul consiliilor populare comunale și chiar orășenești, a cooperativelor agricole de producție și a altor categorii de cooperative, a unităților preșcolare, gimnaziale sau liceale și altele de acest fel, este suficient să se întocmească anual doar două rinduri de inventare: un inventar pentru dosarele și registrele cu termen de păstrare „permanent“ iar al doilea rind de inventare pentru cele cu termene de păstrare temporare de 1, 2, 5, 10, 15 ani etc.

Să luăm pentru exemplificare o unitate școlară, un liceu pentru care, conform nomenclatorului-indicator elaborat de Ministerul Educației și Învățămîntului² în anul 1982 sînt prevăzute nici mai mult, nici mai puțin decît 13 categorii de termene de păstrare. Să presupunem în mod teoretic, că unitatea școlară respectivă crează anual din toate aceste categorii un număr de 1 la 10—15 dosare.

Pretinzînd respectarea legii, ad literam, aceasta presupune ca anual, un liceu să întocmească 13 rinduri de inventare (și nu în puține cazuri pentru unul două dosare), iar dacă ținem seama că actele contabile în multe locuri sînt păstrate separat, numărul inventarelor anuale este și mai mare.

Dacă avem în vedere unitățile mai mici, grădinițele, căminele de copii sau chiar gimnaziile, unde volumul de documente este mult mai redus, deși categoriile de termene de păstrare nu diferă prea mult, aplicarea prevederilor art. 10 din decret ad literam ar putea duce la exagerări.

Așadar, în cazul organizațiilor din cea de a doua categorie, considerăm necesară explicația că este suficientă întocmirea unui singur rînd de inventare, anual, pentru documentele cu termen de păstrare temporar, grupate însă într-o anumită ordine, începînd cu seria documentelor cu termenele de păstrare cele mai mari sau invers.

În această situație s-ar reduce în mod substanțial cantitatea de muncă și așa tot mai greu de realizat, în condițiile în care organizațiile socialiste nu dispun în schemele lor de personal adecvat specializat, s-ar face economii serioase de hîrtie și s-ar crea condiții pentru o mai bună ordine în depozitele de arhivă, în care, în același an, în loc să se întîlnească mai multe dosare care au același număr (1, 2 etc.) vor fi doar două dosare purtînd nr. 1, 2, 3 etc. din care va rămîne doar unul singur după selecționare.

Aplicarea acestei modalități de inventariere nu ar contraveni și nu ar îngreuna cu nimic nici selecționarea, deoarece în acest caz organizația ar depune o singură dată, la prima selecționare, la Arhivele Statului inventarul respectiv, menționînd în procesul-verbal termenul de păstrare asupra căruia se efectuează această operațiune.

La selecționarea următoare, avînd în vedere că Filiala are inventarul de la prima selecționare la dosarul instituției, se va trimite numai procesul-verbal de selecționare, indicînd din nou termenul de păstrare vizat.

Simplificarea și raționalizarea activității de inventariere a arhivei curente, respectînd spiritul legii n-ar face decît să contribuie la îmbunătățirea muncii de arhivă, fapt constatat de arhiviștii maramureșeni în activitatea concretă, pe teren, în timpul căreia, în fața unor situații evidente, deși Decretul 472/1971, nomenclatorul-indicator nou aprobat și „Normele tehnice“ arhivistice nu le prevăd, s-a recomandat și o astfel de interpretare și aplicare a prevederilor legislației arhivistice în vigoare în problema inventarierii.

² Nomenclator-indicator privind stabilirea termenelor de păstrare a documentelor primite, expediate sau de uz intern, pentru școli generale, licee, școli pedagogice, școli profesionale și de maiștri, instituții preșcolare și case de copii, precum și pentru organizarea și sistematizarea arhivelor școlare, publicat în „Tribuna școlii“, nr. 241 din 17 iulie 1982. Vezi și „Revista Arhivelor“, nr. 4/1982, p. 447—452, cu îndrumări de aplicare de Marin Radu Mocanu de la Direcția Generală a Arhivelor Statului.

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Fondul România din arhiva Biroului pentru Servicii Strategice al Statelor Unite ale Americii (1941—1945)

NICOLAE DASCĂLU

O sursă importantă dar mai puțin cunoscută a istoriei României în anii marii conflagrații o constituie arhiva Biroului pentru Servicii Strategice al S.U.A. Valorificarea acesteia este în bună parte posibilă grație copiilor existente în colecția de Microfilme S.U.A. rolele 683, 684, 685 și 678 la Direcția Generală a Arhivelor Statului în București*. Prezentarea de față, cu atât mai necesară cu cât documentele sînt accesibile istoricilor români, are tocmai menirea de a face cunoscută această sursă și de a stimula valorificarea ei de către specialiști.

Răspunzind unor necesități stringente, în iunie 1941, a fost creat Biroul pentru Servicii Strategice (Office of Strategic Services, O.S.S.). Deși Statele Unite încă nu intraseră în conflict, pentru factorii de decizie realiști devenise foarte clară necesitatea creării unui organism de informații special adaptat la acțiunea pe diversele fronturi. Urmărirea atentă a evoluției războiului din Europa a dus la această concluzie. Apariția O.S.S. se inscria în procesul complex de adaptare a vechilor servicii de informații sau de creare a altora noi, în diverse state beligerante sau nu, pentru a face față cerințelor celui de-al doilea război mondial care va rămîne în istorie ca un model al războiului total în care, alături de tradiționala confruntare armată, o pondere deosebită revenea conflictului economic, propagandei subversive, sabotajului și spionajului¹.

Biroul pentru Servicii Strategice a fost conceput și structurat pentru culegerea de informații prin acțiuni de luptă ale unor unități speciale sau prin spionaj, pentru propagandă subversivă („black propaganda“) împotriva inamicului, ca și pentru realizarea unor acțiuni de sabotaj. În concepția americană toate acestea erau părți componente ale „războiului psihologic“².

Inițial (iunie 1941—iunie 1942) organizația creată în acest scop a fost numită Biroul pentru Coordonarea Informațiilor (Coordination of Information Office, C.O.I.). Din iunie 1942 și pînă la terminarea războiului, cînd au dispărut elementele care-l născuseră, titulatura a fost aceea de Birou pentru Serviciile Strategice. Indiferent de cele două etape, în istorie a rămas cu denumirea de O.S.S.

Structurile sale organizatorice s-au perfecționat în permanență³. În general O.S.S. a avut următoarele mari secțiuni: 1. Centrala administrativă și birourile tehnice; 2. serviciul de informații (care reunea birourile: a. spionaj; b. contra-spionaj; c. cenzură și documente și d. cercetare și analiză (Research and Analysis, R & A)); 3. Operațiile războiului psihologic și serviciile strategice; 4. Școli și antrenament; 5. Intendență și 6. Oficiile de la New York și de pe Coasta de vest. În momentul de maximă extensiune a O.S.S., decembrie 1944, acesta avea

* N. Redacției Revistei Arhivelor: Colecția Microfilme S.U.A. a D.G.A.S. s-a realizat în urma misiunilor de cercetare ale arhiviștilor Șt. Hurmuzache, Șt. Nîmară, Fl. Oprea, Gabriela Birceanu, Valeria Matei și Valentina Costache între anii 1977—1981. În cadrul acestei colecții se află și rolele amintite de autorul acestui studiu, care cuprind o serie de documente din arhiva acestui Birou.

¹ O excelentă sinteză a situației serviciilor secrete în anii celui de-al doilea război mondial o constituie lucrarea lui Gh. Buzatu, *Războiul secret*, Junimea, Iași, 1973, 276 p.

² *War Report, Office of Strategic Services*, prepared by history project, Strategic Services Unit, Office of the Assistant of War, War Department, U.S. Government Printing Office, Washington D.C. vol. II, 1949, p. 99.

³ *Ibidem*, p. 122—258 (schemele de organizare în diverse etape).

13 000 oameni dintre care 5 500 în S.U.A. iar ceilalți dislocați pe diverse teatre de război din Europa, Asia și Africa⁴.

Din 1941 și până în 1945, activitatea O.S.S. a fost axată pe cele trei direcții fundamentale indicate : culegerea de informații, propaganda subversivă și sabotajul⁵. În acest triunghi Biroul a desfășurat o activitate vastă, în bună parte consemnată în documente. Totalitatea acestora formează Arhiva O.S.S. conservată la National Archives din Washington (Record group 226). Fiind supuse regulii celor 30 de ani, o bună parte din documente sînt deschise cercetării. Doar actele privind utilizarea fondurilor secrete ale O.S.S. nu pot fi văzute. Pe de altă parte, documentele de sinteză emanînd de la Research and Analysis, trecute în arhiva Departamentului de Stat (unde a fost transferat acest serviciu după 1945) cuprind unele piese privind evenimentele de după 1945. În acest sens fișierul este utilizabil pînă în 1961, dar documentele în sine sînt supuse regulii celor 30 de ani.

Cele cîteva precizări privind istoricul O.S.S. pot sugera conținutul documentelor din arhiva organizației. Cît despre felul acestora, este vorba de rapoarte, note informative, sinteze, hărți, fotografii etc., referitoare la zone geografice, țări sau probleme. Prin conținut, unele documente depășesc limitele cronologice indicate pentru că fac ample referiri la situația antebelică. În ce privește tematica, ele se referă la viața politică, economică, socială, la forța militară a statelor subiect. Marea majoritate a pieselor privesc statele Axei, Germania, Italia și Japonia în primul rînd. Urmează ca pondere actele despre sateliții Axei. Există și numeroase biografii ale unor personalități politice sau militare. Pentru a da un singur exemplu în acest sens menționăm că toți delegații la Conferința de la San Francisco (pentru fondarea O.N.U.) au avut fișe biografice la O.S.S. Pe de altă parte, numeroase sinteze reflectau situația politico-economică și militară a marilor puteri aliate, U.R.S.S. și Marea Britanie.

Fondul România cuprinde documente O.S.S. proprii, documente transmise de alte agenții guvernamentale americane, precum și documente luate din România de o misiune a organizației care a acționat la sfîrșitul lui august 1944. Ca și în cazul altor țări, *fondul România* este organizat tematic. Iată cîteva categorii : condiții generale ; guvern (1.3) ; politică (1.7) ; obiective de pace (1.12) ; frontiere (1.17) ; minorități (1.19) ; partide politice (1.2) ; informații economice (2.1), informații aeriene ș.a.

Evident că ar fi imposibil de menționat toate cele cîteva mii de documente ale fondului România din arhiva O.S.S. Considerăm ca sugestivă prezentarea cîtorva piese reprezentative în ce privește unele aspecte ale istoriei României în anii marii confrăgări : situația generală din țară ; bombardamentele aliate și chestiunea petrolului ; relațiile româno-germane ; problema Transilvaniei ; insurecția din August 1944 și situația din etapa care a urmat. Ținem să precizăm că toate aceste aspecte vor fi schițate în lumina unor documente americane, provenind din surse O.S.S. sau de la alte instituții guvernamentale (Departamentul de Stat, Ministerul Justiției, Ministerul de Război — Military Intelligence Division, Ministerul Marinei — Office of Naval Intelligence).

În baza unor informații provenind din surse diferite, O.S.S. avea mereu un tablou de ansamblu al situației din România. Iată cîteva exemple. Într-un raport din 31 aprilie 1941 semnat de fostul atașat militar al S.U.A. la București se sublinia : „Românii sînt patrioți ardente și detestă ocupația germană...”. Aceasta s-a realizat progresiv cu metode tipic naziste : mai întîi au sosit unități pentru înștruirea armatei române ; apoi, noi unități germane pentru paza regiunilor petroliere, de maximă importanță pentru Reich ; alte unități au fost dislocate în România pentru asigurarea securității liniilor de comunicație ale forțelor germane. A urmat preluarea controlului asupra sistemului de comunicații al întregii țări. În raport se sublinia că germanii adoptaseră totuși o serie de măsuri pentru a evita fricțiunile cu populația. În același timp, prin presiuni, treptat, indirect uneori, toate elementele politice influente, ostile germanilor, au fost eliminate din viața politică activă⁶.

⁴ *Ibidem*, p. 116.

⁵ *Ibidem*, vol. II—III, vezi și Ford Corey, *Donovan of the O.S.S.*, Little Brown Company, Boston, 1970, 366 p. ; R. Harris Smith, *O.S.S. The Secret History of America's First Central Intelligence Agency*, University of California Press, Los Angeles, 1972, 458 p. ; Sergiu Verona, *Arhive secrete*, Edit. tineretului, București, 1968, p. 168—197.

⁶ N. A. Menționăm că trimiterea la sursă se face în acest studiu după cota americană pe care am văzut-o noi în S.U.A. Specialistul preocupat de aceste probleme poate confrunta pe baza numărului (cotei) documentelor copile aflate în rolele de la DGAS, National Archives of the U.S.A., Washington D.C., O.S.S. file

Același document face referiri și la rebeliunea legionară din ianuarie 1941, definită ca un început de război civil. Față de aceasta naștii au manifestat oportunismul lor tipic. Inițial trupele germane nu au intervenit, dorind a realiza slăbirea celor două părți în conflict și a evalua totodată forța lor. Când a fost clar că rebeliunea era pe cale de a fi înfrântă, germanii au intervenit în favoarea lui Antonescu. Doar cîțiva lideri legionari au fost salvați, Garda fiind practic distrusă. „Rezultatul este că acum pacea totală nazistă domnește în România”⁷.

Pentru cunoașterea stării de spirit a populației din țară O.S.S. s-a folosit și de declarațiile mai multor români din țară ajunși în cele din urmă în S.U.A.⁸ Unele documente consemnează condițiile generale din țară și evidențiază situația politică și economică, starea de spirit a populației sau statutul și acțiunile trupelor germane⁹.

O sinteză R & A, datată 17 decembrie 1943, semnificativă pentru condițiile din țară expune istoria politică a României și evaluează specificul poporului român ca scopul de a înțelege participarea României la război¹⁰. După opinia autorilor raportului trecutul istoric al românilor explica foarte bine poziția lor față de prizonierii de război aliați, aviatori căzuți în urma raidurilor împotriva unor obiective românești. Astfel, numai în urma raidului din 1 august 1943 asupra Ploieștiului au fost doborîte 53 aparate din care s-au salvat doar 60 aviatori. (Ca în toate celelalte cazuri, prizonierii luați de unitățile românești nu au fost cedați germanilor deși aceștia au insistat. Prizonierii răniți au fost internați în spitale, iar ceilalți în diverse localități pe lângă București sau la Timișul de Sus. „Această experiență, se sublinia în sursa citată, reflectă stima generală a publicului pentru americani ca aliați morali ai României împotriva germanilor”¹¹.

Același document evidențiază contradicția dintre poziția oficială a României ca aliat al Reichului (care implica furnizarea de alimente și materii prime, menținerea trupelor pe front etc.) determinată de complexa situație internațională și opoziția unor cercuri largi ale societății față de o asemenea orientare¹². În acest fel s-au născut eforturile pentru a negocia cu Aliații ieșirea din Axă. La eforturile respective au fost angrenați chiar oficiali ai regimului și implicit unii membri ai serviciului diplomatic român. Astfel, un raport al atașatului naval al S.U.A. la Lisabona sublinia rolul lui Victor Cădere, care se afla în contact cu englezii. Raportorul aprecia însă că din rîndul personalului Legației României în capitala Portugaliei numai Mircea Eliade, atașat de presă, era pe deplin și declarat filo-englez¹³.

O altă grupă tematică foarte importantă o reprezintă informațiile aeriene. Valoarea lor tactică și strategică imediată era deosebită de vreme ce starea de război între România și marile puteri aliate se manifesta direct prin bombardamente aeriene care vizau în mod special regiunea petrolieră Valea Prahovei. În fapt Serviciul de informații al lui U. S. Air Forces¹⁴ a întocmit hărți aeriene pentru toate zonele țării. Pentru obiectivele mai importante s-au alcătuit fișe speciale cu diverse date culese din toate sursele accesibile, privind amplasarea, importanța, paza etc.¹⁵. Cele mai multe din documentele de acest gen erau rezultatul unei

Record group 226 (mai departe doar O.S.S. file), War Department, General Staff, Military Intelligence Division (mai departe M.I.D.), Military Attache (M.A.) report no. 17654, subject: *Romania. Current events*, New York office, April 31, 1941, Frederick D. Sharp, lt. col. f. 1 (cota 35491)

⁷ Ibidem, f. 2.

⁸ O.S.S. Romania, General Conditions, November 26, 1941, nesemnat, 6 f. (11386).

⁹ Asemenea rapoarte sînt înregistrate la cotele 27502, 43974, 61188, 96319 etc.

¹⁰ State Department file, record group 59, R & A report no. 1518, *Romania. The Present Situation*, December 17, 1943, f. 1 (rapoartele R & A nu sînt semnate; cota lor este chiar numărul lor de lucru).

¹¹ Ibidem, f. 11 (în ceea ce privește prizonierii de război aliați menționăm că în arhivele militare românești se află numeroase documente pe această temă. Vezi de pildă: Arhiva Ministerului Apărării Naționale fond Marele Stat Major, secția 2 informații, dosar 1538, 218 f.).

¹² Ibidem, f. 18—21.

¹³ O.S.S. file, Office of Naval Intelligence (O.N.I.) Intelligence report no. 103—400, from Naval Attaché (N. A.), Lisbon, 31 July 1943, *Foreign Diplomatic Officials in the Area*, f. 1, indescifrabil.

¹⁴ Ibidem, Office of the Ass. Chief of Air Staff, Intelligence, *Air Objective Folder*, no. 69, Sibiu, no. 69, Timișoara, (43363) ș.a.

¹⁵ Ibidem, O.S.S., *Provisional Summary of Target Intelligence*, March 24, 1944, nesemnat, 8 f. + 2 hărți (68322).

preocupări speciale privind petrolul românesc, considerat a fi pe un loc de frunte pe continent¹⁶.

Evident că date bogate și precise au existat mai ales pentru fostele societăți petroliere americane din România. O sinteză a cunoștințelor în acest domeniu forma tema unui document din aprilie 1943 întocmit de Secția pentru războiul economic, Divizia pentru război din cadrul Departamentului Justiției al S.U.A.¹⁷

Importanța petrolului românesc pentru mașina de război nazistă a făcut ca zona principală de extracție și prelucrare, respectiv Valea Prahovei și mai ales Ploieștiul (conform informațiilor americane aici era concentrată 40% din capacitatea totală de rafinare a țării) să fie ținta unor susținute raiduri aeriene. De regulă escadrilele americane acționau ziua iar unele engleze noaptea.

Conform informațiilor din arhiva O.S.S. primul bombardament american a avut loc la 12 iunie 1942. La orele 17,45 au fost lansate primele bombe asupra Capitalei. Apoi grosul unității se îndreaptă spre Ploiești în timp ce formațiuni izolate au bombardat gara din Buzău, portul Brăila și rada portului Constanța. Distrugerile n-au fost însemnate¹⁸. În fapt, cel dintâi bombardament aliat asupra Văii Prahovei a avut loc la 27 ianuarie 1942 când escadrile de bombardament sovietice au atacat rafinăria „Unirea”. În următoarele două săptămâni aviația sovietică a bombardat doar o machetă a Ploieștiului, construită de germani la 10 mile nord de orașul propriu-zis. Ulterior acțiunile bombardierilor sovietice au încetat cu totul¹⁹.

Experții din O.S.S. considerau că distrugerea instalațiilor petroliere din zona Ploiești putea duce practic la dispariția potențialului industriei extractive și de rafinare. De asemenea, se aprecia că scoaterea din uz a liniei de cale ferată ce pleca din Ploiești spre nord-vest, singura legătură de acest gen utilizabilă de germani, putea provoca mari greutăți Reich-ului, în ceea ce privește aprovizionarea cu petrol românesc. Era corect evaluat faptul că Dunărea se putea folosi mai greu, în special iarna, deoarece capacitatea conductei Ploiești-Giurgiu era relativ redusă. În aceste condiții, obiectivul strategic propus impunea ca soluție optimă un atac masiv cu efecte decisive asupra Ploieștiului²⁰.

Este posibil ca documentul sintetizat mai sus să fi stat la originea deciziei care a dus la atacul aerian de mari proporții din 1 august 1943. Multe documente ale *fondului România* din arhiva O.S.S. se referă la această operațiune. Ecourile acțiunii au fost largi, fiind înregistrate de pildă chiar și de către atașatul militar al S.U.A. la Ankara, precum și de către Direcția serviciului de informații franceză de la Alger²¹.

Considerat ca un model de acțiune asupra unei regiuni petroliere, raidul din 1 august 1943 executat de escadrilele strategice americane (avioane „Liberator”, „Consolidated” și „B-25”) a constituit tema unui studiu special de 191 file alcătuit de Divizia de cercetări istorice a Universității forțelor aeriene de la Maxwell, S.U.A. Menționăm un fapt extrem de curios: în arhivele militare românești se află o *Dare de seamă* asupra bombardamentului aerian inamic din 1 august 1943, care însumează tot 191 file. Am cercetat ambele sinteze, dar nu am descoperit o legătură directă între ele afară de tema comună. Numărul exact de file este fără doar și poate o coincidență²². Este surprinzător faptul că sursa americană nu a fost folosită de James Dugan și Carroll Stewart în cunoscuta lor lucrare consacrată operațiunii²³.

Lucrarea oficială *The Army Air Forces in World War II* consemnează că, în anii 1943—1944, în zona Ploiești au fost lansate 13 469 tone de bombe. La acțiuni

¹⁶ Ibidem, O.S.S., *The European Oil Industry*, 3 f., nesemnat, nedatat, (43713).

¹⁷ Ibidem, Department of Justice, War Division, Economic Warfare Section, confidential, copy no. 8, 22, f. B. McClougherty Jr. (39281).

¹⁸ Ibidem, O.S.S., confidential report no. 385, 16 august 1942, nesemnat, nedatat (24616); Ibidem, raportul no. 305, nedatat, nesemnat (22434).

¹⁹ Ibidem, O.S.S. report no. 13694. December 30, 1942, *Romanian Oil Fields*, f. 1—2, nesemnat (26245).

²⁰ Ibidem, f. 4—10.

²¹ Ibidem, documentele cu cotele 42798, 44110, 44584, 74574 ș.a.

²² Ibidem, *Historical studies prepared by the historical research division, 3825th support group, Air University, Maxwell, A.F.B., Al. 36112, Reg. coll. 2000, 191, f. The Ploiești Mission of 1 August 1943*; Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, secția 2 informații, dosar 1291. *Dare de seamă asupra bombardamentului aerian inamic din 1 august 1943*, nesemnat, 191 f.

²³ James Dugan, Carroll Stewart, *Ploiești, The Great Ground-Air Battle of 1 August 1943*, Random House, New York, 1962, 407 p.

au luat parte 59 839 aviatori aliați. Forțele aeriene americane au pierdut 350 bombardiere cu rază mare de acțiune²⁴.

În chip firesc, o serie de documente din acest fond se referă la raporturile politice, economice sau militare româno-germane. Situația forțelor germane dislocate în România, lărgirea efectivelor, organizarea și dislocarea lor, raporturile trupelor hitleriste cu autoritățile și populația civilă formează obiectul multor rapoarte provenind din diverse surse. Spre exemplu atașatul naval al S.U.A. la Istanbul consemna rezerva cu care germanii erau priviți în București pe străzi sau în magazine, teama românilor că unitățile deja sosite nu erau decât forța de avagardă²⁵.

În ceea ce privește legăturile economice româno-germane, O.S.S. primea informații și din surse diplomatice. Astfel, un raport al atașatului comercial al S.U.A. la Berlin, datat 13 noiembrie 1941, privea negocierile comerciale româno-germane în curs. Date complementare în aceeași privință sint oferite de un raport al Legației americane la Berna, datat ianuarie 1942²⁶.

Cu privire la raporturile româno-germane în ajunul și în timpul marii conflagrații o sursă interesantă este sinteza interogatoriului lui Paul Otto Gustav Schmidt, interpretul personal al lui Hitler. Interogatoriul acestuia a fost luat la Wiesbaden, în noiembrie 1945, de către o echipă specială a Departamentului de Stat. Interogatoriul este mai important decât memoriile publicate ulterior de interpret, conținând multe detalii și, fapt interesant, unele din declarații au fost confruntate cu documente oficiale germane capturate de americani. La 9 noiembrie 1945, Schmidt a vorbit despre politica germană în sud-estul Europei făcând referiri la conținutul unor convorbiri la care a asistat, purtate între Hitler sau unii miniștri naziști cu oficiali din Iugoslavia, România, Ungaria, Bulgaria, Grecia și Turcia. În documentul de 23 file patru sint consacrate României.

Schmidt a relevat mai întâi vizita lui Ion Gafencu la Berlin și întreprinderile cu Ribbentrop, la 18 aprilie 1939, și cu Hitler, în 19 aprilie 1939. Sinteza se referă și la stenogramele respectivelor discuții²⁷. Spațiul cel mai larg din paragraf este acordat legăturilor la nivel înalt din anii celui de-al doilea război mondial. Sint menționate întâlnirile Hitler-Antonescu și opinia primului despre generalul român. Un document de natură similară este interogatoriul lui Hermann Neubacher, fost primar al Vienei, funcționar superior în Wilhelmstrasse²⁸.

Problema frontierelor României, mai ales în ce privește Transilvania în timpul celui de-al doilea război mondial, este de asemenea prezentă în arhiva analizată. O serie de documente consemnează semnificația deosebită pe care o avea atunci chestiunea pentru români și evidențiază aspirația de reîntregire a teritoriului național. Autorii documentelor evidențiau ca un fapt semnificativ prezența problemei Transilvaniei ocupată de horthyști în negocierile opoziției pentru ieșirea din război. Opoziția lega această ieșire de absoluta necesitate a retrocedării Transilvaniei de nord²⁹.

O sumă de documente O.S.S. înregistrează desfășurarea și semnificația insurtecției naționale din August 1944. Dintre ele raportul din 25 august 1944 al unui agent al S.U.A. din Istanbul informa despre arestarea lui Ion și Mihai Antonescu, declarația pentru întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și eliberarea

²⁴ *The Army Air Forces in World War II*, vol. III, The University of Chicago Press, Chicago, 1951, p. 298.

²⁵ O.S.S. file, O.N.I. Intelligence report no. 603—200, from N. A. Istanbul, October 30, 1940, indesc. 5 f., *German Forces in Romania* (34738).

²⁶ Ibidem, U.S.A. Embassy, Berlin, November, 13, 1941, *German-Roumanian Trade Conversation*, report no. 3681, W. L. Sayer; Ibidem, U.S.A. Legation, Bern, January 26, 1942, 3 f. Harrison Lewis, secretary, *New German-Roumanian Economic Agreement* (12934).

²⁷ Ibidem, State Department Special Interrogation Mission, Wiesbaden, November 9, 1945, person interrogated: Paul Otto Gustav Schmidt, subject: *German Policy in Southeastern Europe*, 1939—1944. De Witt C. Poole, f. 10—11 (XL 27949).

²⁸ Ibidem, f. 12—13; Ibidem, State Department Special Interrogation Mission, Oberusel, 29 September, 1, 6—8 October 1945, person interrogated: Dr. Herman Neubacher, subject: *German Policy in Southeastern Europe*, 1940—1945, 34 f. (Romania, f. 3—9, XL 22947).

²⁹ Ibidem, documentele cu cotele: 26235, 142904, XLI 31176, XL 13168, XI 13170, 144740 etc.

celor circa 900 (în realitate au fost aproape 1300) aviatori aliați prizonieri de război³⁰.

Un interesant raport al atașatului german de presă la Lisabona, interceptat de agenți O.S.S., consemna ecourile insurecției române în Portugalia. De pildă ziarele portugheze subliniau în acest context că, în 1941, „...România nu a intrat în război din entuziasm pentru Germania, ci pentru că a fost forțată la aceasta din cauza lipsei oricărui sprijin al puterilor Occidentale”. Pierderile teritoriale din 1940 au fost un alt element important al orientării politice a Bucureștiului. Chiar și după 1940, considerau unele ziare portugheze, chestiunile teritoriale, mai ales aceea a Transilvaniei, au preocupat în mare măsură pe români. Pe de altă parte perioadele portugheze evidențiază faptul că insurecția română și ieșirea României din starea de satelit al Axei a însemnat o mare pierdere pentru Germania lipsită astfel de petrolul românesc. În același timp, 22 divizii germane erau puse în pericol, iar porțile spre Ungaria și Europa Centrală erau larg deschise³¹.

Intr-un raport din 30 august 1944, un alt agent american la Istanbul prezenta diverse informații despre rolul diverșilor factori politici din țară în realizarea „loviturii” din 23 August 1944³².

O lungă serie de rapoarte schițau situația din România după insurecție, compoziția guvernului Sănătescu³³, reacția cabinetului român la termenii armistițiului³⁴, acțiuni ale unor partide politice³⁵, direcțiile evoluției interne din lunile august-decembrie 1944³⁶, rolul marilor puteri în organizarea Comisiei aliate de control și unele aspecte ale activității acesteia³⁷, opinia președintelui Uniunii baptiste din România despre situația din țară³⁸ etc.

Cîteva acte privesc conjunctura politică internă din 1945: reforma agrară³⁹, situația politică și economică din Banat⁴⁰. În arhiva Oficiului se află și Memorandumul din 25 iulie 1945 adresat de C. I. C. Brătianu președintelui H. Truman, aflat atunci la Potsdam. Un alt act care merită o mențiune specială este cel referitor la efectul Coandă. Datele în acest sens au fost culese de doi ofițeri din Serviciul de informații al Armatei, în octombrie 1944, la Paris. Cele două rapoarte sînt însoțite de detaliate scheme tehnice⁴¹.

³⁰ Ibidem, O.S.S. date of information — 25 August 1944, place of information — Istanbul, subject: *Arrest of Ion and Mihai Antonescu*, 2 f. nesemnat (L 43205); Ibidem, O.S.S. 26 August 1944, Romania, subject: *More Effects of the Surrender*, Istanbul, 2 f. nesemnat (L 42849).

³¹ Ibidem, O.S.S. confidential, German press attaché in Lisbon, *Report News Comment*, to Berlin, August 26, 1944, 6 f. (90494).

³² Ibidem, O.S.S. country — Romania, subject: *Internal Situation Following the Coup*, source Z, date of information 30 August 1944, place — Istanbul, 2 f. nesemnat, (L 43793).

³³ O.S.S. file, M.I.D., report no. 9115 from M. A. Ankara, date 30 August 1944, subject: *Romanian Cabinet*, Robert N. Walker, 7 f. (93632).

³⁴ Ibidem, O.S.S. subject: *Romania. Government Reaction to Armistice Terms*, sources Z, date — 29 September 1944, 3 f.f.s. (L 45839).

³⁵ Ibidem, O.S.S. subject: *Romania. Cancellation of Peasant Party Rally*, date — November 3, 1944, 13 f.f.s. (L 48256).

³⁶ Ibidem, O.S.S. subject: *Romanian Reality*, Bucharest, December, 21, 1944, 12 f.f.s. (XL 6928).

³⁷ Ibidem, O.S.S. Headquarters 2677th Regiment, Apo 512, Romanian Report no. 2, from Lt. H. L. Roberts, subject: *Role of the Major Powers in the Allied Control Commission for Romania*, 8 f. (XL 2958); Allied Control Mission to Romania, British Mission, *Visit to Moldova*, 18–22 December 1944, 18 f. lt. col. F. C. Masterson (112068); O.S.S., April 14, 1945, *Interview with Russian A.C.C. Representative in Banat*, 1 f. (L55233); O.S.S. 28 January 1945, *Romania. The Left Parties and Activities in Transylvania*, 13 f. (15214); de asemenea documentele cu cotele L 52115; L 51645; 127242; 16619 ș.a.

³⁸ Ibidem, Southern Baptist Missionary Board, November, 8, 1944 Washington, Memo. to O.S.S., 2 f. (101569).

³⁹ Ibidem, O.S.S., *Romania. The Agrarian Reforma*, 12 f.f.s. nedatat 129561.

⁴⁰ Ibidem, Intelligence report, from U. S. Military Rep. A.C.C. for Romania, Apo 512, dat 21 August 1945, subject: *Political and Economic Situation in the Banat*, 19 f. indesc. (XL 16619).

⁴¹ O.S.S. file, Bucharest, July 25, 1945, *Memorandum, C.I.C. Brătianu to President Truman*, 8 f. (142904); Ibidem, *The Coandă Effect* reports by Lt. R. S. Sproule, Lt. S. T. Robinson, Combined Intelligence Objectives, Sub-committee G-2 division, 25 f. (două rapoarte — XL 6947).

Sintezele R & A formează o grupă aparte între documentele O.S.S. depozitate din considerentele arătate în arhiva Departamentului de Stat. Research & Analysis forma un adevărat „trust al creerelor” din Birou, fiind constituit din experți recunoscuți în politică, economie, istorie etc. În tot timpul războiului secțiunea a fost condusă de dr. William L. Langer. În baza informațiilor curente, membrii secțiunii elaborau sinteze pe teme date, prezentind de obicei și diverse soluții în final. După desființarea O.S.S., R & A a fost trecut la Departamentul de Stat unde a avut diverse denumiri succesive (Interim Research and Intelligence Service; Office of Research and Intelligence). În ceea ce ne privește vom folosi doar termenul generic de R & A. Transferul menționat explică de ce documentele R & A abordează și aspecte ale situației de după 1945 (fișierul e practic folosit până în 1961). Așa cum am subliniat deja, pentru cercetare se aplică însă regula celor 30 de ani.

Iată o succintă trecere în revistă a celor mai importante rapoarte R & A referitoare la țara noastră. Două asemenea sinteze privesc originile, fondarea și activitatea Gărzii de Fier. Garda în sine, menționează unul din rapoarte, este „...un partid fanatic, naționalist, antisemit și autoritar, a cărui istorie ... a fost marcată de reprobabile incidente de violență și asasinat”, iar despre fondatorul mișcării leginoare afirmă că se dovedise a fi „profund mistic și bolnav anormal”⁴².

Privire strategică asupra României este o sinteză de mare întindere care trece în revistă, în spiritul punctului de vedere american de atunci, în cca. 200 de file, structura etnică și socială, situația politică și economică a țării la sfârșitul anului 1943, importanța economică și militară a diverselor orașe românești⁴³.

Un document foarte interesant este, fără îndoială, cel intitulat *Guvernul militar al Națiunilor Unite pentru România*. Este vorba de proiectul instituirii unui cabinet militar de ocupație în cazul ocupării țării. Evident că realizarea condițiilor de instituire a acestui guvern militar însemna pierderea totală a suveranității naționale. Era măsura radicală prin care Aliații se pregăteau a soluționa o ipotetică situație⁴⁴.

Pregătirea și victoria insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste au făcut ca acest proiect să nu aibă obiect.

Alături de toate grupele de documente mai sus citate, de origine americană, se află a doua mare categorie, cea a documentelor numite de captură, luate din țară și privind situația din țară**. Practic, în arhiva O.S.S. ele sînt amestecate. Considerăm că delimitarea făcută ușurează înțelegerea conținutului și caracterului fondului analizat. Este vorba de documente germane, în mare lor majoritate, dar și de unele românești, scoase din România de o misiune specială a O.S.S. care a acționat imediat după insurecție pînă la începutul lunii septembrie 1944⁴⁵.

Din această echipă O.S.S. au făcut parte și cîțiva ofițeri din R & A care au triat unele fonduri de arhivă germane din București: *Ruminoil*, misiunea oficială germană pentru petrol în România; *Schenker & Co.*, companie particulară petrolieră, în fapt acoperirea legală a rezidenței Abwehrului pentru Balcani; *Misiunea germană a forțelor aeriene*; *Misiunea germană a Marinei de război*. De asemenea, acea misiune americană a cercetat *Arhiva Legației germane la București* și a reținut mai ales dosarele atașatului de poliție (căpitanul S.S. Richter) care era și reprezentantul Gestapoului în România. Echipa a investigat rapid și o parte din *Arhiva Partidului nazist din România*, circa 10 000 dosare, cu sediul în str. Vasile

⁴² State Department file, R & A report no. 69, *Horia Sima and Iron Guard*, 4 f., Ibidem, *Iron Guard*, R & A report no. 474, 10 f.

⁴³ Ibidem, R & A report no. 1232, *Strategic Survey of Romania*, 1943, 199 f.

⁴⁴ Ibidem, R & A report no. 1777, *United Nations Military Government for Romania*, February 25, 1944, 29 f. + 1 hartă; pentru ofițerul însărcinat cu problemele civile din acest proiectat guvern s-a alcătuit chiar un ghid pe probleme; iată una din cele 9 broșuri tematice identificate în această privință: *Civil Affairs Handbook on Romania. Section 9 on Labor*. Prepared by U.S. Bureau of Labor Statistics Department of Labor, for the Military Government Division, Provost Marshal General's Office, Preliminary draft, 28 f. (depozitat în fondul Ministerului de Război).

⁴⁵ Nicolae Dascălu, *Une mission de l'Office of Strategic Services en Roumanie, Aout—Septembre 1944*, în „Revue Roumanie d'Histoire” 1978, nr. 1, p. 153—164.

** N. Redacției Revistei Arhivelor. Aceste documente au fost semnalate de Șt. Hurmuzache și Șt. Nimară în informarea lor cu privire la cercetările efectuate la NARS în septembrie—decembrie 1977.

Lascăr nr. 43/45. A fost trecută în revistă și arhiva personală a lui Mihai Antonescu. O bună parte din documentele cercetate au și fost expediate la Pipera unde au fost încărcate în avioane și, după o scurtă escală la Foggia, au ajuns la Washington. Raportul oficial asupra misiunii O.S.S. evaluează la circa 20 tone cantitatea de documente scoase în acest fel din țară. În bună parte, ele au rămas în arhiva O.S.S. Alte documente, ca de pildă cele privind spionajul nazist, nu au putut fi localizate. Iar alte fonduri, ca cel al Misiunii forțelor aeriene germane pentru România au fost contopite cu documentele germane capturate și microfilmate de americani ⁴⁶.

Totalitatea documentelor germane luate din România în august 1944 a fost apreciată de experții O.S.S. ca cea mai bogată sursă privind forțele armate ale Reichului capturate de trupele americane pînă la pătrunderea pe teritoriul german.

În ce privește conținutul lor, există un sumar alcătuit chiar în epocă, dar privind numai relațiile economice româno-germane ⁴⁷. Un alt inventar întocmit imediat se referă la arhiva firmei Schencker & Co., mai precis la latura oficială a activității acesteia, petrolul ⁴⁸. În ansamblu, documentele germane în discuție oferă date multiple privind situația forțelor armate ale Reichului în România, relațiile oficiale cu guvernul, spionajul nazist, activitatea Gestapoului, exportul de petrol și problema evreiască ⁴⁹.

Aproape necunoscută este arhiva atașatului de poliție al Legației germane la București. O mare parte din documentele acesteia aflate la Washington privesc problema evreiască: statistica evreilor din România; statutul legal al acestora (legislație, comentarii în presă pe această temă etc.), corespondența lui Richter cu Eichman și alte aspecte. Există multe tabele statistice detaliate, pe orașe, cu evreii din România. Alte dosare cuprind date, fotografii, note despre evreii care părăsesc, legal sau ilegal, țara ⁵⁰. Un dosar special conține scrisori și cărți poștale, anonime toate, adresate lui Killinger care era amenințat fiind reprezentantul tipic al ocupanților ⁵¹.

Mai restrînse ca volum, documentele românești luate de misiunea O.S.S. din țară provin din arhiva personală a lui Mihai Antonescu. Tematic ele privesc mai ales legăturile româno-germane, politice sau economice. Dosare voluminoase cuprind copii ale acordurilor economice semnate în perioada 1940—1944, copii ale protocoalelor sesiunilor Comisiei economice româno-germane, anexe, procese-verbale, scrisori etc. ⁵².

De asemenea, sînt conservate în acest fond o serie de documente de lucru ale Ministerului de Externe, și în special note asupra unor întrevederi oficiale româno-germane, între funcționari superiori din centrala diplomatică și von Killinger ⁵³. De asemenea, menționăm existența unei copii a răspunsului dat la 14 februarie 1942 de generalul Ion Antonescu celor doi oameni politici Maniu și Brătianu la o scrisoare a acestora ⁵⁴.

⁴⁶ Vezi *Guides to German Records Microfilmed at Alexandria, Va*, no. 25 German Air Force Records, Luftgaukommandos, Flak, Deutsche Luftwaffenmission in Rûmenien, Washington, 1961, p. 32—39.

⁴⁷ O.S.S. file, A.A.F. Lib. Trans. 326, from Philip L. Gare, major to Mr. Sherman Kent, Intelligence Liaison Officer, *Summaries of Photostatic Copies of Captured German Documents in Romania*, 45 f. XL 8150.

⁴⁸ O.S.S. file, Justice Department, Economic Warfare Division, Enemy Objectives Unit, Secret no. 106857, *A Summary of the Records of Schenker and Co*, Bucharest, 21 f., f.s. (106857).

⁴⁹ Vezi documentele cu cotele XL 13165; XL 131181; XL 13176; XL 13167; XL 13174; XL 13180; XL 13171; XL 13175 etc.

⁵⁰ Ibidem, documentele cu cotele XL 13163; XL 13166; XL 13170; XL 13709; XL 13177; XL 13179 ș.a.

⁵¹ Ibidem, documentul cu cota XL 13168 (în original dosarul A-XIV. *Ver-schiedenes, Anonyme Schreiben*).

⁵² Ibidem, American Military Unit, Bucharest, from Lt. H. L. Roberts to dr. W. L. Langer, director R & A Branch, O.S.S. *Romanian-German Trade Agreements, 1940—1944* (2 vol. nepaginate, cotele 130421—130422).

⁵³ Ibidem, Ministerul Afacerilor Străine, *Notă asupra convorbirii avute în ziua de 12.XI.1942 de dl. von Killinger cu dl. Gheorghe Barbul atașat de legăție*, 18 f. M.A.S., Notă de serviciu, 2 iunie 1943, G. Davidovici, f. 5 (129232).

⁵⁴ Ibidem, 129232.

Din corespondența lui Octavian Goga* cu Cella Delavrancea

Dintre scrisorile necunoscute publicului, ne-am oprit asupra citorvâ adresate de poet bunei sale prietene Cella Delavrancea, în saloanele căreia Octavian Goga se întâlnea adesea cu scriitorii timpului și în special cu Alexandru Vlahuță**, prieten comun.

Am ales anume aceste scrisori pentru frumusețea stilului, căldura sufletească, delicatețea și gingășia cuvintelor care se desprind din ele.

FILOFTEIA MIHAI

1

1914 iunie 15, Paris. Octavian Goga comunică prietenei sale Cella Delavrancea impresii de la Paris, din vecinătatea odăitei în care locuiește, copleșit de gânduri, de amintiri și de singurătate și o roagă să-i mulțumească d-lui Delavrancea pentru cuvintele calde rostite cu prilejul alegerii sale ca membru corespondent al Academiei.

Paris 15 iunie 1914

Domnișoară Cella***,

A trecut o săptămână de când sint pe malul Senei unde m-au primit gândurile d-tale, ca un mănunchi de mindre flori sălbatice... Am tăcut în vremea asta, au fost zile și nopți de frământare, când gândurile și patimile se încaieră și nu dau răgaz ... Acum totul a luat un aspect mai potolit și eu încerc să cobor câteva frânturi pe hîrtie ...

Sînt într-o odăiță vecin cu Sorbonna, când mă uit pe fereastră văd zidurile sure ale unei biserici, e împrejur liniște, singurătate. Eu stau învălit în tăcerea mea ca într-o mantie impermeabilă ... și cînd trec prin coridoarele muzeelor — ori pe sub platanii din grădina Luxemburgului — înfășurat în faldurile grele ale tăcerii mele, îmi răsc pasul de multe ori ...

S-au adunat multe cari apar acolo și se cer la lumină ... Dacă ai fi aici — știi : „Decorul“... În mijlocul acestei păduri de oameni s-ar putea găsi ușor colțul de spovedanie ... Ți-ai povesti multe. D-ta ești cel care vine, eu sint cel care pleacă. Drumul meu a fost mai lung, cu mai multe cotituri și prăpăstii, ți-ăș

* Fondul de corespondență Octavian Goga, aflat în colecțiile Bibliotecii Academiei R. S. România, cuprinde un număr de peste 500 scrisori, în bună parte adresate și primite de la familie și prieteni, iar celelalte către sau de la personalități diverse cu care Octavian Goga era în contact datorită multiplelor sale preocupări de scriitor, gazetar, orator și om politic. În acest fond semnalăm câteva autografe prestigioase : Titu Maiorescu, George Enescu, Grigore Antipa, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Al. Vlahuță, Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Sextil Pușcariu și alții. Cf. Daniela Poenaru, *Octavian Goga în Corespondență*, București, Edit. Minerva, 1975 și Al. Bojin, *Alexandru Vlahuță. Viața și opera*, București, 1956.

** Al. Vlahuță și soția sa Ruxandra îl cununaseră pe Goga cu prima sa soție, Hortensia Cosma, la Sibiu în 14 octombrie 1906 după cum reiese din scrisoarea din Sibiu, 14 octombrie 1907 : „Iubite nașule, azi e anul de cînd am fost purtați de părintele Cristea pe la icoane. Închinăm în sănătatea nașilor noștri, a fost mîna bună a lor, Octavian“. Cf. Al. Bojin, *op. cit.*, p. 437.

*** Pe un colț al scrisorii — autograf Cella Delavrancea : 1 iulie 1914. Frumoasă scrisoare de la Pribeaga.

spune multe din el ... Auzindu-le poate mina d-tale fină cu nervura albastră în care dorm atâtea cintece — ar tresări puțin — și buzele s-ar strînge de fiorul unei clipe ... Auzindu-le crimele dezordonate rupte din o îndelungată tăcere — ai înțelege cîte ceva din zîmbetul blind și sceptic care mi se ivea acolo pe terasa de la Cotroceni — și căruia d-ta, cu adorabila, cu copilărească d-tale protestare îi ziceai „frică” ...

Dar decorul stă singur, d-ta domnișoară Cella, la trei mii de kilometri. Distanța e prea lungă pentru un patrafir, dar prea scurtă ca să n-o putem străbate cu fulgurele răzlete ale sufletului.

Vom fi prieteni, totdeauna prieteni buni, cele cîteva zile din apropierea d-tale mi-au lăsat atîta farmec, atîta finețe, atîta distincție, că n-au să mă părăsească niciodată. Am să le țin în jurul meu, să le fac să defileze înaintea mea, dimineața și seara, în ceasurile cînd nu ne aude strigătul de afară. Am să le plimb prin colțurile Europii, pe sub arcurile de triumf — am să le duc la Seghedin ... Viața e prea scurtă — ca lumina care-ți strălucește în drum să n-o iei întreagă cu tine ... Eu am găsit puțină pînă astăzi și de aceea te duc toată cu mine.

Scrie-mi deci cîteodată. După masă — seara ... cînd s-a făcut tăcere și deasupra statuietelor pe pian tremură încă cîteva accente din nocturnele lui Chopin — scrie-mi rînduri limpezi — cu străluciri de virfuri de pumnale — cari dau atîta farmec scrisului d-tale. Am să-ți scriu și eu și din cuvintele noastre se va ridica puntea de la suflet la suflet pe care nu va putea s-o dărîme nimeni ...

Zilele acestea am să trec pe la domnișoara Pica¹ — Ștînd cu dînsa de vorbă îmi va reînvia din nou largul Saharei ... și o să (vă) văd departe țîșnind din întineric ca două picături de foc „ochii leopardului”.

Astăzi am primit vestea² d-tale cu alegerea de la Academie, spune-i, te rog, mulțumiri din inimă d-lui Delavrancea — pentru cuvintele calde ... aș dori să cred mai mult în rostul meu din viitor — ca să pot nădăjdui că vreodată cîndva am să le merit. Astăzi sînt prea frîmțat de îndoieli ...

Iartă-mă pentru tăcerea de o săptămînă și dă-mi mina s-o sărut o dată, încă o dată ...

Cella Delavrancea
București
str. Icoanei No. 1

Nu-l uita pe
Pribeagu

3(1)

Biblioteca Academiei R. S. România, S

CDLXXI

¹ Pica (Niculina, pictoriță) soră mai mică cu patru ani decît Cella, care în perioada respectivă studia Belle-Artele la Paris.

² În ședința Academiei Române din 29 mai 1914 de sub președinția doctorului C. I. Istrati, aprecierile asupra activității literare a poetului Octavian Goga au fost făcute în scris de Barbu Ștefănescu Delavrancea și citite în ședință de I. C. Negruzzi. Iată relatarea din Anale: „— Secțiunea a decis să propună plinului alegerea d-lui Octavian Goga ca membru corespondent român într-unul din cele două locuri vacante din Secțiune și a amînat pentru sesiunea viitoare propunerea pentru al doilea loc vacant. În lipsa d-lui B. Delavrancea, d-l I. C. Negruzzi citește următoarea expunere asupra activității literare a d-lui Octavian Goga: „Secțiunea literară a ales cu unanimitate de voturi pe d-l Octavian Goga ca membru corespondent al Academiei Române. „Octavian Goga s-a impus atenției generale a neamului întreg prin vers și prin proză. Versurile sale sînt ale unui adevărat poet, căci — izvorînd din adîncul unui suflet nobil — înduioșează și revoltă, luminează și uimesc, farmecă și înalță, fie coborîndu-se la viața celor mai umiliți creștini, fie ridicîndu-se la măsura aspirațiilor noastre de popor care suferă; luptă și caută să învingă. În el, trecutul, prezentul și viitorul nostru sînt de o singură ființă cu dureri mari și nepotolite încă. El se adresează și copiilor și tinerilor și bătrînilor, — și toți îl înțeleg ca pe un poet al tuturor. „Verbul” lui fiind „verbul” Românilor de pretutindenea. În proză e totdeauna învățat și scînteietor și de aceea Academia Română îi face onoarea și se onorează, alegîndu-l ca membru corespondent al ei, pînă ce, peste puțin, va trebui să-l prenumărăm ca membru activ în rîndurile noastre. Firește, d-lor, că toți dorim să deschidem cit mai larg ușile acestei înalte instituțiuni culturale generațiunilor tinere înzestrate și cu entuziasm curat la munca națională”.

Se procede la vot al cărui rezultat este: votanți 21, voturi 21. D-l Președinte anunță că d-l Goga a întrunit unanimitatea voturilor și-l proclamă membru corespondent al Academiei în Secțiunea literară. *Analele Academiei Române*, Seria II, tomul XXXVI, 1913—1914, București, 1914, p. 173, 182.

2

1914 iulie 4, Paris. Octavian Goga răspunde Celleri Delavrancea la o scrisoare primită. Îi relatează întâlnirea cu Pica, Victor Eftimiu și Eugen Lovinescu. Mulțumește pentru recomandarea ce-i face de a nu-și neglija talentul. Este copleșit de sentimentele de prietenie ce-i poartă pe care și le exprimă cu decență și cu eforturi pentru a le stăvili.

Paris 4 iulie 1914

Domnișoară Cella *,

În odăița mea de otel, la o masă încărcată de cărți — stau de vreo două ceasuri răzimat pe coate — cu degetul apăsător pe buze — așa cum mă știi — și recitesc cine știe a cita oară scrisoarea d-tale ... Ce rinduri ciudate ... cum să-ți spun e un snop de fulgere, un mănunchi de virfuri de floretă nu mi-ar putea da o strălucire mai vie, mai nervoasă, ca împletitura asta de slove capricioase ... de două zile de când le-am primit se țese tot mai des în jurul meu rețeaua acestui fluid magnetic care-ți strânge pieptul și mintea ca într-o cingătoare de otel ... le recitesc și acum și văd dincolo de ele în atelierul minunat din care pornesc la drum ... le recitesc și simt umplându-se tot mai mult singurătatea asta de d-ta — domnișoară Cella ... De aici din liniștea mea te văd limpede, intens, cu o viziune aproape materială. Îmi defilează pe dinainte ca desrobite dintr-o închisoare — amintiri, frânturi de clipe, tresăriri, vorbe rupte ... te văd la pian cu buzele strînse — cu ochii ca jarul — cu degetele înfigându-se într-o rapodie de Liszt, sălbatecă, mândră, arzînd ca un vârtej din simunul Saharei ... Te văd sgulită¹ la mesita predestinată pentru rinduri intime, în alergarea condeiului — și te se alungă imaginile ca o turmă de caprioare — văd așa de bine cum tresar ușor de fiorul unei clipe fibrele albastre ale inimii ... Îți văd strălucirea umedă a ochilor — când stai nemîșcată în ușa salonului d-șoarei Margareta — așa încremenită că, aveam iluzia unui tablou — cum aș putea să-ți lămuresc cu atîtea arătări — cari se gonesc ca într-o poveste orientală — în întunerecul nopților mele nedormite? ... Poate crîmpeie numai — se vor smulge vreodată din viziunea asta, ca să aprindă ritmul unor cîntece pline de soare ...

Noi nu ne știm de mult, domnișoară Cella — dar ne-am spus multe cu tăcerea noastră de-atîtea ori ... Un cuvînt rostit pe jumătate luminează ca un fulger pînă-n adîncul unei prăpăstii ... De aceea simt că revederea noastră nu e numai visul unei nopți de vară, că are înțelesuri mai adînci, valuri mai tulburi, mai primejdioase poate —

Am apăsător condeiul aici aproape să se frîngă și acum lasă-mă să-mi reiau sobrietatea stilului — la care mă condamn ...

Îmi spui așa de frumos să nu-mi fiu necredincios mie însumi să nu-mi neglijez — cum zici d-ta — talentul ... Mulțumesc, mulțumesc. În grădina mea de la țară am într-un colț un măr frumos ... l-am rugat astă toamnă să înflorească și nu m-a ascultat știu eu ... bruma ... soarele ... pămîntul ... Sint atîtea ... cari pun stavilă unei teorii cînd ar vrea să se deschidă ... Profețiile cari ar fi să-mi alunece în clipa asta sînt mai mult posomorîte ... Dar dă-mi mîna să-ți mulțumesc ... Așa ... Și fiindcă vine vorba și de literatură să vorbim și de cei care o iau în deșert. Am văzut deunăzi din întîmplare pe domnii Eftimiu și Lovinescu ... Din unele cuvinte, aluzii — spuse pe departe — am înțeles că prietșugul nostru nu le e străin — i-a intrigat chiar ... Mă gîndesc că ajungînd în fața d-tale ți-ar fi spus cuvinte de hulă acei cari au tot dreptul să mă urască fără a primi în schimb ura mea ... Nu-i nimic ... Singura mulțumire ce am avut de pe

* Pe scrisoare-autograf Cella Delavrancea: „Tata îi înlesnise plecarea la Paris. Eu l-am poreclit — Pribeagu. L-am cunoscut în 1914“.

Nota M.F. Octavian Goga semnează sub diverse pseudonime dar în nici o lucrare tipărită nu apare semnătura „Pribeagu“.

În arhiva personală a poetului, aflată la Biblioteca Academiei R. S. România, la cota I mss 55 se găsește în manuscris original o poezie dedicată: „Domnișoarei Cella 27 ian. 1915“ cu semnătura — Pribeagu. Poezia este publicată de Ion Dodu Bălan sub titlul „O ramură întîrziată“ în *Octavian Goga. Opere*, II, București, Edit. pentru literatură, 1967, p. 104.

¹ tristă, descurajată.

urma lor e că am aflat de al ei adresa d-șoarei Pica (o pierdusem zăpăcit) cu care am fost într-o seară la Comedie. Deși în societatea lor n-am avut ocazia să înlătur sfiala primei întâlniri, totuși ne-am strins mîna ca vechi cunoscuți ... Mîine sau poimîine o să mă duc la dînsa din nou să stăm de vorbă liniștiți. Are ochi mari cari luminează toată fața — umezi — în zîmbet, o linie de melancolie din care aleg și dorul de casă. Vorbindu-i am să am pentru cîteva momente iluzia că sînt acasă la dv. în adorabila societate de Tontolini². Am să văd gestul de menuet al d-șoarei Bebe³ și pe mîna făcînd prostii imitînd d.e. pe Madame Smara⁴.

Atîtea sînt cari îmi trec pe dinainte ca într-un caleidoscop vrăjitor ... prea multe ca să le pot pierde vreodată ...

Oriunde aș fi în rătăcirile mele, oricît ai vrea vreodată să mă exilezi din amintirea d-tale, oricît ar vrea alții, am să te port așa cu mine ca să-mi vorbești cînd tac toate din jur — noaptea cînd se simt păcatele — și tainele.

Dă-mi mîna acum, o sîrut o dată, de două ori ... și dacă mă opresc e că mă încremenește aceeași putere de voință care mă costă mult.

Mai gîndește-te la
Pribeagu

BARSR, S 3(2)
CDLXXI

3

1914 octombrie 3, București. Venit de peste munți în capitala României, Octavian Goga se confesează Cellei Delavrancea, arătîndu-și nemulțumirile și frămîntările de care este cuprins, odată cu izbucnirea primului război mondial, în lupta pentru triumful ideilor sale naționale.

3 octombrie 1914

Domnișoară Cella,

Îți mulțumesc că te apropii de mine în momentele acestea și-mi întinzi mîna. În fiorul ei simt continuarea propriului sbucium¹ în care mă sbat fără o clipă de liniște. Niciodată n-am fost ca acum la marginea prăpastiei ... Zilele trec una după alta cu mici combinații de culise diplomatice, ca tîrguiești mărunte de mici negustori în vreme ce flacăra ne începe de toate părțile ... Nu știu dacă ni se va da o fărîmătură de bacșiș care va împlini și mai mult mentalitatea bietului nostru popor cu concepția pomanagiilor care mișună prin cafenelele din București ... Nu știu ... dar îmi dau seama că libertatea unui neam dacă n-a fost pecetluită cu singe, creează o atmosferă morală de tot coborîtă ... de aceea simt că mă sugrumă parcă aerul îmblesit de tîrguială ...² legat de mîini și la gură de făgăduinți care mi-au smuls tăcerea mă plimb ca un somnambul pe uliți. Sînt străin. Sînt bolnav, ca în preluul unei agonii ... Tot dorul de libertate acumulat de atîtea generații în vinele mele îmi svîcnește la țîmple și vrea să ceară cuvînt ... Știu că tot ce am clădit o viață, credinți, visuri, aspirații, toate eforturile de a înlătura paravanul murdar care oprește privirile unui neam spre orizontul larg al umanității toate sînt în joc ... Dacă vor cădea acum va fi o prăbușire mare pe vecie, o infamie care va avea stigmatul eternității. Simt că într-o astfel de vreme pentru stîrvirii mărunte petecul nostru de pămînt se va cufunda în

² De la Lorenzo Tonti care înseamnă o asociație mutuală sau un joc de cărți.

³ Bebe — soră mai mică a Cellei (profesoară de franceză).

⁴ Pseudonimul scriitoarei din Tirgoviște Smaranda Gheorghiu, născută Andronescu.

¹ Provocat de frămîntările politice din țară după declanșarea primului război mondial.

² În perioada respectivă Octavian Goga se afla la București unde activa în slujba cauzei naționale, luptînd prin cuvîntări și scris pentru ieșirea țării noastre din neutralitate. Neîntînd la curent cu eforturile diplomatice ale României pentru realizarea idealului național, în „Cinzece fără țară“, apărute atunci, critică aparența nepăsare a guvernului față de frații de peste munți care mureau nevinovați pe fronturi străine pentru interesele Austro-Ungariei.

mocirla sufletelor mici ... Eu n-am să-l văd însă din colțul de Argentinie unde o să-mi așez la odihnă corabia înfrântă.

Vezi ce mă frământă deci și iartă-mă că tac — că nu-ți torn gândurile mele în snopi de lumină cum aș dori atât de mult în toate clipele când îmi apar ochii strălucitori pe urma unei nocturne de Chopin ... Dar sînt discordat ca o harfă dogită la un colț de anticar. Nu pot înfiripa un mănunchi. Și înțeleg că tocmăi acum ar trebui să-ți vorbesc limpede și frumos. Acolo unde te găsești în izolarea distinsă a brazilor de la Sinaia în căsuța albă, prin rostul d-tale trebuie să găsească o apreciere, ceva din cutremurul nostru al tuturor, un fior din virful care ne sguđuie inimile. Domnișoară Cella — pătrunde-te de datoria asta. Nici nu trebuie să ți-o mai amintesc, știu că ești pătrunsă ... și am o mare mulțumire cînd mă gîndesc că acum — în acest moment cînd îți aștern în pripă rîndurile mele din singurătatea posomorită a unei camere de hotel — acum d-ta poate ai făcut să cadă în sufletul sensibil al unei domnițe un picur din speranța noastră ... E o mîngiere să te știu acolo și să nu te miri — dacă într-o după masă plimbîndu-te pe aleile dintre brazii întunecați ca și noi — ai să-l vezi pe pribeagul d-tale prieten — venit pe cîteva ceasuri să-ți simtă apropierea materială în vecinătatea imediată.

În apăsarea continuă care mă descurajează am avut o clipă de lumină — scrisoarea de la fratele³ meu care mă vestește că e rănit dar a scăpat de la o moarte stupidă. Acum e în Siberia și peste cîteva zile îmi va comunica adresa lui definitivă.

Scrie-mi, te rog, de unde ești ... scrie-mi gânduri, impresii, licăriri de speranțe ... Ce vezi, ce crezi, ce visezi ?

Voi căuta și eu să găsesc momente mai potolite cari să mă lase să-ți trimit crîmpele măcar din rîurile de lumină cu care ți-am înconjurat ființa ... Cînd va veni o zi care să ne-aducă isbînda a cărei așteptare înfioară acum — atunci odată și odată, se va înfiripa un cîntec senin care va prinde cîțiva stropi de senin dintr-un vis care n-a încetat să se urzească...

Vreau mîna — Așa.

O sărută

Pribeagu

Cît mai stai ?

Domnișoarei Cella Delavrancea
Sinaia
Castelul Pelișor

BARSR, S 3(3)
CDLXXI

4

1915 aprilie 25, Techirghiol. Poetul Octavian Goga aflat pe țărîmul mării, scrie Celleri Delavrancea despre cadrul senin, liniștit și singurătatea în care trăiește aici. Amintește de gânduri și preocupări trecute, resemnate și tot mai convins de zădărnicia vieții, apreciază că numai anumite clipe „suspendate” din viață au un rost.

Techirghiol 25 aprilie 1915

Domnișoară Cella,

Azi e a treia zi de cînd sînt aici între Ghiol și mare — cu tătarii și cu ciorile — o societate potrivită pentru anume gânduri. Singurătățile astea cari pun o distanță între tine și trecut, mie totdeauna mi-au fost dragi, fiindcă totdeauna îți dau perspectiva depărtării și vezi mai limpede ... Așa văd eu mai limpede

³ Eugen Goga, scriitor și ziarist, fratele mai mic al lui Octavian, născut în decembrie 1889 la Rășinari. În 1912 îl aflăm ca redactor la „Românul” din Arad. Este trimis de Austro-Ungaria pe frontul din Serbia. A fost luat prizonier și transportat într-un lagăr la Tomsk în Siberia. Eliberat, vine în România unde se înrolează ca voluntar și ia parte la luptele din Dobrogea.

acum cînd mă întorc seara acasă de la mare. Sînt — lucruri — credințe, hotărîri cari aici iau o formă mai încheată, mai definitivă. S-o știi de la mine dacă vei ajunge vreodată în viață la o clipă de răspîntie (se întîmplă și astea ...) Atunci să nu dai răspunsul pînă nu vii la mare să stai de vorbă cu ea.

Am avut ieri o zi frumoasă. Am stat pe mal în nisip toată după-amiaza pînă a înserat. Valurile se împărțiseră parcă — loveau stîncile așteptîndu-se unul pe altul — ca într-un răsuflet de piept imens se ridica și cădea apa, era culoare, ritm, orizont. Cum stam pe plajă întins — cu mîinile sub cap, mă topisem în gol, nu mai știam cum mă chiamă, nici de unde sînt... Gîndurile sboară ca un pumn de fulgi luați de vînt... Uitîndu-mă așa pe unde cum se frîngeau dantelele aproape de mine mi-am adus aminte de ce-ți spuneam în seara cînd ne-am văzut pe urmă. Abia aici înțeleg cîtă dreptate aveam cînd te asemănam cu un inel de spumă de mare... ca să înțelegi deplin vorba mea, ar trebui să vii aici să ne plimbăm împreună pe malul Pontului Euxin...

Dragă prietenă, ți-am vorbit și de alte ori ori și ți-o spun și acum : sufletul se cere după un cadru. E o tendință de armonie care-l cere... Sînt senzații cari într-un colț de salon amuțesc, cărora le trebuie largul cerului, ori întinderea mării...

Aici am cadru... de aceea în tăcerea asta sînt cu mult mai senin. Mi se desenează parcă departe drumuri pe cari voi umbla, renasc planuri cari mi se părea c-au murit... Ce păcat că nu ești aici să vorbim și să tăcem laolaltă... Vezi, eu sînt tot mai convins de zădărnicia vieții, deși mi se pare că e făcută anume pentru astfel de clipe suspendate. Numai aceste au un rost.

Scrie-mi două vorbe... eu voi căuta — firește să smulg cîteva frînturi care trec așa fugare prin minte...

Dacă voi scrie am să ți le trimit...

Ele sînt ale mării și ale dumitale...

Stringe mina,
Pribeagu

Mai rămîn aici încă mult...

BÂRSR, S $\frac{3(4)}{CDLXXI}$

„Cîntecul libertății“. Marș inedit de Ion Popescu din Măinești*

Este știut că mișcarea de afirmare a națiunii române spre împlinirea ideilor de libertate socială, unitate și independență națională, intensificată la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, și-a făurit și simbolurile care o individualizau și-i cereau un nou suport, anume, stema, drapelul și imnul național.

Fără a face un istoric al acestui din urmă simbol¹, amintim de existența unui imn în timpul revoluției din 1821. În 1845 a fost compus la Iași un alt imn cu conținut agitatoric revoluționar². În Muntenia luau naștere „Hora muntenească“,

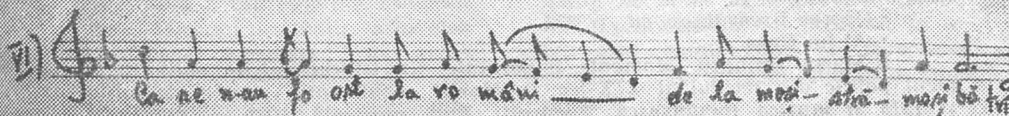
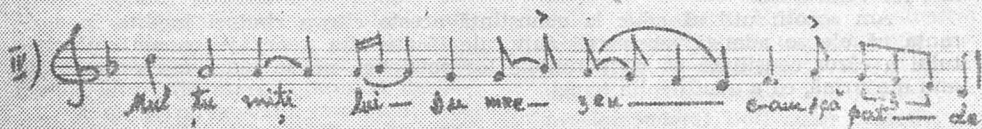
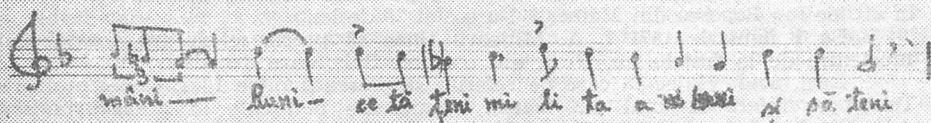
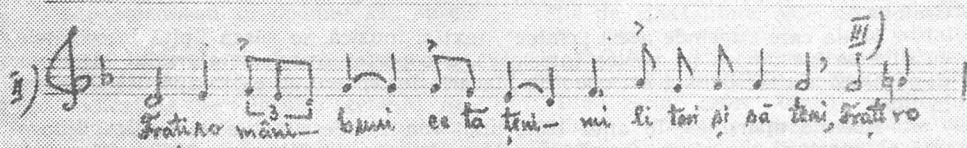
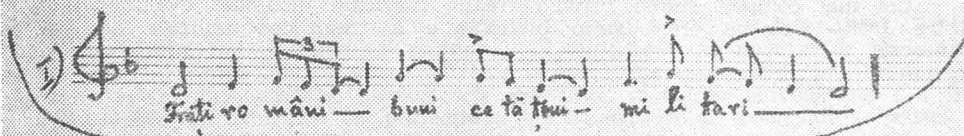
* Redacția mulțumește și pe această cale muzicologului Viorel Cosma pentru amabilitatea cu care a răspuns solicitării noastre. De asemenea aducem mulțumiri prof. Marin Velea pentru transcrierea partiturii, și colegului nostru Marcel Ciucă pentru observațiile competente și transcrierea textului.

¹ Vezi de pildă Petre Brâncuși, *Istoria muzicii românești*, București, Edit. muzicală, 1969, p. 113—123.

² *Marche Valaque arrangée pour le piano par M. Jules Alari d'après une partition de musique militaire „Hora Roumanieska“*; Cf. *„Voyage dans la Russie Meridionale et la Crimée par la Hongrie la Valachie et la Moldavie executé en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff... Paris, tome premier, 1840, anexă.*

Glăsul al 2-lea

Melodie transcrisă din
notăle practice în notăle
liniară pe portativ de Prof.
Mărin Velea

„Marșul național“ și „Hora națiunii românești“, aceasta din urmă operă a lui Constantin Steleanu³. Versurile de profund patriotism ale lui Andrei Mureșanu au fost înnobite de muzica lui Anton Pann, devenind emoționantul „Deșteaptă-te române“⁴.

Unirea celor două principate române, în 1859, a generat un deosebit avânt în creația muzicală, promovind în primul rînd cîntecul de masă. „Hora Unirii“ putea fi socotită un marș popular național. Ea era intonată la adunări, întruniri și manifestări politice, de către școlari, militari, oameni politici, de întregul popor⁵.

În aceeași perioadă creează Teodor Burada „Marșul Cuzii“⁶, apoi un „Imn triumfal“ cu ocazia dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași⁶ ș.a. Numărul unor asemenea „marșuri“ și „imnuri“ este foarte mare și, curînd, erau publicate culegeri de marșuri și cîntece patriotice⁷.

Cel mai complet studiu privind creația muzicală închinată evenimentelor dintre 1859—1978⁸ ne oferă și o bibliografie a creațiilor publicate sau în manuscris.

În acest context, am descoperit recent un nou „Cîntec al libertății“ operă a unui Ion Popescu din Măinești**, dar care spune uneori că e de de la Craiova.

Foia care cuprinde acest „cîntec“, text și muzică, se găsea lipită între altele, cu diverse însemnări, pe partea interioară a copertei *Anastasimatarului bisericesc după așezămîntul sistimei cei noao de Macarie Ieromonahul*, carte apărută la Viena în 1823.

Aceasta aparținea, în anul 1851, unui Ion Dondescu care se iscălea, împreună cu martorii „ca să se crează“ de către alții. La 14 februarie 1852, aflăm dintr-o altă însemnare, posesor al tomului era Ion Popescu care îl obținuse în urma unui schimb de cărți, de la un oarecare „Ghiță“. Legatul acestei lucrări, scrie în alt loc Ion Popescu din Măinești, l-a costat 29 de lei.

La 1 ianuarie 1871 I. A. Milicovu ținea să precizeze că are această carte moștenire de la fratele lui, Nicu, din comuna Balș, care decedase***.

Deci, acest cîntec la care ne referim se plasează între 1852, și cel mult 1865. Textul se referă la unul din marile evenimente petrecute în această perioadă.

Poate că cercetări mai aprofundate îl vor găsi pe acest Ion Popescu din Măinești între intelectualii satelor oltene din anii luptei pentru Unire și ai domniei lui Vodă Cuza.

Am socotit util să aduc la cunoștință aceste cîteva rînduri inedite în speranța că ele se adaugă moștenirii culturale lăsată, din veac, de oamenii pămîntului a căror conștiință că simțămintele lor patriotice nu se pierd s-a dovedit, în anii din urmă, că a avut deplin temei.

³ George Breazul, *Pagini din istoria muzicii românești*, București, Edit. Muzicală, 1966, p. 273.

⁴ La numai cîțiva ani se impune un alt marș „Marșul libertății“, vezi Dan Berindei, *Marșul libertății din 1850*, în „Revista Arhivelor“, II, 1959, nr. 2, p. 175—179; Marin Oprea, *Un interviu despre un marș revoluționar inedit din 1848*, în „Tribuna“ Cluj din 8 iunie 1978.

⁵ Viorel Cosma, *De la cîntecul Zaverei la imnurile unității naționale. Contribuții la istoria cîntecului patriotic (1821—1918)*, Timișoara, Edit. Facla, 1978.

⁶ Viorel Cosma, *Teodor Burada, viața în imagini*, București, Edit. muzicală, 1966, imaginile 10, 13, 59, 61 etc.

⁷ George Breazul, *op. cit.*, p. 272.

* Al lui Cuza.

⁸ Marin Brănarău, *Momente importante din istoria patriei oglindite în cîntecul politic din secolul al XIX-lea, în Marile evenimente istorice ale anilor 1848 și 1918 și muzica românească*, București, Edit. muzicală, 1979, p. 91—134.

** Din însemnările de pe această carte am dedus că e vorba de o mahala a Balșului.

*** Cartea am studiat-o prin bunăvoința preotului de la biserica „Metamorfosis“ din Constanța.

Lucrările Comisiei științifice pentru probleme arhivistice. 1983

Anul 1983 a fost puternic marcat de o serie de evenimente politice deosebit de importante pentru activitatea economico-socială și ideologică a țării, care au concurat la perfecționarea întregului sistem de organizare și conducere științifică a societății socialiste românești în drumul său spre comunism.

Ținând seama în permanență de orientările documentelor de partid și de indicațiile secretarului general al partidului, D.G.A.S. militează pentru aplicarea fermă a legislației în domeniul nostru de activitate și, pe această bază, elaborează întreaga gamă de prevederi care asigură desfășurarea și stimularea activității de cercetare științifică în sfera științelor social-politice în general, istorie și arhivistică în special.

Funcționând în conformitate cu articolul 7 din Decretul 472/1971, privind Fondul Arhivistic Național, Comisia științifică pentru probleme arhivistice, în anul 1983, a urmărit prin programul său de activitate analiza unor laturi de mare interes și dezbaterea și avizarea unui important număr de publicații științifice de specialitate elaborate de compartimentele D.G.A.S. și de filialele județene ale acesteia.

Beneficiind de colaborarea unor instituții de profil ai căror reprezentanți au participat la ședințele de lucru ale Comisiei, aceasta a luat în discuție probleme deosebit de importante ca: pregătirea profesională și de specialitate a cadrelor din sistemul Arhivelor Statului; situația arhivelor la organizațiile socialiste; rolul arhivelor în societatea contemporană care, analizate cu competență și răspundere, au făcut dovada că direcțiile de acțiune și politica D.G.A.S. în domeniul muncii arhivistice sînt confirmate de realitate, iar propunerile și sugestiile formulate au fost de natură să concure la perfecționarea activității și la obținerea de noi rezultate în domeniul nostru de activitate.

Publicațiile supuse analizei Comisiei științifice s-au bucurat de bune aprecieri, unele venind în întâmpinarea unor momente aniversative din istoria patriei și înscriindu-se astfel în comandamentul actual al istoriografiei românești, iar altele fiind publicații de specialitate care completează gama instrumentelor de lucru editate de D.G.A.S., atît de necesare cercetătorilor din multiple discipline.

Din seria celor dintîi publicații amintim: *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești. (1601—1712)* autor Tahsin Gemil; *Relațiile româno-otomane (1711—1821). Documente turcești* autor Valeriu Velișan; *Unirea din 1859 în conștiința europeană* autor colectiv; *Unirea Principatelor — corespondență diplomatică engleză* autor colectiv. Din cea de a doua categorie de publicații menționăm: *Filigramele hîrtiei întrebuințate în țările române în secolul al XVI-lea* autor Alexandru Mareș; *Isprăvnicia finutului Iași. Inventar arhivistic* autori Ema Apostolescu și Virgil Apostolescu și *Micromonografia filialei Arhivelor județul Dolj* autor colectiv.

Referatele științifice care au susținut lucrările prezentate, alcătuite de prestigioși cercetători ai fenomenelor istorice în cauză, au subliniat valoarea publicațiilor respective și au evidențiat limitele, scăderile și eventualele erori, lucru deosebit de important pentru autori, dar și pentru D.G.A.S. ca editor care, apreciind spiritul de înaltă probitate științifică și competență profesională, au procedat la înlăturarea minusurilor și corectarea greșelilor, în prezent lucrările fiind predate editurilor.

Mulțumim pe această cale tuturor colaboratorilor din sistemul Arhivelor ca și celor din institutele de cercetare, facultăți, muzee etc. care au contribuit la buna desfășurare a activității Comisiei științifice pentru problemele arhivistice, dovedind răspundere în elaborarea materialelor și

analizînd cu exigență toate lucrările prezentate, făcînd să crească astfel rolul acestui organism colectiv în viața științifică a instituției și să se asigure

totodată editarea corespunzătoare a publicațiilor realizate de D.G.A.S.

MARCELA PÎRVULESCU

Micromonografiile filialelor județene ale Arhivelor Statului

Pe linia de continuitate a preocupărilor de cercetare asiduă și de valorificare cît mai variată și mai eficientă a izvoarelor istorice pe care le au în patrimoniul lor, Arhivele Statului au consacrat, în ultimii ani, eforturi sporite pentru a elabora — atît cu forțe proprii, cit și în colaborare cu institutele de specialitate similare — o serie de lucrări de interes local sau național.

În cadrul generos de cercetare creat și asigurat sub îndrumarea necontenită a secretarului general al titularului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, căuia îi revine rolul determinant în sumularea dezvoltării științei istorice, prin indemnurile repetate, prin exemplul magistralei sale opere științifice, de o inestimabilă valoare teoretică și metodologică, Direcția Generală a Arhivelor Statului și filialele sale județene au desfășurat o bogată activitate editorială menită să facă cunoscute, deopotrivă specialistului și publicului larg, iubitor al adevărului istoric, mărturiile nepieritoare ale istoriei noastre naționale.

Edițiile de documente publicate sub egida D.G.A.S. încununate cu premii ale Academiei R. S. România, îndrumătoarele și inventarele arhivistice cuprinzînd prezentări de fonduri și colecții, albumele și cataloagele de documente realizate¹ au constituit tot atîtea contribuții la cunoașterea, argumentarea și aprofundarea evenimentelor și faptelor istoriei românești,

dezvăluindu-le noi semnificații și dimensiuni.

Pe acest teren de frumoase realizări, inițiativa D.G.A.S. de a se edita micromonografiile ale filialelor județene ale Arhivelor Statului a dat rezultate pe măsura așteptărilor.

Așa cum se arată într-una din aceste lucrări², necesitatea elaborării unor asemenea lucrări își are motivația în profundele transformări ce au avut loc în țara noastră în anii construcției socialismului care a deschis largi perspective activității arhivistice de îmbogățire a tezaurului documentar în scopuri științifice, cultural-educative și practice.

Programul P.C.R., documentele de partid subliniază faptul că educarea în spiritul patriotismului revoluționar socialist constituie o îndatorire permanentă, o sarcină de bază a muncii politico-ideologice. În acest context, Arhivele Statului, ca instituție păstrătoare a tot ceea ce atestă lupta înaintașilor noștri care, cu sacrificii uriașe, au apărut ființa națională a poporului, au purtat steagul luptei pentru libertate și neam, pentru dreptate socială și națională, le revine nobila sarcină de a prezenta, generației actuale istoria așa cum a fost ea și de a conserva pentru generațiile viitoare tot ceea ce este istorie în prezent.

Utilizarea tezaurului de documente aflate în depozitele centrale sau locale ale Arhivelor Statului constituie, astfel, unul din cele mai importante mijloace de a răspunde înălțăratei chemări a secretarului general al titularului, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Să facem ca oamenii să cunoască și să înțeleagă cum trebuie istoria!”

Furnizînd informațiile și materialul faptic de bază care, analizat, tratat

¹ Vezi T. Mateescu, I. Burlacu, G. Mărășoiu, *Publicațiile Arhivelor Statului (1860—1977). Bibliografie analitică*, București, 1978; I. Gal, *Ocrotirea Patrimoniului Cultural Național — mărturie a înaltei prețurii acordate de președintele României valorilor făurite de înaintași*, în „Revista Arhivelor”, an. LX (1983), nr. 1, p. 7.

² * * *, *Filiala Arhivelor Statului județul Galați*, p. 1—2.

și interpretat în viziunea materialismului dialectic și istoric, să servească scrierii lucrărilor de istorie locală și națională, micromonografiile publicate până în prezent³ reprezintă prețioase

vătă ilustrație, micromonografiile constituie o călduroasă invitație adresată specialiștilor și marelui public la o mai bună cunoaștere și studiere a valorilor documentare păstrate de

îndreptare oferite cercetătorilor, profesorilor, muzeografilor, activiștilor pe tărîm cultural-educativ, tuturor celor interesați pentru a-i călăuzi în mulțimea și diversitatea fondurilor și colecțiilor de arhivă.

Prin structura tematică și modul de prezentare — într-o formă grafică plăcută și într-un format ușor de folosit — însoțite de o bogată și adec-

filiale, dovezi indubitabile ale vechimii populației pe meleagurile strămoșești, ale curajului și eroismului poporului român, neînfriat în bătăliile purtate pentru dreptate socială și națională, pentru independență și progres.

Concepute după un plan unitar, micromonografiile redau mai întâi un scurt istoric al județului în care își desfășoară activitatea filiala respectivă, începînd cu primele atestări ale vieții umane și reliefind progresul înregistrat de societatea românească în ascensiunea sa neîntreruptă.

Partea a doua se referă la situația și evoluția arhivelor în zona geografică respectivă, de la cele dintîi preocupări pentru ocrotirea documentelor și organizarea lor în vederea utilizării de către posteritate și pînă la înființarea actualelor centre județene ale Arhivelor Statului, conform legislației în vigoare, subliniindu-se uriașul salt calitativ făcut de arhivistica românească în ultimele decenii.

Partea finală a micromonografiilor pune în evidență valoarea și specificul tezaurului arhivistic județean. Prin prezentarea tematică a principa-

³ În 1981 au fost tipărite micromonografiile filialelor județelor: Arad, 50 p.; Bistrița-Năsăud, 63 p.; Brașov, 46 p.; Galați, 42 p.; Iasi, 46 p.; Prahova, 43 p.; Sibiu, 40 p.; Timiș, 68 p.; în anul 1982 au apărut cele ale județelor: Alba, 57 p.; Botoșani, 62 p.; Cluj, 59 p.; Constanța, 50 p.; Ialomița, 53 p.; Maramureș, 75 p.; Mureș, 58 p.; Sălaj, 54 p.; Vâlcea, 52 p.; Vrancea 60 p.; iar în 1983 s-au tipărit prezentările filialelor județelor: Argeș, 67 p.; Bacău, 56 p.; Bihor, 79 p.; Brăila, 55 p.; Buzău, 48 p.; Caraș-Severin, 71 p.; Dimbovița, 67 p.; Dolj, 62 p.; Hunedoara, 67 p.; Mehedinți, 58 p.; în curs de elaborare sau de publicare se află, de asemenea, micromonografiile celorlalte filiale.

lelor fonduri și colecții de documente sînt trecute în revistă principalele aspecte de ordin economic, social, politic, cultural reflectate de izvoare documentare aflate în patrimoniul fiecărei filiale.

Cititorului neavizat ca și specialistului interesat i se oferă astfel un ghid și totodată o invitație de a păși în sălile de studiu ale filialelor pentru a pătrunde tainele arhivelor, a descifra și tălmăci sensurile documentelor atît de necesare cunoașterii și înțelegerii procesualității fenomenelor și faptelor istorice.

Cel ce dorește să afle și să scrie despre istoria Transilvaniei sau a Banatului, Maramureșului, Moldovei, Munteniei ori a Dobrogei este chemat și îndemnat să cerceteze fondurile și colecțiile de documente păstrate de filialele Arhivelor Statului din centrele de reședință ale județelor, micromonografiile fiindu-i de un prim și real ajutor la orientarea în multitudinea și varietatea documentelor din depozite. După cum, istoricul care realizează sinteze ori studii monografice asupra unor evenimente, instituții sau personalități istorice nu le poate face decît apelînd la totalitatea mărturiilor, inclusiv la acelea care se găsesc pe locurile unde s-au desfășurat ori au existat.

Fondurile de documente administrative, economice, judecătorești din ramura muncă și ocrotiri sociale, din domeniul învățămîntului și culturii, cele provenite de la organizațiile de cult, fondurile personale și familiale ca și colecțiile arhivistice pîrînd numele colecționarului sau al temei ori genului documentelor păstrate de fiecare filială sînt enumerate și prezentate succint tocmai pentru a suscita atenția și a invita la investigarea lor.

De asemenea, prin parcurgerea chiar și numai a mențiunilor numelor fondurilor și colecțiilor de documente, ori prin aflarea informațiilor generale de o mare diversitate și densitate tematică și cronologică, cititorul

micromonografiilor filialelor județene ale Arhivelor Statului — fie el istoric, profesor, muzeograf, sociolog, lingvist, economist, inginer etc., cercetător pluri- sau interdisciplinar — află unde și cui să se adreseze pentru a găsi baza documentară necesară studierii biografiei creatorilor de fond, direcțiile activității acestora și integrarea lor în epoca istorică dată, contribuția lor, adesea hotărîtoare la afirmarea și promovarea înaltelor idealuri de dreptate socială și libertate națională.

Se reliefează o dată în plus posibilitățile nelimitate ale conlucrării și colaborării pe plan local între arhiviști și ceilalți lucrători în domeniul științelor social-politice chemați, în egală măsură, să îndeplinească sarcini de instruire și educare a copiilor, a tinerii generații, a maselor largi în spiritul patriotismului revoluționar socialist, al prețuirii și admirației față de jertfele de muncă și de sînge ale înaintașilor — eroi ai istoriei naționale.

Se cuvine, așadar, să apreciem că prezentarea sub formă de micromonografie a istoricului și activității fiecărei filiale a Arhivelor Statului este necesară și utilă, ea constituind cartea de vizită a unității respective.

Pe de altă parte, dat fiind faptul că activitatea Arhivelor Statului înregistrează permanent creșteri de ordin calitativ și cantitativ ce vizează o multitudine de probleme referitoare la conservarea și valorificarea Fondului Arhivistic Național, trebuie subliniat că D.G.A.S. și filialele sale județene, ancorate puternic în viața cultural-științifică a patriei noastre, preocupate statornic de perfecționarea și de modernizarea activității lor, au permanent în vedere găsirea și aplicarea celor mai noi și mai eficiente modalități prin care patrimoniul documentar să devină instrument de cunoaștere a trecutului istoric, mijloc eficace de educare patriotică.

ELENA GEORGHE

Cursurile organizate de Centrul de perfecționare profesională în anul școlar 1983

În 1983 Centrul de perfecționare a cadrelor din sistemul Arhivelor Statului — compartiment creat în cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului în vederea aprofundării pregătirii

specialiștilor în domeniul investigării izvoarelor istorice — a desfășurat o bogată activitate.

În afara preocupărilor de prognoză pentru pregătirea și reciclarea cadre-

lor, elaborarea programelor de învățămînt pentru diferite discipline, întocmirea bibliografiilor necesare în perioada amintită, s-au organizat stagii lunare cu scoatere din producție pentru următoarele specialități :

1. *Cursul de paleografie româno-chirilică — anul II* (București, 4—30 aprilie, grupa condusă de Ion Vitan și Iași, 5—30 septembrie grupa condusă de Dumitru Ivănescu). Pe lângă activitățile practice constînd atît în descifrarea, transcrierea și fișarea unor documente româno-chirilice, cît și în prelucrarea unor izvoare pentru a fi publicate în cadrul cursului, au fost abordate teoretic unele probleme legate de istoria scrisului, izvoarele istoriei românilor, noțiuni de diplomatică, heraldică, sigilografie și genealogie, fondul de manuscrise și tipări-turi românești anterioare anului 1850, publicațiile Arhivelor Statului, metodologia întocmirii unui studiu de istorie.

2. *Cursul de paleografie latină — anul III* (București, 11 mai — 4 iunie, grupa condusă de Costin Feneșan). Conform programului s-au desfășurat numeroase activități practice (descifrare, transcriere și traducere a unor documente scrise în limba latină) ca și unele lecții teoretice privind evoluția scrierii latine în Țările Române, formele scrierii latine, sistemele de prescurtări utilizate în documentele latine, istoria instituțiilor centrale din Transilvania etc.

3. *Cursul de științe speciale ale istoriei — anul II* (București, 11 mai — 4 iunie, grupa condusă de Maria Dogaru). Continuîndu-se pregătirea începută cu patru ani în urmă, cînd în cadrul D.G.A.S. s-a constituit „grupa de studiere a sigilografiei, heraldicii și genealogiei“, cu prilejul convocării din acest an au fost tratate unele probleme aflate în sfera de cercetare a acestor discipline (rolul izvoarelor speciale în lărgirea investigației istorice, tehnica de confecționare a impresiunilor și matricelor sigilare, mijloace de evidență și instrumente de informare științifică asupra acestor categorii de mărturii istorice, interdependența dintre dreptul de sigiliu și statutul diferitelor comunități sociale, evoluția heraldicii europene, rolul armorialelor în cercetarea fenomenului heraldic european, izvoarele genealogice în slujba cunoașterii evoluției sociale etc.) ca și unele teme referitoare la însemnătatea miniaturisticii românești, evoluția diplomaticii, obiectul și importanța paleografiei chirilice.

4. *Cursul de paleografie gotică — anul II* (Timișoara, 11 mai — 4 iunie, grupa condusă de Tiberiu Moț). Activitatea de pregătire, axată pe exerciții practice de descifrare, transcriere și interpretare a textelor documentelor scrise în limba germană cu caractere gotice a fost completată cu unele lecții teoretice ca : istoria instituțiilor din Transilvania, colonizarea șvabilor și momente importante din istoria acestora, caracteristicile documentelor gotice emise pe teritoriul Transilvaniei etc.

5. *Cursul de paleografie maghiară — anul II* (Oradea, 1—25 iunie, grupa condusă de Teodor Coliban). Pe parcursul desfășurării acestui curs, problemele abordate teoretic (caracteristicile paleografiei maghiare, probleme de diplomatică specifice izvoarelor scrise în limba maghiară, istoria cancelariei voievodale transilvănene etc.) au fost corelate cu aplicații și exerciții practice constînd în descifrare, transcriere și analiză de texte scrise în limba maghiară cu caractere grafice vechi.

6. *Cursul de paleografie slavă — anul III* (București, 6—30 iunie, grupa condusă de Olimpia Guțu). Pe lângă transcrieri, traduceri de documente s-a urmărit predarea unor elemente de diplomatică slavo-română, dar și de filologie necesare pentru identificarea și studiul critic al documentelor, cărți și manuscrise, din perioada scrierii slavone.

7. *Cursul de paleografie chirilică — anul I* (București, 3—29 octombrie, grupa condusă de Ion Vitan). Pe parcursul convocării acestei grupe, paralel cu exercițiile de descifrare și transcriere, au fost tratate teoretic probleme ca : împrejurările apariției alfabetelor slave și răspîndirea lor la români, caracteristicile actelor de cancelarie scrise cu alfabet chirilic, evoluția scrierii chirilice românești, elemente de cronologie medievală românească etc.

8. *Cursul de paleografie greacă — anul I* (București, 1—26 noiembrie, grupa condusă de Natalia Trandafirescu). Avînd drept scop abordarea cu competență a textelor scrise în limba greacă, descifrarea, transcrierea și traducerea acestora, activitățile desfășurate în cadrul acestei grupe au cuprins și unele expuneri teoretice privind caracteristicile limbii și paleografiei grecești, istoria Greciei și a Balcanilor de-a lungul veacurilor etc.

9. *Cursul de teorie și practică arhivistică — anul II* (București, 3—29 octombrie, grupa condusă de Alexemia

Andone). Menit să ofere „tinerilor arhiviști” noțiunile de bază privind evoluția arhivisticii ca știință și principalele activități practice ce se desfășoară în Arhive, cursul a fost structurat pe trei genuri de activități : a. expuneri teoretice pentru principalele domenii ale arhivisticii ; b. dezbateri și demonstrații privind rolul și importanța disciplinelor speciale în cercetarea izvoarelor documentare (diplomatica, cronologia, heraldica, sigilografia, genealogia, filigranologia, critica textelor etc.) ; c. exerciții și aplicații practice (ordonarea, fișarea și selecționarea unor documente, evidența fondurilor și colecțiilor, cercetarea tematică, pregătirea izvoarelor documentare pentru publicare, prelucrarea automată a informațiilor arhivistice etc.).

Avându-se în vedere eficiența maximă a cursurilor enunțate — organizate în sistemul pregătirii post-universitare — au fost folosite metode clasice, cât și procedee pedagogice moderne. Alternarea orelor cu caracter teoretic cu dezbateri, activități practice, teste periodice și notările finale, ca și vizitele de documentare la instituții culturale (Biblioteca Academiei R. S. România, Biblioteca Centrală Universitară, Biblioteca Centrală de Stat, Muzeul de istorie națională a R. S. România, Muzeul Țării Crișurilor etc.), organizarea unor simpozioane și mese rotunde, folosirea mijloacelor audio-vizuale, ca și bogatul material demonstrativ alcătuit (documente, planșe, facsimile, mulaje sigilare, fotografii și diapozitive) au imprimat cursurilor de specializare un pronunțat caracter practic-aplicativ, au facilitat apropierea de unele noțiuni tehnice mai greu accesibile.

La realizarea programelor amintite mai sus au contribuit cadre didactice din învățământul superior, profesori, conferențieri și lectori universitari : Dan Simonescu, Gheorghe Mihăilă, Lucia Djamo-Diaconiță, Dan Slușanșchi, Mihai Mitu, Eugen Dobroiu, Petre Kottler, Wiliam Marin, Constant Georgescu, Francisca Băltăceanu, Mariana Băluță ; din institutele de cercetare : Alexandru Măreș, Liviu Onu, Dan Berindei, Ștefan Gorovei, Răzvan Teodorescu, I. Stoicescu, T. Vigu, Olga Cicanci, Cornelia Papacostea-Danielopolu ; cadre de conducere ale DGAS : Ionel Gal, Vasile Arimia, Ioana Burlacu, Radu Ionescu sau ale filialelor (Andrei Caciora și Ioan Ranca), precum și arhiviști cu experiență : Marcel Ciucă, Coman Voica, Radu Constantinescu, Doina Duca-Tinculescu, Virgiliu Z. Teodorescu, Mocanu Radu Marin, Monica Vlaicu, Constantin Vlad, Cohn Emilia, Florea Oprea, Vasilescu Veronica, Gernot Nussbächer, Pall Anthal, Balogh Adalbert. De asemenea, au avut o contribuție deosebită pentru ridicarea calității cercurilor Gabriel Strempele, Stănică Vitalie, Constanța Știrbu și Nicolaus Berwanger.

Disponind de o bogată bibliotecă documentară, beneficiind de mijloace moderne de învățământ, cursurile desfășurate în cadrul Centrului au asigurat orientarea cursanților spre cercetarea științifică, obiectiv prioritar pentru profesiunea de arhivist ce presupune în egală măsură însușirea unor vaste cunoștințe de specialitate, ca și stăpânirea unei metodologii științifice de cercetare.

MARIA DOGARU

Învățământul profesional în anul 1983

În condițiile societății noastre socialiste, aflată în plin proces de înnoire, pregătirea și specializarea cadrelor, a tuturor oamenilor muncii se impune ca un imperativ fără de care nu se poate concepe înfăptuirea revoluției tehnico-științifice și, pe această bază, obținerea unei noi calități în toate sectoarele activității umane. Această necesitate stringentă a fost subliniată de nenumărate ori în documentele de

partid, în cuvântările și indicațiile secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care la închiderea lucrărilor Conferinței Naționale a P.C.R. din decembrie 1982 arăta că „problema ridicării nivelului de calificare și a lărgirii orizontului de cunoștințe ale cadrelor constituie o necesitate imperioasă pentru soluționarea în bune condițiuni a marilor sarcini privind dezvoltarea eco-

nomiei naționale, ridicarea calității muncii și obținerea unei înalte eficiențe“.

Răspunzând acestui imperativ major izvorit din documentele de partid, cât și din necesitățile stringente ale instituției noastre, întregul personal al Arhivelor Statului se află implicat într-un proces complex de pregătire și specializare, dispunând în acest sens, pentru perioada 1981—1985, de un program propriu de pregătire, în concordanță cu specificul și sarcinile pe care D.G.A.S. le are de îndeplinit.

Pe baza prevederilor acestui act normativ a fost elaborat programul activităților de pregătire și specializare a cadrelor în anul de învățămînt 1983, tematica întocmită vizînd problemele concrete ale muncii arhivistice, studierea și însușirea documentelor și hotărîrilor de partid și de stat, precum și noile cuceriri și realizări din domeniul științei istorice, în general, al teoriei și practicii arhivistice, în special.

Preocupată de conținutul și eficiența activităților de învățămînt, conducerea D.G.A.S. împreună cu birourile organizațiilor de partid a desfășurat o susținută muncă de îndrumare și control, atît în aparatul central, cît și la filialele județene, care a urmărit, în principal, stadiul elaborării referatelor profesionale, studierea și însușirea tematicii și bibliografiei indicate, precum și implicarea și rîndamentul în muncă ale cadrelor cuprinse la diverse cursuri de perfecționare și specializare. Totodată, problema perfecționării pregătirii de specialitate a făcut obiectul unor analize și dezbateri în colectivul de conducere al unității și la Comisia științifică, în organizațiile de partid, sindicat și U.T.C., unde pe lîngă rezultatele bune obținute, au fost evidențiate lipsurile și deficiențele manifestate în procesul de învățămînt, luîndu-se măsuri concrete pentru continua îmbunătățire a acestuia.

Astfel, ca urmare a concluziilor desprinse cu prilejul controalelor și analizelor efectuate, începînd cu anul de învățămînt 1983, grupele de învățămînt profesional interjudețene au fost conduse direct și nemijlocit de șefii de servicii din aparatul central, cadre bine pregătite, care au asigurat un nivel mai ridicat al dezbaterilor, ajutați de un șef de filială din zona respectivă. De asemenea, s-a luat măsura ca arhiviștii de la Filiala Arhivelor Statului municipiul București să se constituie în grupă de învățămînt de sine stătătoare, în scopul profilării

dezbaterilor pe problemele specifice cu care se confruntă acest colectiv, atît la filială, cît și în activitatea de îndrumare și control la organizațiile socialiste creatoare și deținătoare de arhivă din Capitală.

Totodată, în scopul creșterii răspunderii șefilor de grupe profesionale pe linia asigurării unui nivel științific corespunzător al dezbaterilor, a desprinderii unor concluzii unitare față de problematica ridicată, în prima jumătate a lunilor iunie și noiembrie au avut loc convocările de instruire a acestora, în cadrul cărora li s-a recomandat ca accentul deosebit, în timpul discuțiilor, să cadă pe sarcinile ce revin Arhivelor Statului, din documentele de partid, pentru continua îmbunătățire a activității arhivistice.

Ca urmare a acestui complex de măsuri, la convocările din acest an de învățămînt s-a constatat o mai temeinică pregătire a cadrelor noastre reflectată atît în participarea activă la discuții, în nivelul de abordare a problemelor teoretice, în calitatea și ținuta științifică a referatelor prezentate — multe dintre acestea fiind deja publicate sau propuse pentru publicare în „Revista Arhivelor“ sau în alte reviste de specialitate — cît și în propunerile, concluziile și soluțiile formulate în legătură cu creșterea eficienței activităților de învățămînt și, pe această bază, a muncii profesionale, cu implicarea tot mai mare a cadrelor noastre în îndeplinirea sarcinilor de plan. S-a evidențiat, totodată, necesitatea ca și în viitor referatele întocmite atît de cadrele cu funcții de conducere, cît și de arhiviști să fie ancorate în mai mare proporție în actualitatea muncii arhivistice, ele urmînd să abordeze nu atît latura teoretică a acesteia, cît mai ales pe cea practică.

Dezbaterile desfășurate pe marginea tematicii de învățămînt stabilite, vizînd sarcinile rezultate pentru Arhivele Statului din documentele Conferinței Naționale a P.C.R., din celelalte documente de partid, din expunerile și indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în domeniile activității politico-ideologice, de educare patriotică, revoluționară a maselor de oameni ai muncii, al organizării și valorificării arhivelor contemporane, cu accent deosebit pe aplicarea Decretului 472/1971 și a Legii 63/1974, precum și creșterea eficienței cercetării tematiche și corelarea acestei activități cu obiectivele prioritare ale cercetării științifice și cerințele economiei naționale au de-

monstrat oportunitatea abordării unor astfel de probleme majore ale muncii arhivistice. Totodată, cele peste 180 de referate profesionale elaborate și susținute de cadrele cu funcții de conducere și de arhiviști, majoritatea abordând teme de teorie și practică arhivistică, și-au dovedit o mai mare utilitate pentru activitățile care se desfășoară în sistemul Arhivelor, dezbaterile, sugestiile și propunerile formulate de participanții la discuții constituind un interesant schimb de opinii menite să conducă la o serie de concluzii și învățăminte pentru activitatea practică.

Toate aceste propuneri și sugestii au fost centralizate și dezbătute în cadrul grupei șefului Direcției generale, unde li s-au adus completări, corecții și precizări, pe baza cărora s-au tras concluzii și s-au preconizat măsuri de adîncire și clarificare a unora dintre ele în vederea aplicării lor cu eficiență sporită în activitatea zilnică.

La convocările de învățămînt profesional ale cadrelor cu studii medii (arhivari și funcționari) s-au dezbătut probleme privind sarcinile ce revin acestor categorii de personal în legătură cu păstrarea și conservarea arhivelor, realizarea unei evidențe riguroase, întărirea răspunderii în gestionarea documentelor din depozite și a materialelor din dotare, precum și

atribuțiile ce le au de îndeplinit pe linia pregătirii documentelor pentru microfilmare, toate aceste activități fiind însoțite de demonstrații practice.

Dînd viață unui deziderat mai vechi, în cadrul uneia dintre grupele de învățămînt a acestei categorii de personal au fost prezentate experimental și citeva referate întocmite de arhivari cu mai multă experiență, pe teme izvorîte din activitatea practică a acestora. Referatele au stîrnit un interes deosebit, fapt care ne determină să milităm pentru extinderea, în anul de învățămînt 1984, a acestei practici și la celelalte grupe.

Pe baza concluziilor desprinse, a experienței acumulate în întregul proces de pregătire desfășurat în anul pe care îl încheiem, se vor lua toate măsurile ce se impun ca în anul 1984 acesta să se desfășoare la un nivel științific tot mai ridicat și cu o eficiență sporită în rezolvarea sarcinilor pe care le are de îndeplinit instituția noastră. În acest sens s-a elaborat programul perfecționării pregătirii de specialitate a cadrelor din sistemul Arhivelor în anul de învățămînt 1984 care prin obiectivele stabilite va ridica întregul proces de învățămînt la nivelul exigențelor și sarcinilor rezultate din documentele de partid, din indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

MARIN FLORESCU

Dezbaterea «Documentele arhivistice în sprijinul micii industrii, al artizanatului și al serviciilor, pe baza valorificării superioare a materiilor prime locale»

În ziua de 17 mai 1983 a avut loc la Ploiești, sub patronajul Comitetului județean Prahova al P.C.R., o dezbatere cu tema „Documentele arhivistice în sprijinul micii industrii, al artizanatului și al serviciilor, pe baza valorificării superioare a materiilor prime locale”.

La dezbateri au participat activiști de partid, specialiști în ramurile micii industrii și artizanatului, cadre didactice din învățământul de cultură generală, muzeografi, bibliotecari, arhiviști.

În prima parte, au fost prezentate unele informații documentare* care atestă existența de materii prime și posibilitățile de valorificare a lor în județul Prahova. Astfel, s-a evidențiat faptul că în majoritatea localităților existau în trecut cariere de piatră, vărării și cărămidării, exploatarea de argilă etc. Aceste materiale de construcții au creat premise favorabile locuitorilor de a deveni buni meseriași, olari, țigleri, constructori de case.

La Tăriceni, de exemplu, existau, în 1896, peste 80 de cuptoare de var, la Filipești 34 varnițe, cărămidăriile din Bucov și Cornu se întindeau pe 9—12 ha; la Brebu se realizau în urmă cu 50—60 de ani 200 000 cărămizi pe an, la Ciumați existau 70 ateliere de olărie, aceste îndeletniciri fiind preocuparea permanentă pentru locuitorii din comunele Balta Doamnei, Brazi, Ciumați, Poienari, Comarnic, Bușteni etc. În județul Prahova, în 1862, existau peste 530 ateliere de olărie.

Solul județului Prahova a permis cultivarea uror pomi și a unor plante

deosebit de utile gospodăriei țărănești: nukul, salcîmul și dudul, inul și cînepa.

Toate aceste materii prime au favorizat în trecut dezvoltarea sericulturii, albinăritului și țesătoriei.

Sericultura, conform informațiilor din documentele de arhivă, era o îndeletnicire permanentă pentru locuitorii din comunele Gornet Cuib, Hăbud, Podeni, Băneși, Cocorăști Colț, Florești, Posești, Aricești, Rîncezi, Tinosu, Călinești etc. Țesutul pinzei de borangic și confecționarea maramelor era o mîndrie pentru locuitorii din Bordeni, Aricești Rahtivani și Dițești.

Cît privește prelucrarea inului și cînepei, existau topitorii vestite la Drajna, Vîlcănești, Singeru, Aluniș, Berceni, Fintinele. În toate localitățile și de fapt în mai fiecare gospodărie existau războaie de țesut. Cele mai multe au fost consemnate în plasele Cîmpu — 3319 și Cricov — 4246.

În anul 1896, în plaiul Prahova erau 1824 stupi sistematice, iar peste trei decenii, în județ erau 5281 stupi sistematice și 7156 primitive.

În aceste locuri industria împletiturilor din papură are o bogată tradiție. Răchitarii și rogojinarii din Gherghița, Sotriile, Balta Doamnei, Pietroșani și Buda-Palanga erau încă prezenți în comerțul românesc al veacului trecut.

În zona de munte a județului existau numeroase ateliere de prelucrare a lemnului, joagăre și fierăstraie. Mulți locuitori din Starchiojd, Izvoarele, Mănciu, Drajna, Vărbilău, Bușteni, Breaza, Hîrsa, Poiana Țapului prelucrau „aurul verde” realizînd scînduri, dușumele, spițe de roată, doage, butuci, roți, șindrilă, grinzi. În fiecare comună existau dogari, dulgheri, rotari, căruțași și fierari. În urmă cu 130 de ani, în comuna Gorgota existau 28 de rotari, în timp ce la Vîlcănești și Comarnic se realiza o căruță la 3—4 zile.

* La depistarea documentelor au colaborat arhiviștii Filialei Arhivelor Statului județul Prahova: Constantin Dobrescu, Ecaterina Hanganu, Florica Dumitrică și Elisabeta Negulescu.

Tot în acele vremuri, cășăriile și lăptăriile se numărau cu zecile și asigurau nu numai consumul necesar județului, iar crescătoriile de animale desfășurau un înfloritor comerț cu parteneri din cele mai îndepărtate colțuri ale țării.

Paralel cu aceste ocupații ale locuitorilor din județul Prahova, s-a acordat o atenție aparte posibilităților de extindere a iazurilor și studierii cursurilor de apă în vederea folosirii forței motrice și a creșterii producției de pește.

După această scurtă informare și trecere în revistă a unei liste alfabetică a localităților din județul Prahova, cu principalele resurse de materii prime și îndeletniciri ale locuitorilor, au urmat dezbateri la care au participat tov. Constantinescu Marin, șef adjunct al Secției de planificare-dezvoltare-organizare din Consiliul popular județean Prahova, ing. Pesotchi Sergiu de la Direcția agricolă județeană, arhitect Călin Hoinărescu de la Institutul de Proiectări, profesorul emerit Paul D. Popescu de la Inspectoratul școlar, profesoara Gabriela Marinescu, președinta Comitetului de Cultură și Educație Socialistă Prahova, ing. Negrilă Constantin, director la Întreprinderea județeană de Prestări Servicii și Producție Industrială, profesorul Gheorghe Maxim, directorul Bibliotecii județene „N. Iorga” Ploiești, profesorul Liviu Nănu, muzeograf la Muzeul de istorie, Iliescu Vasile, vicepreședinte U.J.C.M., Elena Gomulescu, șefa serviciului Producție din U.J.C.O.O.P., Stanciu Gheorghe din Consiliul Județean de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, dr. Iosif Adam din D.G.A.S și Ecaterina Hanganu, arhivistă la F.A.S. Prahova.

Participanții la discuții au evidențiat atât caracterul inedit al acestor dezbateri și valoarea documentelor de

arhivă privitoare la mica industrie, precum și necesitatea continuării cercetărilor în arhivele locale și centrale.

De comun acord, s-au stabilit cîteva direcții prioritare menite să ducă la sprijinirea de către Arhive a micii industrii și a prestărilor de servicii dezvoltate în județ :

— continuarea cercetărilor în arhivele locale și centrale pentru completarea cu noi informații documentare a inventarului arhivistic privind materiile prime utilizate în trecut ;

— redactarea unui studiu și a unei bibliografii despre materiile prime și activitățile tradiționale care, împreună cu inventarul, să fie puse la dispoziția consiliilor populare, instituțiilor și întreprinderilor interesate ;

— constituirea unor comisii mixte — arhiviști și specialiști în industria mică — care să analizeze periodic stadiul cercetărilor utile sporirii realizărilor din domeniul micii industrii ;

— organizarea unor cercuri în cadrul activităților care se desfășoară în școli, cămine culturale și universități cultural-științifice, pentru ca tineretul să fie atras spre unele meserii tradiționale ;

— popularizarea informațiilor documentare din arhive prin dezbateri la care să participe toți factorii locali cu preocupări pe linia descoperirii de noi surse de materii prime și prelucrării lor (primari, directori de școli, conducători de unități agro-industriale etc.).

Rezultatele cercetărilor întreprinse pînă în prezent dovedesc că în Arhivele prahovene există numeroase informații despre materiile prime locale folosite în trecut și care, utilizate la nivelul tehnicii actuale, vor contribui la satisfacerea cerințelor mereu crescînde ale populației.

MIHAI RACHIERU

Simpozionul „Permanentă și continuitate în evoluția socio-demografică a Cîmpiei Bărăganului“

Organizat în zilele de 16 și 17 septembrie a.c., la Călărași, simpozionul interzonal de demografie „Permanentă și continuitate în evoluția socio-demografică a Cîmpiei Bărăganului“ a fost inițiat de Filiala Arhivelor Statului Călărași și de Comisia județeană de demografie.

Simpozionul și-a desfășurat lucrările în plen și în trei secțiuni : Demografie istorică ; Dezvoltarea economică și creșterea populației ; Dinamica componentelor populației.

Reuniunea, prin studiile și comunicările prezentate, și-a propus să reliefeze unele aspecte legate de perma-

nența și continuitatea de locuire în Cîmpia Bărăganului, implicațiile sociale și particularitățile dezvoltării economice și demografice ale zonei, precum și influențele asupra comportamentului demografic.

Au prezentat comunicări și referate peste 40 de participanți, profesori universitari, cercetători științifici, medici, arhiviști și cadre didactice, istorici și ziariști, din București și din județele Iași, Ialomița, Neamț, Giurgiu, Buzău și Călărași.

Cuvîntul de deschidere al lucrărilor simpozionului a fost rostit de Dumitru Bejan prim-secretar al Comitetului județean de partid Călărași.

Studii, argumente pentru permanența și continuitatea locuirii acestei strămoșești vetre românești care este Cîmpia Bărăganului, pentru rolul și importanța documentelor în demografia istorică, au prezentat: Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului, Iosif Ionescu, secretarul Comisiei Naționale de Demografie, prof. dr. doc. Ion Filipescu, prof. dr. Vasile Cucu, prof. dr. Alexandru Roșu, de la Universitatea București și prof. dr. Nicolae Petrescu, de la Centrul demografic O.N.U. — România.

Filialei Călărași a Arhivelor Statului i-a revenit sarcina organizării lucrărilor secțiunii „Demografia istorică”. În acest cadru au prezentat comunicări arhiviștii: dr. Iosif Adam din Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Evoluția populației active din Muntenia în perioada interbelică (1920—1938)*; Mihai Rachieru, directorul Filialei Arhivelor Statului Prahova, *Rolul demografic al păstorilor transilvăneni în prima jumătate a secolului al XIX-lea*; Gheorghe Radu, directorul Filialei Arhivelor Statului Neamț, *Unele date privind dezvoltarea demografică a orașului Giurgiu pînă la mijlocul secolului al XIX-lea*; Mihai Cotenescu, directorul Filialei Arhivelor Statului Ialomița, *Catagrafii și recensăminte ale populației din județul Ialomița în secolul al XIX-lea*; Constantin Tudor, directorul Filialei Arhivelor Statului Călărași, *Reforma agrară din 1864 și implicațiile ei socio-demografice în Cîmpia Bărăganului*; Petre Căpățînă, de la Filiala Arhivelor Statului Buzău, *Actele de stare civilă — izvor de documentare de-*

mografică; Petre Vlădilă, de la Filiala Arhivelor Statului Călărași, *Valea Mostiștei — străveche vatră de locuire în Bărăganul călărășan*; Alexandru Vlădăreanu, de la Filiala Arhivelor Statului Ialomița, *Evoluția localităților din zona Fetești-Giurgeni. Surse documentare*; Florica Dumitrică, de la Filiala Arhivelor Statului Prahova, *Implicațiile social-economice și demografice ale industrializării în perioada 1900—1944 în județul Prahova*; Ecaterina Hanganu și Constantin Dobrescu, tot de la filiala prahoveană a Arhivelor Statului, cu lucrarea *Reforma agrară din 1921 și implicațiile ei social-economice și demografice în județul Prahova*.

Comunicările și referatele susținute în cadrul celorlalte secțiuni, de cadre didactice universitare, cercetători științifici, medici, sociologi, au subliniat o multitudine de aspecte care au conturat profilul demografic al Cîmpiei Bărăganului, în ansamblu sau în unitățile ei componente, subliniind rolul determinant al dezvoltării social-economice în fiecare din județele din această zonă. Au fost evidențiate fenomene geodemografice în strînsă corelație cu condițiile cadrului natural, cu condițiile istorice și cu cele economice, argumentîndu-se, încă o dată, permanența populației și activității social-economice în întreaga Cîmpie a Bărăganului.

Ideile cuprinse în ultimele documente de partid, referitoare la populație, au fost aprofundate și concretizate în comunicările prezentate, oferindu-se soluții pentru rezolvarea unor probleme demografice actuale în zona Bărăganului, soluții care țin seama de dezvoltarea prezentă și viitoare a acestui teritoriu.

Cu ocazia prezentării în plen a concluziilor s-a evidențiat faptul că experiența primei manifestări științifice de acest gen, care a fost dedicată Conferinței internaționale a populației ce va avea loc în Mexic, în august. 1984, a dovedit profunzimea și puterea de cuprindere a tematicii simpozionului, motive care au îndreptățit propunerea ca reuniuni științifice asemănătoare să fie organizate periodic, anual sau cel puțin o dată la doi ani.

CONSTANTIN TUDOR

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

IZVOARELE RĂSCOALEI LUI HOREA, sub red. acad. prof. Ștefan Pascu, Seria A. Diplomataria Vol. I. Premisele răscoalei 1773—1784 de Alexandru Neamțu și Costin Feneșan, Edit. Academiei R. S. România București, 1982, 535 p. cu indice.

Volumul I al acestei ediții însumează 329 documente din fondurile Tezaurariatul minier al Transilvaniei și Oficiul minier superior Zlatna, păstrate la Filiala din Cluj-Napoca a Arhivelor Statului. Documentele sînt din perioada 22 ianuarie 1773—28 septembrie 1784.

Lucrarea beneficiază de o *Introducere generală* (p. V—VII) și un *Cuvînt introductiv* (p. IX—XVI) semnate de academicianul profesor Ștefan Pascu în care sînt trecute în revistă caracterizări generale privind bogăția de informații în legătură cu răscoala. Cititorul este avizat despre structura corpusului de documente. *Seria A. Diplomataria* cuprinde sursele diplomatice, adică documentele propriu-zise păstrate în arhivele din țară și din străinătate, ultimele mai ales la Viena și Budapesta. Această serie este preconizată să însumeze nouă volume și anume: I. Documente premergătoare răscoalei; II—III. Documente din fondurile Tezaurariatului și ale Oficiului minier superior; IV—V. Documente din fondurile comitatelor transilvănene; VI. Documente din arhiva Guberniului Transilvaniei; VII. Documente din Arhiva de război austriacă; VIII—IX. Documente din arhiva comisiei Jankovich. *Seria B. Izvoare narrative privind răscoala lui Horea* va însuma cinci volume și anume: I. Izvoare narrative (1784—1785); II. Izvoare narrative (1786—1860); III. Presă și broșuri; IV. Folclor despre răscoală; V. Iconografia răscoalei.

În Cuvînt introductiv al volumului I, *Premisele răscoalei*, din seria A. Diplomataria, se subliniază importanța numeroaselor informații inedite care „îmbogățesc cunoștințele cu privire la nedreptățile multe și mari, îndurate de populația Munților Apuseni, de moți, datorită politicii Curtii din Viena, a oficialităților Transilvaniei și a abuzurilor funcționarilor locali”. În continuare, autorul remarcă numeroasele plîngeri ale iobagilor din satele de pe domeniul Zlatnei (de Sus, de Mijloc și de Jos) conchizînd că acestea după ce au fost cercetate de reprezentanții oficialităților au fost res-

pinse, iar cei care le-au redactat sau înaintat au fost pedepsiți.

Motivația privind *Publicarea izvoarelor răscoalei lui Horea* (p. XVII—XXVIII) este amplă, întemeiată pe bogate surse bibliografice. Înfățișînd edițiile de documente, autorul răspunde totodată cu argumentația cuvenită unor teze promovate de istorici străini în lucrări cu caracter tendențios.

Autorul trece în revistă documentele tipărite contemporane evenimentului cum sînt cele patru patente din 11—23 noiembrie 1784 emise de Guberniul Transilvaniei referitoare la liniștirea răsculaților, regelele care cuprind hotărîrile comitatelor Hunedoara și Zarand luate în ședința din 24 decembrie 1784, și cele dintîi lucrări sau ediții ulterioare de documente referitoare la această unișă ridicare a maselor. Fac obiectul analizei *Istoria critică a Ungariei** scrisă de Stephanus Katona cel dintîi care publică documente cu privire la 1784, izvoarele interne și externe de mare valoare editate după 1848 de cărturarii ardeleni Al. Papiu Ilarian și George Barițiu sau documentele utilizate de istoricii unguri care s-au preocupat obiectiv de studierea răscoalei. Între aceștia se detașează Szilagy Ferencz care timp de mai mulți ani (1865—1871) a descris cu pasiune evenimentele de la 1784. Tot acum sînt arătate meritele istoricului Nicolae Densușianu care la aniversarea centenarului răscoalei lui Horea a publicat documente de aleasă valoare.

Perioada dintre cele două războaie mondiale este socotită cea mai rodnică din punctul de vedere al îmbogățirii literaturii despre răscoală. În acest interval anul 1934 a marcat un veac și jumătate de cînd țărînimea română s-a ridicat împotriva asupririi naționale și sociale.

Dar interesul în continuă creștere — relevă autorul — față de evenimen-

* Stephanus Katona, *Historia critica Regnum Hungariae Stirpis Austriacae*, tom XXI, Buda, 1810, p. 406—411, 431—435.

tele de la 1784 a sporit mai ales în ultimii 10—15 ani când cercetările în arhivele interne și externe au scos la lumină noi informații, au fost scrise noi lucrări printre care se înscrie monumentală monografie a academicienului David Prodan *.

Și totuși, pe bună dreptate, în încheierea studiului se subliniază că ceea ce s-a publicat integral sau în alte forme este departe de a epuiza bogatul material informațional despre răscoală.

Paginile XXIX—L cuprind în fapt rezumatele documentelor redactate în limbile română și franceză. Majoritatea documentelor sînt emise în localitățile Zlatna, Sibiu, Cîmpeni, mai puține în Viena, Bucium, Buceș, Rîu Mare, iar cîteva în localități neidentificate.

Autorii au adoptat metoda de a edita în limbile originale, latină și germană. Lucrarea cuprinde și două izvoare în limba română. Cercetătorul volumului va putea urmări cu ajutorul documentelor starea românilor de pe domeniul Zlatnei, din Cîmpeni, Bistra, Rîu Mare și Rîu Mic, numeroasele lor plîngerii adresate Tezaurariatului, care relevă condițiile grele de trai, povara crescîndă a sarcinilor și în fond cauzele uriașului conflict. Multe documente conțin anchetele întreprinse de autoritățile comitatense pentru cercetarea cauzelor înrăutăți-

rii situației locuitorilor din Arieșu Mare, Zlatna, Rîu Mare, Rîu Mic etc. Altele informează despre natura nemulțumirilor, mișcările și înarmarea țăranilor din Cîmpeni și Zlatna și retragerea lor în munți provocînd astfel teama autorităților habsburgice locale care cereau măsuri pentru liniștirea moșilor.

Informații cu privire la modul de rezolvare a plîngerilor înaintate autorităților de către locuitorii din Zlatna, Cîmpeni, Abrud și alte localități despre unele măsuri de limitare a abuzurilor sau despre sosirea trupelor austriece și întreprinderea acestora sînt oferite de multe alte documente.

Lucrarea se încheie cu un indice general care oferă volumului un plus de valoare. În indice se regăsesc nume de localități, de persoane, titluri nobiliare și principiere, noțiuni din practica agricolă, administrativă și judiciară din Evul mediu.

Volumul I din seria *Izvoarele răscoalei lui Horea*, constituie un prețios izvor de documente pentru adîncirea și lărgirea informației referitoare la premisele răscoalei.

VIOREL GRAMA

* David Prodan, *Răscoala lui Horea*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1979, vol. I—II.

Veronica Vasilescu și Aneta Boiangiu **SCRIEREA CHIRILICĂ ROMÂNEASCĂ. ALBUM DE PALEOGRAFIE.** 137 p., București, 1982.

Între instituțiile de cultură din țară, Arhivele Statului, Centrala din București și filialele județene, ocupă un loc fruntaș ca depozite de documentare în domeniul istoriei (documente, manuscrise, documente imprimate și bibliotecă) și condiții de lectură și studiu. Dar nu numai atât! Arhiviștii fac cercetări pe viu, pe documente primare, deci inedite, care asigură prioritatea descoperirii izvoarelor și a interpretării lor. Multe dintre aceste cercetări primesc avizul de publicare din partea Comisiei științifice pentru probleme arhivistice, cînd aceasta constată contribuțiile noi, personale, ale autorilor. Lista bibliografică analitică a lucrărilor publicate, în majoritate lucrări de informare și referință, instrumente de lucru cu materiale arhivale, este ea însăși o lucrare științifică de remarcabilă valoare pentru istorie¹.

Lucrarea al cărei titlu este reprodus mai sus răspunde unor nevoi ști-

ințifice crescînde pentru cei care vor să descifreze scrierea chirilică, haina vechilor documente din patrimoniul cultural național. Manualele și albumele paleografice chirilice publicate pînă acum cuprindeau planșe și specimene pe anumite domenii. I. Bianu și N. Cartoianu au ales pagini literare (1926), Șt. Berechet din domeniul juridic (1939), C. Boroianu un album care acoperea cerințele didactico-pedagogice (1971). *Albumul Arhivelor Statului* se adresează arhiviștilor, muzeografilor, bibliotecarilor, ca, prin mijlocirea acestora, să se treacă la acțiuni mai ample, să se formeze și să se dezvolte în rîndurile tineretului pasiunea cercetării trecutului poporului român cu perioadele lui de glorie, de luptă îndelungată pentru cîști-

¹ T. Mateescu, Ioana Burlacu, Gabriela Mărășoiu — *Publicațiile Arhivelor Statului (1860—1977). Bibliografie analitică*, București, f.e., 1978.

garea independenței lui naționale și a dreptății sociale.

Lucrarea are două părți: un *studiu* semnat de dr. Aneta Boiangiu și *Albumul* cu selecțiunile de documente facsimilate în autotipie, opera Veronicăi Vasilescu. Sînt 102 documente, începînd cu scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung către judele Brașovului Hans Begner, din anul 1521, și terminînd cu Jurnalul întocmit de Consiliul însărcinat cu organizarea ceremoniei primirii în București a domnitorului Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza, din 26 ianuarie 1859.

Studiul este o expunere *esențială* asupra caracterului scrierii chirilice românești, care a descins din chirilica slavă, cu adaptările necesare la fonetica limbii române, pentru dezbaterele complexe și de amănunt trimițîndu-se la manualele lui Emil Virtosu (1968) și Damian Bogdan (1928). Autoarea studiului scoate în evidență *slovele* (literele) *poligrafice*, cu *mai multe forme grafice* pentru o *singură valoare fonetică* și *slovelor polifonice* cu o *singură formă grafică*, dar cu mai multe posibilități de lectură. De fapt, această particularitate a dat naștere celor trei sisteme de transcriere a unui document chirilic: *reproducerea în chirilică* a textului (metoda Hasdeu, Gaster, Lambrior), *transcrierea interpretativă* care reproduce textul apropiat de limba presupusă contemporană a documentului (metoda generalizată în filologia contemporană) și *transliterația* care reproduce textul lăsînt nerezolvată valoarea fonetică a slovelor polifone (metoda Al. Rosetti, J. Byck, Florica Dumitrescu) pe care le transcrie ca atare: „*u* și *i*; *o* și *w*; *T* și *m*; *s* și *op*, *ov*; *ʔ* și *ʌ*, categoria ierurilor *u*, *z*, *k* și diftongii vocalici *ia*, *ʌ* și *ʔ*. Autoarea nu tratează sistemele de transcriere, socotind-o problemă strict filologică. Necesară pentru paleografi este caracterizarea competență a celor trei tipuri de scriere: uncială, semi-uncială și cursivă. În continuare, se rezolvă și alte probleme cheie ale scrisului chirilic, care pun adesea în situații ambigue pe paleografi, ca de pildă abreviațiile (la exemple), punctuația, valoarea de cifre a literelor și semnele diacritice (spiritele,

accentele împrumutate din paleografia greacă, iar paiericul și chendima împrumutate din paleografia slavă). Filologia contemporană omite scrierea semnelor diacritice. O prezentare bună este aceea a *semnelor analfabetice*, mai rar întîlnite în scrierea chirilică: „*ʔ* (semnul cifrelor pentru aritmeticul miilor) și altele.

Este un studiu bun, didactic și necesar pentru cei ce se inițiază în paleografia chirilică.

În *Album* se concentrează o muncă dificilă, pe care o ajută spre rezolvare numai o experiență îndelungată în textele chirilice. Veronica Vasilescu a dus la capăt cu îndeminare pedagogică această muncă de selecție, aplicînd criteriile precizate în studiu introductiv.

Autoarea a reprodus texte care prezintă cele trei tipuri de scriere chirilică. Pentru a obișnui pe paleografi cu scrisul fiecărui scrib sînt transcrie, la p. 20—27, primele rînduri (cele dificile) ale documentului chirilic. Științifică este și rezumarea (în regeste) a conținutului documentelor, pentru că, se știe, stilul prolix, neliterar (în sensul larg al cuvîntului) al vechilor documente și hrisoave împiedică înțelegerea clară și rapidă a conținutului. Selectarea documentelor a avut în vedere și alte particularități caracteristice ca: scrierea *columnnată* (cum o numea Hasdeu, „cu caturi“), aplicarea sigiliilor de autenticitate, iscălireă neștiutorilor de carte, bulele cerate, semnaturile domnilor (manu propria) și cele ale dregătorilor, uneori indescifrabile.

Acest tratat, ultimul și cel mai complet în structura lui, este un instrument de lucru foarte necesar paleografilor, arhiviștilor și istoricilor. Aceștia din urmă găsesc în album o colecție de documente, izvoare ilustrative ale unor stări sociale, din trecutul poporului român. Bibliotecarii vor găsi, de asemenea, în albumul de față, cunoștințe foarte utile privitoare la manuscrisele, cărțile și documentele chirilice din biblioteci, precum și la difuzarea referințelor în masele mai largi de cititori interesați să cunoască evoluția scrisului românesc.

DAN SIMONESCU

Dr. Iosif Adam. PREMISE ALE FORMĂRII PIETEI ECONOMICE UNITARE ROMÂNEȘTI — DOCUMENTE 1862—1914, București, 1982, 447 p.

Tema unirii Țărilor române, a formării statului național român *unitar*, a canalizat în ultimii ani eforturile și capacitatea științifică a unui număr

tot mai mare de cercetători istorici economici. Este răspunsul la îndemnul conducerii Partidului Comunist Român, a secretarului general al partidu-

lui, de a elabora și investiga aspectele fundamentale ale celor mai actuale probleme din istoria patriei. Importantă în toată această acțiune este și publicarea unor serii sau culegeri de documente tematice care, prin ineditul lor, formează cărămizile edificiului documentării și demonstrației faptice a diferitelor fenomene și procese din istoria românilor.

La această activitate participă și Direcția Generală a Arhivelor Statului din R.S.R. — instituție care administrează, gestionează și fructifică tezaurul documentar-istoric cel mai vast din țara noastră.

Nu de mult, dr. Iosif Adam a publicat cartea *Premise ale formării pieței economice unitare românești — Documente. 1862—1914*, având colaboratori pe Alexandru Pal-Antal, Gheorghe Socol și Mircea Spiridoneanu.

Cartea se deschide cu un *Cuvânt înainte* în care directorul general al Arhivelor Statului, Ionel Gal, ne pune în temă cu unele informații ce prezintă interes deosebit pentru cercetătorii istoriei și pe care ne permitem să le amintim înainte de a intra în comentarea lucrării. Aflăm astfel că F.A.N. dispune pe lângă documentele din sutele sale de fonduri și de circa trei milioane cadre microfilme din 30 țări, referitoare la istoria României, care cuprind secolele XIII—XX. Materialul microfilmăat provenit din arhivele străine este catalogat în ghidul microfilmelor din străinătate.

Urmărind să pună la dispoziția cercetătorului și lucrări privitoare la condițiile obiective ale făuririi unității naționale, DGAS a pregătit lucrarea menționată care are sarcina „să ilustreze prin intermediul documentelor, rolul principal al legăturilor economice, tradiționale și permanente între teritoriile românești în realizarea statului național unitar român știut fiind faptul că unitatea vieții economice a constituit, alături de comunitatea de limbă și cultură, factorul fundamental al unității românilor de pe ambele versante ale Carpaților“. Avem prin aceasta și determinarea obiectivului de concepere și publicare a culegerii respective de documente.

Din *Nota asupra ediției* mai aflăm că publicarea izvoarelor privind relațiile economice ale Transilvaniei cu Țara Românească și Moldova în decursul timpului „constituie o preocupare primordială a DGAS“, iar lu-

crarea la care ne referim „vrea să inaugureze o activitate de perspectivă în vederea publicării sistematice a izvoarelor documentare referitoare la tema abordată“.

Cartea, însoțită de o competență introdusă, cuprinde 155 documente din perioada 1862—1914 aranjate cronologic, selecționate din fondurile Ministerului de Interne, Uzinele de Fier și Domeniile Reșița, din colecția de microfilme provenite de la Arhiva națională a Ungariei, din rapoartele camerelor de comerț și industrie din Transilvania, din presa românească și maghiară, cea mai mare parte fiind inedite.

Parcurgând cele 370 pagini de documente ni se constituie o imagine bogată, încărcată de variate aspecte ale relațiilor economice directe sau indirecte dintre Transilvania și România văzute și judecate mai ales de pe pozițiile producătorilor, în interesul cercurilor de afaceri, ale instituțiilor publice și particulare din Transilvania.

Dintru început este de remarcat, în folosul cercetătorului ce se apleacă asupra acestei lucrări, nu numai caracterul original al majorității documentelor, dar mai ales valoarea incontestabilă a acestora. Provenite din surse sociale variate ale timpului, documentele sînt purtătoarele unor idei, argumente și soluții care, împreună, concură la atestarea și confirmarea tezei despre necesitatea obiectivă, economico-socială, a formării organismului social de producție unitar al tuturor provinciilor românești și a pieței unice naționale a acestuia. Totodată, prin caracterul lor pragmatic, eminate de la grupuri, cercuri și instituții economice, în covârșitoare măsură, documentele cuprind întinse demonstrații asupra necesității și posibilității intensificării legăturilor economice dintre Transilvania și România ceea ce justifică existența puternicilor forțe economice și sociale interesate în amplificarea relațiilor economice dintre cele două părți de țară românești. Tocmai acestea conferă caracter obiectiv atît necesităților manifestate, cît și tendințelor de formare a unui organism social de producție național unitar, a unei piețe unice naționale, liberă și neîngrădită.

Materialul în mare parte arhivistic se desfășoară pe o arie largă de aspecte economico-sociale care exprimă ideea de bază a legăturilor economice. Între acestea sînt de menționat: schimbul de mărfuri, intensificarea și frînarea lui de anumiți factori,

convențiile comerciale, tarifele vamale, războiul vamal, problema ușurării și accelerării transportului mărfurilor și călătoriilor, construcția mijloacelor moderne de transport — a căilor ferate, navigabilitatea râurilor — joncțiunea căilor ferate austro-ungare cu cele românești, interese și opoziții de interese, migrarea și emigrarea populației din Transilvania în România, transferul de întreprinderi în România, opoziția autorităților dominante la aceste fenomene etc., precum și date statistice asupra unor procese evidențiate în documente, dezbătute și discutate cu argumente economice sau politice.

Obiectivul principal al documentelor și al temelor lor — legăturile economice dintre Transilvania și România — în afara înfățișării lui sub aspecte concrete, materiale, cum sînt amintite mai sus, mai poate fi depistat și investigat din punct de vedere metodologic și categorial. Documentele relevă: forme ale legăturilor economice statornicite sau cele solicitate de împrejurările istorice obiective, mobilurile și interesele materiale care le puneau în mișcare, categoriile sociale care le reprezintă și acționau pentru promovarea lor, piedicile materiale și administrativ-politice ivite în calea dezvoltării relațiilor economice ale Transilvaniei cu România, contradicțiile de interese mai ales între cercurile comerciale și industriale transilvănene și forurile guvernamentale în promovarea legăturilor economice etc.

Nu se pot trece în revistă referitor la o lucrare de acest gen toate chestiunile conținute în documente și nu acesta este scopul recenziei. Mai util considerăm să formulăm în această primă parte unele concluzii care se desprind global din pachetul de documente atunci cînd este cercetat în acest scop.

La început o remarcă generală: pe tot parcursul cronologic al documentelor emenate de la reprezentanții și purtătorii autohtoni, transilvăneni, ai intereselor și legăturilor economice cu România, indiferent dacă sînt împrejurările anului 1862 sau ale lui 1914 — adică ale celor două limite ale perioadei — permanent s-a susținut și demonstrat necesitatea schimburilor economice ale Transilvaniei cu România nu numai în virtutea intereselor complementar constituite, dar și în virtutea tradițiilor, vechimii, trăinicieii și avantajului reciproc al relațiilor economice. Cu toate acestea, 5 decenii,

care constituie granițele timpului istoric al lucrării, au fost o perioadă care a provocat cele mai efervescente lăuri de poziție, a pus în mișcare toată forța de demonstrație istorică, economică, socială a categoriilor comerciale, industriale și meșteșugărești interesate și a produs paginile cele mai frumoase și mai convingătoare ale susținerii necesității legăturilor economice ale Transilvaniei cu România, a gravitației intereselor sale economice către România, a complementarității seculare a economiilor acestora cu provinciile române dunărene. Este perioada războiului vamal provocat de Austro-Ungaria României — 1886—1891 — cînd s-a elaborat și depozitat un mare număr de documente: memorii, rapoarte, studii, proteste, propuneri, soluții etc. pentru salvarea economiei transilvănene de consecințele acestui conflict economic cu principalul său partener de schimb. Prin afectarea gravă a intereselor materiale ale unor largi categorii sociale ce își asigurau existența din producția și comerțul cu România și în România, acestea cereau încetarea războiului vamal, ajungerea la o înțelegere — convenție — comercială cu guvernul român în vederea înlăturării piedicilor vamale și de altă natură instituite între Austro-Ungaria și România și care lezau cel mai adînc interesele industriale și comerțul transilvănean. Și era de înțeles acest lucru, întrucît industria mecanizată a zonelor dezvoltate ale imperiului avea posibilitatea să-și îndrepte mărfurile înspre alte țări, putînd suporta concurența pe alte piețe. Industria de regulă meșteșugărească, de breaslă și casnică din Transilvania, dezvoltată pentru export, prin bararea cu tarife vamale ridicate la granița cu România se vedea în pragul falimentului. Mai mult decît atît, fiind concuroasă pe propria piață de mărfurile industriale austriece, Transilvania putea subzista doar apăsînd la piața vecină și tradițională a provinciilor românești de la sud și est de Carpați. Dar războiul vamal a prins-o între ciocan și nicovală: de o parte concurența mărfurilor importate din centrele industriale ale imperiului și chiar a celor germane, iar pe de altă tarifele vamale mult ridicate, uneori inaccesibile, și obstrucționarea exportului către piața României.

Analiza economică atît a memoriilor asociațiilor comerciale și industriale și ale unor grupuri și bresle, de la comitate și organe locale de stat, cît și a rapoartelor camerelor de co-

merț și industrie, toate înaintate guvernului — la Viena sau Budapesta — ministerelor de resort, altor organe ale administrației, arată vasta documentare și competența în susținerea doleanțelor, pentru demonstrarea necesităților și intereselor economice transilvănene care, toate, cereau deschiderea graniței cu România pentru salvarea acelei părți a industriei și comerțului care depindea de sursele de materii prime și de piața României.

Discutind despre natura traficului dintre Țările române se cuvine să facem o precizare simțită mai demult, mai ales că diferite studii asupra acestei teme o necesită. Se afirmă, de obicei, că în schimburile larg practicate Țările române dunărene se aprovizionau din Transilvania cu fabricate și asigurau acesteia materiile prime și alimentare de care avea nevoie. Afirmatia este prea categorică și nu corespunde pe deplin realității. În istoria schimburilor dintre provinciile intra și extracarpatice structura mărfurilor nu a fost niciodată atât de tranșantă. Chiar din multitudinea de documente și date statistice expuse în lucrare reiese că România exporta în Transilvania nu numai materii prime, ci și semifabricate, produse cu un anumit grad de prelucrare: cereale, vite, dar și piei, cărnuri conservate, lînuri spălate, brânzeturi și, mai recent, petrol, distilate de petrol etc., după cum din Transilvania se aduceau cum am mai amintit, nu numai mărfuri finite, ci și semifabricate și materii prime: fier brut, laminate, cărbuni, lemn brut de construcție și de foc etc. Desigur, prioritate aveau produsele fabricate și semifabricate după cum din Moldova și Muntenia se aduceau în principal cereale, vite, produse alimentare etc.

Am menționat caracterul competent al introducerii la culegerea de documente prezentă, faptul că autorul, dr. Iosif Adam, demonstrează o cunoaștere temeinică a documentelor, dar și a problematicii perioadei, avînd vechi state în studierea economiei transilvănene de pînă la primul război mondial, între care și teza sa de doctorat. Totuși nu împărtășim afirmația că „în evoluția comerțului României cu Austro-Ungaria ponderea cea mai mare revenea Transilvaniei”. Date statistice sintetice, puține și rare cîte sînt, nu confirmă aceasta. Și cred că nu în ponderea pe care o avea comerțul Transilvaniei în comerțul extern al României sau al ei cu Austro-Ungaria constă esența problemei.

Esena privește caracterul secular și multilateral al legăturilor economice, permanența lor, efectele sociale și naționale pe care le-au produs, complementaritatea economiei provinciilor românești rezultată de aici, caracterul de masă al participanților la schimb, respectiv în calitatea deosebită a legăturilor economice generatoare de bază economică, a fenomenului unității poporului și națiunii române. Desigur, că și latura cantitativă are importanța sa, iar documentele istorice relevă că pe măsura dezvoltării producției materiale și mai ales a economiei de mărfuri cantitatea și valoarea produselor schimbate au sporit de la o perioadă la alta.

Crestomația prezentă nu este tematică, de aceea nu putem căuta în ea toate formele și aspectele legăturilor economice dintre Transilvania și România. Dar după cunoștințele autorului acestor rînduri, pentru perioada stabilită în lucrare — 1862—1914 — o formă de anvergură a acestor rapoarturi, care cuprinde întreagă măiestria istorică a necesităților obiective — transhumanța mocanilor — este bogat reprezentată în memoriile acestora, în rapoartele camerelor de comerț și industrie, prin cereri și doleanțe, problemă care poate ar fi trebuit să-și găsească un loc mai mare în lucrare. Cele 1 milion pînă la 2 milioane de oi și vite cu cei 25—30 000 de păstori care pendulau în succesivitatea anotimpurilor de la munte la șes, pe întreg cuprinsul României, formau o problemă de stat. Producția și schimbul acestei ramuri în secolele trecute erau una din bogățiile românilor. Pe unde stăteau sau treceau mocanii cu turmele lăsau în urmă numai foloase: arenze proprietarilor de moșii pentru pășuni, impozite visteriei pentru oi, produse — lînă, piei, brînză, miei, carne etc. — pentru comerț și industrie. De aceea interesul pentru soarta și dezvoltarea ramurii era mare. Asociațiile industriale și comerciale, camerele de comerț și industrie, guvernămîntul Transilvaniei ca și domniile Țărilor Române dunărene, toți înțelegeau funcția lor economică și, printre multe impedimente, le satisfăceau parțial sau total doleanțele. Dar funcția istorică a lor era cea națională. Într-o vreme ei reprezentau, prin număr, traseele parcurse, comunicația cu așezările românești pe unde treceau și păstureau, mesagerii cei mai importanți ai legăturilor naționale, ei vehiculau și sudau limba ro-

mână și conștiința unității ei, spiritualitatea, obiceiurile, portul și conștiința apartenenței lor la națiune, vehiculau istoria nescrisă, zilnică a românilor de la un capăt la altul al țării. Avea dreptate N. Iorga când, dezvoltând ideea că păstoritul transhumant a reprezentat unul din elementele de legătură, de unitate la poporul român, afirma funcția mocanilor care „din timpurile cele mai îndepărtate își dau mina deasupra veacurilor pentru crearea și dezvoltarea unității românești”.

Apropiindu-ne de sfârșitul considerațiilor noastre, socotim că lucrarea recenzată constituie o contribuție valoroasă în instrumentarul de documente al cercetătorilor istorici. Ea este necesară și binevenită prin multitudinea

de materiale inedite și importante pe care le aduce. Dar față de marele depozit de documente pe această temă pe care-l deține D.G.A.S., prezenta colecție nu este decât un eșantion, un început pe această temă. Ar fi foarte util dacă s-ar continua selectarea și editarea acestui gen de documente economice, conform unui sistem metodologic și de perspectivă. Asemenea deschideri s-au mai făcut în epoca noastră de către Arhivele Statului, dar din motive necunoscute nouă au fost întrerupte din păcate. Sperăm că primirea călduroasă a volumului de către opinia publică științifică va fi un imbold la continuarea acestei acțiuni dificile, dar de trăinicie istorică.

VICTOR AXENCIUC

Corneliu Tamaș, Gheorghe Dumitrașcu, Sergiu Purece, Petre Barțașu. CONTRIBUȚIA JUDEȚULUI VILCEA LA UNIREA PRINCIPATELOR, STUDIU INTRODUCȚIV ȘI DOCUMENTE, Rîmnicu Vilcea, 1982, 279 p.

Cu aproape zece ani în urmă dr. Corneliu Tamaș, directorul filialei județene Vilcea a Arhivelor Statului, împreună cu Horia Nestorescu-Bălcești, Sergiu Purece, Petre Barțașu, Gheorghe Dumitrașcu și Carmen Andreescu s-au angajat într-o temerară operă științifică, publicarea colecției *Documentele Vilcii*. Din 1974, când vedea lumina tiparului volumul *Răscoala țărănească din 1907 în județul Vilcea*, pînă în 1982 au mai apărut alte șase tomuri de documente consacrate celor mai importante evenimente din perioada modernă a istoriei României: revoluțiile de la 1821 și 1848, războaiele de la 1877—1878 și 1916—1918, precum și recenta apariție *Contribuția județului Vilcea la Unirea Principatelor*. Dacă acestora le mai adăugăm volumele *Prefectura județului Vilcea*, vol. I, 1930—1864 și *Tezaur medieval vilcean, 1388—1715. Inventar Arhivist* apărute în 1977 și, respectiv, 1982, numărul volumelor publicate se ridică la nouă, ceea ce înseamnă mai mult de un tom pe an. Și, după cum sintem informați, colectivul vilcean condus de dr. Corneliu Tamaș mai are sub tipar încă două volume: *Monumente medievale, 1457—1800. Catalog de documente* și *Prefectura județului Vilcea*, vol. II, 1865—1881.

Seria acestor volume de documente, realizată pe baza tuturor exigențelor științifice, aduce la lumină un bogat material arhivist inedit care, depășind de multe ori interesul strict lo-

cal, se înscrie ca o contribuție semnificativă la dezvoltarea istoriografiei românești.

Volumul *Contribuția județului Vilcea la Unirea Principatelor. Studiu introductiv și documente*, editat cu sprijinul autorităților de partid județene și Casei Personalului Didactic Vilcea, este deschis de o prefață semnată de prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R.S.R., urmată de un interesant studiu introductiv care prezintă succint evenimentele din județul Vilcea desfășurate în preajma și în timpul luptelor pentru Unire.

Din totalul de 117 documente prezentate în acest volum, doar 21 dintre ele, aflate la Arhivele Statului București în fondul Ministerului de Interne, au mai fost publicate; restul de 96, păstrate în fondurile Arhivelor Statului Vilcea, văd pentru prima dată lumina tiparului.

Cele mai multe documente se referă la campaniile electorale din 1857 și 1859 pentru alegerea Divanului Ad-hoc și, respectiv, Adunării Elective. O serie de alte documente reflectă cu pregnanță starea generală de spirit a vilcenilor care și-au manifestat cu tărie profundele lor sentimente unioniste în toate ocaziile, dar mai ales în acele zile fierbinți ale lui ianuarie 1859 cînd visul atîtor generații de patrioți — UNIREA — a prins viață. Din documentele reproduse, citeva se impun prin valoarea lor atît pentru istoria politică cît și pentru cea social-econo-

mică. Ne referim la cel din 29 septembrie 1857 prin care Tache Străchinescu și alți alegători ai districtului Vilcea se adresează Adunării Ad-hoc cerînd anularea alegerilor datorită abuzurilor electorale săvîrșite de cîrmuitorul județului, C. I. Lahovari, sau la cel din 20 iunie 1859 care prezintă o dare de seamă a autorităților locale privind situația județului, o amplă panoramă a stării social-economice la acea dată. Demne de semnalat sînt și alte două documente. Cel din 8 decembrie 1858, care cuprinde lista tuturor moșiilor ipotecate din județ, și cel din decembrie același an, care prezintă lista alegătorilor primari din județ cu un venit de 1 000 de galbeni în pămînt (sînt trecute numele moșiilor pe care le dețin în diferite județe, precum și venitul lor anual neimpozabil), cea a alegătorilor din orașul Rîmnic, cu un venit de 6 000 galbeni și cea a celor cu drept de a fi aleși în orice parte și în orice colegiu.

O contribuție substanțială la ridicarea valorii științifice a volumului o constituie regestele care precedează fiecare document, precum și amplul și utilul indice de persoane și localități. Nu înțelegem însă de ce regestele tipărite în fruntea fiecărui document au mai fost tipărite sub formă de repertoriu, cu atît mai mult cu cît foarte multe dintre ele, dintr-o regretabilă neglijență, sînt trecute cu alte

numere decît cele ale documentelor respective. Mai semnalăm, de asemenea, o altă mică neglijență: documentul nr. 68, din 8 ianuarie 1859, un raport al Subadministrației plășii Oltul adresat Administrației județului Vilcea, nu are menționat locul de depozitare. Sigur, aceste observații critice nu scad cu nimic valoarea lucrării, ele fiind făcute în intenția ca pe viitor sirguinciosul colectiv vilcean să caute să evite asemenea mici neatenții.

Adresînd sincere felicitări celor ce prin pasiunea, străduința și tenacitatea lor au oferit prin colecția *Documentele Vilcii* materiale de care orice cercetător care se respectă nu se poate lipsi dacă vrea să elaboreze o lucrare de valoare, și nu ne referim numai la lucrările de istorie locală, ne exprimăm regretul că exemplul vilcenilor nu a fost urmat, după cite cunoaștem, și de slujitorii arhivelor și istoriei din celelalte județe din țară. Poate că în această direcție o acțiune concertată a Direcției Generale a Arhivelor Statului, Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Ministerului Educației și Învățămîntului nu se va mai lăsa mult așteptată. Ar fi în interesul tuturor și, în primul rînd, al istoriografiei românești. Pînă atunci așteptăm cu încredere viitoarele apariții editoriale ale neobositului colectiv vilcean condus de dr. Corneliu Tamaș.

RADU-DAN VLAD

Nicolae Chipurici, UN SECOL DIN VIAȚA SATELOR MEHEDINȚENE, 1800—1907. CATALOG DE DOCUMENTE, vol. I, editat de Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, București, 1982, 471 p. + 32 ilustrații.

Avînd o certă însemnătate științifică, volumul alcătuit de Nicolae Chipurici ocupă un loc aparte în peisajul istoriografic românesc actual deoarece pune la dispoziția specialiștilor un număr considerabil de informații privind evoluția, pe parcursul unui secol, a raporturilor rurale dintr-un județ care prezenta o anume unitate socio-economică. În paginile lucrării sînt reflectate realitățile vieții agrare și anume relațiile statornicite între țărani și proprietari sau între ei înșiși la nivelul unității de bază, al comunelor și moșiilor, ajutîndu-ne astfel să apreciem mai exact și mai profund măsura și modul în care legislația, alte reglementări ale autorităților centrale în această materie s-au încorporat vieții de zi cu zi, precum și cum trebuie completată și nuanțată viziunea de ansamblu — la scara întregii țări — prin confruntarea ei cu cazu-

rile particulare. Privită din această perspectivă, tematica documentelor rezumate este revelatoare prin varietatea problemelor pe care le ilustrează: repartitia pămîntului între țărani și boieri, delimitarea moșiilor, sarcinile și obligațiile clăcașilor, numărul și starea moșnenilor, împrumutarea sătenilor la 1864, extinderea fenomenului de arendare a moșiilor, recurgerea la învoieli agricole, modul de aplicare a Regulamentului organic, legiuirile agrare din 1851 și 1864, asuprirea și exploatarea maselor țărănești, opoziția dîră a acestora sub forme din cele mai variate.

Din cele 1 529 regeste înseriate cronologic (p. 38—433) care, echilibrat, acoperă momentele principale ale istoriei sociale din secolul al XIX-lea se detașează, prin valoarea lor deosebită, documentele întocmite în anul 1832

de subocîrmuitorii de plăși cu privire la sate, proprietarii de moșii și obligațiile ce reveneau clăcășilor pînă în 1832, chestionarele din 1906 (pe baza cărora autorul a publicat deja un studiu) privind starea economică și structura socială a satelor, precum și cele din 1907 ce oferă o imagine consistentă a participării țărănimii de pe acele locuri la marea răscoală țărănească. Dar, repetăm, aproape fiecare document rezumat își are însemnătatea sa tocmai prin detaliul de istorie locală ce urmează să lumineze un aspect sau altul din procesul istoric local ori național.

Alcătuirea unei asemenea lucrări a necesitat, fără îndoială, un mare efort din partea autorului, efort legat mai întîi de parcurgerea tuturor documentelor păstrate în filiala Arhivelor Statului de la Drobeta-Turnu Severin, și apoi de operarea unei riguroase selecții spre a fi reținute cele mai importante.

Prin modul în care a fost conceput, volumul se află la confluența dintre un catalog de documente și o publicare prescurtată a acestora, avînd deci un caracter și o structură bivalentă care, departe de a fi o scădere, prezintă, dimpotrivă, avantajul de a dispensa pe cercetător, în multe cazuri, de studierea nemijlocită a documentelor. Oricum, este în afara oricărei îndoieli faptul că Nicolae Chipurici a dat o lucrare temeinică, de un bun nivel științific, alcătuită după criteriul unanim acceptate în editarea izvoarelor.

În fruntea volumului au fost așezate, în ordine, un cuvînt înainte, un studiu introductiv, o notă explicativă asupra catalogului și o bibliografie selectivă a problemei rurale în secolul al XIX-lea. Cea mai importantă piesă dintre acestea, studiul introductiv (p. 9—29) este, după părerea noastră, mai curînd o trecere în revistă a problematicei documentelor decît o interpretare a conținutului, a însemnătății și semnificațiilor avute în planul is-

toriei generale și locale. Din cauza unei astfel de structuri, sensul politic important al unor documente rezumate nu a fost suficient scos în evidență. Astfel, dintr-un tabel de la p. 13 reflectînd situația anterioară anului 1831, reiese că în plaiul Cloșanilor proprietatea moșnenilor era aproape exclusivă, ceea ce ar contribui la explicarea faptului că nucleul pandurilor lui Tudor Vladimirescu se afla tocmai în această zonă. Sau, pentru a nu mai da decît un singur exemplu, o jălbă din 6 iulie 1832 a locuitorilor satului Șimian de pe malul Dunării — unde au fost lupte în timpul războiului din 1828—1829 — se constituie într-un cutremurător tablou al poverilor pe care trebuiau să le suporte sătenii români de pe urma confruntării dintre armatele țariste și turcești. Acelor țărani li s-au luat fără plată și fără perspectiva unei despăgubiri, 500 ocale porumb, 1 275 ocale orz, 700 ocale făină de grîu, 180 ocale grîu, 7 vaci, 5 boi, 21 luntre etc. fiind arse și 30 case.

Lucrarea se încheie cu indicii de nume și localități (p. 435—469) întocmiți la document.

Lucrat cu pasiune, competență și perseverență de Nicolae Chipurici, volumul reprezintă, fără îndoială, o contribuție majoră nu numai la cunoașterea istoriei mehedintene, dar și la aceea a relațiilor rurale în lumea satelor în procesul transformărilor modernizatoare suferite de societatea românească în secolul al XIX-lea.

La capătul acestor rînduri, fie-ne îngăduită o sugestie. Și anume, credem că multe filiale județene care dispun de însemnate fonduri documentare, avînd harnici și pricepuți arhiviști, ar putea — sub impulsul și conducerea Direcției Generale a Arhivelor Statului — să alcătuiască lucrări similare, care ar aduce netăgăduite servicii științei istorice românești. Exemplul lucrării care ne-a reținut atenția este în această privință concludent.

GRIGORE CHIRIȚĂ

Dimitrie Bogdanović. INVENTAR ĆIRILSKICH RUKOPISA U JUGOSLAVIJI. XI—XVIII VEKA (Inventarul manuscriselor chirilice din Iugoslavia, secolele XI—XVII), Academia sîrbă de științe și acte, Belgrad, 1982, 289 p.

Apărut, al 31-lea în ordine cronologică, în colecția de Sbornice pentru istoria, limba și literatura poporului sîrb, colecție patronată (nu numai financiar) de Secția pentru limbă și literatură a Academiei sîrbe, volumul prezintă încă de la foaia de titlu ga-

ranții de rigurozitate științifică: este alcătuit de un academician, are ca referenți doi academicieni și ca redactor, de asemenea, un academician. Printr-un frumos gest de recunoaștere, întreaga lucrare este dedicată celui care ani în șir a impulsionat în Iugoslavia munca de cercetare a monumentelor

scrise și anume profesorului Vladimir Moșin.

Dorind să fie exact ceea ce se spune în titlu, un inventar, volumul are următoarea structură: o prefață, o scurtă introducere (de fapt un istoric al preocupărilor sirbe în materie, precum și o expunere a motivelor și metodelor de lucru) iar apoi trei mari capitole cu următoarele subcapitole:

I. — a. Inventarul propriu-zis al manuscriselor (p. 17—141) care, înșiruindu-le în funcție de datarea lor și, în cadrul acestei structuri cronologice generale, în ordine alfabetică, face referire la principalele caractere de individualizare: titlul, redacția, data, suportul material, numărul de file, dimensiunile în milimetri (numai ale fiilelor); date sumare despre conținut acolo unde acesta nu reiese din titlu; menționarea existenței însemnărilor; cota, întotdeauna cea mai nouă, ultima sub care figurează manuscrisul respectiv, adică cea sub care este astăzi citat în literatură, bibliografia cu referire directă la manuscrisul în cauză. Din păcate, deoarece inventarul este alcătuit nu prin cercetarea directă a manuscriselor, ci prin culegerea informațiilor existente în literatura veche și nouă de specialitate, nu s-au putut da indicații despre prezența sau absența elementelor decorative.

b. Lista comună bibliografică a lucrărilor care au într-un fel sau altul tangență cu manuscrisele inventariate (142—165), bibliografie alcătuită în ordinea anului de apariție.

c. Lista abrevierilor (p. 166—171) curinzând cotele folosite pentru colecțiile de manuscrise, siglele sub care apar lucrările de referință, precum și alte diverse prescurtări.

d. Informații despre colecțiile de manuscrise (p. 173—186). Alcătuit în ordinea alfabetică a orașelor din Iugoslavia în care se află biblioteci, arhive, muzee sau mănăstiri deținătoare de carte manuscrisă, acest îndrumar oferă titlurile lucrărilor în care sînt descrise manuscrisele păstrate în acele depozite (chiar și lucrările aflate sub tipar în momentul redactării inventarului) și, fapt demn de reținut deoarece facilitează legăturile între specialiști și schimburile de informație științifică, denumirea și adresa exactă a respectivelor instituții.

e. Îndrumător pentru cercetarea colecțiilor mănăstirești (p. 187—188), de fapt o punere în temă în legătură cu regimul legal al manuscriselor aflate în posesia Bisericii ortodoxe sirbe.

II. — a. Inventarul manuscriselor pierdute în anii 1941—1945 ai celui de al

II-lea război mondial (p. 191—222).

b. Informații despre colecțiile de manuscrise dispersate sau nimicite în anii 1941—1945 (p. 223—230).

Patrimoniul cultural de o valoare materială și spirituală practic incalculabilă, cartea manuscrisă a Evului Mediu a fost de-a lungul timpului și este încă și astăzi, prin forța lucrurilor, supusă tuturor tipurilor de distrugere. Conștienți de aceasta, precum și de faptul că manuscrisele medievale, indiferent de limba sau zona geografică în care au fost scrise, interesează istoria culturilor naționale, dar sînt, în același timp, parte integrantă a culturii general umane, specialiștii duc astăzi o aprigă luptă pentru depistarea, inventarierea, descrierea, restaurarea, asigurarea și editarea lor. Cărțile scrise sau numai păstrate pe teritoriul Iugoslaviei au avut în mod special de suferit. Tragica întimplare care a dus în 1941 la distrugerea Bibliotecii naționale sirbe a scos din circuit zeci și zeci de manuscrise. De aceea credem că prezența în economia lucrării a unor capitole consacrate manuscriselor pierdute, distruse sau dispersate în anii celui de-al doilea război mondial este nu numai justificată dar și extrem de binevenită.

III. Indici (p. 231—288): indice de nume și de titluri; indicele tuturor manuscriselor care în culegeri sau în literatură poartă un nume propriu (de ex. *Suprasalski sbornik*); indicele manuscriselor în funcție de redacția și limba în care sînt alcătuite clasează manuscrisele după caracterele lor lingvistice, în primul rînd ortografice. Denumirea redacției se face conform uzului actual al arheografiei iugoslave: redacția sîrbă, bulgară, macedoneană, rusă, veche slavă, muntească (valahă), moldovenească, ucraineană și slavă bisericească. În inventar sînt incluse, conform acestei liste, 47 de manuscrise de redacție muntească și moldovenească, păstrate astăzi în diverse depozite din Iugoslavia; indicele manuscriselor pe pergament; indice cronologic (sub fiecare secol, începînd cu secolul XI, sînt înșiruite numerele de ordine ale manuscriselor care se încadrează în limitele a o sută de ani); indice topografic (cuprinde în prima parte, în ordinea alfabetică a orașelor, instituțiile deținătoare de carte manuscrisă și, în cadrul fiecăreia, numărul de ordine al manuscrisului aflat în păstrare. În partea a doua sînt date, instituțiile care au deținut manuscrise pînă în 1941; indicele pisarilor și indicele autorilor citați în volum.

OLIMPIA GUȚU

A.R.M.A. RECORDS MANAGEMENT QUARTERLY, vol. 16, nr. 1—4/1982

Revista Asociației Administratorilor și Conducătorilor de Arhive (The Association of Records Managers and Administrators) din Statele Unite ale Americii, înscrie în paginile sale cu deosebire articole referitoare la practica arhivistică, multe dintre ele fiind rezultatul cercetării fenomenului arhivistic actual cu multiplele sale aspecte.

Răspunsurile date de 67 de societăți diverse, localizate în 12 orașe ale S.U.A., la un chestionar complex care le-a fost adresat, au furnizat substanța mai multor articole scrise de Barbara A. Christensen, de fapt un serial început în anul 1981, referitor la numărul total al angajaților companiilor testate, numărul angajaților în funcții în legătură cu administrarea documentelor, titlurile șefilor și ale celor care răspund de documente, tipurile de responsabilități pe care aceștia le au etc.

Responsabilitățile și pregătirea funcționarilor care se ocupă de documente (Responsabilities and Training of Records Employees, nr. 1, p. 40—47) este titlul părții a II-a, în care sînt pe larg comentate exigențele puse în fața acestor funcționari în momentul angajării; pregătirea făcută după angajare și date referitoare la salarizare. Autoarea apreciază că, deși titlurile funcționarilor care se ocupă de documente pot varia considerabil de la o companie la alta, sarcinile lor sînt asemănătoare. Gama largă a salariilor acestor categorii de funcții este pusă în legătură cu ariile geografice ale țării și, la fel de bine cu responsabilitățile cerute funcționarilor, în directă legătură cu caracteristicile muncii.

În partea a III-a, *O analiză a suprafețelor destinate arhivei curente, de depozitare, echipament și fonduri (Analysis of Active Areas Equipment, and Supplies*, nr. 2, p. 55—61), B. A. Christensen pune accentul pe elemente ca: suprafețele afectate depozitării documentelor din arhiva curentă (active storage) și costurile acesteia; înregistrarea documentelor; îndosărierea lor (pe probleme, alfabetic, numeric); termenele de păstrare folosite pentru di-

verse categorii de documente; dimensiunile dosarelor (tipuri de mape și etichete); rata transferului anual al documentelor în depozitul de arhivă (inactive storage).

Partea a IV-a și ultimă a testului, *O analiză a depozitelor de arhivă, echipament și fonduri (An Analysis of Inactive Storage Facilities, Equipment, and Supplies*, nr. 3, p. 36—42), pune în discuție tipurile de depozite folosite și costul depozitării documentelor; distanța între depozite și creatorii arhivelor respective; capacitatea de depozitare și disponibilitățile de spațiu în depozite; numărul de solicitări ale documentelor din depozite (lunar) și timpul mediu necesar satisfacerii unei cereri de cercetare pentru un document din depozit; personalul permanent folosit; mijloace tehnice pentru asigurarea securității documentelor, precum și caracteristicile de construcție și amenajare a depozitelor. În final, apar și date referitoare la metodele de distrugere a documentelor și cantitatea eliminată (anual).

Așa cum subliniam la începutul prezentării, majoritatea materialelor apărute în paginile revistei se înscriu mai ales în domeniul practicului, al pragmaticului. Sînt abordate mai toate aspectele de interes, fie totalizînd, ca mai sus, fie exemplificînd. Sînt popularizate experiențe pe tărîmul arhivisticii din toate statele Uniunii și ale celor mai diverse companii sau foruri administrative.

Dacă Ira A. Penn, în articolul *Automatizarea birourilor federale — Valul (de maree al) viitorului (Automating Federal Offices: The (Tidal) Wave of the Future*, nr. 1, p. 5—6 și 12), ia în considerație mai mult latura financiară a unui aspect inherent progresului tehnic contemporan în arhive, Joan Boyle, în *Implicații ale automatizării biroului, pentru administratorii de arhivă (Implications of Office Automation for Records Managers*, nr. 2, p. 32—35), indică noile responsabilități ale acestora, efectul pe care automatizarea îl va avea asupra vecină-

tății biroului și rolul pe care administratorul de arhivă îl joacă în introducerea noilor tehnologii. Cele două articole dovedesc că administratorul de arhivă poate dezvolta o imagine totală a fluxului de informații într-o organizație și poate oferi o strategie pentru administrarea documentelor care rezultă, indiferent de suportul acestora sau de tehnologia folosită pentru a le crea sau depozita. „Indiferent unde este aplicată tehnologia astăzi, acolo trebuie să se afle administratorul de arhivă”, afirmă autoarea.

Aplicațiile informaticii în stocarea și regăsirea datelor sînt prezentate pentru două cazuri particulare. Primul face obiectul articolului *Inventarul societății Unionmutual și sistemul I.J.A.C. de regăsire a dosarului (Unionmutual's Inventory and Jacket Chargeout System (IJAC)*, nr. 2, p. 24—32) de Thomas M. Joyce. Autorul descrie un program care a contribuit atît la obținerea unui răspuns mai rapid și mai precis la întrebările telefonice, cît și la o mai eficientă desfășurare a cererilor de dosare de poliță (de asigurare) pentru serviciul respectiv. Al doilea caz este redat în articolul *Regăsirea automată a documentației proiectului la Marathon Oil (Automated Retrieval of Project Documentation at Marathon Oil*, nr. 3, p. 5—3). Autoarele, A. P. Miller și S. L. Jenkins, analizează accesul la informațiile din dosarele de proiect ale Centrului de Cercetări ale Societății Marathon Oil din Denver, modul cum a progresat regăsirea proiectelor, și detaliază o soluție automată, recentă a problemei.

La o experiență oarecum asemănătoare se referă și Donald G. E. Ross, în articolul *Sistemul de păstrare a documentelor într-o mare unitate de îngrijire a sănătății (The Records Keeping System in a Major Health Care Facility*, nr. 4, p. 12—18 și 38), în care, după un succint istoric al Spitalului Victoria din London, Ontario, Canada, sînt prezentate structura organizatorică și genurile de documente create, modul de depozitare și spațiile destinate depozitării celor 1,75 milioane de dosare. În final, autorul explică atît scopul și modul în care se execută microfilmarea (echipament, personal etc.), cît și eliminarea dosarelor deja microfilmate.

Rezultatele unui test inițiat de Consiliul din Milwaukee al ARMA fac obiectul studiului *Programul dumneavoastră de micrografii (Your Micrographics Program*, nr. 1, p. 48—50 și

81), care răspunde la o seamă de întrebări de mare actualitate: tipul de film, echipamentul utilizat și personalul necesar în realizarea microfilmelor dar și argumentele în favoarea operațiunii în sine, totul desfășurîndu-se în comparație cu un studiu asemănător datînd din 1975.

Tot din Milwaukee a pornit o altă inițiativă. Michael F. Kohl și-a propus să abordeze tema *Folosirea benzilor de magnetofon de către consiliile municipale — practici curente și implicațiile lor (Use of Tape Recordings by City Governments: Current Practices and Their Implications*, nr. 2, p. 44—48 și 54). Autorul, avînd deja experiența inventarierii a 10 500 de benzi de magnetofon, proprietatea municipalității din Milwaukee, arată că noutatea documentării pe benzi a condus frecvent la procedee simple pentru crearea, depozitarea și păstrarea acestora. Ele sînt tratate adeseori de municipalități ca documente permanente. Decizia de a le reține are implicații de care consiliile municipale, de obicei, nu sînt conștiente. Cert este faptul că nu se iau măsuri deosebite pentru păstrarea acestui tip de documente, nu de puține ori fiind expuse pericolului de ștergere sau furt.

Unele aspecte legate de protejarea și restaurarea documentelor sînt discutate pe larg de Julia Niebuhr Eulenberg, în studiul *Cerneală și apă — crearea și dispariția documentelor (Ink and Water: The Creation and Dissolution of Records*, nr. 1, p. 18—30), fragment dintr-o lucrare mai amplă, care va analiza efectul acțiunii apei în timp, asupra suporturilor documentelor, pentru a determina dacă îmbătrînirea acestora afectează capacitatea lor de rezistență la apă. Autoarea conchide: „Restaurarea cu succes a documentelor afectate de acțiunea apei depinde la fel de mult de calitatea materialelor folosite la crearea documentelor, în primul rînd, ca și de îndeminarea și cunoștințele personalului bine pregătît, care se ocupă de administrarea documentelor.”

În articolul *Apărarea informațiilor înregistrate (Preserving Recorded Information*, nr. 2, p. 38—42), Howard P. Lowell, gîndindu-se la documente, sugerează arhiviștilor căile pe care pot fi prevenite unele dezastre și indică posibilitățile de acțiune în cazurile în care acestea au totuși loc; totul este prezentat sub forma unui program complex care ar cuprinde: măsuri de selectare și asigurare a documentelor esențiale, un program de pregătire de dezastru și recuperare a documentelor,

echipe de salvare, stocuri de materiale și echipament de urgență etc.

Leonard S. Lee, în studiul *Administrarea informațiilor la răscruce (Information Management at the Crossroads*, nr. 2, p. 5—16 și 32), avînd în vedere creșterea nestăvilă a cantității de informație, identifică dificultățile majore cărora le fac față cei care administrează documente în zilele noastre și ajunge la concluzia că „ne apropiem rapid de o criză iminentă a informațiilor”. În partea a doua sînt explorate schimburile ce vor avea loc în tehnologie, impactul acestora asupra funcțiilor celor care administrează documentele și asupra celor care produc documentele. În continuare, este prezentat un program cuprinzător, care îi va face capabili pe administratorii de arhivă „să țină piept problemelor dihotomice în viitor, creșterea exponențială a sarcinilor de serviciu și resursele în scădere.

O problemă-cheie a arhivisticii americane, și nu numai a acesteia, este cea expusă de Kathy Roe Coker în articolul *Secretul documentelor și accesul — o trecere în revistă a instituțiilor arhivistice de stat (Confidentiality of Records and Access: A Survey of State Archival Institutions*, nr. 3, p. 22—31). Este de fapt un studiu asupra politicilor în vigoare în statele Uniunii, în legătură cu reținerea documentelor cu restricții și accesul la ele. Ținînd seamă de scopuri practice, majoritatea statelor nu au adoptat o politică de valoare arhivistică privind accesul la dosarele secrete. Limitele perioadei în care dosarele sînt secrete variază de la 25 de ani pînă la moartea celui identificat în documentele respective. Uneori, termene mai mari pentru marele public sînt reduse pentru cercetătorii calificați (Arhivele Statului din Michigan, New York și Ohio). În alte state este necesară aprobarea formală a procurorului general, iar, în cîteva cazuri, nu s-a adoptat nici o măsură în sensul celor discutate.

J. Michael Penberton, în *Cursuri de administrare a documentelor în școlile de biblioteconomie recunoscute: o rațiune fundamentală și o privire de ansamblu (Records Management Courses in Accredited Library Schools: A Rationale and Survey*, nr. 3, p. 10—16), precizează că scopul studiului este acela de a examina măsura în care școlile de biblioteconomie și știință a

informațiilor atestate de Comitetul de Autorizare al Societății Americane de Biblioteconomie oferă cursuri de administrare a arhivelor, și sugerează o bază rezonabilă pentru chiar o mai mare implicare a Administrației documentelor în învățămîntul biblioteconomic. Există o diferență conceptuală foarte mică între biblioteconomie și administrarea documentelor ca discipline care manipulează informația. În ciuda cîtorva diferențe de esență, înaltul nivel de afinitate între funcțiile și tehnicile celor două domenii face apel la o examinare mai atentă a unuia de către celălalt. Beneficiile potențiale ale fiecărei cercetări de acest fel sînt prea obligatorii pentru a nu fi luate în seamă.

De la teorie se trece la practică și, în articolul *Administrarea documentelor în contextul său intelectual — o experiență la Berkeley (Records Management in Its Intellectual Context: Experience at Berkeley*, nr. 4, p. 26—30) Michael K. Buckland, decan al Facultății de Biblioteconomie și Studii ale Informațiilor din cadrul Universității din California, Berkeley, descrie un program de învățămînt pentru profesori, referitor la administrarea documentelor. Se dau amănunte în legătură cu dezvoltarea programului, în contextul unei largi game de specialități adiacente administrării informațiilor, și se argumentează: „1. cantitatea documentelor și a informațiilor crește; 2. importanța informațiilor crește; 3. are loc o diversificare a profesioniștilor informațiilor; 4. pe toți ne afectează o modificare a tehnologiei; 5. există o profundă convergență (din punct de vedere teoretic, tehnologic și organizatoric), pe măsură ce diferiți administratori de documente devin mai sofisticați și 6. învățarea bunei practici curente nu este suficientă”.

Prezentării succinte a celor mai interesante idei expuse în paginile revistei americane, trebuie să-i alăturăm mențiunea că, ea publică și *Indicele cumulativ al articolelor (adnotate)* (nr. 1, p. 51—81) pentru perioada ianuarie 1967—octombrie 1981. Acest sumar oferă posibilitatea unei documentări ample într-o serie de probleme de actualitate, cu care se confruntă Arhivele, în evoluția lor de la vechi la nou, în pas cu revoluția tehnico-științifică contemporană.

ALEXANDRU NASTOVICI

„DER ARCHIVAR“, 35. Jahrgang, Heft 1—4, 1982

Așa cum ne-a obișnuit, „Der Archivar“, revista de specialitate editată de Hauptstaatsarchiv Nordrhein-Westfalen, oferă cititorilor săi și în cele patru fascicule ale celui de-al 35-lea an de apariție (1982) un sumar foarte bogat și variat. Parcurgerea celor aproape 550 de pagini ne-a îngăduit să remarcăm cu deosebire dezbaterile unei problematice de mare actualitate pentru arhivele din R. F. Germania, dar deopotrivă pentru orice administrație arhivistică, atât prin aspectele de ordin teoretic cât și prin soluțiile de natură practică. După cum e și firesc, o mare parte a articolelor este consacrată studiilor unor probleme de teorie și practică arhivistică, de remarcat fiind înainte de toate două articole consacrate dezbaterii mereu binevenite a activității de selecționare: B. Uhl și H. E. Zorn analizează în profunzime aspectele ce se ridică la selecționarea materialului documentar creat de administrația financiară (fasc. 4), în vreme ce un grupaj al rezumatelor a cinci referate prezentate cu ocazia celei de-a 54-a Zi a Arhivelor Germane (Heilbronn, 5—8 octombrie 1981) prezintă — pe baza unor exemple concrete — un real interes pentru activitatea de selecționare și ordonare a fondurilor de arhivă „nonmanuscrite“ (fasc. 1): inventarierea colecțiilor de afișe; selecționarea și inventarierea planurilor și desenelor tehnice, precum și a izvoarelor fotografice din arhivele miniere; inventarierea hârtiilor și planurilor păstrate de arhive și biblioteci; documentele fono ale radio-difuziunii ca material arhivistic de completare și substituție. Pornind de la lectura unei lucrări recent apărute, H. W. Herrmann (fasc. 4) relevă importanța deosebită pe care o prezintă arhivele spitalelor și instituțiilor sanitare ca izvoare pentru studiul vieții economico-sociale și cotidiene într-o anumită epocă. De un interes practic deosebit este experiența dobândită și comunicată de W. Feindt (fasc. 3) în legătură cu unele metode de păstrare a documentelor moderne în arhivele din R. F. Germania, după cum R. Heydenreuter (fasc. 3), referindu-se la problemele accesibilității în cadrul unor microfilmări masive de material de arhivă, întreprinde o analiză pertinentă a procedurii de aprobare, respectiv de respingere (cu motivația cuvenită) a accesului la documente în vederea microreproducerii lor. Articolul datorat lui C. Haase (fasc. 3), por-

nind de la confruntarea unor puncte de vedere opuse în privința condiției arhivistului în raport cu beneficiarul activității sale (recte, cercetătorul!), incită la o reevaluare critică a acestei relații ținându-se seama de complexitatea și multitudinea aspectelor cotidiene puse în fața arhivistului în condițiile în continuă evoluție ale arhivisticii moderne și mai cu seamă a noilor metode și mijloace de muncă.

O altă problemă de mare actualitate pentru orice administrație arhivistică — cea a aplicării în măsură mereu crescândă a informaticii în activitatea de arhivă — este prezentă, la rândul ei, în dezbaterile colaboratorilor revistei „Der Archivar“. Astfel M. Petry (fasc. 2) împărtășește experiența dobândită la prelucrarea electronică a datelor din izvoarele medievale, insistând — pe baza unor exemple concrete — asupra aspectelor calitative ale tehnicii de indexare, element de însemnătate hotărâtoare pentru succesul întregii operațiuni. Pornind tot de la exemple concrete, G. Buchstab (fasc. 2) prezintă modul de înmagazinare și regăsire a informațiilor din arhiva pentru politica creștin-democrată prin procedeele de prelucrare electronică a datelor, iar H. Schmitz (fasc. 3) dezbate într-un articol dens aspecte legate de folosirea prelucrării programate a textelor la inventarierea documentelor.

Dintre materialele care se referă la procesul de pregătire profesională se cuvin amintite rezumatele rapoartelor (fasc. 1) prezentate la a 54-a Zi a Arhivelor Germane despre grupele de specializare a diferitelor categorii de arhiviști (de la arhivele de stat și orășenești, de la arhivele bisericesti, de la cele domeniiale și familiale, de la arhivele universităților etc.), precum și pledoaria lui O. Dascher (fasc. 1) în favoarea unui proces intens și temeinic, cu durata de un an, de pregătire a arhiviștilor însărcinați cu munca științifică (*wissenschaftliche Archivare*).

Un număr însemnat de articole și note este consacrat prezentării unor instituții arhivistice, a unor fonduri și colecții de documente. Ne vom limita să atragem atenția asupra grupajului (fasc. 3) ilustrând arhivele de la Münster (Arhivele de Stat, Serviciul arhivistic Westfalia, arhiva orășenească, arhiva episcopală, arhiva Universității) ori a fondurilor de arhivă din landul Baden-Württemberg.

COSTIN PENEȘAN

Lista documentelor publicate în vol. XLV

	Nr.	Pag-
1. <1486> Raport către Poarta Otomană al cadului de Aidos, Mustafa, privind misunea sa de stabilire, la fața locului, a hotarului dintre Moldova și cetățile Chilia și Cetatea Albă. Acest împuternicit avusese sarcina de a face hotărnicii și în Țara Românească. Domnul Moldovei, Ștefan, îi arătase „actele de legămint” (<i>ahd-name</i>) pe care i le dăduse sultanul.	2	125
2. 1555 (7064) septembrie 12. Pătrașcu cel Bun voievod întărește lui Stan cu cetașii lui și lui Matei cu ceata sa moșia Bîsca de Sus județul Secuieni, în urma unor îndelungate judecăți.	2	156
3. 1588 (7096) iunie 4, București. Mihnea vv., domnul Țării Românești, dăruiește boierului său Oprea clucerul un loc de casă în orașul București, pentru slujbă credincioasă în țări străine.	2	199
4. 1643 (7151) aprilie 7, Tirgoviște. Matei Basarab voievod întărește lui Drăgoi și altor moșneni din amîndouă Chiojdurile, județul Secuieni, ocină în Cepturaș după judecata acestora cu Petru Chisar și alții, iar numai lui Drăgoi încă un codru de loc, cedat de părtașii lui de judecată, deoarece el purtase cheltuiala cu boierii hotarnici și cu judecățile.	2	157
5. <1683–1684> Cronică napolitană despre participarea românilor la asediul Vienei.	3	367
6. 1842 iunie 12, București. Raportul Agenției Serbiei la București înaintat Despărțămîntului Treburilor din Afară de la Belgrad informează despre reacția diplomației ruse, în numele puterii protectoare, după sosirea trimisului Porții Sekib-Efendi în capitala Țării Românești cu scopul de a-i înmîna lui Gh. Bibescu un firman prin care i se mulțumește pentru înăbușirea acțiunii revoluționare din Brăila de la 10 februarie 1842.	3	300
7. 1844 mai 19, București. Raport înaintat Despărțămîntului Treburilor din Afară de la Belgrad prin care Agenția Serbiei de la București comunica pedepsele date de domnul Țării Românești, Gh. Bibescu, răsculaților din Brăila în rîndurile cărora se aflau și cîțiva protejați sîrbi.	3	300
8. 1848 martie 8, Berlin. Scrisoarea lui Al. Bizay către C. Balș despre primele manifestări ale revoluției germane.	2	160
9. 1848 martie 14, Berlin. Scrisoarea lui Al. Bizay către C. Balș cu date despre : vinzările de cai, programul revoluției germane, atitudinea populației berlineze față de situația din țară.	2	161
10. 1848 martie 17, Berlin. Scrisoarea lui Al. Bizay către C. Balș privind tulburările din Berlin și revendicările poporului răsculat.	2	162
11. 1848 martie 21, Berlin. Scrisoarea lui Al. Bizay către C. Balș referitoare la desfășurarea revoluției berlineze : începutul revoluției, intervenția armatei, succesele obținute de revoluționari, situația din Berlin.	2	163
12. 1848 martie 22/aprilie 3, Cluj. Raport al guvernatorului Transilvaniei, J. Teleki, adresat cancelarului aulic transilvănean la Viena, S. Jósika, despre activitatea tineretului român avînd ca scop unirea tuturor românilor în vederea realizării Imperiului dac.	4	375
13. 1848 martie 31, Berlin. Scrisoarea lui Al. Bizay către C. Balș despre succesul revoluției berlineze și participarea studenților români la revoluția germană.	2	164
14. 1848 iulie 12, București. Raportul Agenției Serbiei de la București informează Despărțămîntul Treburilor din Afară din Belgrad despre faptul că în vara anului 1848 Guvernul revoluționar provizoriu al Țării Românești a pus în libertate mai mulți sîrbi condamnați la ocnă sub domnia lui Gh. Bibescu din cauza participării lor la revoltele din Brăila. De asemenea se transmit măsurile luate de agenție pentru ca acești sîrbi, socotiți credincioși idealurilor guvernului revoluționar român, lipsiți de mijloace financiare necesare, să se reîntoarcă în Serbia prin Cladova.	3	301
15. 1848 iulie 12, București. Copia obligației pe care și-au asumat-o sîrbi eliberați din ocnă de Guvernul revoluționar provizoriu român, de a restitui		

- Agenției Serbiei din București suma de 15 florini în argint, necesară reîntoarcerii lor în patrie. 3 302
16. 1848 august 20, București. Raportul Agenției Serbiei din București prin care informează Departamentul Treburilor din Afară că sirbul Petar Garov, eliberat din ocnă de Guvernul revoluționar provizoriu român s-a alăturat în munți Gărzii naționale comandate de generalul Gh. Magheru pentru ca apoi, din lipsă de încredere în reușita acțiunii, să treacă în Serbia prin Schela Cladovei. 3 302
17. 1848 septembrie 6, București. Raport înaintat de Agenția Serbiei din București Despărțământului Treburilor din Afară privind intrarea trupelor otomane în Țara Românească, efectivele lor la Brăila și Giurgiu, schimbarea lui Suleiman Pașa cu Fuad efendi, sosirea trupelor țariste la Focșani, instituirea locotenenților domnești la București, prezența generalului rus Duhamel la Giurgiu și a lui Kotzebue la Iași și așteptata înălțurare a lui Mihail Sturdza de la Tronul Moldovei. 3 303
18. 1851 decembrie 30/1852 ianuarie 11, Viena. Raport al subsecretarului de stat al Austriei, Werner, către ministrul de interne al Austriei, Al. Bach, despre descifrarea unor scrisori românești expediate din Paris, relevind pregătirile pentru fărîirea unei Româniî unite și independente. În anexă: una dintre scrisori. 4 376
19. <după 1852> „Cîntecul libertății”. Marș inedit. Versuri și muzică de Ion Popescu din Măinești. 4 434
20. 1859 ianuarie 28/februarie 9, Constantinopol. Fragmente din raportul secretarului de legație la Legația Belgiei din Constantinopol, E. Jooris, către ministrul afacerilor externe al Belgiei, A. Vriere, privind impresia produsă la Constantinopol de știrea neașteptată a alegerii lui Cuza ca domnitor al Țării Românești. 4 377
21. 1861 august 19/31, București. Raport al consulului austriac la București K. Eder, către ministrul afacerilor externe al Austriei J. B. Rechberg, redînd o convorbire cu Al. I. Cuza pe tema necesității înfăptuirii Unirii. 4 378
22. 1861 noiembrie 24 — decembrie 3 (1278 evahir-i cemazi-til-evvel), Constantinopol. Firman prin care sultanul Abdul-Aziz comunică lui Alexandru Ioan Cuza, domnitorul Principatelor Unite, clauzele privitoare la unirea politico-administrativă a Țării Românești și Moldovei, în perioada domniei sale; în acest sens, sînt menționate șapte articole prin care se aduc modificări provizorii textului Convenției de la Paris. 4 378
23. 1862 martie 10/22. Ministrul afacerilor externe al Franței, Ed. Thouvenel, comunică agentului politic și consulului general francez la București, N. Tillos, poziția Franței față de titulatura de „România” adoptată de guvernul lui Al. I. Cuza pentru Principatele Unite. 4 380
24. 1865 aprilie 20/mai 2, București. Lista documentelor trimise de Arhivele Statului lui Constantin Negri, reprezentantul României la Constantinopol. 3 305
25. 1865 aprilie 26/mai 6, București. Proces-verbal încheiat între P. Voinescu și C. Bolliac privind documentele ce se vor trimite la Constantinopol. 3 306
26. 1865 mai 8/20, București. Lista documentelor ce s-au trimis prin Grigore Manu la Constantinopol. 3 307
27. 1865 iunie 5/17, București. Lista documentelor trimise ministerului Treburilor Străine pentru a fi expediate la Constantinopol. 3 308
28. 1865 noiembrie 6/18, București. Proces-verbal încheiat cu privire la documentele trimise de Arhivele Statului lui Constantin Negri la Constantinopol. 3 308
29. 1866 septembrie 4/16, Viena. Notă a ministerului de interne adresată Președintelui Cancelariei Aulice regale transilvănene, în legătură cu mișcarea românilor pentru constituirea Daco-României. 4 381
30. 1870 februarie 5/17, Belgrad. Instrucțiuni ale ministrului interimar al afacerilor externe al Serbiei, D. Matić către agentul diplomatic al Serbiei la București, K. Magazinović cu privire la utilizarea denumirii de „România” în relațiile internaționale. 4 382
31. 1890 martie, Viena. Extras din broșura intitulată „Mișcarea social-democrată și anarhistă în anul 1889” expediată spre orientare de Eduard Taaffe, președintele Consiliului de Miniștri al Austriei, Ministerului de Interne al Ungariei.

- Conținutul cuprinde aprecieri cu privire la evoluția mișcării socialiste în statele balcanice și în România, la răspîndirea scrierilor lui Marx, Engels și Lasalle, la greve și la trimiterea de delegați din România și din alte țări la Congresul de la Paris al Internaționalei Socialiste. 1 35
32. 1891 noiembrie 26, Bruxelles. Raport al ambasadorului german în Belgia, Alvensleben, către cancelarul Germaniei, von Caprivi, în legătură cu influența ideilor socialiste asupra studenților români care studiază în Belgia și cu participarea lor la Congresul internațional al studenților socialiști. 1 36
33. 1893 martie 15, Dresda. Telegrama semnată de Georg Gradnauer în numele Partidului Socialist din Saxa apreciază Congresul I de creare a P.S.D.M.R. ca o izbîndă a mișcării socialiste internaționale. 1 36
34. 1893 martie 18, Paris. Telegrama socialistului italian A. Cipriani adresată Congresului de întemeiere a PSDMR, prin care acesta îi îndeamnă pe socialiștii români la luptă pentru realizarea idealurilor socialismului și ale celor ce muncesc. 1 37
35. 1893 martie 21, Madrid. Telegrama semnată de Pablo Iglesias, președinte al Partidului Muncitor Spaniol, și Francisco Diego, secretar al aceluiași partid, prin care exprimă, cu prilejul Congresului I al PSDMR, solidaritatea socialiștilor spanioli cu socialiștii români pentru marea cauză a socialismului și a revoluției sociale. 1 37
36. 1893 aprilie 7, Madrid. Telegrama secretarului Comitetului director al Partidului Muncitor Social-Democratic German, R. Fischer, prin care urează succese lucrărilor întîiului Congres al P.S.D.M.R. 1 38
37. 1893 aprilie 8, Paris. Telegrama cu saluturi frățești trimisă de Petru Lavroff, din însărcinarea socialiștilor revoluționari ruși, în care este relevată importanța pămîntului ospitalier al României și progresele făcute de socialiștii români în organizarea mișcării muncitorești și a P.S.D.M.R. 1 38
38. <1893>. Telegrama semnată de Jules Guesde, secretar al Consiliului Național al Partidului Muncitor Francez, prin care se transmite, odată cu salutul frățesc, speranța că primul Congres al P.S.D.M.R. va da un nou avînd luptei socialiștilor din România pentru cucerirea puterii politice. 1 40
39. <1893>. Telegrama de solidaritate și fraternitate trimisă de Pencoff, reprezentantul grupului central al Federației social-democraților bulgari, Congresului național de constituire a PSDMR. 1 40
40. 1894 mai <12>/25, Budapesta. Raportul consulului general al Germaniei la Budapesta, A. von Monts, către cancelarul Reich-ului german, v. Caprivi, despre verdictul dat în procesul memorandiștilor români, care lovește întreg neamul român și îi înstrăinează pe românii din Transilvania de monarhia austro-ungară și de dinastie, care tolerează abuzurile maghiarilor. 4 383
41. 1901 ianuarie 5. Cerere adresată de folcloristul Gheorghe S. Vasiliu Administrației Casei Școalelor prin care solicită acesteia un fond necesar tipăririi marșului revoluționarilor pașoptiști din Țara Românească. 3 321
42. 1901 ianuarie 5. Administrația Casei Școalelor răspunde folcloristului Gheorghe S. Vasiliu că i s-a acordat suma de 400 lei în vederea tipăririi „cîntului revoluționar de la 1848”. 3 321
43. <1901>. Memoriul folcloristului Gheorghe S. Vasiliu prin care acesta solicită să i se acorde suma de 400 lei necesară tipăririi marșului revoluționarilor de la 1848, conform aprobării date de Administrația Casei Școalelor... 3 322
44. <1903>. Gh. T. Kirileanu își exprimă față de Constantin Meissner admirația pentru opera eminesciană, recunoștința profundă pentru ajutorul pe care Meissner l-a acordat tuturor învățătorilor, informîndu-l printre altele asupra unui articol al său, respins de ziarul „Epoca”, în care a prezentat situația țăranului român. 3 309
45. <1903>. Gh. T. Kirileanu îi comunică lui Constantin Meissner planurile sale de viitor, rămînerea la Grumăzești pentru încă un an, terminarea monografiei sale despre moșia Broșteni cu care va candida la concursul inițiat de Academia Română pentru cea mai bună monografie, stringerea informației necesare pentru elaborarea unei monografii despre uneltele românilor. 3 310
46. <1903>. Gh. T. Kirileanu îi scrie lui Constantin Meissner despre articolele sale destinate „Calindărului gospodarilor săteni” și face cîteva aprecieri asupra revistei „Convorbiri literare”. 3 311
47. 1904 ianuarie 14. Grumăzești. Gh. T. Kirileanu îi descrie lui Constantin Meissner recenta călătorie făcută la București care i-a prilejuit reîntîlnirea cu Titu Maiorescu și Nicolae Iorga. 3 312

48. 1904 mai 3, *Grumăzești*. Gh. T. Kirileanu îi comunică lui Constantin Meissner intenția sa de a candida la concursul de inspector comunal din plasa Broșteni. 3 313
49. 1905 octombrie 28/10 noiembrie, *București*. Gh. T. Kirileanu scrie lui Constantin Meissner despre noul său post de la cancelaria regală și despre atitudinea binevoitoare a lui Titu Maiorescu față de el. 3 314
50. 1914 iunie 15, *Paris*. Octavian Goga comunică prietenei sale Cella Delavrancea impresiile de la Paris, din vecinătatea odăiței în care locuiește, copleșit de gânduri, de amintiri și de singurătate și o roagă să-i mulțumească d-lui Delavrancea pentru cuvintele calde rostite cu prilejul alegerii sale ca membru corespondent al Academiei. 4 428
51. 1914 iulie 4, *Paris*. Octavian Goga răspunde Celleri Delavrancea la o scrisoare primită. Îi relatează întâlnirea cu Pica, Victor Eftimiu și Eugen Lovinescu. Mulțumeste pentru recomandarea ce-i face de a nu-și neglija talentul. Este copleșit de sentimentele de prietenie ce-i poartă pe care și le exprimă cu decență și cu eforturi pentru a le stăvili. 4 430
52. 1914 iulie <12>/25, *Tirgu Mureș*. Raport al vicecomitetului comitatului Mureș-Turda, Köllö, către ministrul de interne al Ungariei, Sándor János, referitor la emigrarea în România și intensificarea mișcării naționale a românilor după încheierea celui de-al doilea război balcanic. 4 384
53. 1914 octombrie 3, *București*. Venit de peste munți în capitala României, Octavian Goga se confesează Celleri Delavrancea, arătându-și nemulțumirile și frământările de care este cuprins, odată cu izbucnirea primului război mondial, în lupta pentru triumful ideilor sale naționale. 4 431
54. <1914 decembrie 24> — 1915 ianuarie 8, *Viena*. Însemnări din jurnalul Irinei Mavrocordat referitoare la primul război mondial (III). 1 55
55. 1915 <februarie 18>/martie 3, *Sibiu*. Nota comandamentului militar cezaro-crăiesc, Secția Stat Major, către Biroul de evidență al Statului Major cezaro-crăiesc despre „Legiunea ardeleană” constituită la București sub egida lui Octavian Goga. 4 385
56. 1915 aprilie 25, *Tekirghiol*. Poetul Octavian Goga, aflat pe țărmul mării, scrie Celleri Delavrancea despre cadrul senin, liniștit și singurătatea în care trăiește aici. Amintește de gânduri și preocupări trecute, resemnat și tot mai convins de zădărnicia vieții, apreciază că numai anumite clipe „suspendate” din viață au un rost. 4 432
57. 1918 <octombrie 24>/<noiembrie 6>, *Budapesta*. Telegrama ministrului de război al Ungariei prin care comunică consimțământul său ca soldații români să depună jurământul față de Consiliul Național Român. 4 386
58. 1918 noiembrie <4>/14, *Budapesta*. Telegrama plutonului de jandarmi către Ministerul de Război referitoare la evenimentele petrecute în orașul Tirnăveni. 4 386
59. 1918 noiembrie 18/<decembrie 1>, *Făgăraș*. Raportul vicecomitetului din comitatul Făgăraș care îl informează pe ministrul de interne maghiar că în comunele din comitat au fost înlocuite autoritățile maghiare cu autorități românești și cere ministrului să intervină pe lângă Consiliul Național Român ca acesta să instaureze ordinea. 4 386
60. 1918 <noiembrie 23>/decembrie 6, *Stockholm*. Telegrama transmisă de ministrul Belgiei la Stockholm, Louis-Charles Marie-Delavaud, din partea ministrului plenipotențiar al României în Suedia, G. Derussi, Consiliului Național Român, cu privire la pătrunderea în Transilvania, în perfectă ordine a armatei române, fapt relevat de presa maghiară, și entuziasmul populației române. 4 387
61. 1918 decembrie <16>/29, *Paris*. Telegrama ministrului plenipotențiar al Angliei la Paris, lord W. G. Derby, către secretarul de stat pentru afaceri externe al Angliei, A. J. Balfour, în care reproduce telegrama identică a miniștrilor puterilor aliate la București, prin care este recunoscut dreptul României de a-și realiza revendicările pentru care luptă. 4 387
62. 1919, *Avezzano și Roma*. Fragmente din raportul înaintat Ministerului de Război al Italiei de serviciul armatei italiene care s-a ocupat de problema lichidării afacerilor privitoare la constituirea detașamentelor românești în Italia, în care este prezentată contribuția militarilor români la victoriile obținute pe frontul italian. 4 388
63. <1925 decembrie 4>. Desene schițate de Nicolae Iorga înfățișând oameni politici ai vremii. 2 165

64. 1933 februarie 15-28, București. Articolul „Eroica luptă a ceferiștilor din București” apărut în „Scinteia” care relevă eroismul revoluționar al greviștilor și hotărîrea lor neînduplecată de a duce mai departe lupta împotriva claselor exploatatoare ce voiau să arunce povara crizei economice pe umerii maselor muncitoare. Fragmente. 1 42
65. 1933 februarie, București. Analize cuprinse în Documentele Plenarei CC al PCR din februarie 1933 cu privire la tăria luptelor muncitorești și succesele obținute de PCR în organizarea frontului unic larg al greviștilor, a comitetelor de acțiune, a comitetelor de fabrică care măreau caracterul organizat al mișcării. Fragmente. 1 42
66. 1933 martie 24, Brașov. Raportul biroului de siguranță al chesturii poliției municipiului Brașov către prefectul județului Brașov în legătură cu întrunirea muncitorească din 20 martie 1933 ținută în semn de protest față de măsurile represive luate împotriva muncitorilor greviști de la Atelierele CFR București. 1 44
67. 1933 mai, București. Documentul „Valul revoluționar din România și sarcinile Partidului Comunist Român” prezentat Plenarei CC al PCR din mai 1933, în care sînt analizate bătăliile de clasă desfășurate de muncitorii ceferiști și petroliști. 1 45
68. 1933 iunie 1-9, București. Articolul „Nici un muncitor în afară de acțiunea de ajutorare a ceferiștilor” publicat în „Scinteia” prin care PCR chema masele muncitoare la solidaritate cu lupta muncitorilor ceferiști și petroliști. 1 47
69. 1937 septembrie 27, Lugoj. Înscriș prin care proprietarul firmei „Adolf Auspitz” din Lugoj, Iosif Schlinger, confirmă dr. Ștefan Odobleja condițiile în care a primit să-i tipărească lucrarea *Psychologie consonantiste*. 3 317
70. <1938 ianuarie 22, Lugoj>. Scrisoarea prin care dr. Ștefan Odobleja comunică lui Iosif Schlinger punctul său de vedere în legătură cu ritmul în care se tipărește lucrarea sa și cu problemele aflate în litigiu, atenționează cu o posibilă revendicare pe care legală și cere să i se notifice în scris asupra unor neînțelegeri față de angajamentul de tipărire a lucrării. 3 317
71. <1938 iulie 7, Lugoj>. Scrisoare prin care dr. Ștefan Odobleja răspunde noilor pretenții bănești formulate de Iosif Schlinger pentru a relua tipărirea lucrării *Psychologie consonantiste* și cere explicații pentru încetarea lucrului pe timpul cit a fost mutat el, dr. Ștefan Odobleja, la Lipcani. 3 318
72. <1938 august 12, Lipcani>. Scrisoare prin care dr. Ștefan Odobleja răspunde noilor pretenții de bani formulate de Iosif Schlinger și-l încunoștințează că lt. Ciotonea din Lugoj va dirija, în numele său, tipărirea lucrării *Psychologie consonantiste*. 3 320
73. <1938 august 20-24, Lipcani>. Scrisoare prin care dr. Ștefan Odobleja respinge pretențiile lui Iosif Schlinger de a-i achita toți banii tipării lucrării și a-i da, la acea dată, tot manuscrisul lucrării. 3 320
74. Fotografii ale lui Nicolae Iorga, din timpul călătoriei întreprinse de acesta în Banat în vara anului 1939. 2 168

ANA-CRISTINA HALICHIAS

SOMMAIRE

PAGES D'HISTOIRE DE LA LUTTE POUR LA GRANDE UNION

D. IVĂNESCU — Diplomates étrangers sur Alexandru Ioan Cuza et sur l'Union des Principautés Danubiennes	361
E. POSTĂRIȚA — 65 années depuis la Grande Union. Publications des Archives de l'État	373
*** — Documents	375

ÉTUDES ET COMMUNICATIONS

O. GUTU, A. C. HALICHIAS — Notes sur l'écriture en roumain d'avant 1550	390
---	-----

THÉORIE ET PRATIQUE ARCHIVISTIQUE

C. TAMAS — Le nouveau siège des Archives de Rimnicu-Vilcea	402
V. COMAN, N. CĂPAȚINA — Conclusions suggérées par l'état des archives créées par les organisations socialistes de l'industrie légère et du système financier et bancaire	406
LES DOCUMENTS D'ARCHIVES A L'APPUI DE LA CONNAISSANCE ET DE LA MISE EN VALEUR DES RESSOURCES HYDRO-TECHNIQUES DE L'OLTÉNIE (I)	409

LEGISLATION

M. APAN — Problèmes qui préoccupent les commissions de tri des organisations	415
--	-----

POINTS DE VUE

V. CĂPILNEAN — Quelques considérations sur les applications de l'article 10 du Décret No 472/1971	418
---	-----

REVUE DES FONDS ET DES COLLECTIONS

N. DASCĂLU — Le fonds Roumanie des archives du Bureau pour les Services Stratégiques des États Unis d'Amérique	420
--	-----

DOCUMENTS

F. MIHAI — Pages de la correspondance d'Octavian Goga avec Cella Delavrancea	428
GH. DUMITRAȘCU — Une marche inconnue : „Le chant de la liberté“. Paroles et musique de Ion Popescu de Măinești	433

LA VIE SCIENTIFIQUE

M. PÎRVULESCU — Les travaux de la Commission scientifique pour les problèmes archivistiques, 1983	437
EL. GHEORGHE — Les micro-monographies des filiales départementales des Archives de l'État	438
M. DOGARU — Les cours organisés par le Centre de perfectionnement professionnel pendant l'année 1983	440
M. FLORESCU — L'enseignement professionnel en 1983	442

CHRONIQUE 445

COMPTES-RENDU 448

LA REVUE DES REVUES 458

INSTRUMENTS DE TRAVAIL

A. C. HALICHIAS — Tableau des documents publiés dans le tome XLV	462
--	-----

CONTENTS

FROM THE HISTORY OF THE STRUGGLE FOR THE GREAT UNION

D. IVĂNESCU — Foreign diplomats on Alexandru Ioan Cuza and the Union of Principalities	361
E. POSTĂRIȚA — 65 years since the Great Union. Editorial contributions of the State Archives	373
*** Records	375

STUDIES AND PAPERS

O. GUTU, A. C. HALICHIAS — Notes concerning the writing in Romanian language prior to 1550	390
--	-----

ARCHIVAL THEORY AND PRACTICE

C. TAMAS — The new building of Archives in Rimnicu-Vilcea	402
V. COMAN, N. CĂPAȚINA — Conclusions as regards the condition of the archives created by the socialist organizations from the branches of light industry and finances-banks	406
ARCHIVAL RECORDS IN THE AID OF KNOWLEDGE AND TURNING INTO ACCOUNT THE HYDRO-POWER RESOURCES IN OLTENIA (I)	409

LEGISLATION

M. APAN — Advertisement to the selecting board of organisations on some matters	41
---	----

VIEWS

V. CĂPILNEAN — Opinions concerning the putting into operation the Art. 10 of the Decree 472/1971	418
--	-----

PRESENTATIONS OF FONDS AND COLLECTIONS

N. DASCĂLU — Fonds "Romania" in the Strategical Service Office of U.S.A.	420
--	-----

RECORDS

F. MIHAI — From the correspondence of Octavian Goga and Cella Delavrancea	428
GH. DUMITRAȘCU — "The Liberty Song". Unpublished march by Ion Popescu from Măinești	433

SCIENTIFIC LIFE

M. PÎRVULESCU — Proceedings of the Scientific Committee for Archival Matters, 1983	437
EL. GHEORGHE — Micromonographies of the State Archives branches	438
M. DOGARU — Courses organized by the Centre for Professional Training in the school year 1983	440
M. FLORESCU — The professional training in 1983	442

CHRONICLE 445

BOOK-REVIEWS AND PRESENTATIONS 448

NOTES 458

FINDING AIDS

A. C. HALICHIAS — List of the published records in vol. XLV	462
---	-----

INHALT

AUS DEM KAMPF FÜR DIE GROSSE VEREIN- STUDIEN UND MITTEILUNGEN

- D. IVANESCU — Fremde Diplomaten über
Alexandru Ioan Cuza und die Vereinigung
der Donaufürstentümer 361
E. POSTARIȚA — 65 Jahre seit der Gros-
sen Vereinigung. Veröffentlichungen der
Staatsarchive 373
*** Dokumente 375

STUDIEN UND MITTEILUNGEN

- O. GUTU, A. C. HALICHIAS — Aufzeich-
nungen über die rumänische Schrift
vor 1550 390

ARCHIVTHEORIE UND —PRAXIS

- C. TAMAS — Der neue Archivzweckbau in
Rimnicu Vilcea 402
V. COMAN, N. CAPATINA — Schlussfolge-
rungen über die Lage der von den sozia-
listischen Einheiten aus dem Bereich der
Leichtindustrie, dem Finanz- und Bankwesen
kreierten Archive 406
DIE ARCHIVDOKUMENTE ALS ERSCHLIES-
SUNGS- UND VERWERTUNGSHILFSMIT-
TELN HYDROENERGETISCHER QUELLEN
AUS DER OLTEŢIA (I) 409

ARCHIVGESETZGEBUNG

- M. APAN — Einige Fragen aus dem Inte-
ressenbereich der Bewertungskommissionen
bei den sozialistischen Einheiten 415

MEINUNGSÄUSSERUNGEN

- V. CĂPILNEAN — Betrachtungen über
die Anwendung von Art. 10 des Dekretes
472/1971 418

BESTANDS — UND SAMMLUNGSVORFÜHRUNGEN

- N. DASCĂLU — Der Bestand Rumänien im
Archiv der Dienststelle für strategische An-
gelegenheiten der USA 420

DOKUMENTE

- F. MIHAI — Aus dem Briefwechsel von
Octavian Goga mit Cella Delavrancea 428
GH. DUMITRAŞCU — „Das Freiheitslied“.
Ein unbekanntes nationales Marschlied.
Text und Musik von Ion Popescu aus Măi-
neşti 433

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

- M. PIRVULESCU — Die Arbeiten der Wis-
senschaftlichen Kommission für Archiv-
fragen 1983 437
EL. GHEORGHE — Mikromonographien der
Kreiszeigstellen der Staatsarchive 438
M. DOGARU — Die Lehrgänge des Zentrums
für fachwissenschaftliche Vervollkommnung
während des Schuljahres 1983 440
M. FLORESCU — Der fachwissenschaftliche
Unterricht im Laufe des Jahres 1983 442

CHRONIK

- BUCHBESPRECHUNGEN UND
— VORFÜHRUNGEN 445

ZEITSCHRIFTENSCHAU

- ARBEITSINSTRUMENTE 458

- A. C. HALICHIAS — Verzeichnis der im
XLV. Band veröffentlichten Dokumente 462

СОДЕРЖАНИЕ

ИЗ ИСТОРИИ БОРЬБЫ ЗА ВЕЛИКОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ

- Д. ИВЭНЕСКУ — Зарубежные дипломаты об
Александре Иоан Куза и об объединении
Принципатов 361
Е. ПОШТЕРИЦА — 65 лет от Великого
объединения. Издательский вклад Госу-
дарственных архивов 373
*** Документы 375

СТУДИИ И СООБЩЕНИЯ

- О. ГУЦУ, А. К. ХАЛИКИЯС — Заметки о
румынской языке до 1550 г. 390

АРХИВНАЯ ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

- К. ТАМАШ — Новое здание под Архивы в
городе Рышник-Вилча 402
В. КОМАН, Н. КЭПЫЛНЕАН — Выводы о
положении архивов, созданных социалисти-
ческими организациями отраслей легкой про-
мышленности и финансово-банкарной 406
АРХИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ НА ПОМОЩЬ
РАСНОЗНАВАНИЮ И ИСПОЛЬЗОВАНИЮ
ГИДРОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ
ОЛТЕНИИ (ч.) 409

ЛЕГИСЛЯЦИЯ

- М. АПАН — Несколько вопросов по внима-
нию комиссий по отбору архивного материала,
приемленного от организаций 415

ОПШНИИ

- В. КЭПЫЛНЕАН — О применении члена
№ 10 из Декрета 472/1971 г. 418

ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ФОНДОВ И КОЛЛЕКЦИЙ

- Н. ДАСКЭЛУ — Фонд „Румыния“ в архиве
Бюро по Стратегическим обслуживанием
Соединенных Штатов Америки 420

ДОКУМЕНТЫ

- Ф. МИХАИ — Из корреспонденции Окта-
виана Гога с Челлой Делавранча 428
Г. ДУМИТРАШКУ — „Песни о свободе“ —
неизданный национальный марш. Стихи
и музыка Иона Попеску от Мэйнсепти 433

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

- М. ПИРВУЛЕСКУ — Работы Научной ко-
миссии по архивным вопросам. 1983 437
ЕЛ. ГЕОРГЕ — Микромонграфии уездных
филиалов Госархивов 438
М. ДОГАРУ — Лекции, организованные
Центром по профессиональному усовершен-
ствованию в 1983 в учебном году 440
М. ФЛОРЕСКУ — Профессиональная учеба
в 1983 году 442

ХРОНИКА

- 445

РЕЦЕНЗИИ И ПРЕДСТАВЛЕНИЯ

- 448

ОБЗОР ЖУРНАЛОВ

- 458

РАБОЧИЕ ПОСОБИЯ

- А. К. ХАЛИКИЯС — Список документов,
опубликованных в XLV томе 462

INDICATOR

al termenelor de păstrare a documentelor create de administrația centrală a ministerului, centrale industriale, grupuri industriale, institute și școli

Nr. crt.	Denumirea grupelor de documente	Termen de păstrare	
		la organiz. centrale	la organiz. subordonate
0	1	2	3
	I. ACTE ȘI LUCRĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU ORGANIZAREA, CONDUCEREA ȘI COORDONAREA ACTIVITĂȚII		
	<i>Acte normative</i>		
1	Legi, proiecte de legi, decrete, HCM, dispoziții ale C.M. inițiate de minister sau unități, cu documentația respectivă.	P	P
2	Instrucțiuni pentru aplicarea actelor normative.	5 CS	5 CS
3	Ordine ministeriale și decizii în probleme tehnico-organizatorico-economice	P	P
4	Referate, avize, procese-verbale, protocoale și corespondență privind coordonarea activității unităților din subordine.	3	3
5	Circulare prin care se transmit dispozițiuni de serviciu.	3	3
6	Regulamente de organizare și funcționare.	50	50
7	Dispozițiuni normative primite de la alte foruri sau întocmite de departamente, centrale și grupuri de uzine pentru execuție.	5	5
8	Instrucțiuni cu caracter tehnic elaborate de unități, departamente, centrale și secții	5	5
9	Scheme de organizare definitive.	P	P
10	Referate, memorii, avize, hotărâri etc. privind organizări, înființări, comasări, extinderi de întreprinderi sau fixarea gradului întreprinderilor.	P	P
11	Procese-verbale ale organelor de conducere colectivă (comitete, consilii și comisiile oamenilor muncii) cu lucrările aferente.	P	P
12	Note de serviciu și comunicări privind organizarea și coordonarea lucrărilor din cadrul direcțiilor, serviciilor și atelierelor.	5	5
13	Materiale de propagandă, publicații presă și fotografice cu aspecte din activitatea ministerului și a unităților: filme, afișe, pliante folosite în vederea îmbunătățirii activității de producție, protecției muncii, prevenirea bolilor profesionale.	P	P
14	Anunțuri publicate în presă, transmise prin radio sau televiziune, cu corespondența respectivă	2	2
15	Corespondență în legătură cu rezolvarea sesizărilor făcute prin presă sau radio privind aspecte ale activității departamentelor, centralelor sau unităților.	5 CS	5 CS
16	Manuscrisele buletinelor de informare, publicațiilor și lucrărilor grafice.	2	2
17	Autorizații de funcționare a mașinilor de tipărit și reprodus cu componența respectivă.	3	3
	II. ACTE DE PERSONAL ȘI ÎNVĂȚĂMÎNT		
	<i>a. Numirea, evidența, mișcarea personalului</i>		
18	Normative privind reglementarea angajării, încadrării și pensionării personalului.	P	P
19	Ordine și decizii de mișcare a personalului (încadrări, detașări, transferări, desfaceri contracte de muncă, sancționări), cu lucrările aferente.	90	90
20	Procese-verbale pentru încadrarea personalului.	5	5
21	Referate, avize și caracterizări privind angajarea, notarea, mișcarea și lichidarea personalului.	90	90
22	Fișe de evidență și actele anexă care constituie dosarele personale ale personalului.	90	90
23	Cărți de muncă și registre cu evidența cărților de muncă.	90	90
24	Corespondență în legătură cu întocmirea și completarea cărților de muncă.	5	5
25	Corespondență privind acordarea gradelor didactice.	5	5
26	Corespondență în legătură cu necesarul de cadre, încadrarea, detașarea și transferarea personalului etc.	10	10
27	Centralizatoare și situații nominale — desfășurătoare cu indicarea încadrării, vechimii, calificării și evidența mișcării personalului.	90	90
28	Corespondență și procese-verbale de control încheiate cu Direcția generală a recrutării și repartizării forțelor de muncă în legătură cu completarea locurilor vacante.	2	2
29	Referate, note, avize, ordine și decizii în legătură cu aprobarea plecării personalului în străinătate.	5	5
30	Situații cu evidența cadrelor didactice și corespondența respectivă.	5	5
31	Referate, situații și corespondență privind decorarea personalului.	5	5
32	Referate și note cu privire la evidențierea în muncă a personalului.	5	5
33	Cereri și copii de adeverințe eliberate personalului, cu corespondența respectivă.	2 CS	2 CS
34	Carte de identitate (legitimații) și registre de evidență eliberării legitimațiilor.	1	1
35	Dispoziții de serviciu și delegații, cu corespondența respectivă, pentru ridicarea sau cercetarea dosarelor de personal.	2	2
36	Registre și situații de evidență deplasării delegaților sau a celor sosiți în unitate.	2	2
37	Cereri și bilete de învoire, condiții, fișe de prezență la serviciu a personalului, liste nominale de absență.	1	1
38	Corespondență internă privind mișcări de personal, drepturi, schimbarea locului de muncă.	5	5

0	1	2	3
39	Dispozițiuni, situații, fișe și corespondență cu privire la evidența personalului mobilizabil și nemobilizabil.	5	5
40	Corespondență, registre și situații cu privire la drepturile și efectuarea concediilor.	2	2
41	Cereri și oferte de serviciu sau de transfer nerezolvate.	1	1
	<i>b. Învățământ</i>		
42	Referate și informări cu privire la organizarea și desfășurarea de ansamblu a procesului de învățământ sau instruire a cadrelor.	10 CS	10 CS
43	Raportări de control privind activitatea școlilor sau cursurilor de instruire și perfecționare.	10 S	10 CS
44	Rapoarte cu privire la organizarea și desfășurarea activității administrative în școli.	2	2
45	Corespondență cu ministere și instituții privind colaborarea pe linie de învățământ.	5	5
46	Corespondență cu școlile de diferite grade în legătură cu înscrierea, transformarea, reprimirea elevilor sau schimbarea meseriei.	3	3
47	Referate și corespondență cu privire la aplicarea de măsuri disciplinare în școli.	2	2
48	Programe analitice de învățământ pentru toate tipurile de școli sau cursuri, cu referate de prezentare și avize de aprobare.	10 CS	10 CS
49	Planuri sistematice de perfecționare a cadrelor și de ridicare a calificării muncitorilor	5	5
50	Referate și corespondență cu privire la organizarea și desfășurarea examenelor de admitere sau absolvire în școli de orice grad, la cursuri etc.	5	5
51	Referate, procese-verbale și situații cu rezultatele examenelor de admitere sau absolvire de la școli sau cursuri de orice fel.	P	P
52	Referate, propuneri, avize, situații și corespondență cu privire la repartizarea și prezentarea la locul de muncă al absolvenților institutelor și școlilor.	10	10
53	Referate și corespondență cu privire la înființarea și dotarea atelierelor de pe lângă școli.	3	3
54	Referate, informări și corespondență cu privire la organizarea și desfășurarea practicii studenților și elevilor.	3	3
55	Referate, avize și corespondență cu privire la organizarea, aprobarea și desfășurarea vizitelor la întreprinderi și expoziții.	2	2
56	Corespondență cu privire la eliberarea de certificate de studii sau de calificare profesională.	5	5
57	Duplicatele diplomelor de studii sau certificatelor de calificare rămase după eliberarea originalelor.	P	P
58	Registre cu evidența nominală a diplomelor de studii sau certificatelor eliberate.	P	P
59	Borderouri cu eliberări de diplome și certificate întocmite la sfârșitul absolvirii cursurilor.	P	P
60	Referate, avize și corespondență referitoare la echivalarea de studii și cursuri	P	P
61	Referate și avize privind aprobarea manualelor școlare.	5	5
62	Referate, procese-verbale, situații și corespondență privind rezultatele obținute în procesul de instruire desfășurat în vederea ridicării calificării sau verificării cunoștințelor personalului.	5	5
63	Registre cu evidența rezultatelor verificării cunoștințelor profesionale.	2	2
64	Referate și corespondență în legătură cu organizarea și desfășurarea procesului de învățământ în școli (semnalarea unor greutăți, propuneri).	5	5
65	Referate și corespondență în legătură cu starea disciplinară a elevilor (propuneri, sancțiuni, ridicări sancțiuni, reexaminări).	3	3
66	Cereri, avizări și corespondență pentru aprobarea concediilor de studii.	2	2
67	Referate, procese-verbale, situații și corespondență în legătură cu acordarea de burse în școli.	5	5
68	Referate, cereri, avize și corespondență cu privire la plata cheltuielilor de școlarizare sau scutirea de plată a acestora.	5	5
69	Contracte încheiate cu studenții și elevii	5	5
70	Referate și procese-verbale privind organizarea activității cabinetelor metodice și cercurilor profesionale în școli.	—	5
71	Referate și comunicări prezentate în cabinetele de activitate ale cercurilor pedagogice.	—	5
72	Convocări, procese-verbale ale ședințelor și corespondență în legătură cu activitatea comitetelor de părinți.	—	2
73	Condiții și procese-verbale ale ședințelor consiliului pedagogic.	—	10
74	Registre matricole sau cataloage de clasă cu consemnarea rezultatelor la învățatură:		
	— anuale	—	P
	— trimestriale	—	2
75	Registre, situații și corespondență cu consemnarea desfășurării activităților extrașcolare ale elevilor din școli.	—	1
76	Lucrări scrise de control:		
	— la examenul de admitere	—	2
77	Referate, situații și corespondență în legătură cu aprovizionarea și dotarea școlilor lilor cu material didactic.	—	2
78	Registre cu evidența materialelor didactice.	—	5
79	Referate și corespondență cu documentațiile anexe referitoare la organizarea de expoziții cu material didactic și produse ale atelierelor școlare.	2	2
80	Referate și corespondență cu privire la calificarea profesorilor atelierelor școlare.	5	5

0	1	2	3
	<i>c. Cereri, reclamații – disciplină</i>		
81	Acte anchete abateri disciplinare și financiare.	10	10
82	Cereri și reclamații privind probleme personale și corespondență în legătură cu înscriere la audiențe.	2	2
83	Corespondență privind sancționarea personalului	5	2
	III. DOCUMENTE PLANIFICARE		
84	Referate și informări cu privire la îmbunătățirea muncii de planificare.	5	5
85	Proiecte și situații privind definitivarea planului de perspectivă.	5	5
86	Planuri de perspectivă cu documentațiile și lucrările (referate, protocoale) privitoare la modificările ulterioare.	P	P
87	Proiecte și lucrări pregătitoare pentru întocmirea planului de producție anual și trimestrial.	2	2
88	Planuri de producție cu lucrări anexă și modificările ulterioare : – anuale – lunare și trimestriale	P 2	P 2
89	Planuri de producție întocmite de centrale, grupuri de uzine, unități independente, primite în vederea centralizării de către departamente și direcții : – anuale – lunare și trimestriale	5 2	5 2
90	Tabele cu cifrele de control C.S.P. : – anuale – trimestriale	10 2	10 2
91	Planuri de măsuri tehnico-organizatorice întocmite de centrale și grupuri de uzine, pe baza sarcinilor rezultate din acte normative și hotărâri ale organelor colective de conducere pentru îmbunătățirea activității din departamente, centrale, unități secții și ateliere.	15	15
92	Planuri de muncă întocmite de departamente, direcții, centrale și unități : – anuale – lunare și trimestriale	10 2	10 2
93	Planuri de control financiar intern : – anuale – trimestriale	2 1	2 1
94	Planuri-indicatori mecanizare, economici, autodotare și autoutilare etc., cu documentația respectivă.	15 CS	15 CS
95	Planuri de măsuri pentru îmbunătățirea calității produselor, de colaborare tehnico-științifică între departamente, centrale, unități sau alte instituții : – anuale – trimestriale	5 2 10	5 2 10
96	Planuri tehnice de inovații, cu documentația respectivă.	P	P
97	Planuri de proiectare și de investiții capitale (construcții, utilaj, amenajări, sistematizări), cu documentația respectivă	15	15
98	Planuri de reparații capitale construcții și utilaje, reparații curente și revizii periodice, cu corespondența respectivă.	10 CS 5	10 CS 5
99	Planuri de import-export definitive : – anuale – trimestriale	2 1	2 1
100	Planuri-indice de utilizare și încărcare a mașinilor : – anuale – trimestriale	10 2 2	10 2 2
101	Planuri tehnice de asimilare a produselor noi : – anuale – trimestriale	10 2 10	10 2 10
102	Planuri de măsuri pentru purificarea apelor și combaterea poluării.	2	2
103	Planuri de măsuri administrative, amenajări, combaterea intemperțiilor, pază și prevederea incendiilor.	2	2
104	Planuri privind îmbunătățirea condițiilor de muncă : – anuale – trimestriale	5 2	5 2
105	Planuri preț de cost și de vânzare ; planuri de livrare a produselor la fondul pieței : – anuale – trimestriale și lunare	10 2	10 2
106	Planuri financiare definitive, centralizate, cu documentația respectivă : – anuale – lunare și trimestriale	P 2 2	P 2 2
107	Propuneri în vederea definitivării planurilor financiare.	2	2
108	Planuri valutare pentru trimiteră delegaților în străinătate : – anuale – lunare și trimestriale	5 2	5 2
109	Plan forță de muncă, fond de retribuție și cheltuieli gospodărești : – anuale – lunare și trimestriale	10 2 5	10 2 5
110	Planuri de reciclare și testare a personalului tehnico-economico-administrativ.	5	5
111	Planuri de școlarizare – învățământ mediu, profesional și ridicarea calificării.	2	2
112	Planuri calendaristice (consilii pedagogice, orare, cursuri) cu privire la activitatea școlară.	5	5
113	Planuri de activitate social-culturală și de propagandă : – anuale – lunare și trimestriale	2 5 2	2 5 2
114	Planuri de aprovizionare și livrare utilaje tehnice, materii prime și semifabricate : – anuale – lunare și trimestriale	5 2	5 2

0	1	2	3
115	Planuri de valorificare a materialelor fără mișcare sau cu mișcare lentă : — anuale — trimestriale	2 1	2 1
116	Planuri interne de producție marfă.	—	2
117	Planuri de predare a deșeurilor.	2	2
118	Planuri de transport.	1	1
119	Planuri de normare a consumurilor de materiale și combustibili : — anuale — trimestriale	5 2	5 2
120	Planuri de verificare și control tehnic, financiar și administrativ : — anuale — lunare și trimestriale	2 1	2 1
121	Planuri de colaborări între țări, în cadrul și în afara CAER-ului, cu documentația respectivă.	P	P
122	Planurile de producție, tehnice, investiții sau financiare primite pentru centralizare de departamente, centrale și grupuri de uzine : — anuale — lunare și trimestriale	5 2	5 2
123	Grafice și situații de evidență a urmăririi realizării indicilor tehnico-economiei	5	5
IV. STUDII, CERCETARE, DOCUMENTARE, PROIECTARE, PRODUCȚIE ȘI NORME			
a. Acte legate de procesul tehnologic de producție și exploatare			
124	Referate și informări în legătură cu desfășurarea de ansamblu pe ramură sau unitate a procesului de producție, calitatea produselor, valorificarea resurselor etc.	P	P
125	Referate și informări în legătură cu aspecte parțiale ale procesului de producție sau ale calității produselor, propuneri privind îmbunătățirea procesului de producție, modernizarea utilajului, adaptarea produselor la condițiile speciale.	10	10
126	Referate, informări, procese-verbale și minute încheiate în legătură cu probleme tehnico-organizatorice rezultate în urma controalelor	10	10
127	Referate și situații cu evidență pe departamente — direcții, centrale, grupuri de uzine privind urmărirea producției și controlul de calitate : — anuale — lunare și trimestriale	15 2 2	15 2 2
128	Grafice de urmărire a producției și a funcționării utilajelor.	2	2
129	Correspondență în legătură cu organizarea și desfășurarea procesului tehnic și de producție.	3	3
130	Cataloge și nomenclatoare de produse.	P	P
131	Correspondență cu privire la stadiul executării comenzilor, calitatea produselor, urgențarea executării comenzilor, colaborarea pe linie de producție, avizarea de lucrări.	3	3
132	Referate, propuneri, avize și corespondență cu privire la asimilarea sau stadiul asimilării produselor sau materialelor.	5	5
133	Referate, avize, procese-verbale și corespondență privind omologarea prototipurilor noi.	P	P
134	Referate, procese-verbale și corespondență privind rezultatele aplicării finalizării și valorificării cercetărilor.	P	P
135	Referate, procese-verbale, avize, devize și corespondență cu privire la repararea utilajelor.	5	5
136	Procese-verbale și certificate în legătură cu calitatea și recepția produselor livrate beneficiarilor.	10	10
137	Correspondență și situații în legătură cu constatarea și remunerarea rebuturilor.	2	2
138	Referate, avize tehnice, autorizații și corespondență privind montarea și revizia instalațiilor de forță și termoficare.	5	5
139	Dispoziții, procese-verbale și corespondență privitoare la inspecțiile energetice.	2	2
140	Referate, avize și corespondență privind executarea lucrărilor de purificare a apelor reziduale și a lucrărilor de combatere a poluării.	10 CS	10 CS
141	Balanțe și situații cu evidență realizării planului energetic : — anuale — lunare și trimestriale	10 CS 3	10 CS 3
142	Correspondență și situații referitoare la calculul energiei electrice produse și livrată la sistemul energetic național.	3	3
143	Correspondență privind blocaje, deranjamente, pierderi de energie, transformatori și rețele, intervenții și măsuri.	3	3
144	Situații și fișe de evidență și urmărire ale instalațiilor energetice de exploatare.	—	10 CS
145	Situații—evidență, procese-verbale de constatare, dispoziții privind existentul și mișcarea utilajelor disponibile, funcționarea instalațiilor mecanice sub presiune de ridicat	3	3
146	Situații și fișe de urmărire a SDV-urilor.	—	3
147	Instrucțiuni tehnice de folosirea și întreținerea utilajelor, generatoarelor și agregatelor.	5	5
148	Foi zilnice, grafice, registre de evidență a consumurilor de energie.	2	2
149	Registre cu evidență analizelor de laborator, a controlului și încercărilor produselor și și utilajelor	—	5
150	Buletine de analiza și controlul materialelor și produselor, cu corespondența respectivă.	—	2
151	Formulare și fișe de încercare a motoarelor, grupurilor de convertizoare și demaratoarelor.	2	2
152	Formulare, comenzi, dispoziții de fabricație și borderouri de lansare a comenzilor.	—	2
153	Formulare — plan operații tehnologice.	—	1
154	Fișe, indici și situații de utilizare a mașinilor.	—	3

0	1	2	3
155	Fișe și cărți de evidență a pozițiilor de turnare a modelelor și de încercare a produselor.	—	2
156	Borderouri, fișe și rapoarte de mișcare zilnică, livrare și evidență a realizării SDV-urilor, modificarea, recondiționarea, eliberarea, retragerea și scoaterea din uz a SDV-urilor.	—	2
157	Correspondență privind realizarea sarcinilor, lansarea și executarea comenzilor, aprovizionarea cu materiale necesare fluxului tehnologic.	—	2
158	Documentații tehnice privind utilizarea calculatoarelor.	—	P
159	Procese-verbale și referate privind recepția și omologarea sistemelor informatice.	—	10 CS
160	Programe și sisteme de programare și exploatare a calculatoarelor.	—	10
161	Documentații privind analiza, proiectarea, programarea, testarea. experimentarea și suplimentarea sistemelor.	—	10
162	Documentații și referate referitoare la instalarea, întreținerea și exploatarea echipamentelor de calcul.	—	10
163	Studii efectuate de ministere, centrale, grupuri de uzine și unități pe linie de producție.	P	P
164	Rapoarte, dări de seamă, studii ale specialiștilor trimiși în străinătate pentru ridicarea calificării, schimb de experiență, tratative comerciale și participare la conferințe sau simpozioane.	P	P
165	Convenții și protocoale de colaborare tehnico-științifică încheiate cu partenerii interni sau externi și documentația anexă.	P	P
166	Correspondență în legătură cu propuneri de noi teme de cercetare pe linie de producție.	5	5
167	Teme, referate, avize și corespondență în legătură cu crearea de noi unități sau cu dezvoltarea capacității de producție a unităților existente.	10	10
168	Proiecte definitive și executare lucrărilor capitale cu documentația respectivă (teme de proiectare, studii tehnico-economice, avize, memorii și desene).	P	P
169	Lucrări pregătitoare întocmite în vederea definitivării proiectelor de execuție a lucrărilor capitale.	5	5
170	Proiecte definitive de executare a lucrărilor de reparații capitale, completări interioare, montări instalații, cu documentația respectivă.	P	P
171	Documentația tehnică pentru construcția mașinilor și utilajelor specifice ramurii, pentru construcția de piese și produse curente.	P	P
172	Proiecte de executare a reparațiilor curente sau amenajărilor interioare, cu documentația respectivă.	5	5
173	Avize tehnice și procese-verbale ale ședințelor de avizare ale consiliilor tehnice, inclusiv cele primite de la alte foruri.	P	P
174	Acte privind marca fabricii.	P	P
175	Contracte științifice și de proiectare cu documentația anexată — țară și externe.	10	10
176	Contracte încheiate pentru obținerea sau vânzarea de brevete și licențe, cu corespondență respectivă.	P	P
177	Correspondență cu străinătatea cu privire la contractarea, vânzarea sau cumpărarea de documentații—oferte.	10 CS	10 CS
178	Contracte și comenzi materiale documentare pentru nevoile instituției sau personale cu corespondența respectivă din țară și străinătate.	10	10
179	Cereri, referate și avize privind aprobarea de material documentar străin.	5	5
180	Cărți tehnice ale utilajelor și recipientilor	10	P
181	Correspondență în legătură cu asigurarea documentației tehnice necesare procesului tehnologic.	—	1
c. Norme și standarde			
182	Standarde, norme și caietele de sarcini definitive, cu documentația respectivă.	P	P
183	Anteproiecte de standarde, norme și caiete de sarcini.	5	5
184	Cataloge de standarde și norme, indicatoare și nomenclatoare de standarde și norme	P	P
185	Memorii, fișe, măsurători și avize folosite la fixarea și revizuirea normelor.	5	5
186	Correspondență privitoare la elaborarea de norme tipizate.	2	2
187	Correspondență în legătură cu aplicarea normelor și standardelor în procesul tehnologic.	5	5
188	Correspondență și avize privind aprobarea derogărilor de la norme și standarde	5 CS	5 CS
189	Nomenclatoare de produse, de manoperă și materiale.	P	P
190	Fișe tehnologice de indici tehnico-economici și indici consum materiale.	—	10
191	Rapoarte, procese-verbale control și situații cu privire la consumurile specifice și aplicarea normelor de consum.	5	5
192	Fișe de înlocuiri de materiale.	—	2
193	Foi de observații și fișe de cronometrare folosite la întocmirea și verificare normelor.	2	2
V. INVENȚII ȘI INOVAȚII			
a. Lucrări curente, situații evidență			
194	Referate și informări cu privire la desfășurarea activității de invenții și inovații.	10	10
195	Registre și fișe de înscriere a propunerilor de invenții și inovații, a inventatorilor și inovatorilor.	P	P
196	Procese-verbale ale ședințelor de colectiv în care s-au analizat propunerile de invenții și inovații, cu documentările respective (teme, schițe, avize).	P	P
197	Referate, informări și procese-verbale privind experimentarea, popularizarea, aplicarea în producție sau respingerea inovațiilor și invențiilor.	P	P
198	Procese-verbale, hotărâri și corespondență în legătură cu judecarea contestațiilor cu privire la aprecierea, experimentarea și aplicarea inovațiilor și invențiilor.	P	P
199	Referate, teme, situații și corespondență în legătură cu organizarea sau participarea la expoziții cu invenții.	10 CS	10 CS

1	1	2	3
200	Informări, referate și corespondență cu privire la corelarea în țară sau străinătate a invențiilor.	P	P
201	Brevete și certificate de invenții și inovații românești și străine.	P	P
202	Informări, referate și corespondență în legătură cu valorificarea invențiilor în străinătate.	P	P
203	Referate și informări, teme și corespondență în legătură cu organizarea de concursuri pentru invenții și inovații.	10	10
204	Corespondență, informări și referate privind drepturile și recompensele cuvenite inventatorilor și inovatorilor în urma aplicării în producție a noilor produse.	10	10
	<i>h. Schimb de experiență</i>		
205	Referate și informări cu privire la organizarea, desfășurarea și eficiența schimburilor de experiență, efectuarea de vizite cu caracter tehnico-științific sau participarea la conferințe și simpozioane în țară și străinătate.	10	10
206	Referate, avize și corespondență privind rezultatele obținute în schimburile de experiență efectuate.	5	5
207	Registre și fișe de înregistrare a schimburilor de experiență și a metodelor aplicate.	2	2
208	Rapoarte privind activitatea brigăzilor complexe de inovații.	10	10
	VI. INVESTIȚII		
209	Referate, informări și situații în legătură cu desfășurarea de ansamblu pe ramură, centrală, grup de uzine sau unitate a realizării programului de investiții.	10 CS	10 CS
210	Grafice și situații de urmărire a realizării lucrărilor sau a dotării cu utilaje.	2	2
211	Procese-verbale de constatare a divergențelor, avize și corespondență în legătură cu executarea proiectelor.	5 CS	5
212	Contracte încheiate cu institute de proiectare sau cu întreprinderi de construcții, în vederea executării de proiecte sau lucrări de investiții, cu documentația respectivă.	10	10
213	Referate, note și corespondență cu privire la avizarea documentațiilor de investiții, stadiul executării proiectelor de execuție în vederea executării de capacități industriale sau alte lucrări.	10	10
214	Procese-verbale sau dovezile de predare a documentațiilor privind investițiile.	5	5
215	Procese-verbale de constatare și corespondență între executant, beneficiar și proiectant cu privire la mersul și calitatea lucrărilor de investiții.	5	5
216	Corespondență cu privire la finanțarea lucrărilor de investiții.	5	5
217	Avize date de alte autorități pentru construcții sau sistematizări.	P	P
218	Hotărâri, propuneri și avize cu documentație și corespondență privind exproprierea de terenuri sau alte bunuri.	P	P
219	Proiecte cu documentația anexă, referitoare la construirea obiectivelor social-culturale sau locuințelor muncitorești.	P	P
220	Proiecte și grafice de organizare a șantierelor, dispoziții de șantier și documentații întocmite de dirigenții de șantier.	2	2
221	Corespondență și referate privind scoaterea din evidență a proiectelor lucrărilor restante.	5	5
222	Procese-verbale de recepție a lucrărilor de investiții, cu documentațiile respective	10 CS	10 CS
223	Oferte, lucrări, devize și documentații anexe la lucrările de investiții.	5	5
224	Memorii, referate, situații și corespondență cu privire la reducerea devizelor din planul de investiții.	5	5
	VII. JURIDICE		
225	Referate și informări cu privire la interpretarea actelor normative în probleme legate de drepturile personalului sau aspectele juridice ale procesului de producție.	3	3
226	Avizele oficiului juridic.	3 CS	3 CS
227	Registre cu evidența avizelor oficiului juridic.	3 CS	3 CS
228	Avize la actele normative inițiate de minister sau la cererea altor instituții.	5 CS	5 CS
229	Indicații date la cerere sau corespondență cu privire la interpretarea actelor normative.	5	5
230	Corespondență în legătură cu lucrări juridice necontencioase (trimiteri și completări de acte, transmiteri de informații).	2	2
231	Acte anchete (sesizări, declarații, referate, hotărâri) privitoare la litigiile de muncă sau ale consiliilor de judecată.	3	3
232	Corespondență în legătură cu activitatea consiliilor de judecată (urmăriri, amânări, ședințe) care nu se anexează la dosarele cauzei.	3	3
233	Dosare de arbitraj, sesizări, hotărâri, litigii, cu corespondența respectivă.	5	5
234	Corespondență în legătură cu disciplina contractuală și cu cererile de rearbitrare.	3	3
235	Hotărâri arbitraj.	15 CS	15
236	Corespondență, acte și litigii întocmite în cauze civile sau penale aflate în fața instanțelor judecătorești și care implică sau nu despăgubiri.	5	5
237	Corespondență de acte întocmite în cauze penale (accidente de muncă, neglijențe cu urmări grave).	P	P
238	Corespondență privind îndrumări în probleme juridice cerute de direcții sau servicii.	3	3
239	Registre-opțiuni generale sau alfabetic de evidență a proceselor, dosarelor de litigii, a ordinelor și deciziilor date de organele în drept.	10	10
240	Condiții de evidență a termenelor de judecată.	1	1
	VIII. PROTECȚIA MUNCII		
241	Referate și informări în legătură cu aspecte de ansamblu ale organizării și desfășurării măsurilor de îmbunătățire a muncii, aplicarea principiilor de ergonomie pe ramură, centrale și grupuri de uzine.	P	P

0	1	2	3
242	Referate și informări în legătură cu stadiul organizării măsurilor normalizării condițiilor de muncă în unități și combaterea bolilor profesionale.	P	P
243	Rapoarte și informări cu privire la organizarea și funcționarea cabinetelor de protecția muncii în întreprinderi.	5	5
244	Procese-verbale de constatare ale organelor de control, dispoziții de măsuri și corespondență în legătură cu activitatea organelor de control pe teme de protecția muncii.		
245	Corespondență în legătură cu aplicarea normelor de protecția muncii și generalizarea dispozițiilor de protecția muncii.	10	10
246	Procese-verbale de revizie obștească intermite de echipele de control obștesc.	3	3
247	Nomenclatoare pentru echipament de protecție și de lucru.	15	15
248	Propuneri și avize privind îmbunătățirea echipamentului de protecție și de lucru, cu corespondența respectivă.	3	3
249	Referate, avize și corespondență cu privire la autorizarea funcționării instalațiilor și dispozitivelor pentru protecția muncii și îmbunătățirea condițiilor de muncă.	5 CS	5 CS
250	Procese-verbale, situații și corespondență privitoare la administrarea și folosirea materialelor toxice.	5 CS	5 CS
251	Referate și corespondență în legătură cu aprovizionarea cu materiale de protecție, procese-verbale încheiate cu ocazia instruirii personalului, în vederea cunoașterii și a respectării normelor de protecția muncii.	3	3
252	Referate, procese-verbale și declarații în legătură cu accidente de muncă din timpul producției și cele din afara serviciului.	P	P
253	Procese-verbale, fișe și corespondență privind constatarea și evidența bolilor profesionale.	P	P
254	Situații și formulare — raportări accidente și boli profesionale, registre cu evidența accidentelor de muncă : — anuale — trimestriale — lunare	P 10 2	P 10 2
255	Referate, note și corespondență privind obținerea autorizațiilor de funcționare a obiectivelor.	P	P
IX. MUNCA ȘI RETRIBUIRE			
<i>a. Organizarea muncii</i>			
256	Referate și informări cu privire la organizarea și îmbunătățirea condițiilor de muncă în unități. Studii și documentații cu privire la psihologia muncii.	P	P
257	Referate și informări cu privire la realizările serviciilor, prevăzute în problemele de de muncă și retribuție.	5	5
258	Contracte de muncă.	10	10
<i>b. Încadrare — retribuție</i>			
259	Referate și informări cu privire la analiza și prezentarea experimentării sau aplicării sistemelor de încadrare și retribuție.	10	10
260	Indicatori de plan de muncă și retribuție, cu evidența realizărilor.	10	10
261	Indicatori de pregătire și nomenclatoare de funcții pentru personalul tehnico-economico-administrativ.	10	10
262	State de funcțiuni și centralizatoarele statelor de funcțiuni.	P	P
263	Referate, avize și corespondență privind derogările de vechime și stagiu.	10	10
264	Indicatoare tarifarice și acte normative privind drepturile de retribuție ale muncitorilor și personalului tehnic, economic, activ și didactic, în condiții deosebite de muncă sau unele drepturi suplimentare.	P	P
265	Referate și informări cu privire la rezultatele obținute în urma aplicării sistemelor de retribuție.	10	10
266	Cereri și reclamațiile muncitorilor, personalului tehnico-economic și administrativ-didactic cu privire la încadrare și retribuție, procese-verbale ale comisiei de încadrare.	3 CS	3 CS
267	Referate și corespondență cu privire la interpretarea dispozițiilor legale în legătură cu drepturile de retribuție cuvenite în condițiile vechimii neîntrerupte în muncă, în raport cu regimul de muncă etc.	5	5
268	Referate, informări, avize și documentații cu privire la stabilirea drepturilor personalului în condițiile nerealizării sau depășirii sarcinilor de plan.	5 CS	5 CS
269	Referate și corespondență cu privire la : — alocația pentru copii — drepturile de transport — sporul de toxicitate — plata orelor suplimentare	2 2 2 2	2 2 2 2
270	Fișe, declarații și corespondență în legătură cu înregistrarea statelor și cheltuielilor administrativ-gospodărești, depășirile fondului de retribuție și aprobarea de noi credite.	3	3
271	Note și situații privind realizarea planului forțelor de muncă și retribuție. situații privind organizarea și generalizarea schimbului de producție.	3	3
272	Fișe și bonuri de lucru pentru stabilirea drepturilor muncitorilor.	—	5
273	Formulare cu evidența absențelor și căștigurilor.	2	2
274	Referate și informări privind realizarea planului și fixarea cotelor de beneficiu, încadrarea centrelor și întreprinderilor în grup și cote de beneficiu.	5	5
275	Referate și corespondență cu privire la acordarea de recompense și premii ; derogări privind plata drepturilor de beneficiu.	5	5
276	Referate și corespondență în legătură cu acordarea de titluri muncitorilor, acordarea premiului de stat sau a titlului de întreprindere fruntașă.	P	P

0	1	2	3
277	Situații, referate și informări, grafice cu privire la rezultatele obținute în urma desfășurării întrecerilor socialiste și a contribuției muncii patriotice.	2	2
	X. PREȚURI		
278	Referate și informări privind analiza producției planificate și stabilirea normelor de consum.	10	10
279	Referate și informări cu privire la analiza realizării prețului de cost și de vânzare la produse.	10	10
280	Referate, corespondență și documentații privind fixarea cursului de revenire al produselor importate.	10	10
281	Referate, informări și corespondență, cu documentația respectivă, privind analiza producției nevandabile sau nerentabile.	5 CS	5 CS
282	Cataloge și liste de prețuri, ordine emise pentru stabilirea prețurilor.	15	15
283	Documentații, referate, scheme etc. privind analize de prețuri, fixarea prețului de cost și prețului de vânzare.	15	15
284	Fișe și situații cu date privind urmărirea și realizarea prețului de cost și de vânzare	5	5
285	Fișe, analize și antecalculajii pentru prețuri la produse lansate în unități.	5	5
286	Fișe de calculații care stau la baza avizării prețurilor provizorii luate în calcul la elaborarea STE.	5	5
287	Correspondență cu centrale, unități și cu beneficiarii în legătură cu prețul de cost și prețul de vânzare.	5	5
	XI. DOTARE-APROVIZIONARE – DESFACERE COMERȚ EXTERIOR, TRANSPORTURI		
	a. Dotare, aprovizionare – desfacere		
288	Referate, situații și fișe în legătură cu urmărirea livrării de utilaj și tehnologii pentru dotarea obiectivelor noi și a unităților.	5	5
289	Referate și informări cu privire la aprovizionarea și desfacerea produselor semifabricate și materialelor necesare procesului de producție.	2	2
290	Procese-verbale de constatare privind urmărirea aprovizionării și desfacerii de produse.	2	2
291	Contracte economice și protocoale încheiate între furnizori și beneficiari interni pentru livrarea sau aprovizionarea tehnico-materială.	2	2
292	Correspondență privitoare la elaborarea condițiilor fundamentale pentru încheierea contractelor economice și evidența contractelor încheiate între beneficiari și furnizori.	2	2
293	Correspondență privind aprovizionarea sau livrarea de materiale din țară, cu documentația respectivă.	2	2
294	Registre și fișe pentru evidența comenzilor și a aprovizionării cu materiale; note de comandă și fișe în legătură cu executarea comenzilor de materiale în unități.	2	2
295	Referate și corespondență în legătură cu fixarea necesarului de utilaje și tehnologii pentru dotarea unităților, grafice cu privire la stadiul livrării sau aprovizionării cu bunuri și utilaje.	3	3
296	Correspondență cu privire la fixarea necesarului pentru obținerea de materiale necesare procesului de producție.	3	3
297	Referate și corespondență privind livrări de produse la fondul pieșii.	3	3
298	Correspondență privind evidența, administrarea și repartizarea materialelor din custodie.	2	2
299	Correspondență cu privire la stocarea, păstrarea materialelor din depozite, colectarea, predarea și valorificarea deșeurilor de orice fel sau a ambalajelor.	2	2
300	Situația imobilizării mijloacelor circulante și a stocurilor materiale, grafice de lichidare a stocurilor supranormative.	3	3
301	Correspondență cu privire la aprovizionarea creșelor, cantinelor și școlilor cu alimente, combustibil, carburanți și lubrefianți.	2	2
302	Cereri de materiale și SDV-uri pentru secții și ateliere.	—	2
303	Correspondență privind aprovizionarea atelierelor și secțiilor.	—	1
	b. Comerț exterior		
304	Referate cu privire la desfășurarea planului de import-export, aprovizionarea sau livrarea de utilaje și produse fabricate.	10	10
305	Referate și corespondență cu privire la executarea desfășurării aprovizionării și desfacerii cu produse prevăzute în cadrul contractelor și comenzilor.	10	10
306	Contracte și protocoale încheiate pentru aprovizionarea sau livrarea de utilaje și produse.	10	10
307	Correspondență cu întreprinderile de comerț exterior, beneficiarii sau furnizorii, privind contractarea, aprovizionarea sau livrarea de produse, cu documentații anexă.	10 CS	10 CS
308	Correspondență cu întreprinderile de comerț exterior sau beneficiarii și furnizorii privind avizarea sosirii sau expedierii de produse.	3	3
309	Referate și corespondență cu privire la înființarea sau colaborarea cu societățile comerciale, organizarea și desfășurarea activității unităților de deservire.	10	10
310	Correspondență cu furnizorii în legătură cu executarea produselor pentru export și rezolvarea reclamațiilor privind calitatea produselor importate sau exportate.	5 CS	5 CS
311	Situații statistice cu evidența realizărilor planului cantitativ și valoric pentru produsele importate sau exportate : — anuale — trimestriale — lunare	15 CS 5 1	15 CS 5 1
312	Rapoarte, avize și corespondență cu privire la organizarea sau participarea la expoziții și târguri interne și internaționale.	P	P

0	1	2	3
	<i>C. Transporturi</i>		
313	Referate și corespondență în legătură cu reorganizarea și efectuarea transporturilor, ordine de transport.	2	2
314	Referate și corespondență în legătură cu ambalarea materialelor.	2	2
315	Referate și procese-verbale privind penalizări de transport, cu corespondența respectivă.	5	5
316	Actele de identitate ale autovehiculelor și tichete de circulație.	10	10
317	Foi zilnice, carnete de parcurs auto, borderouri de centralizare a foilor de parcurs, avize de transport auto, programe zilnice de transport și situații auto depășirii kilometraj.	3	3
318	Formulare cu evidența eșalonării transporturilor, rapoarte de activitate ale șefilor de tură, fișe de activitate zilnică a autovehiculelor.	1	1
319	Procese-verbale, referate etc. cu privire la accidente auto.	15 CS	—
320	Corespondență și situații cu evidența parcului auto și evidența statistică a transporturilor.	2	2
321	Cereri de transport C.F., scoateri de vagoane, propuneri de transporturi, avize de expediție, scrisori de trăsură și buletine de mesagerie.	3	3
322	Registre și situații de evidență a mișcării autovehiculelor și transporturilor.	2	2
323	Referate de necesitate, procese-verbale de constatare, devize, situații, întreținere și reparații auto.	2	2
324	Corespondență consum carburanți și lubrefianți auto.	3	3
325	Procese-verbale de control ale organelor de miliție, cu corespondența respectivă.	5	5
326	Corespondență cu privire la examinarea și încadrarea conducătorilor auto.	5	5
327	Avize și corespondență în legătură cu autorizarea conductorilor de vagoane și macarale.	5	5
328	Corespondență interioară în legătură cu expedierea transporturilor de materiale.	2	2
	XII. CONTABILITATE — FINANCIAR		
	<i>a. Informare — dotare, administrare și evidența fondurilor</i>		
329	Referate și informări în legătură cu analiza situației financiare.	10	10
330	Dispozițiuni și avize în probleme financiare ale organelor colective de conducere.	10	10
331	Ordine și decizii de transfer al mijloacelor fixe și acte de dotare cu mijloace fixe și circulante.	10	10
332	Decizii, referate, avize, procese-verbale predare — primire, bonuri de mișcare și corespondență privind transferul de mijloace fixe și circulante.	10	10
333	Situații extracontabile cu evidența mijloacelor fixe, materiale disponibile sau scoase din uz.	2	2
334	Decizii și procese-verbale de constatare și scădere, de clasare și de clasare ale materialelor, cu corespondența respectivă.	10	10
335	Avize, referate, procese-verbale de predare-primire și corespondență privind închirieri și cedări de mijloace fixe.	5 CS	5 CS
336	Referate, deconturi și justificări de cheltuieli pentru deplasări în străinătate.	15	15
337	Situații extracontabile cu evidența sumelor de recuperat din decontarea folosită la transportul în străinătate.	3	3
338	Fișe cu evidența întrebuințării fondurilor de invenții și inovații:		
	— anuale	15	15
	— trimestriale	5	5
	— lunare	1	1
339	Extrase de cont.	5	5
340	Bilanțuri cu lucrările anexe:	P	P
	— anuale	5	5
	— trimestriale	1	1
	— lunare		
341	Balanțe de verificare analitice și sintetice:		
	— anuale	5 CS	5 CS
	— lunare și trimestriale	2	2
342	Lucrări pregătitoare pentru întocmirea bilanțelor sintetice și analitice.	1	1
343	Grafice și situații cu urmărirea încasărilor și a plăților.	1	1
	<i>b. Documente care stau la baza operațiunilor contabile, evidențe contabile.</i>		
344	Actele justificative (dispoziții de încasări și plăți, referate angajare plăți, note contabile cu acte anexă, facturi, deconturi, chitanțe), încasări și plăți interne.	15	15
345	Acte justificative (dispoziții plăți, note contabile cu actele anexă respective, facturi) și plăți pentru operațiuni externe.	15	15
346	Borderourile de facturi introduse în bancă cu facturile emise asupra beneficiarilor pentru operațiuni.	5	5
347	Procese-verbale, inventare, dispozițiuni și predări-primiri de gestiune.	10	10
348	Acte justificative pentru acordarea drepturilor de alocație pentru copii sau alte indemnizații.	10	10
349	Situații, rețineri din drepturile personalului, contracte OCL, imputații etc.	10	10
350	Situații de rambursare sau lichidare ale creditelor.	10	10
351	Situații privind cheltuieli de producție și investiții.	10	10
352	Referate, procese-verbale, decizii, situații și liste de inventariere bunuri.	10	10
353	Inventare de materiale.	5	5
354	Situații centralizatoare de bunuri de consum și materiale.	5	5
355	Memorii justificative, situații privind imobilizări și lichidări de mijloace fixe și circulante.	3	3
356	Copile actelor justificative (facturi, bonuri, note) care nu s-au anexat la actele justificative de bază.	2	2
357	Cotoare chitanțiere, carnete oecuri, facturieri, boniere și registre casier.	3	3

0	1	2	3
358	Procese-verbale, referate și corespondență privind asigurări bunuri.	10	10
359	Correspondență în legătură cu efectuarea operațiunilor contabile interne.	5	5
360	Correspondență în legătură cu finanțarea operațiunilor comerciale externe.	5 CS	5 CS
361	Correspondență cu privire la coordonarea și rezolvarea problemelor financiare.	2	2
362	Statute lunare și chenzinele, liste de plată drepturi personale.	90	90
363	Liste și dispoziții de plată, drepturile CAS, cu certificatele medicale.	15 CS	15 CS
364	State drepturi ore suplimentare.		
365	Fișe colective de retribuție.	5	5
366	Fișe individuale de retribuție.	15 CS	15 CS
367	Fișe de conturi și jurnale sintetice (cartea mare, jurnale pe genuri de operațiuni).	P	P
368	Fișele și registrele de evidență mijloacelor fixe.	15 CS	15 CS
369	Registre și fișe analitice pentru utilaje, mărfuri, debitori și creditori.	15	15
370	Scadențare – delimitări și cheltuieli materiale etc.	3	3
371	Registre și fișe de evidență tehnico-operativă (înregistrări fond retribuții, mijloace materiale de mică valoare, aveloșe).	5	5
XIII. ADMINISTRAȚIE, PAZĂ – SOCIAL			
372	Referate în legătură cu primirea cetățenilor străini și corespondență privitoare la vizitele efectuate de cetățeni străini în unități.	5 CS	5 CS
373	Contracte și corespondență cu privire la administrarea și întreținerea localurilor, reparații, amenajări și montări instalații.	3	3
374	Contracte de închiriere pentru localuri și prestații, cu corespondența respectivă.	3	3
375	Tabele cu evidența mașinilor de scris, de reprodus și de calculat.	3	3
376	Acte și autorizații de funcționare ale atelierelor sau mașinilor de reprodus și multiplicat, cu corespondența respectivă.	3 CS	3 CS
377	Correspondență referitoare la întreținerea și reparațiile mașinilor de scris, reprodus și calculat.	2	2
378	Referate, procese-verbale, situații și corespondență în legătură cu organizarea și executarea pazei.	3	3
379	Referate de anchetă, situații și corespondență în legătură cu furturi și incendii.	3	3
380	Planurile de pază sau prevenire a incendiilor cu procesele-verbale PCI și lucrările comisiei PCI.	2	2
381	Registre de evidență a personalului de serviciu.	2	2
382	Registre și condici cu procese-verbale de predare a serviciului (de pază pe unitate).	2	2
383	Registre și fișe de evidență instructajului pompierilor.	2	2
384	Registre cu evidența controalelor efectuate de organele de miliție sau pază.	2	2
385	Registre și liste cu evidența persoanelor anunțate la serviciul de pază că au acces în instituție.	2	2
386	Bilete de intrare eliberate persoanelor din afara instituției.	1	1
387	Bilete de voie eliberate personalului.	1	1
388	Correspondență în legătură cu probleme de ordin administrativ, aprovizionare, întreținere și pază.	1	1
b. Social-culturale			
389	Referate de analiză a activității social-culturale.	2	2
390	Correspondență în legătură cu stabilirea personalului în localitate.	2	2
391	Correspondență și situații în legătură cu repartizarea de locuințe.	5	5
392	Correspondență în legătură cu organizarea și funcționarea cantinelor-restaurant, creșelor și grădinițelor.	2	2
393	Correspondență și situații privind aprovizionarea cantinelor, creșelor și grădinițelor de de copii.	3	2
394	Correspondență în legătură cu rezolvarea sarcinilor administrative.	2	2
XIV. CONTROL			
395	Referate și informări în legătură cu activitatea de ansamblu a controalelor efectuate.	5	5
396	Correspondență în legătură cu reclamații și semnalarea de nereguli în producție sau în activitatea unităților.	5 CS	5 CS
397	Procese-verbale de constatare și raportare de control.	5 CS	5 CS
398	Procese-verbale de verificare ale organelor de control financiar, cu documentația respectivă.	10	10
399	Ordine și corespondență în legătură cu dispozițiile rezultate din constatările organelor de control.	10	10
400	Correspondență privind transmiterea de informații legate de activitatea de control.	5	5
401	Decizii de imputare.	5	5
402	Registre sau situații cu evidența serviciilor controlate.	2	2
403	Condici de inspecție și control tehnico-administrativ.	P	P
404	Correspondență în legătură cu controalele efectuate.	1	1
XV. DĂRI DE SEAMĂ – SECRETARIAT			
a. Dări de seamă – situații			
405	Referate și informări periodice cu privire la executarea sarcinilor.	3	3
406	Dări de seamă de stat centralizate întocmite de direcții, centrale, grupuri de uzine :		
	– anuale	P	P
	– lunare și trimestriale	3	3
407	Dări de seamă pentru centralizare :		
	– anuale	1	10
	– trimestriale	5	
	– lunare	1	1

0	1	2	3
408	Rapoarte și situații sintetice privind îndeplinirea sarcinilor de plan :		
	— anuale	P	P
	— trimestriale	5	5
409	Centralizatoare, rapoarte de sinteză :		
	— anuale	15	15
	— trimestriale	5	5
410	Lucrări periodice cu caracter statistic, în afara dărilor de seamă generale.	5	5
411	Situații statistice, evidențe pentru documentare interioară.	5	5
412	Situații și dări de seamă întocmite de servicii și ateliere în vederea centralizării pe unite :		
	— anuale	3	3
	— trimestriale	1	1
413	Îndrumări metodologice pentru executarea lucrărilor de evidență primară și a dărilor de seamă.	5	5
414	Ordine de serviciu și delegații de control, cu memoriile de activitate respective.	3	3
	b. <i>Secretariat</i>		
415	Copii, rapoarte, dări de seamă și corespondență expediată.	2	2
416	Correspondență secretariat (convocări la ședințe, felicitări, anunțuri, vizite).	2	2
417	Registre intrare-ieșire.	30	30
418	Condiții și borderouri de expediere a corespondenței și telegramelor, de repartizare a corespondenței la servicii.	2	2
419	Registre și situații cu evidența lucrărilor de serviciu sau a lucrărilor executate și de executat	2	2
420	Copiile telexurilor și telegramelor expediate	2	
421	Registre de evidență a adeverințelor și delegațiilor eliberate.	2	2
422	Procese-verbale de predare-primire a lucrărilor cu ocazia schimbării personalului.	5	5
	XVI. ORGANIZAREA ȘI SELECȚIONAREA ARHIVELOR		
423	Dispoziții și corespondență în legătură cu organizarea arhivei.	5	5
424	Lucrări de selecționare a arhivei (procese-verbale ale ședințelor comisiei) și comunicări în legătură cu selecționarea.	P	P
425	Inventarele fondurilor arhivistice.	P	P
426	Indicatorul termenelor de păstrare a documentelor.	P	P
427	Proiect indicator cu propunerile respective.	1	1
428	Nomenclatorul actelor curente.	5	5
429	Registre de evidență curentă a materialului documentar.	P	P
430	Registre de evidență a sigiliilor și ștampilelor	P	P
431	Istoricul instituției și al fondului.	P	P
432	Aprobări consultări material documentar.	2	2

Abonați-vă la

REVISTA ARHIVELOR

Abonamentele se fac la oficiile și agențiile P.T.T.R. din toată țara, ca și la filialele județene ale Arhivelor Statului.

Prețul abonamentului este 25 lei pe număr și 100 lei pe un an.

Revista poate fi cumpărată de la sediile Direcției Generale și ale filialelor județene ale Arhivelor Statului, precum și de la librării.

★

Revista Arhivelor publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, izvoare, instituții și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe documente noi de arhivă, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate, cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materialele în două exemplare, dactilografiate la două rînduri cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat.

Articolele nepublicate nu se restituie.

ABONNEMENTS

ILEXIM

Press Department 3—5, 13 Decembrie str.
P. O. Box 1.136 — 1.137 — Telex 701 16,
Bucharest ROMANIA

R. M. ISSN 0034 — 7043

Articles appearing in this journal are
abstracted and indexed in
HISTORICAL ABSTRACT and
AMERICA HISTORY AND LIFE

C. 1650 — I. P. „INFORMAȚIA”
str. Brezoianu nr. 23—25, București
Republica Socialistă România

**LUCRĂRI ÎN CURS DE APARIȚIE
SUB EGIDA DIRECȚIEI GENERALE A
ARHIVELOR STATULUI**

1. Formarea statului național unitar român. Contribuții documentare bănățene.
2. Documente economice din arhiva Casei comerciale „Ion St. Stamu”. Catalog.
3. Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului.

**PUBLICATIONS IN PRESS UNDER
THE AEGIS OF THE GENERAL DI-
RECTORATE OF THE ROMANIAN
STATE ARCHIVES**

1. Formation of the Romanian National Unitary State – Records from Banat.
2. Records with economic character from the Archives of the Commercial House “Ion St. Stamu”. Catalogue.
3. Collection of sigilar matrices of the Romanian State Archives.